אברהם רייזנמן

קאנאדע

אידר נעשיכטע אוו שנטורישלונג

TORONTO PUBLIC LIBRARY

אברהם ריינוויץ

קאנאדע — איהר געשיכטע און ענטוויקלונג

ארויסגעגעבען פון
פארלאג „קאנאדע"
תרפ"ג 1923

COPYRIGHT 1923
BY
A. RHINEWINE
(All rights reserved)

FARLAG "CANADA"
17 Rowland Ave. - Toronto, Canada

DOMINION OF
CANADA
English Statute Miles 69.16 = 1 degree
Longitude West 35 of Greenwich 90
75
80
70
65
60
55
50
45
40
130
125
120
115
110
105
100
85

מיין ענע'ן—א מתנה

אינהאלטס פארצייכנים

אנשטאט אן אייגלייטונג — — — — — — — — —

די ענטדעקונג פון „ניו פאונדלענד" — — — — — — זייט 9

די אינדיאנער באפעלקערונג אין קאנאדע — — — — „ 16

דער גרינדער פון ניי־פראנקרייך — — — — — — — „ 20

די יעזואיטען און די קאַלאָניזירונג פון קאנאדע — — „ 28

וויי אזוי ניי־פראנקרייך איז רעגירט געוואָרען — — — „ 36

קריעג און פריעדען — — — — — — — — — — — „ 45

ניי־פראנקרייכ'ס סוף — — — — — — — — — — — „ 49

דער נייער ענגלישער רעזשים — — — — — — — — „ 60

די אמעריקאנער רעוואָלוציע און קאנאדע — — — — „ 65

די מלחמה פון 1812 — — — — — — — — — — „ 73

א פעריאָדע פון קאָנפוציע — די אויפשטאנדען — — „ 78

קאָנפעדעראציע — דער „בריטיש נאָרט אמעריקען עקט" „ 92

די אָנפאלען אויף קאנאדע — — — — — — — — — „ 99

בריטיש קאלאמביא שליסט זיך אָן אין דער „דאָמיניאָן" „ 106

די פראָבלעמען פאר דער נייער פעדעראלער רעגירונג — „ 114

דער ראסען־צוזאמענשטויס און דער וועלט־קריעג — — „ 122

די ארבייטער־באוועגונג אין קאנאדע — — — — — — „ 126

די פארמער באוועגונג — — — — — — — — — — „ 138

קאנאדע'ס קולטורעלע ענטוויקלונג — — — — — — „ 142

אנשטאט אן איינליימונג

קאנאדע איז א לאנד, וועלכעם פארנעהמט אויפ'ן צפון אמעריקאנישען קאנטינענט א שטח פון איבער דריי און האלב מיליאן קוואדראט מייל (3,729,665) א שטח וואס איז אזוי גרויס ווי די פאראייניגטע שטאאטען, אלאסקא, די פילפינען און אלע דערבייאיגע אינזלען צוזאמענגענומען. דאך ניט קוקענדיג אויפ'ן גרויסען שטח לאנד האט קאנאדע א גאנץ קליינע בעפעלקערונג, און ווי דער לעצטער צענזוס, גענומען אינ'ם יאהר 1921, צייגט, האט קאנאדע א באפעלקערונג פון 8,788,483 נפשות.

קאנאדע איז א נאציאנאליטעטען-לאנד, און אויסער א קאנאדיש-ענגלישע און א קאנאדיש-פראנצויזישע באפעלקערונג איז אויך פארהאן א דריטער עלעמענט, דער ניי-קאנאדער, וועלכער האט אהער איינגעוואנדערט פון אייראפא. ווי דער זעלבער צענזוס צייגט איז אין 1921 די קאנאדער באפעלקערונג באשטאנען פון : —

6,832,747 — געבוירענע אין קאנאדע. (ענגלענדער און פראנצויזען).
1,065,454 — געבוירענע אין ענגלאנד.
890,282 — געבוירענע אין אויסלאנד.

וועז מען זאל צוטיילען די קאנאדער באפעלקערונג לויט'ן שטח לאנד, קומט אויס אז אין קאנאדע וואוינען ארום 2.3 מענשען אויף א סקווער מייל צו דער צייט וואס איז ענגלאנד, למשל, וואוינען אין דורכשניט 374 מענשען אויף דעמזעלבען שטח לאנד.

קאנאדע האט דארום נאך גרויסע מעגליכקייטען פאר איינוואנדערונג, פאר אלגעמיינע פונקט ווי פאר אידישע.

אין די עטליכע הונדערט יאהר וואס אין קאנאדע קומט פאר קאלאניזאציע, איז קאנאדע שטארק אויסגעוואקסען. קאנאדע פארמאגט היינט צו טאג א הויך-ענטוויקעלטע אינדוסטריע, שטעדט מיט א באדייטענדיגער באפעלקערונג, א גאנצע נעץ פון אייזענבאהן און שיפס-ליניעס, פיהרט אן א גרויסען עקספארט און אימפארט האנדעל, און אין דעם ווערק האט זיך דער שרייבער באמיהט צו שאפען אן אלגעמיין בילד, איבער דער אלוויטיגער געשיכטליכער ענטוויקלונג פון קאנאדע ביז היינטיגען טאג.

אמעריקא, דערצעהלט א אידישער ווייז, דאס איז ניו יארק, אלע אנדערע אמעריקאנער שטעדט, זיי זיינען נאך ווייטער פון אמעריקא.

און עס איז געוועזען א צייט, וועז דיעזער ווייז איז אמת כאראקטעריסטיש געווען פאר דער אידישער באקאנטשאפט מיט אמעריקא, באזונדערס אין דער אלטער היים, און אויב די דעפובליק פון די פאראייניגטע שטאאטען איז נאר

געווען א פארזיגעלט בוך פאר'ן אידישען המון, איז אבער קאנאדע נאך ביז היינט צו טאג פארבליבען דאס פארזיגעלטע בוך, און ניט נור אויך יענער זייט ים, נאר אויך אויף דער זייט זענען די ידיעות וועגען קאנאדע פארבליבען גאנץ קנאפע און מאגערע.

דער אידישער ישוב אין קאנאדע האלט יעצט אין וווערען, דאס קאנאדיש־אידישע לעבען אין א גרעסערען מאסשטאב האט זיך אויסגעבילדעט ערשט פאר די לעצטע פופצעהן־צוואנציג יאהר. עס הערשט נאך דארום א געוויסע פרעמדקייט צווישען דעם אידען און זיין נייע היים, צווישען דעם אידישען ישוב און דער ארומיגער סביבה.

צו דערהענטערען און באקענען אלזייטיג דעם קאנאדער איד מיט זיין נייער קאנאדער היים, מיט וועלכער ער איז ענג צונויפגעבונדען איז דער צוועק פון "קאנאדע, איהר געשיכטע, און איהר ענטוויקלונג".

* * *

מיר האבען לכתחלה אויך געהאלטען צו געבען א רייהע קאפיטלאך איבער דער אידישער שייכות צו קאנאדע, אבער דער אידישער מאטעריאל איז אזוי רייך און פיעלפארביג, אז מיר האבען דעם פלאן געענדערט, און באשלאסען צו ווידמען דער פראגע א באזונדער גרעסערע ארבייט — „די געשיכטע פון די אידען אין קאנאדע", דער מאטעריאל פאר וועלכען עס וווערט יעצט צוגעגרייט צום דרוק.

א. ר.

די ענטדעקונג פון "ניו פאונדלענד"

(דאָס נייע געפונענע לאנד).

די צייט צווישען דעם פינפטען ביז דעם פופצעהנטען יאָרהונדערט, איז געווען הנלײַך באקאנט אין דער איראפּיאישער געשיכטע, אלס די מיטעלאלטער־ליכע צייט, און דורך דעם גאנצען משך פון יענער פּעריאָדע, האָבען פּארשיעדענע אדעלע־לייט, געשטיצט פון זייערע פּעאדאלע גאכפּאלגער, געהאלטען איבעראל אין אײַן קעמפּען צווישען זיך. יעדער איינער האָט געזוכט צו פּארכאפּען וואָס מעהר לאנד, וואָס גרעסערע טעריטאריעס, וויײַל דער לאנד־באזיץ איז צו יענער צייט געווען די הויפּט־קוועלע פּאר הכנסות, פּאר גרויסע איינקינפטען.

מאכט איז געווען רעכט, "כל דאלים גבר", איז געווען דער הערשענדער לעבענס־פּרינציפּ, די שוואכע פלעגען פּארטריבען ווערען פון זייער לאנד, און די שטארקע פלעגען עס פּארנעהמען, אזוי זענען מיט דער צייט אויסגעוואקסען גרויסע פּריצים, גרויסע לאנד־אייגענטימער, און דער גרויסער רוב פון די ערד־בעארבייטער זענען געווען נים מעהר ווי דעם פּריצ'ס קנעכט, וועלכע האָבען געמוזט אין פּריעדענס־צייט בארבייטען זיינע פעלדער, און אין מלחמה צייט, זיך שלאָגען פּאר איהם.

פון לערנען און וויסען האָט דאָס פּאלק נים געוואוסט, די מאסען זענען פּשוט צו פּארשלאפט און פּארבייט געווען, נור אויפצעלנע, מיטהרסטענס אזעלכע וועלכע האָבען געהאט א שייכות מיט די פּארשיעדענע מאָנאסטירען אין קלויסטערס, האָבען געוואסען פון בילדונג, פּאר די איבעריגע אָבער, איז אפילו געווען פּריעמד אזא זאך למשל, ווי אז די וועלט איז קוילעדריג, און צו געפינען און ענטדעקען נייע וועלט־טיילען אויסער די, וואָס זיינען האמאלס געווען באקאנט, האָבען זיי דאָרום ממילא נים געקענט שטרעבען. די אלטע וועלט איז אָבער מיט דער צייט אלץ ענגער געוואָרען פּאר מאנכע מענשען־קינדער, און אזוי ווי נויט ברעכט אייזען, האָבען זיך פון די מעהר ענטוויקעלטערע אויסגעטיילט גרופּען, וועלכע האָבען זיך אוועקגעלאָזען זוכען נייע געגענדען, וואָס דער פּריז אָדער ריטער האָט נאָך נים געהאט פּארכאפּט, כדי דאָרט צו קענען אָנפאנגען לעבען פון דאָס נייי. און פיעלע פון זיי האָבען אפילו געוואגט אונטערצונעהמען וווייטע רייזעס, כדי האדורך צו דערשלאָגען זיך צו רייכטום א. ד. ג.

אזוי האָבען אינ'ס אָנהויב פונ'ם עלפטען יאָרהונדערט צוויי נאָרוועגער, צוויי מוטיגע ים־פאָהרער, לעיף און בושארן, אונטערגענומען א רייזע גאנץ ווייט

צו דרום מערב, און ווי מאנכע היסטאריקער דערצעהלען, איז זיי געלונגען צו גרינדען א קאלאניע אויף פלאץ, וואו עס איז דער יעצטיגער אמעריקאנער שטאאט "רהאוד איילענד", א קאלאניע וועלכע איז זיך אבער שנעל צופאלען איבער דער שלעכטער באציהונג פון די ארטיגע שבטים צו די ניי געקומענע.

אין דרייצעהנטען יאהרהונדערט האט א יונגער וועלטיאנער מארקא פאלא געפרובירט רייזען צו מזרח פון אייראפא, און ארום דעם יאהר 1295 איז ער צוריקגעקומען, אבנדערצעהלענדיג זיך וואונדערליכע געשיכטעס וועלען א ווייט רייך לאנד, וואס ער האט אנגערופען מיט'ן נאמען "קאטהיי".

די לעצטע יאהרען פון דעם פופצעהנטען יאהרהונדערט האבען זיך אויסגעצייכענט אין אייראפא מיט דער רענעסאנס באוועגונג, דער דורשט צו וויסען איז אלץ מעהר פארשפרייט געוואָרען צווישען פאלק, די רעגיערונגען זעלען אלץ מעהר צענטראליזירט געוואָרען, אנשטאט דעם פריץ און דעם ריטער איז געקומען די צענטראלע רעגיערונג, און די לעצטע האט שטענדיג געזוכט אויסצובריטען איהרע גרענצען, און פארגרעסערען דאס רייכטום פונ'ם לאנד דורך לאנד־זוכערייי. די ענטדעקונג פון אמעריקא דורך קריסטאפער קאלומבוס אין יאהר 1492 איז געווען ניט מעהר ווי א פאלזעצונג פון דעם צו גרייכען דאס לאנד "קאטהיי", פון וועלכען מארקא פאלא האט געהאט דערצעהלט.

הענרי דער זיעבעטער, קעניג פון ענגלאנד, האט ניט פארגונען שפאניען, אז זי זאל ענייסען די גאלדענע פרוכטען פון דעם ענטדעקטען לאנד, און דארום האט ער אין 1497 באפוילען א בירגער פון דער שטאדט בריסטאל, א באריהמטע ים־קענער און פאכמאן, דושאהן קאבאט, ער זאל אונטערנעהמען א רייזע צו דרום־מערב צו־ מיט דער האפטונג אפשר וועט איהם געלינגען צו געפינען א וועג נאך אזיען. ביז היינטיגען טאג אבער איז נאך אומבאקאנט וועלכען ברעג ער האט באזוכט, ווי עס זענען אויך אומבאוואוסט די פאלגען פון דער רייזע וואס זיין זוהן סעבאסטיאן האט געמאכט אין דעם פאלגענדען יאהר.

און ענגלאנד איז ניט נעווען די אייניגע, וועלכע האט זיך דאמאלס מתקנא געווען אין שפאניען, אויך פארטוגאל האט נאכגעפאלגט ענגלאנד, און אין דעם יאהר 1500 האט זי ארויסגעשיקט אן עקספעדיציע צו זוכען נייע לענדער, שטעלענדיג אן דער שפיצע פון דער עקספעדיציע איהרען א באריהמטען קאפיטאן, קארטעראל.

די מעהרסטע רייזעס פלעגען דאמאלס געמאכט ווערען אין א צפין ריכטונג, נעשיכטעס וועלכע קאבאט און קארטעראל האבען דערצעהלט אהיימקומענדיג, מַעשיות פון שפיצינע, שטיינערנע ברענען, קאלטע און תמיד פארנעבעלטע לענדער,

האָבען געבראכט דערצו אז מען זאָל דאָס ווארימע לאנד "קאטהיי" זוכען מעהר צום דרום, און דאהום האָבען די ענגלישע און פּאָרטוגעזישע פּארשער נאכגעפאָלגט מעהר דעם וועג וואָס די שפּאניער האָבען גענומען.

די רייבונגען צווישען די פּארשיעדענע אייראפּייאישע מלוכות זענען דערווייל ניט קלענער געוואָרען, און זיי האָבען פּאָרגעזעצט צו פיהרען צווישען זיך א גרויסע קאנקורענץ אין ענטדעקען לענדער און יעדע מלוכה האָט געשיקט, וואָס מעהר עקספּעדיציעס צו זוכען נייַ לאנד, און קאלומבוס, קארטעראל און קאבאט האָבען אלע געהאט פון זייערע רעגיערונגען א שטרענגע פּארארדנונג צו ערקלעהרען, דאָס לאנד וואָס זיי וועלען געפינען, אלס רעגיערונגס־לאנד, און אויפשטעלען דאָרט די מלוכה־פאָהן.

דאָס לאנג־געזוכטע לאנד איז אָבער ענטדעקט געוואָרען ניט פון זיי, נאָר פון א גאנץ אנדערען קלאס מענשען.

אין די צפון־מערב האָפען־שטעדטפון פּראנקרייך האָבען דאן געוואוינט נאָרמאנדישע און ברעטאנישע פישער און וועז צו זיי זענען אנגעקומען די ידיעות וועגען דעם לאנד וואָס ליגט מערב צו, און זייענדיג געוואוינט צו א הארטען קאמף מיט דער נאטור פון זייער געבורטס־טאָג אָן, האָבען זיי זיך אויך ארויסגעגעלאָזט זוכען און ענטדעקען לאנד, און וויי מאנכע היסטאריקער דענקען, איז זיי געלונגען אינ!ם יאָהר 1504 צו גרייכען די ברעגעס פון ניו פאונדלענד און גרינדען דאָרט די עלטסטע אינדוסטריע — דעם פיש־פאנג, אן אינדוסטריע, וואָס האָט זיך מיט דעם לויף פון דער צייט געהאלטען אין איין פארגרעסערען,— ווייל פון נארמאנדיען און ברעטאן האָבען די פישער געהאלטען אין איין אָנקומען צוליעב דעם וואָס אין יעדען נייעם לאנד זענען די מענליכקייטען פאר פיש־פאנג פיעל גרעסער ווי אין די שוין באזעצטע פלעצער.

און זיי זיינען ניט געווען די אייניגע וועלכע האָבען אָנגעהויבען קומען צו די ניו פאונדלענדער ברעגעס. ענגלישע און פּארטוגעזישע פישער פון די פּראָווינצען, וועלכע זענען געלעגען ביים דרום מזרח'דיגען ווינקל פון דער "בייסקי" בוכטע האָבען גהאלטען אין איין צוזאמען צו יענע נארמאדישע פישער, און זייער צאָהל האָט נעהאלטען אין איין וואקסען.

אין פארלויף פונ'ם זעכצעהנטען יאָהרהונדערט, איז די געשיכטע פון קאנאדע דארום ניט מעהר ווי א פישער געשיכטע, פישער האָבען יאָהר איין יאָהר אויס, געהאלטען אין איין קומען אין גרויסע מאסען, און פיש־פאנג סטאציאנען און האפענס זענען איבעראל אויסגעבויט געוואָרען. מאנכע פלעצער פון ניו פאונדלענד טראגען נאָך יעצט אויף די נעמען פון יענער צייט, אזוי

האבען די ברעטאנען איין אינזעל אנגערופען מיט זייער אייגענעם נאמען, און נאך יעצט איז עס באקאנט מיט'ן נאמען קייפ־ברעטאן.

ביי די ברעגעס פון דער מעער־ענגע "אויל בעל", איז געווען די פיש־פאנג סטאנציע ברעסט, און עס האט ניט לאנג געדויערט ביז וואנען די דאָרטיגע פישער איז באקאנט געוואָרען דער סט. לאורענס גאלף, נאך פאר דעם יאהר 1510 האבען צוויי ים־פאהרער, דענים און אובערט געפונגען א וועג צום סט. לאורענס, און אין א מאפע, וואס איז געצייכענט געוואָרען אין 1511 פון דעם קארטען־צייכענער "סילוואנוס" געפינען מיר שוין באצייכענט דעם גאלף, וואס ליעגט צו מערב פון ניו־פאונדלענד.

אין יאהר 1515 איז פרענסוא דער ערשטער אהויף אויף דעם פראנצויזישען טראהן. זיין אמביציע איז געווען צו קריגען א חלק פאר זיין לאנד פון דעם אל־געמיינעם גאלדענעם שטראם, וואס איז אריין געפלאסען אין שפאניען פון די ניי ענטדעקטע מערב לענדער, און דארום האט ער אין יאהר 1524 באפאלמעכ־טיגט א פראנצויזישען אונטערטאן וועראזאנא, ער זאל מאכען א רייזע נאך ווייטע לענדער, און זעהען צו קריגען עפעס לאנד אויף פאר פראנקרייך.

וועראזאנא האט דאן געמאכט א רייזע פאזע די ברעגעס פון פלאָרידא ביז דעם פלאץ וואס איז יעצט באקאנט אלס דער שטאאט "מעין". א נאמען גע־בענדיג דאָרטען דאס גאנצע לאנד "ניי־פראנקרייך", ער האט אויך מודיע געווען, דאס אלע דאָרטיגע שטראמען, וואס זענען אריין געפלאסען אין אטלאנטישען ים זענען זעהר קלייגע, דארום האט מען שפעטער געצויגען שליסע, או אויף יענער זייט פון זיי איז מסתמא דא נאך לאנד.

פרענסוא דער ערשטער האט זיך אבער ניט צופריעדען געשטעלט מיט דעם אלײן, און זיין אייגיגער וואונש איז געווען צו ענטדעקען דאס לאנד "קאטהיי", אבער דער קאנפליקט וואס איז אויסגעבראכען צווישען איהם און קארל דעם פינפטען פון שפאניען, האט געבראכט דערצו או ער זאל זיך א וויילע מוזען אפהאלטען פון דיעזען פלאן, און ערשט אין 1534 האט ער געקענט ארויסשיקען אן עקספעדיציע

די פישער פון סענט מאלא זענען געווען פון אלע מאל גוט באקאנט מיט דעם גענענד, און דארום האט ער אלס אנפיהרער פון דער עקספעדיציע אויס־געקליבען אייגעם פון די דאָרטיגע, דזשעק קארטיע, וועלכער האט ענדליך שפעטער ענטדעקט דעם טייך סט. לאורענס.

דזשעק קארטיע.

דער ענטדעקער פון ס׳טייד סט. לאורענס.

דעם 20־טען אפריל 1534, איז קארטיע אפגעפאהרען מיט אן עקספעדיציע באשטעהענד פון צוויי שיפען און 61 מענשען, מיט׳ן צוועק צו געפינען א וועג צום אָריענט, דער ״צויבער־שלאָס״ צו וועלכען אלע האָבען געשטרעבט, און דעם צעהנטען מאי איז קארטיע׳ס ענדליך אָנגעקומען צו די ברעגעס פון ניו־פאונדלענד, און גלאנדעט ביי דער מעער־ענגע (סטרייט) פון ״בעל אייל״, דאן באקאנט צו די פישער אלס די שלעסער־בוכטע, און נאכדעם וווי זיי האָבען אָנגענומען פרישע האָלץ און וואסער, האָבען זיי שפעטער באזוכט כמעט דעם נאנצען נענענד ארום די ברעגעס פון ניו־פאונדלענד.

קארטיע׳ן און זיין עקספעדיציע איז אויסגעקומען אויף דער רייזע איבער־צולעבען פיעלע שטורעמס, דאָך האָט עס זיי פון זייער פאָרשיינגס־רייזע ניט אָפגעהאלטען, און זיי האָבען איהר פאָרגעזעצט טראץ אלע שוועריגקייטען און שרעקליכע איבערלעבונגען, אזוי גרויס איז צו יענער צייט נעווען די לוסט צו נייע לאנד־ענטדעקונגען, און טראץ די אלע שטערונגען, האָט ער די רייזע פאָרגעזעצט.

דער בערגינער נענענד, מיט זיינע אונצוטרעטבארע שפיציגע פעלזען, האָט געמאכט אויף איהם אזא אייגדרוק, אז ער האָט עס אָנגערופען ״קין׳ס־

לאנד", וואס גאט האט בעווילליגט פאר'ן ברודער־מערדער, און ער האט זיך דארום געווענדעט צום בורג פון ניו בראנזוויק, וואו ער איז ענטציקט געווארן פונ'ם דאָרטיגען קלימאט און פרוכטבארען באָדען.

אויפשטעלענדיג אויף א הויכען פעלז מיט'ן נאמען גאספע די פראנצויזישע פאהן און א גרויסען צלם אלס סמן פון פראנצויזישער סאווערויניטעט, און מיט־נעהמענדיג מיט זיך צוויי אינדיאנער האט ער זיך צוריק געקהרט נאך פראנקרייך פון דיעזער ערשטער רייזע זיינער.

אויף'ן צווייטען יאהר איז קארטיע געקומען נאך אמאל שוין מיט דרייי שיפען. זיין ציעל איז וויעדער געווען צו געפינען א וועג נאך אזיען.

אביסעל העכער פון דעם אינזעל אַרלאנס וועלכען קארטיע האט א נאמען געגעבען דער באקכוס אינזעל, וויל דאָרט זענען געוואקסען פיעל וווינטרויבען, איז געווען די אינדיאנישע שטאדט סטאדאקאנא, אין דער זעלבער געגענד וואו עס איז יעצט די שטאדט קוויבעק. דאָרט האט געוואוינט זייער קענ־יג דאנקאנא און פון אירם איז קארטיע געווארן געווארנ אז וווייטער צו מערב איז דא נאך א גרעסערע שטאדט "האטשילעגא",

אין פארלויף פונ'ם וווינטער האט קארטיע מיט זיינע באגלייטער עס באזוכט, (די שטאדט איז געווען אויסגעבויט אויף פלאץ וואו עס איז יעצט מאנטרעאל), און דער יוראן־אירקואנישער, שבט, וועלכער האט דאָרט געוואוינט, האט זיי אויפגענומען זעהר גאסט־פריינדליך. אז זיי האבען זיך שפעטער צוריק אומגעקעהרט אין סטאדאקאנא האבען זיי געמוזט איבערווינטערען ארום די ברעגעס פון יעצטיגען סט. טשארלז ריווער, וואו פונ'ם שווערען וווינטער און פארשידענע קראנקהייטען זענען פיעל פון זיינע מענשען געשטארבען, און אין יאהר 1536 איז ער דאָרט אפגעפאהרען צוריק נאך פראנקרייך מיט א נאנץ קלייגער צאהל איבערגעבליבענע, מיט נעהמענדיג מיט זיך דעם הויפטלינג, דאנ־קאנא, און נאך אייניגע פון זיין שבט, אום צו איבערציגען דאדורך פרענסואָ'ן אין דעם אמת פון זיינע ענטדעקונגען. פראנקרייך איז נאך אלץ געווען פארנומען מיט מלחמות, און נאך א רייזע פאר קארטיע'ן איז ערשט מעגליך געווארע, אינ'ם יאהר 1541, וועו פרענסואָ האט אנגעהויבען צו פלאנעווען וועגען דער גרינדונג פון ניי־פראנקרייך, און אום עס צוזכצופיהרען האט דער קענ־יג באשטימט אייניעם ראבערוואל אלס וויצע־קענ־יג איבער דער נייער קאלאניע, און קארטיע איז דערהויבען געווארען צום ראנג פון גענעראל־קאפיטאן, אפצופיהרען די קאלאניסטען אין זייער נייער היים.

אבער דא איז וויעדער עטוואס געשעהן.

דער ניי־באשטימטער וויצע־קעניג האָט געהאלטען אין איין אָפּלעגען זיין אָפּרייזען, אין קארטיע, ניט קענענדיג זיך דערוואַרטען, איז אינ'ם פריהלינג 1541 אליין אָפּגעפאָהרען און געגרינדעט די קאָלאָניע "טשארלזבורג ראיעל".

דערווייל איז געוואָרען ווינטער. ראָבערוואל וועלכער האָט געדארפט אונטערקומען מיט'ן פּראָוויאנט איז נאָך אלץ ניט געקומען, און קעלט, הונגער און קראנקהייטען האָבען אזוי אויסגעמאטערט די ערשטע פּיאָנערען־קאָלאָניסטען, אז צום נעכסטען פריהלינג זענען זיי אלע צוריק געלאָפען נאָך פראנקרייך.

אין 1542 איז ראָבערוואל ארויסגעקומען נאָך אמאל מיט א גרופּע קאָלאָניסטען, אָבער מעהר ווי צוויי ווינטערען האָבען זיי ניט געקענט וואוינען צווישען די אינפריינדליכע אינדיאנער, און אין 1544 האָבען זיי זיך אלע צוריק געקעהרט אהיים.

דעם גאנצען סוף פונ'ם זעכצעהנטען יאהרהונדערט איז פראנקרייך אלץ פארנומען געווען מיט מלחמות און דאָרום האָט די רעגיערונג געקענט גאנץ וועניג קלעהרען וועגען "ניי־פראנקרייך".

אָבער ניי־פראנקרייך איז ניט פארנאכלעסיגט געוואָרען. נאָרמאַנדישע און ברעטאנישע פישער, האָבען פאָרבראכט דעם פיש־פאנג סעזאָן אָרום די ברעגעס פון ניו פאונדלענד, און ענגלישע, שפּאנישע, און פּאָרטוגעזישע פישער זיינען אויך ניט אָפּגעשטאנען פון זיי. אָפּטמאל האָבען זיך אין דאָר־טיגע האפענס געפונען צו עטליכע הונדערט שיפען פון פארשיעדענע נאציאנען, און צו ענדע פונ'ם זעכצעהנטען יאהרהונדערט, זענען שוין אפילו די פישער באקאנט געווען מיט די ברעגעס פון נאָווא־סקאָשיא, וועלכעס זיי האָבען אָנגערופען מיט'ן נאָמען אקאדיען.

ביסלאכווייז האָט זיך ענטוויקעלט א גרויסער האנדעל צווישען די אינדיאנער און די פישער, מען האָט אָנגעהובען צו בייטען קאָסטבארע פעל און פוטערוואָרג אויף בלישצענדע ציערונג, וואָס האָט שטארק נושא חן געווען בייַ די אינדיאנער, אין דער האנדעל אויף דיעזען אינזעל האָט געהאלטען אי איין וואקסען.

די ענגלישע רעגיערונג האָט די גאנצע צייט געהאט פרעטענזיעס אויף'ן אינזעל, און אין יאָהר 1583 האָט סער האמפרעי גילבערט ערקלעהרט ניר־פאונדלענד אלס ענגלישע טעריטאריע, פארגרעסערענדיג אויף אזא אופן דעם שטח לאנד, איבער וועלכען עליזאבעט, די דאמאלסטיגע ענגלישע קעניגין האָט צו יענער צייט געהערשט.

די אינדיאנער באפעלקערונג אין קאנאדע

קאנאדעס באפעלקערונג, די באפעלקערונג וועלכע האָט געוואוינט אין די פארשיעדענע געגענדען, באקאנט אלס די היינטיגע "דאָמיניאן אף קענעדע", איז געווען געוועזען א פארשיעדענארטיגע. די באפעלקערונג אבער, וועלכע די ערשטע אייראָפּייער ווי קארטיע און די אנדערע, האָבען באגעגענט איז געוועזען א רויט־הויטיגע, יענע מענשען וועלכע זענען אונז באקאנט אלס אינדיאנער, און וועמענס אויסקומען לעבען נאָך ביז היינטיגען טאג צוזאמען מיט די ווייסע, אין די שטעדט און דערפער, ווי אויך אין ספעציעלע פון דער רעגיערונג פאר זיי רעזערווירטע פלעצער, די "אינדיען רעזערוויישאנס"

פון וואנען זענען דיעזע רויט־הויטיגע געקומען קיין קאנאדע? ווי אזוי זענען געוועזען זייערע ערשטע לעבענס־פארמען, מיט וועמען האָבען זיי מלחמה געהאלטען? פון דעם אלעמען איז אונז וועניג באוואוסט, פון שרייבען האָבען יענע אינדיאנישע זיהן נאָך ניט געוואוסט און אזוי זיינען גאנץ וועניג רעקאָרדען וועגען זייער געשיכטע פארבליבען און מען ווייסט וועגען זיי אפילו גאנץ וועניג פון קארטיע'ס צייטען. ערשט פון דעם יאָהר זעכצעהן הונדערט אן ווען די אייראָפּייער האָבען אָנגעהויבען מיט זיי צו קומען אין בארירהרונג פון דאמאָלס אן האָבען מיר מעהר פארטרויענסווערטע ידיעות וועגען זיי, אויף וועלכע מען קען זיך פארלאָזען.

פון צוויי הויפט שפראך־גרופען זענען באשטאנען די אינדיאנישע שבטים, וועלכע זענען באגעגענט געוואָרען אין קאנאדע פון די ערשטע אייראָפּעאישע ים־פאָהרער און קאָלאָניסטען — די אלגאנקווינען און די יראָקען־איראקואנער פון וועלכע יעדער גרופע האָט זיך ווייטער געטיילט אויף פיעלע פארשיעדענע שבטים און משפחות. פון דיעזע צוויי גרופען איז די יראָקען־איראקואנישע געשטאנען אויף א פיעל העכערער שטופע פון ציוויליזאציע, האָבען געוואוסט פון טיילווייז באארבייטען די ערד, און האָבען אפילו געהאט א געוויסע פארמע פון א פאָליטישער רעגיערונג, דאגענען די אלגאנקווינען, האָבען כמעט אָהן אויסנאהמע געלעבט א נאמאדען לעבען, און יאגד איז געוועזען זייער אייניגע באשעפטיגונג.

יעדע גרופע איז צוטיילט געוועזען אויף פיעלע שבטים, פאמיליען און משפחות, און די לעצטע האָבען אלע זיך גערופען אויף נעמען פון חיות, ווי בערען, וועלף א. ד. ג.

די באשעפטיגונגען זייערע האָבען אויך גאלעגט א שטעמפל אויף זייער

נאוצען סאָרט לעבען, די איראקואנער, וועלכע האָבען געלעבט אן אייגנע־ זעסען לעבען, פלעגען וואוינען אין גאנץ גרויסע באפעסטיגטע הייזער, צו פיעלע פאמיליען אין איין הויז, און צוליעב דעם הופט מען זיי טאקע אָפט אָן "די אינדיאנער פון לאנגע הייזער" (זייערע הייזער זענען אָפט געווען ביז 150 פוס לאנג). דאגעגען די אלגאנקווינען וועלכע האָבען געלעבט א וואנדער־לעבען, האָבען זייערע וואוינונגען צוגעפאסט צו אזא סאָרט לעבען, און זיי זענען באשטאנען פון לייכטע געצעלטען, וועלכע מען קען לייכט איבערטראגען ביים וואנדערן. די פיעלע טייכען פון וועלכע דער אינדיאנישער ישוב איז ארומגע־ רינגעלט געווען, האָבען זיי געמאכט פאר גוטע שיפער. חוץ דעם זענען זיי אויך געווען גוטע האָלץ־שניצער, און דיעזע שניצעריי האָבען זיי אָפט באנוצט, וויל צו יעדער וואוינונג פון א פאמיליע פלעגט זיין צוגעשלאָגען א הילצערן בילד פון דער חיה מיט וועמענם נאָמען די פאמיליע האָט זיך אָנגערופען, און חוץ דעם, איז דאָס שניצעריי פון זיי אויך באנוצט געווארען פאר פיעלע אנדערע צועקען, ווי מאכען כלים א. ד. ג.

אן אינדיאנישער חאָרן און די שניצעריין פאָרענט פון די הייזער.

ווי מאנכע ווילען האָבען, איז זייער מאָראל דאמאָלס געווען א גאנץ

נידעריגע. אלס די הויפּט שטריכען פון זייער כאראקטער ווערט אָנגענעבען, אז אין מלחמה זענען זיי געווען ווילד און אכזר'דיג, דאגענען העלדיש און קענען איבערטראגען יסורים און מאטערנישען. זיי האָבען אויך ליעב געהאט צו "נעמב־לען", דערצעהלען נעשיכטעס, און פֿראוען אָפּטע יום טובים. זיי זענען אויך געווען העכסט איבערגענעבען צו זייערע פֿאמיליעס, ניט דורכלאָזענדיג די מינ־דעסטע באליידיגונג אונבאשטראפט.

זייער גלויבען איז געווען דער קינדישסטער און נאריישסטער, ווי דער גלויבען בכלל ביים אָנפאנג פון דער גאנצער מענשהייט. אלס נאטור־קינדער האָבען זיי געגלויבט אין אלע נאטור קרעפטען און ערשיינונגען, אז אלעס האָט זיך זיין גאָט אָדער געטין, דער וואלד, דער טייך, דער דונער, דאָס פייער א. א. וו. אלעס האָט א גוטען אָדער א שלעכטען גאָט.

א הויז פון די סיוואשעק אינדיאנער אויף וואנקאָווער אינזעל.

זיי האָבען אויך געגלויבט אין א יענער וועלט אָבער די יענע וועלט איז באשטאנען פון א גרויסען יאגד־פלאץ, איבער וועלכען מען קען זיך יאגען נאך

פיעלע חיות. שרייבען האבען זיי ניט נעקענט, אבער וועז איין שבט פלעגט דארפען קומען אין פארבינדונג מיט א צווייטען, פלעגט מען געפינען אן אויס־וועג אויף צוזאמענרעדען זיך דורך פארשיעדענע סמנים אויף בוימער, אדער דאס אויספלעכטען אוז צוזאמענשטעלען אויף געוויסע אופנים די פארשיעדענסטע סארטען ים־שיסעלאך. שפעטער וועז זיי האבען זיך באקענט מיט די אייראפייער האבען די פאטשערקעס, וועלכע זיי פלעגען פון זיי קויפען אויף געדיענט אלס א געוויסער סארט פארבינדונגס־מיטעל. די מענשען וועלכע פלעגען קענען איבער־לייענען דיעזע אלע סמנים, זענען פון זיי געהרט געווארען, — דאס זענען גע־וועזען די געלעהרנטע.

חוץ די פילע אינדיאנישע שבטים, דארפען צו דער ערשטער קאנאדער באפעלקערונג אויך צו גערעכענט ווערען די עסקימאסען, יענע מענשען־קינדער־וועלכע וואוינען נאך ביז היינטיגען טאג אין זייערע שניי־היזער אין די פאר־שניטע אוז קאלטע ארקטישע געגענדען.

דער גרינדער פון ניי-פראַנקרייך

צום סוף פון זעכצעהנטען יאהר־הונדערט האָט פראנקרייך געשלאָסען שלום מיט איהרע שונאים, און דאריבער האָט זי געקענט אויף דאָס ניי אָנהויבען טראכטען וועגען דער נייער וועלט, הענרי דער פערטער דער דאמאלסדיגער קעניג, האָט דערפאר באשלאָסען צו פרובירען נאכאמאל קאלאניזירען ניי־פראנקרייך, און אום די קאלאָניזאציע זאל זיין אן ערפאלג, האָט ער באשלאָסען אָבצוגעבען אין מאנאפאל א געוויסע שטרעקע לאנד פארן׳ן פוטער־האנדעל צו דעם יעניגען וואָס וועט זיך אינטערעסהמען אזא קאלאניע צו גרינדען.

אין די יאָהרען 1601—1600 זיינען אזעלכע פראָבען געמאכט געוואָרען אין טאדוסעק, ביים טייך סאגינעי, אָבער זיי האָבען זיך ניט איינגעגעבען, צוליעב די דאָרטיגע גרויסע קעלטען וואָס די אייראפייער האָבען ניט געקענט פארטראגען, אזוי אז אפילו דער האנדעל מיט די ארטיגע אינדיאנער האָט געמוזט אָננעהן נאָר אין די זומער מאָנאטען.

אָבער אין 1603 האָט מען וויטער ארויסגעשיקט אן עקספעדיציע מיט׳ן צוועק אָפצוזוכען א פאסיגען פלאץ פאר א קאלאָניע ארום דעם סענט לאורענס, און מיט דיעזער עקספעדיציע איז מיט געפאָהרען דער שפעטערדיגער גרינדער פון ״ניי־פראנקרייך״ סעמיועל דע־שעמפלין, וועמענס איינציגע אמביציע עס איז געווען צו ענטדעקען סוף כל סוף דעם לאנג געזוכטען וועג נאָך כינא.

א געבוירענער ביי א פאָטער א קאפיטאן פון א שיף, אין א פראנצויזישער שטאדט, וואָס איז געלעגען ביים וואסער, איז ער דארום פון קינדווייז אָן צוגעוואוינט געווען צום וואסער, און איז געווען געאיבט אין שיף־פאָהרט. וען ער איז אויסגעוואקסען האָט ער גערעכנט צוערשט אין דער ארמיי, און שפעטער אין דעם פלאָט, און זיך דערדינט ביז דעם האנג פון א קאָמאנדיר איבער א שיף. דאָס האָט איהם גענעבען א געלעגנהייט פיעל צו רייזען, אין האָבענדיג באזוכט פיעלע וועלט־טיילען, אין זייענדיג א מענש מיט פיעלע אמביציעס, איז ער דארום אויסגעקליבען געוואָרען אלס די פאסענדסטע פערזאָן פאר אזא אונטערנעהמונג.

ער איז געווען אזא ערפאהרענער שיף־פאָהרער, וועלט דערצעהלט, אז ער האָט אפילו געוואנט צו דענקען וועגען א קאנאל וואָס זאל פאראייניגען אמעריקא׳ס ימים, א זאָך וועלכעם איז מיט דריי־הונדערט יאָהר שפעטער דורכגעפיהרט געוואָרען (דער פאנאמא קאנאל) אבער וועלכעם מען האָט דאמאלס געהאלטען

פאר א בלויזער פאנטאזיע.

אין זיין ערשטער רייזע אין 1603 האָט שעמפּליין געמאכט אויספֿארשונגען און אויסמעסטונגען פּון דעם טייך אויף אזא ווייטען שטח, ווי עס האָט דערנרייכט דזשעק קארטיע אין זיין רייזע נאָך מיט 10 יאָהר פריהער. די אלע געענדען און שטערט אָבער, ווּאָס קארטיע האָט געהאט באשריבען זענען שוין ניט געווען, און אפילו די אינדיאנישע באפעלקערונג איז שוין אויך ניט געווען די זעלבע ווי די פריהערדיגע.

סעמיועל דע שעמפּליין.

צוליעב פיעלע סבות האָט אָבער שעמפּליין זיך ניט געקענט באשלוסען צו גרינדען א קאָלאָניע אין יענעם געגענד.

צו דערזעלבער צייט האָט אן אנדער פראנצויז מיט'ן נאָמען דע מאנט געקראָגען פון דער רעגיערונג א מאָנאָפּאל איבער'ן פּיטער האנדעל, ווייל ער האָט געוואָלט גרינדען א קאָלאָניע אין אקאדיע.

(אונטערן נאָמען אקאדיע איז דאמאָלסט אָנגערופען געוואָרען דאָס גאנצע לאנד ווּאָס שטעלט צוזאמען די יעצטיגע ניו־בראָנזוויק, נאָווא סקאשיא, און א גרויסען טייל פוג'ם שטאאט מעין).

מיט דעמאָנט'ס עקספעדיציע איז אויך מיטגעפאָהרען, לויט'ן קעניגס באפעהל, שעמפּליין, און אויף דער שיף האָבען זיך אויף געפונען פיעלע פראנצויזישע אדעליגע, ארבייטער און בעלי מלאכות, קאטוילישע און פראטעסטאנטישע גלחים, ווייל די קאָלאָניע האָט געזאָלט געגרינדעט ווערען אויף די פרינ־

ציפען פון רעליגיאנס־פרייהייט, און דאהום זענען מיטגעפֿאהרען פיעלע, וועלכע האבען זיך געפיהלט ענג אין פראנקרייך.

ביי די ברענעם פון נאווא־סקאשיא האבען זיי אנגעטראפען א שיף געפיהרט פון איינעם א ראזינאל, וועלכער האט אנגעפיהרט אן אונגעוצליכען האנדעל, וויל לויט דעם אפמאך איז דער גענענט געווען אין דעמאנט'ס טעריטאריע, זיי האבען דאהום די שיף מיט אלצדינג וואס עס איז געווען אין איהר קאנפיסקירט און דיעזער גענענד איז אזוי גענפלען געווארען איינעם פון די מיטרייזענדע, פאוטרינקארט, אז וען ער האט גראטען אז מען זאל דארט גרינדען א קאלאניע, איז זיין עצה אנגענומען געווארען.

די קאלאניע איז צום ערשטען מאל גענרינדעט געווארען אויף'ן אינזעל סענט קרוא נעבען טייך מיט'ן זעלבען נאמען, וואו עס זענען יעצט די גרענעץ פונקטען צווישען ניו בראנזוויק און דעם שטאאט מעין, און עס זענען באלד דא אויפגע־שטעלט געווארען די פארשיעדענע בארראקען און הייזער, וועלכע זיינען נויטיג געווען פאר דעם צוועק.

דעם גאנצען זומער האבען זיי פארבראכט אין שטודירען דעם גענענד, און צוווינטער צו (1605—1604) האבען שעמפליין, דעמאנט און אלע איבעריגע געהאט באשלאסען צו פארלייבען דארטען. פארשיעדענע קראנקהייטען, איבער־הויפט, סקארבוט, האבען אנגעהויבען צו בושעווען אויף דעם אינזעל, אזוי אז מעהר ווי א העלפט פון דער באפעלקערונג זענען אויסגעשטארבען ביז פריהלינג, און דאס האט געבראכט דערצו, אז זיי זאלען באשלוסען צו פארלאזען דעם פלאץ און גרינדען א קאלאניע אין פארט־ראיאל.

דיעזע קאלאניע האט מעהר מזל געהאט, און צו זומער 1606 האט זיך די קאלאניע פארט ראיאל צובליהט, וויל עס איז אהין אנגעקומען א געוויסער מארק לעסקארבאט, וועלכער האט פיעל מיטגעהאלפען אויסצופארשען דעם גענענד, אין איהם באשרייבען.

די קאלאניסטען האבען זיך געפיהלט נאנץ מונטער, זיי האבען אויך געהאט גענוג פראוויאנט, און אלעס איז גענאנגען בשורה.

אין פריהלינג 1607 האט זיך אבער דאס גאנצע רעדל איבערגעדרעהט.

דע מאנט האט פארלארען זיין מאנאפאל רעכט, צוליעב די פיעלע פרא־טעסטען פון די סט. מאלא'ער סוחרים, און אזוי ווי די פראפיטען פונ'ם מאנא־פאל זענען געווען די הויפט יסודות און הכנסות פון דער קאלאניע, האט דאס צוריקציהונג פראורזאכט, אז די קאלאניסטען זאלען פארלאזען די קאלאניע און אומקעהרען זיך צוריק אין פראנקרייך.

אין 1610 איז פאוטרינקארט ארויסגעקומען נאכאמאל אין אקאדיען מיט פרישע קאלאניסטען, זיי האבען נאך געטראפען אלע פריהערדיגע הייזער און געביידעס אין א גוטען צושטאנד, און אויך די אינדיאנער האבען זיך דערפרעהט מיט'ן אנקומען פון די ווייסע, ווייל זייט שעמפליין, וועלכער האט זיך באמיהט צו געווינען די פריינדשאפט זייערע, זענען די באציהונגען געווארען גאנץ גוטע, און די אינדיאנער האבען אייך אנגעהויבען צו באנרייפען אז צוליעב די ווייסע פארלירען זיי גאר ניט. פארט ראיאל איז וויעדער אויפגעלעבט געווארען, אבער ניט אויף לאנגע יאהרען. סך הכל ביז'ן זומער פון 1612. צו יענער צייט איז סעמיועל ארגאל פון דער ענגלישער קאלאניע אין ווירדזשיניא אנגעפאלען אויף פארט ראיאל, און חרוב געמאכט די גאנצע קאלאניע, ווייל ענגלאנד האט נאך אלעס גערעכענט דעם באדען פאר ענגלישען, און קיינער האט דארום לויט איהר מיינונג קיין רעכט ניט געהאט צו באזעצען זיך אויף'ן לאנד, ניט אנפרעגענדיג זיך פריהער ביי דער ענגלישער רעגיערונג. אויף אזא אופן איז צושטערט געווארען פאוטרינקארטס גאנצע ארבייט.

דערווייל האט דער־מאנט געקראגען א צווייטע מאנאפאל־רעכט אויף איין יאהר, מיט דעם תנאי אז שעמפליין זאל גרינדען א קאלאניע ביים סענט לאורענס, אין יאהר 1608 איז געגרינדעט געווארען די קאלאניע — דאס איז די יעצטיגע שטאדט קוויבעק, איינע פון די עלצטע שטעדט אויף'ן אמעריקאנער קאנטינענט.

וועז מיר זעהען הייַנט צו טאג וויי נייע שטעדט און דערפער ווערען געשאפען, מיט וואס פאר א שנעלקייט און געשווינדקייט עס קומט פאר, קענען מיר קיין באנריף ניט האבען וועגען די דאמאלסדיגע שווערינקייטען, וועז דער מענש איז נאך ניט געווען אזוי גוט באוואפענט צו קעמפען מיט דער נאטור, ווי ער איז עס היינט, ובפרט נאך ביי פיאנערען ארבייט.

דער קאמף מיט דער נאטור, איבערהויפט מיט'ן קאלטען ווינטער, וועלכער האט געבראכט מיט זיך מגפות, איז ניט געווען די איינציגע שווערינקייט ביי יעדער גענרינדעטער קאלאניע זענען אהיינגערופען געווארען אויך פיעלע אנדערע סבות, וועלכע האבען געדראהעט איהר רואינע און צושטערונג אין דאס זעלבע איז אויך געווען דער פאל מיט דער נייער קאלאניע, — דאס מאהל איז עס געווען אן אויפשטאנד.

אין טאדוסעק האבען זיך שפאניש און אנדערע פישער נעהאט געקריגט מיט די פראנצויזען, ווייל זיי האבען אויך געוואלט א חלק אין פוטער־האנדעל, און מיט דער הילף פון אן אויפשטאנד האבען די שפאניער געהאפט צו באקומען די גאנצע קאלאניע, און איהר באהערשען.

שעמפליין האָט אפילו נאָך ניט געהאט קיין צייט צו באזעצן זיינע קאָלאָניסטן אין קוויבעק, וואו ער האָט שוין ענטדעקט א בוגט, וואָס אייניגע פון זיינע מענשען האָבן געפֿאַנגענועט, איהם האָט מען געזאָלט דערהרגענען, און דאן איבערגעבן די קאָלאָניע צו די שפאניער. שעמפליין האָט דערפאר דעם הויפט אָנפיהרער פון די פארשווערער אויפגעהאנגען, און די איבעריגע בונדטאוושטשיקעם האָט ער אָפּגעשיקט קיין פראנקרייך, זיי זאָלען דאָרט באקומען זייער שטראָף.

דערווייל איז פאר דער קאָלאָניע אָנגעקומען א נייע געפאהר, ווייל מיט'ן אָנקומען פון דעם ווינטער, האָבן זיך אויף אָנגעהויבען די שטענדיגע קראנק הייטען און ביז פריהלינג זיינען נאָר אכט פון די אכט און צוואנציג קאָלאָניסטען געבליבען לעבען.

און די קראנקהייטען זענען אויך ניט געווען דאָס אייניציגע, וואָלכע האָבן געשטערט דער ענטוויקלונג פון דער קאָלאָניע.

די פארשיעדענע אינדיאנישע שבטים וואָלכע האָבן באוואוינט דעם גענענד האָבן געהאלטען אין איין אנפיהרען שלאכטען צווישען זיך. שעמפליינען איז דאריבער אויסגעקומען, וואו ער האָט געלעבט בשלום מיט איין שבט, אז דער אנדערער שבט זאָל איהם וועלען א שונא.

און אזוי איז טאקע געשהען, וואו שעמפליין האָט אין 1609 אונטערגענומען א רייזע ארום דעם רישעליו טייך, און אין זיין מחנה האָבן זיך געפונען די יוראנישע און אלגאנקווינישע שבטים, האָט ער זיך געמוזט שלאָגען מיט די איראקואנער וואָלכע ער האָט אָנגעטראָפען אין וועג.

אין יאָהר 1610 האָט דערווייל העגרי האָדסאָן ענטדעקט דעם טייך וואָלכער טראגט אויך זיין נאָמען. שעמפליין האָט צו יענער צייט געשיקט א יונגען מאן מיט א געווייסע שליחות צו זיינע אינדיאנישע פרייַנד און דער לעצטער האָט צוריק קומענדיג דערצעהלט א נעשיכטע, אז ער האָט דורכגעריזט פון אויבערסטאוואָ ביז דעם האָדסאָן, און אז ער האָט דאָרטען געזעהען א געזונקענע ענגלישע שיף.

שעמפליין איז דאָרום אָפּגעפאָהרען צו יענעם פלאץ, אָבער אויף'ן וועג האָט ער אויסגעפונען, אז דאָס וואָס דער יונגער מאן האָט דערצעהלט איז א ליגען, וויל די אינדיאנער זאָלבסט וועמען דער געגענד איז גוט געווען באקאנט, האָבן ניט געוואוסט פון קיין וועג צום האָדסאָן.

אין יאָהר 1615 האָט שעמפליין פארשפראכען זיינע יוראנישע פרייַנד, אז ער וועט זיי העלפען אין זיין מלחמה מיט די איראקואנער, און ער האָט זיין

וואָרט געהאלטען.

דער קריעגערישער שבט מיט שעמפּליין'ען בראש איז אריבער געשוואומען די אזערע אנטאריא, דאָרטען וואו עס איז יעצט די שטאדט קינגסטאן, און דאָרט האָבען זיי געמאכט דעם ערשטען אָנפאל אויף אן איראקואנישען דאָרף, די איראקואנער האָבען אָבער געקעמפט כוטיג, און אין דער שלאכט איז שעמפּליין פּאראוואונדעט געוואָרען פון אן אינדישען בויגען, אזוי אז ער האָט געמוזט זיך צוריקקעהרען אהיים.

פון יענער צייט אָן האָט שעמפּליין מעהר קיין רייזעם ניט אונטערנומען, און זיין גאנצע טעטיגקייט איז געווידמעט געווען צו באפעסטיגען די קאָלאָניע קוויבעק.

וועז די צייט פון דע־מאָנט'ס מאָנאָפּאָל־דעכט האָט זיך גענדיגט, איז דער פוטער האנדעל געבליבען פריי פאר אלעמען, און ער האָט זיך דאריבער זעהר צוואוואקסען. אין יאָהר 1611, דערצעהלט שעמפּליין, האָט מען אין מאָנטרעאָל־ער האפען גענעמט טרעפען גאנצע דרייצעהן האנדעלס שיפען, און דער פּלאַץ האָט גערוענט אלס דאָס הויפּט צונויפזאמלונגס ארט פון'ס אלגאנקווי־נישען שבט.

דערווייל האָבען זיך די פּארשיעדענע קאָנקורירענדע סוחרים פּאראייניגט אין איין קאָמפּאניע און האָבען באקומען פון דער רעגיערונג א פרישען מאָנאָפּאָל, אָבער די קאָלאָניע האָט דערפון גאָר ניט געוואונען, וויל די מייסטע קאָלאָניסטען זיינען פּארבונדען געווען מיט דער האנדעלס קאָמפּאניע, און קיינער האָט זיך דעריבער קיין מיה ניט געגעבען צו באארבייטען די ערד, אזוי אז אין יאָהר 1617 האָט זיך בלויז איין מאן, באשעפּטיגט מיט ערד ארבייט. צוליעב דיעזען צושטאנד האָט די קאָלאָניע געבליהט נאָר אין די זומער מאָנאטען, וועז דער האנדעל איז געווען אין פולען גאנג, ווינטער אָבער האָט די קאָלאָניע געפּוסטעוועט.

צוליעב די אפטע אנפאלען, וואָס די איראקואנער פלעגען מאכען פון צייט צו צייט, איז שעמפּליין געצוואונגען געווען צו בויען פּארשיעדענע פעס־טונגען, וועלכע זאלען פארזיכערען די קאָלאָניע, און ער האָט דאריבער אויס־געבויט די ערשטע פעסטונג סענט לואיס, וואו עס איז יעצט דער אויבערשטער טייל פון דער שטאדט קוויבעק.

אין פראנקרייך האָט דערווייל דער קארדינאל רישעליו געוואונען די מאכט און אויבערהאנד איבער די הוגענאָטען, וואו ער האָט אפגעהאלטען א פאָלשטענ־דיגען זיעג און פארכאפט די גאנצע רעגיערונג.

קארדינאל דוק דע רישעליו, אייגנער פון פראנקרייכ'ס באריהמטעסטע שטאאטסמענער (1585—1642) האָט זיך ניט צופריעדען געשטעלט בלויז מיט

זיין קירכליכער מאכט, און מיט זיין ערשטער אויפגאבע וועלכע ער האָט זיך געשטעלט, צוריק צו געווינען די פּראָטעסטאנטען פאר'ן קאטוליציזם. ער האָט געשטרעבט נאָך מאכט, נאָך מלוכה־מאכט, און דערשלאָגענדיג זיך צום פראנצויזישען רעגיערונגס־הויף, האָט ער דאָרטען אָנגעהויבען אָנצופיהרען פאר־שיעדענע אינטריגעס, באזונדערס אייניקויפענדיג זיך אין חן ביי דער דאָ־מאָלסדיגער מוטער־קעניגין מארי דע מעדיטשי, דורך וועמעס הילף ער איז אויך געוואָרען אין יאָהר 1616 קריעגס מיניסטער ווי אויך מיניסטער פאר אויסלענדישע ענינים. וועלע דער דרייצהנטער, דער דאמאָלסדיגער קעניג, האָט זיך שפעטער צוקריגט מיט זיין מוטער, איז אויך רישעליו געפאלען, אָבער ארום 1624 איז איהם געלונגען צו מאכען שלום צווישען מוטער און זוהן, און זיין מאכט איז וויעדער געשטיגען. ער איז געוואָרען קארדינאל, און איז פאקטיש געוואָרען דער הערשער איבער דער דאמאָלסדיגער פראנצויזישער מאָנארכיע, אז אפילו דער קעניג איז נאָר געווען א ווערקצייג אין זיינע הענט.

באזונדערס האָבען פון רישעליו'ן געליטען די הוגענאָטען, געגען וועמען ער האָט אָנגעפיהרט א פארביסענעם קאמף.

(די הוגענאָטען זענען געווען אין 16־טען און 17־טען יאָהר־הונדערט א פּראָטעסטאנטישע סעקטע אין פראנקרייך, שטארק פארפאלגט פון דער קאטוי־לישער פראנצויזישער רעגיערונג. פון יענער צייט איז פארבליבען די בעקאנטע בארטהאלאמעאוס נאכט, די נאכט פון דעם 24־טען אויגוסט 1572, וועלן אין פאריז איז געמאכט געוואָרען א גרויסע שחיטה אויף די הוגענאָטען).

אזוי שנעל ווי רישעליו און זיינע מענשען האָבען אין פאריז פארכאפט די פולשטענדיגע מאכט, און ערקלעהרט א בייזוויליגען קריעג די פּראָטעסטאנטישע הוגענאָטען, האָבען זיי אויך גענומען אויסארבייטען פלענער וועגען "ניי־פראנק־רייך". זיי האָבען באשלאָסען אז בלויז קאטאָליקען זאלען זיך דאָרטען קענען קאָלאָניזירען, און פאר דעם צוועק האָבען זיי געגרינדעט א קאמפאניע מיט'ן נאָמען די "קאמפאניע פון ניי־פראנקרייך" אדער בעסער באקאנט מיט'ן נאָמען די "הונדערט שותפים", צו וועמען דער גאנצער האנדלס־מאָנאָפאָל און רע־ניערונגס רעכט איז אָפּגענעבען געוואָרען.

די נייע קאמפאניע האָט אָבער א שטיק צייט זיך ניט געקענט נעהמען צו דער ארבייט, און הויכפיהרען איהרע פלענער, טאקע צוליעב דעם קאמף וואָס רישעליו האָט אָנגעפיהרט געגען די הוגענאָטען. דער קאמף געגען די לעצטע האָט דאן ארויסגערופען א גרויסען אינטערעס איבעראל, און באזונדערס אין ענגלאנד.

טשארלז דער ערשטער. קעניג פון ענגלאנד, האָט זיך אָנגענומען פאר

די באזיעגטע הוגענאטען, ערקלעהרט קריעג געגען פראנקרייך, און אין 1628 האָט די ענגלישע רעגיערונג אָפּגעשיקט א גאנצען פלאָט אונטער דער פיהרערשאפט פון דיוויד קאָירק אום צו פארכאפען ניי־פראנקרייך.

אָנקומענדיג אין טאדוסאק האָט קאָירק געשיקט צו שעמפלייגען א באפעהל, ער זאל איהם אפּגעבען קוויבעק, אבער דער לעצטער האָט זיך ענטזאגט, און אין דער מלחמה וואָס איז אויסגעבראָכען האָט קאָירק באזיעגט די פראנצויזען, פארכאפט א גרויסע צאָהל פון זייערע שיפען און פראָוויאנט און האָט זיך זיעגרייך אומגעקעהרט אין ענגלאנד.

א יאָהר שפּעטער האָט ער זיך צוריק געקעהרט, און וועז שעמפלייז האָט איינגעזעהען אז ער האָט קיין האָפענונג אויף צו באזיעגען איהם האָט ער איהם אפּגעגעבען די קאָלאָניע קוויבעק.

קאָירק האָט אהין אריין געשטעלט אן ענגלישען גאריזאָן, וועלכער איז דאָרט פארבליבען ביז זיין יאָהר, אָנפיהרענדיג האנדעל, און מאכענדיג וויי־טערדיגע ענטדעקונגען ארויף צו מערב צו.

אין אקאדיען איז דער פוטער־האנדעל און פיש־פאנג דערווייל גע־בליבען די גאנצע צייט ביי די פראנצויזען אין די הענד. ענגלאנד אָבער האָט ניט געקוקט אויף דעם אלעמען און אין יאָהר 1621 האָט זי עס אָבגעגעבען צו סער וויליאם אלעקסאנדער. קיין קאָלאָניזאציע איז דאָרטען אָבער ניט אָנגענאנגען, ערשט אין יאָהר 1628, וועז קאָירק איז ארויסגעקומען מיט זיין פלאָט אין טא־דוסעק, האָט ער אויך מיטגעבראכט מיט זיך א גרופּע שאטלענדער, וועלכע האָבען זיך בעזעצט אהום פּאָרט ראָיאל.

אין יאָהר 1632 האָבען פראנקרייך און ענגלאנד געשלאָסען שלום צווישען זיך, און איינער פון די פריעדענס פונקטען איז געווען, אז נאכן "ניי־פראנק־רייך" און אקאדיען געהען איבער צו די פראנצויזען. שעמפלייז האָט זיך דאן צוריק געקעהרט קיין קוויבעק און אין 1633 איז ער ערקלעהרט געווָארען אלס דער גאָווערנאָר פון דער קאָמפּאניע פון די "הונדערט שותפים", א יאָהר שפּעטער האָט ער אויסגעבויט א גרויסע פעסטונג ביי "טהרי ריווערס" און האָט געדענקט אונטערנעהמען נאָך וויכטיגע ארבייטען.

דער טויט אָבער האָט צושטערט זיינע פלענער, און "קריסטמעס" 1635 איז ער געשטאָרבען, ארבייטענדיג ביז'ן לעצטען מאָמענט פאר'ן לאנד פאר וועלכען ער האָט זיינע בעסטע יאָהרען אפּגענעבען.

די יעזואיטען און די קאלאניזירונג פון קאנאדע

קאנאדע איז קאלאניזירט געוואָרען דורך פארשיעדענע עלעמענטען. און פארשיעדענארטיגע אינטערעסען, אבער ניט קיין קלייניע ראָלייע האָבען דערביי אויך געשפּיעלט די מיסיאנערען. די קריסטליכע מיסיאן־טעטיגקייט האָט תמיד נעזוכט צו פארשפּרייטען די קריסטליכע לעהרע צווישען די וועלכע האָבען אין קריסטענטום נאָך ניט גענוג־ווּבט, און נייע לענדער פלענען פאר זיי תמיד זיין א גוטער פלאץ פאר מיסיאנס־ארבייט. מיט דעם אנפאנג פון דער קאלאניזאציע זענען דאָרום אויך געקומען די מיסיאנערען, און דאָס האָט שפּעטער אויך פאר־אורזאכט די יעזואיטישע הערשאפט זייערע אין קאנאדע. אזוי זענען אין יאָהר 1615 ארויסגעקומען קיין קאנאדע די ערשטע מיסיאנערען, און האָבען זיך אָנ־געהויבען באשעפטיגען מיט פארשפּרייטען זייערע לעהרען צווישען דער באפעל־קערונג, און יאָהר אויס, יאָהר אויס, האָבען די שיפען געבראכט צו די קא־נאדער ברעגעס אלץ מעהר און מעהר פון זיי, ביז וואנען זיי זענען געוואָרען א מאכט, א מאכט וועלכע לאָזט זיך נאָך פיהלען ביז היינטיגען טאג. אין יענע פלעצער, וואו די ערשטע קאלאָניזאציע איז אָנגענאנגען — די פראָווינץ קוויבעק.

אין יאָהר 1633 האָט די ממשלה איבער קאנאדע באקומען א קאָמפּאניע מיט'ן נאָמען "די הונדערט שותפים", זיי האָבען באקומען איבער די אונגע־הייער גרויסע שטרעקעס לאנד דאָס רעכט צו רעגירען. ווי זיי פארשטעהען. פון זייער זייט האָבען זיי זיך פארפליכטעט צו באזעצען אויפ'ן לאנד אין פארלויף פון צעהן יאָהר ניט וועניגער פון פיער טויזענד קאלאָניסטען, צו באשצען די נייע קאלאָניסטען פון די פארשיעדענע אינדיאנער אטאקעס. אין צו אונטערשטיצען מאטעריעל די מיסיאנערען אין זייער ארבייט.

רעגיערט איז דאָס לאנד געוואָרען אויף אזא אופן: דער "גאָווערנאר" איז געווען דער אייניציגער רעגיערער וועלכער פלענט אימער האנדלען נאָך די פארארדנונגען פון דער קאָמפּאניע'ס הויפּט־אָפּיס אין פאריז. די נייסטיגע אין קולטורעלע ארבייט איז אבער געווען אינגאנצען אונטער'ן איינפלוס פון די מיסיא־נערען־יעזואיטען.

(די יעזואיטען, אדער יעזוס'עס געזעלשאפט, איז דער וויכטיגסטער מאָנאכען־אָרדער אין דער רוימיש־קאטוליישער קירכע. דער אָרדער איז געגרינ־דעט געוואָרען אינ'ם זעכצעהנטען יאָהרהונדערט פונ'ם מאָנאך איגנאטיוס לאָיאלא, און אין 1540 האָט עס באקומען די אָפיציעלע גוטהייסונג פונ'ם דאמאָלסדיגען

פּויפּסט. וואר עס טרעפט אריין אין דיעזען מאָנאכען־אָרדער שוועדט נאָך אויסער די געוועהנלעכע קריסטלעכע שבועות, אז ער וועט נעהן וואוהין דער פּויפּסט וועט אים נאָר שיקען טון מיסיאָנס־ארבייט צווישען די אומגלויביגע.

די מיטגלידערער פון דיעזען אָרדער האָבען תמיד באקומען די גרעסטע פּריווילעגיעס, און זענען געווען פּריי פון אלע שטייערען, אפילו די קאטולישע וועלט האָט זיי נעהאלטען פאר דער גרעסטער שטיצע איהרער, און די מיטגלידער פון אָרדער האָבען אלעס נעטאן כדי צו פּארשטארקען די מאכט פון׳ם פּויפּסט ניט נור אין קירכלעכע ענינים, נאָר אויך אין שטאאטס־אנגעלעגענהייטען.

פּאר גאנצע דריי הונדערט יאָהר האָבען זיי נעהאט א דאָמיניערענדע מאכט כמעט אין אלע אייראפּעישע לענדער, ערשט אין דעם 19־טען יאָהר־הונדערט, ווען דער קאטולישער קירכע האָט בכלל אָנגענהויבען צו נעהן באהג אראפּ, איז אויך זייער מאכט און איינפלום פּארקלענערט געוואָרען. אָבער אויך נאָך יעצט פּארנעהמען זיי א וויכטיגען פּלאץ אין דער רוימישער קירכע.)

אָבער אין די אינמערעסען פון דער קאָמפּאניע איז דאמאָלס געווען, אז דאָס לאנד זאָל ניט באזעצט ווערען, כדי עס זאָל בלייבען ווילד, און זיין גוט פּאר יאגד, און אזוי פּארגרעסערען דעם פּראפּיט פון׳ם פּוטער־האנדעל, און דארום ניט קוקענדיג אויף איהר טשארטער מיט איהרע פּארשפּרעכונגען, האָט זי זיך גאנץ וועניג געקימערט וועגען ברענגען נייע קאָלאָניסטען, און אפילו פון די צוויי הונדערט קאלאניסטען, וואס שעמפּליין האָט מיטגעבראכט מיט זיך אהין, אין יאָהר 1633, האָט זיך א גרויסער טייל אויך צוריק געקעהרט אין פראנקרייך.

די קאָמפּאניע האָט אפילו פּרובירט אָפּגעבען גרויסע שטרעקעס לאנד צו פּערזאָנען, אז זיי זאָלען דאָרטען קאָלאָניזירען מענשען, אָבער אין פּארלויף פון גאנצע דרייסיג יאָהר, איז כמעט ווי גאָר ניט געטאן געוואָרען, אז די קאָלאניזאציע זאָל זיך ענטוויקלען.

די גאנצע קאנאדער געשיכטע אין פּארלויף פון די דרייסיג יאָהר איז דארום מעהר ניט ווי די געשיכטע פון פּוטער־האנדעל, מיסיאָנס ארבייט, און אויך די מלחמות וואס זיי איז אויסגעקומען צו פיהרען מיט די איראקואנער.

אין פּארלויף פון דיעזער פּעריאָדע איז די באפעלקערונג פון נייַ־פּראנקרייך באשטאנען פון פּיערלי פּארשיעדענע קלאסען.

דער ערשטער קלאס, און פּאר פּיעל יאָהרען דער גרעסטער, זענען געווען די פּוטער־סוחרים, וועלכע האָבען געהאט פּארבינדונגען מיט דער קאָמפּאניע, זיי האָבען זיך ניט באזעצט אלס קאָלאָניסטען, נאָר זיי פלעגען אָרומפּאָהרען אין די פּארשיעדענע פלעצער, וואו דער פּוטער־האנדעל איז אָנגענאנגען אין פּארלויף

פון די זומער מאנאטען. זייער איינצינגער ציעל נאך וואס זיי זענען געקומען אין קאנאדע איז געווען צו פאר־דינענען, און אזוי שנעל ווי זיי האָבען עס פארריכטעט, האָבען זיי זיך תיכף אומגעקערט צוריק אין פראנקרייך.

דער צווייטער קלאס איז באשטאנען פון די יעזואיטען, און פון די אלע וועלכע האָבען געהאט א שייכות מיט דער מיסיאנס־ארבייט. דיעזע האָבען אין קוויבעק געגרינדעט א סעמינאריע צו ערציהען גלחים און אויך א מאנאסטיר וואו די היילינג שוועסטער האָבען זיך אויפגעהאלטען, און פון דאָרטען פלעגען ארויס־גשיקט ווערען די פארשיערענע גלחים אום צו פֿרעדיגען קריסטענטום צווישען די אינדיאנער, און אויך פארשטארקען דעם גלויבען פון די אייגענע גלויבענס־גענאסען.

דער דריטער קלאס זענען געווען די וואלד־איינוואוינער. זיי האָבען מעהרסטענס געלעבט צוזאמען מיט די אינדיאנער. געקליידט זיך דאָס זעלבע ווי זיי, און איבערגענומען אלע זייערע מנהגים. א סך פון זיי האָבען חתונה געהאט מיט אינדיאנישע פרויען, און פון זיי שטאמט דאָס די געמישטע באפעל־קערונג וועלכע וואוינט יעצט מעהרסטענס אין צפון אנטעריא, מאניטאבא און די נאָרט וועסט.

דער פערטער קלאס, דער קלענסטער, איז באשטאנען פון די קאָלאָניס־טען, וועלכע האָבען באארבייט דעם באָדען. זיי זיינען געווען די איינצינג שטענדיגע איינוואוינער, און דער פרוכטבארער באָדען פון דעם סט. לאורענסער טאל האָט זיי געגעבען געגנג איהר צו קענען פיהרען אן אנשטענדיגען לעבען.

די קאָמפּאניע אָבער האָט זיי ניט פארזאָרגט מיט גענוג מיליטער און דאָרום איז די קאָלאָניסטען אויסגעקומען צו לעבען אין איין שרעק פאר אנפאלען מצד די אירואקואנער.

קוויבעק, טהרי־רייווערס און טאדוסעק זענען געווען צו יענער צייט די הויפט פלעצער, וואו דער האנדעל איז אָנגענאנגען, די איבערגיג פלעצער זענען באוואוינט געווארען נאָר אין די זומער מאָנאטען און ערשט אין יאָהר 1642 איז צוגעקומען נאָך א קאָלאָניע — מאָנטרעאל.

דיעזע שטאדט איז געגרינדעט געווארען צוליעב ריין רעליגיעזע צוועקען, פון צוויי פרומע און גאטספאָרכטיגע פראנצויזען. זיי האָבען דאָרט אויסגעבויט א מאנאסטיר, א סעמינאר, און נאך אזעלכע געביידעס. מיט דער צייט האָבען זיי געדענקט, וועט זיך אין דעם גענענד מסתמא אויך ענטוויקלען ערד ארבייט. פארשטעהט זיך אז אין דער קאָמפּאניע אויגען האָט עס ניט נושא חן געווען, וויל דער פלאץ איז גראדע געווען א גוטער פונקט פאר יאגד, און

זיי האָבען זיי דאָרום געשטערט אין דעם. אָבער די גרינדער האָבען געהאט א נהויסען אייגפלום אין פראנקרייך, און ניט קוקענדיג אויף דער קאָמפאניע'ס ניט צושטימונג, איז מאָנטרעאל דאָך געגרינדעט געוואָרען.

די קאָמפאניע, אין וועמענם הענט די ממשלה איבער קאנאדע איז געלעגען, איז אָפיציעל באשטאנען פון פיעלע פערזאָנען, אָבער ביז דעם יאָהר 1645 איז פאקטיש די קאָמפאניע באשטאנען פון אכט מענשען וועלכע זענען געווען די הויפט דעה זאָגער, זיי האָבען געוואויגט די גאנצע צייט אין פראנקרייך, און פון דאָרטען געטריבען די געשעפטען, געשעפטען ניט פאר קאָלאָניזאציע, נאָר פאר פראָפיט, אָבער ניט לאנג האָבען זיי געקענט אזוי נארען. עס זענען אלץ מעהר קלאגען אָנגעקומען צום פראנצויזישען קעניג, אז די קאָמפאניע באמיהט זיך נאָר ניט אז די קאָלאָניזאציע זאָל פראָגרעסירען, אין דער קעניג איז דאריבער געצוואונגען געווען צו באפעלען, אז די קאָמפאניע זאָל רעארגאניזירט ווערען, און דער מאָנאָפאָל זאָל אוועקגענעבען ווערען צו די קאָלאָניסטען. עס איז דאָרום געגרינדעט געוואָרען א נייע קאָמפאניע אונטער'ן נאָמען "די איינוואוינער קאָמפאניע", און אונטער איהר קאָנטראָל איז אריבער דער גאנצער פוטער האנדעל.

די "הונדערט שותפים" זענען אבער נאך אלץ געבליבען די בעלי בתים און האָבען איהר געהאט א געוויסען פראצענט פון די פראָפיטען פון דער נייער קאָמפאניע.

אין פארלויף פון דער נאנצער צייט האָבען די איראקואנער געהאלטען אין איין אטאקירען די פראנצויזען. ניט נור זיינען זיי אָנגעפאלען אויף די קאָלאָניסטען ארום דעם סענט לאורענס, נאָר האָבען אפטמאָהל אויף איבערגעשניטען אלע פארבינדונגען, און געמאכט אוממענליך אָנצופיהרען דעם פוטער־האנדעל מיט די יוראָנישע און אלגאָנקווינישע שבטים פון אויבער אטאווא. אזוי האָבען אין יאָהר 1649 די איראקואנער געהאלטען אין איינעהמען אין פלאץ נאָך'ן צווייטען, אין איין פלאץ אפילו האָבען זיי געטויט די יעזואיטען וואָס האָבען זיך דאָרט געפונען. בשעת זייערע נצחונות האָבען זיי אָבער דערהערט אז די יוראָנען קומען העלפען די פראנצויזען, זענען זיי זיך צולאָפען. אָבער עס איז ניט געווען אויף לאנג, אויף'ן צווייטען יאָהר האָבען זיי וויעדער פאר־ניכטעט מעהר ווי דרייסיג יוראָנישע דערפער, און עס איז כמעט ניט קענטיג געווען, אז עס איז וועז דאָרט געווען א באזעסען לאנד, און די יעזואיטען און יוראָנען האָבען זיך סוים מיט'ן לעבען גערעטעוועט קיין קוויבעק.

מאָנטרעאל, וועלכע איז געווען אויפ'ן וועג פון די איראקואנער איז

אויסגעקומען גאנץ אָפט אטאקירט צו ווערען, אוֿן אויב זי איז געבליבען עקזיס־טירען איז עס נאָר, ווי מאנכע היסטאריקער ערקלעהרען עס, דורך א נס. זי איז אָפט אטאקירט געוואָרען פונ׳ם אירקאוואנישען שבט, אוֿן די באפעלקערונג איז שטענדיג געווען אין איין שרעק פון אטאקעס, אוֿן צוליעב דיעזער מורא פאר די איראקואנער איז ניט נור די קאלאניזאציע געפאלען, נאר אפילו דער פוטער־האנ־דל איז אויך אונטערבראכען געווארען.

מאָנטרעאל איז שטענדיג געווען אין שרעק. די אנפאלען זיינען געווען אָפטע. איינמאל זענען גרויסע מחנות איראקואנער געבליבען ווינטערען ביים אטאווא טייך, כדי זיי זאָלען באלד אין אָנהויב פריהלינג קענען אטאקירען מאָנטרעאל. איינער א דאָרטיגער איינוואוינער דאלארד דע ארמיו האָט דערום ארגאניזירט א קאָמפאניע וואלונטירען פאר פארטיידיגונג צו וועלכע עס האָבען זיך אויך אָנגעשלאָסען די פרייוודליכע אינדיאנער. זיי זענען אריבער געשוואימען דעם ״אטאווא״ און האבען ווי לייבען געקעמפט געגען די איראקואנער, האבען אנ־געמאכט א גרויסען חורבן צווישען זיי, און די לעצטע האבען דאריבער אויך א צייט צופריעדען געלאזט מאנטרעאל.

אין פראנקרייך זענען פאר פאר דער צייט געווען אין מאכט די יעזואיטען. קיין זאך איז ניט געטאן געוואָרען אָהן זייער צושטימונג. דיעזע האָבען אין יאָהר 1674 באשטימט איינעם פון זיערע מענשען פר. דע לאוואל אלס דעם ערשטען בישאף פון קאנאדע.

פראנקוא דע לאוואל.

לאוואל איז געווען א גרויסער אָנהענגער פון די יעזואיטישע פרינציפען, אז אלעס וואָס ווערט געטאן מוז טראגען אויף זיך דעם שטעמפעל פון דער קאטוי־

לישער קירכע, און ער האָט דאָס אויך געוואָלט אייגפיהרען אין קאנאדע, אז די קירכע זאָל דאָרט זיין די הערשענדע מאכט.

צוויישען אידם און די פארשידענע גאָווערנאָרס פון קאנאדע איז דארום אָנגעגאנגען א שטארקער קאמף ווער עס זאָל האָבען די אויבערהאנד אין קאנאדע. די קירכע אָדער די רעגיערונגס בעאמטע. דערצו האָט נאָך אויך זאך געהאָלפען פארגרעסערען די קאָנפליקטען צוויישען לאוואל'ן און די גאָווערנאָרס, דער פארקויף פון בראנפען.

די פוטער־הענדלער האָבען איינגעזעהן, אז זיי קענען מאכען גרויסע פראָפיטען פארקויפענדיג בראנפען און אנדערע ליקערען צו די אינדיאנער, האָבען זיי דארום געזעהען צו פארשפרייטען צוויישען זיי דעם "פייער געטראנק" ווי די אינדיאנער האָבען עס אָנגערופען.

די יעזואיטען האָבען אין דעם איינגעזעהען, א שטערונג אין זייער מיסיאנס ארבייט. אנשטאט די אינדיאנער זאָלען זיך צו הערען צו זייערע דרשות, האָבען זיי זיך בעסער אמווירט מיט אביסעל משקה. זיי האָבען אויך נעדענקט, אז עס וועט רואינירען די אינדיאנער מאָראָליש, און פארדארבען זייערע כאראקטערע.

דער קאמף צוויישען דער קירכע און די גאָווערנאָרס איז דארום געווען א גאנץ שטארקער, און ווען אין יאָהר 1663 איז פאָרגעקומען א גרויסע ערד־ציטער־ניש, האָט מען עס אויסגעטייטשט אלס א שטראָף פאר דער זינדיגער מענשהייט געשיקט פון הימעל, פאר ניט פאָלגען די קירכע.

אָבער די איראקואנער האָבען נאָך אלץ געהאלטען אין שרעק די קאָלאָניסטען, און זיי האָבען דאריבער בעשטימט צו שיקען א שליח נאָך פראנקרייך ער זאָל דאָרטען ערקלערען דעם גאנצען צושטאנד פון די קאָלאָניסטען, און זעהן, אז שריט זאָלען געמומען ווערען צו פארבעסערען זייער לאגע. לאוואל האָט, אויס שנאה צו די גאָווערנאָרס, אונטערשטיצט זיי אין זייער קאמף מיט דער קאמפאניע, און דער יעזואיטישער איינפלום אין פראנקרייך, האָט געבראכט דערצו, אז זיי זאָלען זייער קאמף געווינגען.

אין יאָהר 1663 איז דער טשארטער צוריק געצויגען געוואָרען פון דער קאָמפאניע, און ניי פראנקרייך איז ערקלערט געוואָרען אלס א קעניגליכע פראָ־ווינץ, רעגיערט פון פראנצויזישען קעניג, פונקט ווי פראנקרייך זעלבסט.

אזוי ווי דער הויפט חסרון, פאר וואָס די קאָלאָניזאציע האָט ניט געהאט קיין ערפאָלג, זענען געווען די אָפטע אנפאלען פון דעם איראקואנישען שבט, האָט די נייע רעגיערונג דאריבער באשטימט צו שיקען נענוג מיליטער צו פארטיי־

דיגן די קאָלאָניסטען און באשיצען זיי.

אין אקאדיען איז דערווייל די ארבייט אויך ניט פארנאכלעסיגט געוואָרען. נאָך דעם שלום וואָס איז געשלאָסען געוואָרען אין 1632 האָט "די קאָמפּאניע פון ניי־ברַאנקרייך" באשלאָסען צו באזעצען אקאדיען, און די גאנצע ארבייט אָנ־צופיהרען איז איבערגענעבען געוואָרען אין די הענד פון איהר פעהיגסטען מיטגליעד, אייזיק דע ראזילי.

ראזילי איז באלד אריבערגעקומען מיט 40 פאמיליען און געלאנדעט אין פּאָרט ראיאל, וואו עס איז געווען די שאטלענדישע קאָלאָניע, און צו דער צייט וואס אין קאנאדע האָט זיך די קאמפּאניע אפגענעבען בלויז מיט'ן פוטער־האנדעל, האָט זיך ראזילי אין אקאדיען מעהר באשעפטיגט מיט'ן פיש פאנג אויף די אטלאנטישע ברעגעס, וואו ער האָט אויסגעבויט א גרויסע פיש־פאנג סטאנציע לע העוו. די מעהרסטע צאָהל קאָלאָניסטען אָבער זיינען געבליבען אין פּאָרט־ראיאל. וואו נאָך ראזילים טוידט, איז אין דער קאָלאָניע אויסגעברָאכען א גרויסער ברוידער קאמף, איבער דעם ווער עס זאָל ווערען דער פיהרער פון דער קאָ־לאָניע, און דער קאמף האָט זיך געפיהרט ארום די פּערזאָנען לא טאור און ד'אולניי.

ראזילי איז געהאט געווען דער הויפט קאָמאנדיר, לא טאור איז געווען דער קענגליכער לויטענאנט איבער דער נאָווא־סקאשיער זייט פון בעי אוו פאונדי און ד'אולניי איבער פענאבסקאט און די מערב ברעגעס פון בעי אוו פאונדי.

נאָך ראזילים טויט אין 1636, האָבען זיי ביידע נאָך אלעם געלעבט בשלום, און יעדער אייגער האָט אָנגעפיהרט א גרויסען האנדעל מיט די אינדיאנער. אָבער פון א פריעדליכער קאָנקורענץ צווישען זיך אין האנדעל, זיינען זיי שפעטער איבערגענאנגען צו אן אָפענעם ברוידער־קאמף, און אין דיעזען קאמף האָט ד' אולניי געהאט פיעל הילף פון דעם פראנצויזישען קעניגליכען הויף, וואו ער האָט געהאט א גרויסען אייגפלוס, און לא טאורן וויעדען, האָבען געשטיצט א גרופּע באָסטאנער סוחרים, וועלכע זענען פאראינטערעסירט געווען אין פוטער־האנדעל.

דער קאמף האָט זיך אזוי געצויגען ביז דעם יאָהר 1645. צו יענער צייט איז לא טאור אָפּגעפאָהרען אין באָסטאן, און ד'אולניי האָט אויסגענוצט די געלע־גענהייט, ער איז באפאלען לא טאור'ס פעסטונג, אויסגעהרנעט אלעמען, און פארכאפט אלצדינג. לא טאורס פרוי צוזעהענדיג דאָס אלעם, איז פון גרויס וועהטאג געשטארבען פון הארץ־שלאג.

ד'אולניי איז דאדורך געווארען דער אייניציגער רעגירער איבער גאנץ אקא־דיען, ביז דעם יאָהר 1650, וועו ער איז דערטרונקען געוואָרען דורך א צופאל.

צוערשט אז לא טאור האָט ערפאהרען פון דעם אלעמען, אז ד'אולניי האָט פארכאפט זיינע גיטער האָט ער זיך געהאט באזעצט אין קוויבעק, און איז דאָרט פארבליבען די גאנצע צייט, אָבער אז ד'אולניי איז דערטרונקען געוואָרען, איז לא טאור באלד אָפּגעפאָהרען אין פראנקרייך, און עס איז איהם דאָרט געלונגען צו פועל'ן אז ער זאָל וויעדער באשטימט ווערען אלס גאָווערנאָר און קענינגליכער ליוטענאנט איבער אקאדיען. צוריקקומענדיג האָט ער חתונה געהאט מיט ד'אולניים אלמנה, און אָנגעפאנגען צוריק צו שפּיעלען א ראָלע.

זיין ממשלה האָט אָבער אויך יעצט לאנג ניט אנגעהאלטען.

אין 1654 האָבען ענגלישע סאָלדאטען פון באָסטאן אונטער דער פיהרונג פון מאיאר סעדגוויר פארכאפט פּאָרט ראָיאל און פאָרט לא טאור, וויל עס זענען דאמאָלס ענטשטאנען סכסוכים איבער די גרענעץ פונקטען צווישען אקאדיען און ניו־ענגלאנד, און אקאדיען איז דערווייל פארבליבען אין די ענגלישע הענד.

לא טאור האָט שפּעטער אויסגענוצט די געלעגענהייט און איז געוואָרען אן ענגלישער אונטערטאן. צוזאמען מיט נאָך צווויי ענגלענדער טעמפּעל און קראון, איז זיי אלע דריי געלונגען צו קריגען מאָנאָפּאָל רעכט איבער דעם פוטער־האנדעל ביי ביידע ברענעם פון בעי אוו פאונדי.

אין יאָהר 1667, האָט טשארלז דער צווייטער, קעניג פון ענגלאנד, געשלאָסען א נייעם אָפּמאך מיט פראנקרייך און אקאדיען איז צוריק איבערגעגאנגען אין די פראנצויזישע הענד. דאָס מאָנאָפּאָל רעכט איז דאן אוועק גענעבען געוואָרען צו א פראנצויזישען אָפיצער גרענד־פאנטיין, און אקאדיען איז צוריק אָנגעשלאָסען געוואָרען אן "ניי פראנקרייך".

ווי אזוי ניי - פראַנקרייך איז רעגירט געוואָרען

אונטער דעם נייעם סיסטעם ווי "ניי־פראנקרייך" איז געגרינדעט געוואָרען, האָבען דריי פערזאָנען געשפּיעלט די הויפּט ראָליע אין דער רעגיערונג. דער גאָווערנאָר, דער אינטענדאַנט און דער בישאָף.

דער גאָווערנאָר האָט זיך גערעכענט פאר דעם העכסטען אפיציעלען בעאמטען. ער איז געווען דער קאָמאַנדיר איבער דער גאנצער מיליטערישער מאכט, ווּאָס האָט זיך געפונען אין קאנאדע. ער פלענט אויך פיהרען די פארהאנדלונגען מיט די אינדיאַנער און מיט די ענגלישע קאָלאָניעס אין אמעריקא.

אלס דער גענעראל גאָווערנאָר האָט זיך גערעכענט דער גאָווערנאָר פון קוויבעק צו זיך האָט ער אויך געהאַט צווייי געהילפן גאָווערנאָרס, איינעם אין מאָנטרעאל און דעם אנדערען אין טהרי ריוועָרס, און פון יאהר 1678 אן האָט ער אויך גע־האט אקאדיען אונטער זיין קאָנטראל.

דער אינטענדאַנט האָט געהאַט צו טאן מעהר מיט דער פינאנציעלער זייט פון דער קאָלאָניע, און איז געווען דער קעניגליכער פארוואלטער איבער דער פראווינץ דער פארטרעטער פון דער קירכע איז געווען דער בישאף.

די אלע דריי האָבען נאָך געהאַט צו זיך א ראט (א קאָנסיל) פריהער פון פינף און שפּעטער פון צוועלף, און אלע צוואמען האָבען געבילדעט דעם "קעניגליכען ראט".

דער ראט איז געווען א געזעץ־געבענדע קערפערשאפט און צו דער זעלבער צייט האָט ער אויך געדיענט אלס א גערייכט צו ערלעדיגען משפּטים און סכסוכים.

דער ראט איז אבער געווען אונטערוואַרפען אונטער'ן קעניגליכען באפעהל, און יעדער זאָך האָט געמוזט געטאָן ווערען מיט דער קעניגליכער צושטימונג.

אויסער דעם ראט זענען נאָך אויך געווען קעניגליכע ריכטער אין קוויבעק, מאָנטרעאל, און טהרי ריוועָרס, וועלכע זיינען אונטערוואָרפען געווען צום קעניגליכען ראט.

די אדעליגע און לאנד אייגענטימער האָבען אויך געהאַט דאָס רעכט צו משפּט'ען איבער אלע קליינע קאָנפליקטען וואָס זענען פאָרגעקומען אויף זייערע גיטער, אבער זייערע רעכטע זענען געווען גאנץ באגרענעצטע.

דער אינטענדאַנט האָט געהאַט דאָס רעכט ארויסצוגעבען באפעלען און פארארדנונגען, ניט אנפרעגענדיג זיך אפילו ביים ראט, ער האָט אויך געקענט אווק

נעהמען פארשיעדענע משפטים פון די ריכטער און אליין פסק׳ענען ווי אזוי ער האָט געדענקט פאר ריכטיג.

עם זענען דאריבער ענטשטאנען אפטע דיספוטען צווישען דעם גאָווערנאָר, אינטענדאנט און דעם ראט, וועגען די רעכטע וואָס יערער איינער האָט, און דער איינציגער וואָס האָט געקענט די אלע סכסוכים לעזען איז געווען דער קעניג.

די ראט־געבער (קאונסיל׳ארס) פלעגען באשטימט ווערען דורך דעם גא־ווערנאר און דעם בישאף. אזוי ווי זיי האָבען ניט געקענט שטימען צווישען זיך האָט דער דאמאָלסדיגער גאָווערנאָר דע־מעזי פארגעלעגט, אז די ראט־געבער זאלען אויסגעקליבען ווערען דורך וואהלען.

אין פראנקרייך האָט דאמאלסט געהערשט דער אנטי־דעמאקראטישער־גייסט. אלעם וואָס האָט געהאט א שייכות מיט דעמאקראטיזם איז אונטערדריקט גע־ווארען, און דאָס איז געטוג געווען אז דע־מעזי זאָל צוריק געפופען ווערען פון זיין אמט און א צווייטער זאָל באשטימט ווערען אלס זיין נאכפאלגער.

דער ערשטער קאנאדער אינטענדאנט איז געווען טאלאן און איהם קומט צו פארדאנקען דעם גאנצען פראָגרעס וואָס קאנאדע האָט געמאכט אין פארלויף פון די שפעטערדיגע יאָהרען.

אינ׳ם דאמאלסדיגען פראנצויזישען מיניסטעריום האָט זיך צו יענער צייט געפונען דער בארימטער קאולבאר, וועלכער האָט פיעל אויפגעטאן פאר פראנקרייך דורך דעם וואָס ער האָט איינגעפיהרט א מאָדערנע שטייערען סיסטעם, און פיעל אויפגעטאן פאר פראנקרייך׳ס אינדוסטריעלען און וויסענשאפטליכען פאָר־שריט, ווי אויך פאר פראנקרייכ׳ס קאָלאָנעס, און וועלעדיג אז קאנאדע זאָל ניט שטעהן אונטער׳ן קירכליכען איינפלוס, נאָר אז דער הויפט־רעגיערער זאָל זיין דער קעניגליכער פאָרשטעהער, האָט ער פאר ״ניי־פראנקרייך״ באר־שטימט אלס אינטענדאנט טאָלאנען, א מענש מיט א פעסטען כאראקטער, און וואָס איז געווען פעסט אין זיין מיינונג, אז דער שטאאט דארף זיין העכער פון דער קירכע.

מיט טאלאנס אנקומען האָט זיך דאָרום אנגעהויבען די פארקלענרונג פון דער וועלטליכער מאכט פון דער קירכע און בישאף לאווא׳ל האָט זיך געמוזט באנו־גענען בלויז מיט דער ערציהונג ארבייט, אין וועלכען די קירכע האָט געהאט די אויבער־האנד.

לאווא׳ל האָט געגרינדעט אין קוויבעק א סעמינאריום און שולען צו ערציהען פראנצויזישע און אינדיאנישע קינדער, וואו מען האָט אויך געלערנט פארשיעדענע נוטיגע מלאכות, און אום אויסצוהאלטען די שולען, האָט מען

אייגנעפיהרט מעשר, וואס יעדער לאנד אייגענטימער האט געדארפט צאהלען פון זיינע תבואות, און לאוואל אליין האט אויך אפגענעבען פאר די שולען, פיעלע פון זיינע אייגענע גיטער.

פון דיעזער סעמינאריע איז אויסגעוואקסען דער שפעטערדיגער לאוואל־אוניווערזיטעט, וועלכער עקזיסטירט נאך ביז היינט צו טאג.

אין יאהר 1665 האט די פראנצויזישע רעגיערונג ארויסגעשיקט אין קוויבעק דעם מארקיז דע טרייסי מיט א גאנצען רעגימענט סאלדאטען, אום צומאכען א סוף אייגמאל פאר אלע מאל צו די איראקואנישע אנפאלען, און דע טרייסי איז באשטימט געוואָרען אלס דער וויצע קעניג איבער אלע פראנצויזישע קאלאניעס אין צפון אמעריקא.

זיין ערשטע ארבייט איז געווען צו באפעסטיגען דאס לאנד, און ער האט דאהרום אויסגעבויט פיעל פעסטונגען ארום דעם רישעליו טייך.

דורך דער גאנצער צייט איז אנגענאנגען א גרויסע אימיגראציע אין נייע־פראנקרייך, די פראנצויזישע רעגיערונג האט פיעל געהאלפען און אונטערשטיצט די נייע אימיגראציע.

דער דאמאלסדיגער פראנצויזישער קעניג לואי דער פערצעהנטער און זיין מיניסטער קאלבאר האבען געמיינט די זאך גאנץ ערנסט, און די באפעלקערונג איז דאהרום שנעל געוואקסען, און די רעגיערונג האט אויך באשטימט צו באלוינען מיט געלד די יעניגע, וועלכע האבען פריה חתונה געהאט.

מאטעס, וועלכע האבען ניט חתונה געמאכט זייערע טעכטער זענען שווער באשטראפט געוואָרען, און מענער וועלכע האבען זיך ענטזאגט פון חתונה האבען, האבען ניט געקענט קריגען קיין ערלויבניש (לייסענס) צו האנדלען.

די פראנצויזישע שיפען האבען געהאלטען אין איין ברענגען פויערען־מייד־לאך וועלכע האבען געהאט חתונה געהאט מיט די קאנאדער קאלאניסטען.

וועז דע־טרייסי'ן איז ענדליך געלונגען צו באזיגען די איראקואנער, האט ער בעשלאסען אויפצולעזען דעם רעגימענט און באזעצען אירם אויף די גיטער ארום די טייכען סענט לאורענס און רישעליו. פיעל יעצטיגע פאמיליען פון׳ם פראָווינץ קוויבעק זיינען עס די אפשטאמער פון יענע סאלדאטען קאלאניסטען.

די באפעלקערונג האט געהאלטען אין איין וואקסען, און אין יאהר 1680 האבען זיך שוין געפונען גאנצע צעהן טויזענד קאלאניסטען.

די סיסטעמע ווי אזוי די לאנד־ווירטשאפט איז פארוואלטעט געוואָרען איז געווען כמעט די זעלבע ווי דער אייראפעאישער פעאדאליזם.

לואי דער פערצעהנטער האָט געוואָלט באשאפען א קאנאדער אדעליגען קלאס, און ער פלעגט דארום פון צייט צו צייט צוטיילען פארשיעדענע טיטולען צו די קאלאניסטען און באשטימען פאר זיי גרויסע גיטער, און די נייע לאנד אריסטאקראטיע זייער לאנד אפגעבען אין ארענדע צו די קאלאניסטען, פאר וועלכען זיי פלעגען צאהלען מיט א חלק פון דער תבואה, געלד, אדער אנדערע זאכען.

אזוי ווי דער אריסטאקראטיע פארקעהר־וועג זענען געווען די טייכען, האָבען זיך מעהרסטענס די קאלאניסטען באזעצט ביי די ברעגעס פון סט. לאורענס, און נאך ביז היינטיגען טאג קוקען אויס די ברעגעס פון סט. לאורענס ווי א גרויסער לאנגער דארף.

צו יענער צייט איז שוין דער פוטער־האנדעל ניט געווען קיין מאנאפאל, נור יעדער אינער האָט געקענט אנפיהרען האנדעל פריי, און די אפצאהלונגען וואס די פוטער־סוחרים פלעגען צאהלען צו דער רעגיערונג זענען געגנג געווען צו דעקען אלע הוצאות וואס די רעגיערונג פון דער קאלאניע האָט געקאסט.

טאלאן דער דאמאלסדיגער אינטענדאנט האָט זיך אבער מיט די אלע ארבעהרונגען ניט צופריעדען געשטעלט.

ער האָט געוואָלט ווירקען אויף דער רעגיערונג אז זי זאל אפקויפען פון דער ענגלישער רעגיערונג ניו יארק כדי דער נאנצער געגענד זאל געהערען צו פראנקרייך, און זיין זיכער פון פרעמדער קאנקורענץ.

אין יאהר 1671 האָט טאלאן דעם נאנצען געגענד פון די גרויסע אזערעס ערקלעהרט אלס ניי־פראנקרייכ'ס, און עס איז איהם גלונגען צוזאמען נעהמען פארטרעטער פון פערצעהן אינדיאנישע שבטים, וועלכע האבען אלע געשוואוירען טרייהייט צו דער פראנצויזישער פאָהן.

די יעזואיטען וועלכע האָבען געארבייט צווישען די אינדיאנער פלעגען זיך אנהערען פארשיעדענע געשיכטעס פון זיי וועגען א גרויסען טייך וואס ליגט פון דעם מערב זייט פון ליק מישיגען, און טאלאן האָט דאריבער געוואָלט אויסגעפינען דעם טייך, מיט דער האָפנונג, אפשר וועט ער אויסגעפינען פון דארטען א וועג צום פאסיפישען ים, און אין יאהר 1673 האָבען צוויי פראנצויזען ענדליך ענטדעקט דעם טייך, באקאנט אלס דער "מיסיסיפי ריווער".

צווישען פראנצויזישע סוחרים פון טהרי ריווערס זענען איינמאל באשטראפט געוואָרען פאר האנדלען אהן א ערלויבניש. פאר פארדרוס זיינען זיי אוועק געפאהרען אין באסטאן, און צוזאמען מיט אן ענגלישען קאפיטאן זענען זיי אפגעפאהרען נאך ענגלאנד, וואו עס איז זיי גלונגען צו באאיינפלוסען פרינץ רופערט און נאך פער זאָנען צו גרינדען א קאמפאניע, וועלכע זאל זיך באשעפטיגען מיט'ן האנדעל

אין געגענר פון האדסאן בעי, און טשארלז דער צווייטער האט זיי געגעבען א טשארטער אונטערען נאמען "דהי האדסאן בעי קאמפאניע", וועלכע עקזיסטירט נאך ביז'ן היינטיגען טאג, און וועלכע האט פיעל געטון פאר קאנאדע.

די קאמפאניע האט אויסגעבויט סטאנציעס אויף ביידע ברעגעס פון האדסאן, און דער אנדער האט זיך שטארק ענטוויקעלט מיט די ארטיגע אינדיאנער.

אין 1672 האט עס טאלאן פארכאפט, און ניי־פראנקרייך איז וויעדער פארגרעסערט געוואָרען.

טאלאן האט אויך די גאנצע צייט געהאלטען אין איין אגיטירען די קאָלאניסטען, או זיי זאלען זעהען צו פראדוצירען אלײן די אלע זאכען, אין וועלכע זיי נויטיגען זיך, ווי למשל, געוואנד, שטריק, זייף, שיך און דאס גלייכען.

ער אליין האט באטריבען א ברויערי, אום די קאלאניסטען זאלען ניט טרינקען דעם שטארקען בראנפען, נור א פיעל מילדערען געטראנק. ער האט אויך געפרובירט צו ענטוויקלען דעם האלץ און פיש האנדעל מיט וועסט אינדיען, אבער עס האט זיך איהם ניט איינגעגעבען.

אין 1672 האט ער פארלאָזען קאנאדע, זייענדיג אינטענדאנט גאנצע זיבען יאהר.

אין זעלבען יאהר איז אנגעקומען אין קוויבעק דער נייער גאָווערנאר, און באריהמטסטער פון אלע גובערנאטארען אין 'ניי פראנקרייך", לואיס דע באוד, גראף דע פראנטענאק, באקאנט ביי די אינדיאנער מיט'ן נאמען "דער גרויסער אנאנשיא".

גראף דע פראנטענאק.

ער איז געווען זעהר ארים, און ער איז דארום ארויסגעקומען אין קענעדע

מיט דער אמביציע רייך צו ווערן פון פוטער־האנדעל. עס האָט ניט געגומען לאנג, אין ער איז גוט באפריינדעט געוואָרען מיט די אינדיאנער, און געהאט איבער זיי דעם גרעסטען איינפלוס.

די ענגלענדער האָבען יעצט פרובירט צו קריגען א חלק אין פוטער־האנדעל, דארום האָבען זיי אָנגעהויבען צו צאָהלען די אינדיאנער א דאָפּעלטען פרייז פאר די בערען פעלען, און רעכענען א גאנץ נידעריגען פרייז פאר די סחורות וואָס זיי האָבען פארקויפט די אינדיאנער, און דערמיט האָבען זיי געוואָלט אָפּציהען דעם האידעל פון די פראנצויזען.

פראנטענאק האָט דאריבער אין 1673 אויסגעבויט די פעסטונג פראנטענאק, מיט'ן צוועק צו פארצאמען די ענגלענדער דעם וועג.

גאנצע דריי יאָהר האָט ער ניט געהאט צו זיך קיין אינטענדאנט, וועלכער זאָל זיך איהם מישען אין זיינע פלענער. שפעטער אָבער האָט ער געוואָלט די קווי־בעקער אייגווואוינער אינטרייסירען אין דריי קלאסען, אדעל־לייטע, גלחים־שטאנד און סוחרים שטאנד. דאָס האָט אָבער ניט נושא חן געווען ביי קאָלבערט'ן, און שפעטער צו איז פראנטענאק'ן אויך אויסגעקומען צו האָבען דיספוטען מיט דעם גאָווערנאָר פון מאָנטרעאל און מיט לאוואל'ן דעם בישאף, און דעם מאָנטרעאלער גאָווערנאָר, פערראָט, האָט ער אפילו איין מאָל ארעסטירט אויף גאנצע צעהן מאָנאטען, און געהאלטען איהם פארשפארט.

די אלע קלאגען זענען שפעטער אָנגעקומען צום קעניג, און דער קעניג האָט דאריבער באשטימט צו שיקען א נייעם אינטענדאנט, דושעסנאָו, קיין קאנאדע. לואי דער פערצעהנטער, האָט באמת געדענקט צו באוועצען דעם גאנצען מערב, אָבער ניט דורך קאָלאָניזאציע.

די קאָלאָניסטען האָט ער געדענקט, זאָלען זיך געפינען אין און ארום דעם גענענד פון קוויבעק, און דאָס גאנצע לאנד צו מערב צו זאָל באדעקט ווערן מיט א רייהע פעסטונגען אום דערמיט צו פארזיכערען עס פאר פראנקרייך.

אין יאָהר 1678 האָט דארום, דער דאמאָלס באריהמטער פּאָרשער און ענטדעקער לא סאלל באקומען א טשארטער דאָס ער מעג מאכען פאָרשונגען און רייזען צום טייך מיסיסיפי, מיט דער אויסציגער קאָנדיציע, ער זאָל אויסבויען דאָרטען פעסטונגען, און ער און זיין לויטענאנט טאנטי האָבען שפעטער באזוכט אייניגע מאָל דעם אהייא טהאָל, און ווי אנדערע זאָגען אויך ענטדעקט דעם מי־סיסיפי טייך.

אין 1679 האָט ער אויסגעבויט די ערשטע שיף אויף'ן לייק אירי, אָבער אין זעלבען יאָהר איז זי פארלאָרען גענאנגען אויף די וואסערען פון לייק מישיגען.

לא סאלל האָט אויך אויסגעבויט פעסטונגען ארום די ברעגעס פון אילינאי־טייך, און פארבונדען האנדעל מיט די דארטיגע אינדיאנער, אבער פראנטענאק'ס צאנקעריין מיט'ן בישאף זענען נאך אלעס אנגענאנגען און דער אינטענדאנט, וועלכער האָט אויך געהאט גענוג קאנפליקטען מיט פראנטענאק'ן איז דארום געווען אויפ'ן בישאף'ס זייט.

איינע פון די גרעסטע קלאגען געגען איהם איז געווען פאלגענדע:

אום צו קאנצענטרירען דעם גאנצען פוטער־האנדעל, אז ער זאל זיך פיהרען געזעצליך, זענען דאן באשטימט געווארן מערק אין מאנטרעאל אין טהרי ריוועךס, און אלע וואס האבען געהאנדעלט אהן ספעציעלע ערלויבנישען, און אין אנדערע פלעצער, פלעגען באשטראפט ווערען מיט טויט־שטראף, אבער מען האָט באשלוסיגט דעם גאווערנאר, אז פון זיין אייגענער פעסטונג פאָרט פראנטענאק, פיהרט ער אן אליין אונגעזעצליך דעם פוטער־האנדעל, און פארפאלגט נור די יעניגע וועלכע שטעהען ניט אין זיין דינסט.

אום צו מאכען א סוף צו דעם, זענען אי פראנטענאק אי דער אינטענדאנט צוריקגערופען געווארען אין יאהר 1682 און לא בארד איז באשטימט געווארען אלס נייער גאווערנאר.

לא בארד און זיינע פריינד וויעדער, האבען געוואלט מאנאפאליזירען דעם האנדעל פון די אויבערשטע אזערעס, און אום די איראקואנער זאלען זיי ניט שטערען, האבען זיי געשלאסען פריעדען מיט די לעצטע, אבער צוליעב דעם אפמאך וואס לא בארד האָט געמאכט צו יענער צייט מיט די איראקואנער, וועלכען די פראנצויזישע רעגיערונג האָט גערעכענט פאר אן ערניידערונג איז לא בארד צוריק גערופען געווארען אין יאהר 1684, און אלס זיין נאכפאלגער איז בעשטימט געווארען דענאנוויל, וועלכער האָט געהאט פאר זיך גאנץ שווערע פראבלעמען צו לעזען, גלייך ביי זיין אנקומען.

דאנגאן, דער דאמאלסדיגער גאווערנאר פון ניו יארק, האָט פרעטענדירט, אז דער גאנצער גענענד הרום צו פון די אזערעס איז בריטישע טעריטאריע, און זען די איראקואנער האבען צו יענער צייט געפרובירט עטליכע מאל צו אטאקירען די פראנצויזען, האָט דענאנוויל אין דעם געזעהען א האנד פון די ענגלענדער, דענאנוויל'ס פראבלעם איז דארום באשטאנען ניט נור אין דארפען קומען צו א פארשטענדניש מיט די אינדיאנער, נאר אויך אפצוהאלטען דאס ארויינדרינגען מצד די ענגלענדער, וועלכע האבען געזוכט אויסצובריטען זייער האנדעל אלץ מעהר און מעהר, און אום צו פארצוימען די לעצטע דעם וועג האָט מען געמוזט בויען זייע פעסטונגען.

און דאס איז ניט געווען דאס אויינציגע. דענאנוויל'ן איז אויך אויסגע־

קומען צו האָבען צוזאמענשטויסען מיט די אנדערע אינדיאנישע גרופּעס, באזונ־
דערס מיט די סענעקען, א שבט וועמענס דערפער ער האָט צושטערט (אין
דעמזעלבען פּלאַץ, וואו עס שטעהט די יעצטיגע אמעריקאנער שטאדט ראטשעס־
טער), אויף האָט מען איהם באשולדיגט, אז ער איז זיך מיט מאנכע אמערי־
קאנישע הויפּטלינגע ניט באגאנגען וויי עס דארף צו זיין, ער זאָל זיי האָבען אייג־
געלאדען צו א פעסט אין פּאָרט אין פּאָרט פראנטענאק, און דאָרטען זענען זיי
צוערשט מיסהאנדעלט געוואָרען, און שפּעטער פארקויפט געוואָרען אלס שקלא־
פען קיין פראקנרייך, דאָס פארשטעהט זיך האָט ארויסגערופען נקמה געפיהלען,
דערצו נאָך האָבען מאנכע אינדיאנישע שבטים גאָר ניט געוואָלט אז פראנקרייך זאָל
שליסען פריעדען מיט די איראקואנער, כדי די לעצטע זאלען ניט ווערען צו
שטארק, און זיי באהערשען, און דארום האָבען זיי געזוכט צו העצען געגען פראנק־
רייך, דער רעזולטאט פון דעם אלעמען איז געווען, וואס אינ׳ם יאהר
1689 זענען די איראקואנער, וויילד און גרעיצט, באפאלען דעם סט. לאָרענס
טאל, געמאכט א וויילדען פּאָגראָם אינ׳ם שטעדטעל לעשין, טויטענדיג פיעל
דאָרטיגע פריעדליכע איינוואוינער, און פאנגענדיג די איבעריגע, אין מאָנט־
רעאל איז דאמאָלס געווען גענוג מילימער, אָבער די לעצטע זענען געווען
אזוי צוטומלט, אז זיי האָבען זיך פולשטענדיג פארלוירען, און די איראקו־
אנער זענען אוועק אונגעשטערט, אָנפאלענדיג אויף יעדער קאָלאָניע, וואָס זיי
האָבען נאָר געקענט גרייכען.

אן ערנסטער קריזיס איז דארום ענטשטאנען פאר ניי־פראנקרייך, און אין
דיעזען קריזיס, האָט מען וויעדער גערופען פראנטענאק׳ן צו הילף, און ער
איז צום צווייטען מאָהל ארויסגעשיקט געוואָרען קיין קוויבעק אלס גאָווערנאָר פון
ניי־פראנקרייך.

די אייראָפּיאישע פּאָליטיק פון יענער צייט, באזונדערס די באציהונגען
צווישען פראנקרייך און ענגלאנד, און די אָפּטע פלחמות צווישען זיי האָבען אויך
געהאט זייער ווירקונג אויף ניי־פראנקרייך. אי ענגלאנד און אי פראנקרייך האָבען
געזוכט אין דער נייער וועלט אויסצושפּרייטען זייער הערשאפט און אזוי ווי צו
דעם האָט זיך געווויטיגט דאָס צוטרויען פון די אָרטיגע שבטים, האָט זיך דארום
יעדער באמיהט צו געווינען דאָס צוטרויען און פרייַנדליכקייט פון די לעצטע, און
די אינדיאנער וויסענדיג דאָס, וויסענדיג אז אי די ענגלענדער דארפען זיי, און
אי די פראנצויזען נויטיגען זיך אין זיי, האָבען גוט פארשטאנען וווי אזוי דיעזען
צושטאנד אויסצונוצען פאר זיך. דאָס איז געווען די גאנצע צייט, און אויך
נאך׳ן אנפאל אויף לעשין איז די לאנג געווען אזעלכע, און וועו פראנטענאק
איז צום צווייטען מאָהל ארויסגעקומען קיין קאנאדע האָט ער נאָך דערצו געטראפען

נאנץ ניי־פראנקרייך אין ווילדער אויפרעגונג. די איראקואנער האבען זיך ניט צו־פריעדען געשטעלט מיט לעשין אליין„ אזן זיי האבען פארגעזעצט זייערע אפטע אטאקעס אין דעם נעגענד ארום מאנטרעאל, אוועקרוויבענדיג אלעס וואס זיי האבען נאר אנגעטראפען, און דאדורך איז דער פראנצויזישער פרעסטיזש אזוי גע־פאלען, אז די איראקואנער האבען געשלאסען אן אפענעם שלום מיט ענגלאנד, טראצדעם וואס פראנטענאק האט זיך באמיהט ניט צו דערלאזען צו אזא פריעדען.

פראנטענאק איז שוין דאמאלס געווען א מענש פון א יאהר זיבעציג, אבער טראץ זיין עלטער איז ער נאך געווען ענגג ענגרגיש, און אזוי ווי ענג־לאנד איז יעצט געווען אפען אויף דער זייט פון ניי־פראנקרייכ׳ס שונאים, האט ער באשלאסען צו אטאקירען ניי־ענגלאנד, די ענגלישע קאלאניעס.

קיין אוונטיורים־טען האבען אין קאנאדע ניט געפעהלט, און דער פלאן צו אטאקירען די ענגלישע קאלאניעס, האט אפעלירט צו א סך יונגעלייט, געבוי־רענע קאנאדער, געוואוינט צו א ווילד און פרייי לעבען, און דאס האט דאדורם געגעבען פראנטענאק׳ן די מעגליכקייט ער זאל קענען ארויסשיקען דריי ארמייען געגען די ענגלישע קאלאניעס, און פון דריי באזונדערע פונקטען האבען אפגע־מארשירט טרופען צו אטאקירען די קאלאניעס און דערפער אין ניו העמפשייר, מעין, און אין דעם מאהאוק טאל.

דיעזע אנפאלען האבען זיך געענדיגט מיט אן ערפאלג און דאס האט גע־דיענט אלס גוטער ערמוטיגונגס־מיטעל פאר פראנטענאק׳ן, ער זאל זיך יעצט נעהמען באזיעגען די איראקואנער, און אזוי ווי מאכט האט שטענדיג ארויסגע־רופען רעספעקט ביי די אינדיאנער, האבען זיך די באציהונגען צו די פראנצויזען שטארק געענדערט.

עטליכע יאהר האט זיך אזוי געצויגען פראנטענאק׳ס קאמף געגען די איראקואנער, אבער אזוי ווי ער האט באקומען שטענדיגע הילף פון פראנקרייך, און די ענגלענדער האבען וועניג געהאלפען די איראקואנער, האט פראנטענאק געהאט די אויבערהאנד, און ער האט געפלאנט נאך דורכצופיהרען א סך זאכען. אבער אין נאוועמבער 1698 איז ער געשטארבען אין קוויבעק אין עלטער פון 78 יאהר, אין ערשט זיין נאכפאלגער איז געלונגען צו קומען צו אן אויסגלייך מיט דעם ניו־יארקער נאוורנאר וועגען די גרעניצען, און צו שלוסען שלום אין יאהר 1701 מיט די איראקואנער, א זאך וואס איז געפייערט געוואָרען מיט א סך אינדיאנישע צערע־מאניעס און טענץ אין דער שטאדט מאנטרעאל.

קריעג און פריעדען

די גאנצע ערשטע פערידע פון דער קאנאדער געשיכטע איז ניט קיין זעלבסטשטענדיג קאפיטעל, ווייל קאנאדעס שיקזאל איז דאמאלס צוזאמענגע־בונדען געווען מיט דער איראפייישער פאליטיק, און איז באזונדערס אפהענגיג געווען פון די באציהונגען וועלכע האבען געהערשט צווישען ענגלאנד און פראנקרייך. די שטילע פריעדליכע יאהרען אין די באציהונגען צווישען דיעזע צוויי לענדער, האבען אויך געשאפען א רוהיגע לאגע פאר ״ניי פראנקרייך״, וואו די ארביים און קאלאניזאציאנס־טעטיגקייט האט געקענט אנגעהן רוהיג און פריעדליך, פארקעהרט וויעדער, האט א מלחמה צושטאנד צווישען דיעזע צוויי לענדער אויך געלענט א שטעמפעל אויף ״ניי־פראנקרייך״.

נאך פראנטענאק׳ס טויט, איז דער גאווערנאר פון ניי־פראנקרייך געווען דע קאלליער, און אזוי ווי זיין הערשאפט איז גראדע אויסגעקומען אין א פריעדליכער צייט, האט ער דאהין געקענט פיעלעם אויפטון. אויסער דעם, וואס ער האט געשלאסען שלום מיט די איראקואנער, האט ער אויך אויסגע־שפרייט דעם ישוב מעהר צום מערב, און אין יאהר 1701 איז געגרינדעט ג־ע־וואָרען דער פוטער־האנדעל פאסט דעטראיט, אבווהל די איינוואוינער פון מאנטרעאל איז עס ניט געווען שטארק ניחא, ווייל זיי האבען מורא געהאט, אז עס וועט אפציהען פון זיי דעם האנדעל.

דע קאלליער׳ס הערשאפט איז אבער געווען א קורצע, אין פריהלינג 1703 איז ער געשטארבען. צו יענער צייט איז אויך אויסגעבראכען די אירא־קפי־אישע מלחמה, וועלכע איז באקאנט אין דער געשיכטע אלס ״דער קאמף צוליעב דעם שפאנישען טראהן״, און פארשטעהט זיך אז דיעזער קאמף האט זיך אויך אריבערגעטראגען אויפ׳ן צפון אמעריקאנישען קאנטינענט, וואו ער האט זיך אויסגעדריקט אין דער אנפאלונג פון די פראנצויזען אויף די ניי־ענגלענדער קא־לאניעס, און מיט די ענגלישע אטאקעס אויף אקאדיען, אטאקעס און אנ־פאלען אין וועלכע עס זענען אויך אריינגעצויגען געווארען די אינדיאנישע שבטים.

פון דיעזע אטאקעס און אנפאלען איז ניי־ענגלאנד אויסגעקומען פיעל צו ליידען, באזונדערס דעם ישוב ארום דעם קאנאדער גרענעץ, דאס האט אזוי אויפגעבראכט די איינוואוינער פון ניי־ענגלאנד, אז איינער פון זיי סעמיועל וועטש, איז אפגעפאהרען קיין לאנדאן, בעטען הילף, א זאך וואס ער האט אויך געפועלט. הילף איז זיי נעגעבען געווארען, און די ענגלישע אטאקעס אויף אקאדיען זענען אין יאהר 1710 אוועק אין פולען שוואונג. פארט ראיאל,

די אייניצע פעסטונגס־שטאדט אין אקאדיען איז אין גיכען געפאלען, און די ענגלענדער האבען איהר א נאמען געגעבען נאך דער ענגלישער קעניגין אננא, אננאפאלים ראיאל. זיעגרייך און טריאומפירענד, זענען דארום שפעטער אונטערגענומען געווארען אטאקעס אויף קאנאדע גופא, באזונדערס אויף קווי־בעק, אבער אזוי ווי אין יאהר 1713 איז אין איראפא געשלאסען געווארען פריעדען, באקאנט אלס "דער פריעדען פון אוטרעכט", האט דיעזער פריי־דענס־אפמאך אויך געמאכט צייטווייליג א סוף צום קאנפליקט אין קאנאדע, פון וועלכען ענגלאנד איז ארויס זיעגרייך, וויל אקאדיען איז פארבליבען ביי איהר שוין אויף אלע מאהל, און די פינף נאציאנען (די איראקואנער) זענען ערקלעהרט געווארען אלס בריטישע אונטערטאנען. צו ענגלאנד איז דאן אויך איבערגענאנ־גען ניו פאונדלענד.

דער פריעדען פון אוטרעכט, וואס האט אייראפא געגעבען עטליכע צעהנדליג יאהר רוה, האט עס אויך געגעבען קאנאדע, דאך זענען אבער פאר דער צייט פארגעקומען קלענערע צוזאמענשטויסען.

די פראנצויזישע גאווערנארס פון יענער צייט, דע וואודרעיל און דע ביהארנאי, האבען געזוכט מיט אלע מיטלען ניט צו דערלאזען, אז די ברי־טישע מאכט אין אמעריקא זאל זיך צופיעל באפעסטיגען. לויט'ן פרידענס־אפמאך איז אקאדיען אריבער צו ענגלאנד, אבער זיי האבען געזוכט אויסצו־טייטשען, אז אונטער'ן נאמען אקאדיען דארף נאר פארשטאנען ווערען דער מערב ברעג פון דעם אלב־אינזעל נאווא סקאשיא, די איבעריגע טעריטאריע אבער (וועלכע בילדעט די יעצטיגע קאנאדער פראווינץ ניו בראנזוויק און דעם אמעריקאנער שטאאט מעין) האבען זיי ערקלעהרט, איז נאך אלעס פראנצוי־זישע טעריטאריע, פונקט ווי זיי האבען אויך געוואלט האבען פאר זיך די גאנצע טעריטאריע פון קוויבעק ביז דעם טייך מיסיסיפי. א גאנצע רייהע פון פעסטונגען און האנדלס־פאסטען האבען זיי דארום אויסגעבויט, כדי צו קענען קאנטראלירען דעם ענגענד, און דערשלאגען זיך צו קאנטראל איבער דער גאנצער קאנאדער נארט־וועסט, און פארשטעהט זיך או דאס איז געוועזען א גרויסע אורזאכע פאר צוזאמענשטויסען. דערצו איז נאך צוגעקומען וואס די גרענעץ־פונקטען זענען ניט געווען קלאהר.

לויט דעם פריעדענס־אפמאך זענען די איראקואנער ערקלעהרט געווארען אלס בריטישע אונטערטאנען, און ממילא איז זייער טעריטאריע אויך איבער־גענאנגען אונטער בריטישען קאנטראל. ניוויארק האט דארום געטענה'ט או דער גאנצער גענענד ביז די ברענעם ארום לייק אנטאריא איז בריטישע טעריטאריע, דאגעגען האט זיך פראנקרייך ניט געוואלט אפזאגען פון דעם, איבערהויפט פון

די ניאנארא וואסער־וועגען, וועלכע האבען געביל־דעט די קאמוניקאציע מיט׳ן מערב.

נאך פון פריהערדיגע טעג האבען זיך ארום ניאגארא טייך געפונען פאס־טענס, יעצט אבער האבען זיך די פראנצויזען ענערגיש ענטומען צום געגענ־, און זיי האבען אויסגעבויט א באפעסטיגטען פונקט, דאַרטען וואו עס געפינט זיך די יעצטיגע לואיסטאון, און באוואפענטע שיפען האבען אנגעהויבען ארום־צואשווימען איבער׳ן לייק אנטאריא פאר פאטרול־צוועקען. די ענגל־ענדער האַ־בען אויך דעם ניט געשווינגען, זיי האבען אויסגעבויט אסוויגא, וואס האט באדראהעט דעם גאנצען מאנטראל־ער האנדעל. די פראנצויזען זענען געווען גאנץ ענערגיש, און טראץ די אלע קאנפליקטען איז זיי געלונגען פיעל צו פאר־שטארקערען זייער פאזיציע, און אויך אויסצושפרייטען זייער הערשאפט איבער דער גאנצער לענג, דורך דעם וואס זיי האבען איבערהאל אויסגעבויט האנדעלס־פאסטענס און קאמוניקאציאנס־פונקטען.

אזוי האט זיך די לאגע געצויגען, ביז וואנען אין אירופא איז אויס־געבראכען א נייע מלחמה. אנפאנג יאהר 1744 איז וויעדער ערקלערט געווארען קריעג צווישען פראנקרייך און ענגלאנד, דאס מאהל איבער דעם עסטרייכישען טראהן, און דער קאמף איז אויך אריבערגעטראגען געווארען אויף׳ן אמעריקא־נישען באדען.

מאסאטשוזעטס, ניו העמפשייר, קאנעקטיקוט, רהאוד אייל־נד, וו׳ אויך דער ענגלישער פלאַט האבען זיך ענערגיש צוגעגרייט צום קאמף געגען נייי־פראנקרייך, האבענדיג דערביי הויפטזעכליך אין זינען, די קאמערציעל־ע נעווינסען וואס אזא אוואנטיורע קען ברענגען.

דער קאמף האט זיך פאנאנדער געוויקעלט, און די ענגל־ענדער זייענדיג גוט צוגעגרייט דערצו זיינען דאס גענאנגען פון זיעג צו זיעג. מיט פארזיי־גינטע כחות האבען זיי אנגעפיהרט אן אטאקע אויף לואיסבורג (די פראנצויזישע פעסטונג אויף׳ן אינזל קייפ ברעטאן, אויסגעבויט פון די פראנצויזען אין 1714), און אין אפריל 1745 איז געלונגען דער פאראייניגטער ארמיי עס איינצונעה־מען נאך א באלאנגרונג, וועלכע איז דורכגעפיהרט געווארען מיט דער הילף פון דעם ענגלישען פלאט. דיזעזער גרויסער נצחון האט אזוי ערמוטיגט די נייי־ענג־לענדער, אז זיי האבען זיך אויך געגרייט שיקען אן עקספעדיציע געגען קווי־בעק, אבער אזוי ווי די ערוואַרטעטע הילף פון ענגלאנד איז ניט אזוי שנעל אנ־געקומען, האבען זיי עס צייטווייליג אפגעלעגט. אין פראנקרייך וויעדער וואוהין די ידיעות וועגען דעם גרויסען פארלוסט זענען אנגעקומען, האט עס ארויס־גערופען א גרויסען גערודער, און עס איז דארום באשלאסען געווארען צו שיקען

א שטארקען פלאט, כדי אפצונעהמען די פארלוסטען.

אבער אלעס איז ווייזט אוים געוועזען פארשוואוירען געגען פראנקרייך.

א ריעזיגער און שטארקער פלאט (פאר יענער צייט) איז אפגעשיקט געווארען פון פראנקרייך, שטארק געגוג דורכצופיהרען זיין כיסיע, אבער אויף'ן וועג איז די שיפען אויסגעקומען צו באגעגענען זיך מיט אזעלכע אטלאנטישע שטורעמס, אז אין א טרויעריגען און צובראכענעם צושטאנד האבען זיי זיך קוים דערשלעפט ביז דעם האפען פון דער יעצטיגער האליפאקס. פאר גרוים ערגערניש, איז דער פלאט־קאמאנדיר געשטארבען, און זיין געהילף איז באגאנגען זעלבסט־מארד, און דאן איז געקומען א צווייטער שטורם, וואס האט פאלשטענדיג חרוב געמאכט דעם גאנצען פלאט, און אזוי האבען די ניי־ענגלענדער וויעדער באקומען א פרייע האנט אין זייערע פלענער, און זיי וואלטען זיכער פארגעזעצט זייערע אטאקעס, ווען עס וואלט דערווייל ניט אינטערגעקומען "דער פריעדען פון עי־לא־שעפעל" אין 1748. לויט יענעם אייראפיאישען פריעדענס אפמאך האט פראנקרייך צוריק באקומען לואיסבורג און גאנץ קייפ ברעטאן.

אבער ניי־פראנקרייכ'ס טעג זענען שוין געבליבען געצעהלטע. עס האט זיך אנגערוקט א וואלקען פון א נייער זייט, וועלכער האט געמאכט א סוף צו דער פראנצויזישער הערשאפט אין צפון אמעריקא.

דער ענגלישער פלאט האט אין די איראפייאישע וואסערען פולשטענדיג באזיגט די פראנצויזישע און שפאנישע קריעגס־שיפען, און ענגלאנד'ס מאכט האט געהאלטען אין איין וואקסען.

די טעג פון ניי־פראנקרייך זענען דארום געווארען געצעהלטע.

ניי - פראַנקרייכס סוף

לויט דעם געשלאָסענעם פריעדען צווישען ענגלאנד און פראנקרייך אינם יאָהר 1748, איז ווי מיר האָבען שוין אין פריהערדיגען קאפיטעל אָנגעוויעזען אלעס צוריק איבערגענאנגען צו פראנקרייך, וועלכע האָט ענגלאנד באצאָהלט פאר דעם מיט דעם, וואָס זי האָט אָפּגענעבען ענגלאנד מאדראס, וואָס איהר ארמיי אין אינדיען האָט געהאט פארנומען. ניי־פראנקרייך איז דארום וויעדער אריינגעטראָטען אין א פּעריאָדע פון שטילקייט און רוהיגקייט, און גאלאסאנע, דער דאמאלסריגער פראנצויזישער הערשער אין ניי־פראנקרייך האָט זיך וויעדער נענומען צו באפעסטיגען ניי־פראנקרייכ׳ס פאָזיציעס, כדי די ענגלישע ממשלה זאָל זיך וויעדער ניט קאָנען אויסשפרייטען, און באזונדערס האָט ער זיך נענומען צו פארצויגען דעם וועג פאר דער ענגלישער האָדסאָנ׳ס בעי קאָמפּאניע, וועלכע האָט געהאלטען אין אירע אריינדרינגען אין די מערב געגענדען. גאלאסאנע האָט אָבער פארשטאנען אז מיט פעסטונגען אליין איז ניט גענוג צו באוואָרענען ניי־פראנקרייך, און ער האָט דארום געזוכט צו פּינל׳ן ביי דער צענטראלער פראנצויזישער רעגיערונג אין פאריז, אז מען זאָל וואָס מעהר באזעצען מיט קאָלאָניסטען דאָס לאנד, באזונדערס יענע געגענדען וועלכע גרענצען זיך מיט די ענגלישע פאָלאָניעס.

די פראגע פון גרענצען איז אויך ניט געווען קלאָהר און גאלסאנעי האָט געזוכט צו דעפינירען די גרענצען אזוי, אז ניי־פראנקרייך זאָל זיין וואָס נרעסער. אזוי האָט ער געשטרעבט צו באקעמפען דעם ענגלישען אינפלוס אוז האנדעל אין דעם אָהייא טאל, אָבער אזוי ווי די ענגלישע סחורות זיינען געווען ביליגערע, און זיי האָבען דארום מעהר אפּעלירט צו די ארטיגע אינדישע שבטים, האָט ער באשלאָסען צו ערקעמפען דיעזע פאָזיציעס מיט מאכט, — דורך שיקען טרופען, און דאָס האָט טראָץ דעם פריעדען איהם וויעדער געבראכט אין צור זאמענשטויס מיט די ענגלענדער.

צו יענער צייט האָט זיך ענגלאנד בכלל מעהר אָנגעהויבען אינטערעסירען מיט׳ן צפון־אמעריקאנישען קאנטינענט, און אזוי ווי לויט דעם פריעדענס־אָפּמאך איז לואיסבורג צוריק אָפּגענעבען געוואָרען צו די פראנצויזען, האָבען זיי דארום געזוכט צו שאפען א צווייטען צענטר, וואָס זאָל אָפּשאפען לואיסבורג׳ס באַדייטונג. אין חודש יולי פון דעם יאָהר 1749 איז דארום געלעגט האָט דארטען אָנגעהויבען גרונדשטיין פון דער שטאדט האליפאקס, און ענגלאנד האָט דארטען אָנגעהויבען

צו באזעצען איהרע באפרייטע סאלדאטען, און די ארבייט אויסצובויען האלי־
פאקס איז אנגענאנגען אזוי ענערגיש, אז דריי יאהר שפעטער איז עס שוין גע־
וועזען א שטאדט מיט 3־יער טויזענד איינוואוינער מיט פיעלע קאלאניסטען אין
דער ארומיגער סביבה.

ענגלאנד האט אויך געזוכט צו פארשטארקען אלץ מעהר איהר איינפלום
אין אקאדיען, געווינען: די באפעלקערונג פאר ענגלישע אינטערטאנען, און
בכלל פארוואנדלען עס אין ניי־ענגלאנד, טראצדעם וואס די פראנצויזען האבען
געזוכט צו שטערען אין דעם, און געזוכט האט זי עס צו דערגרייכען דורך באי־
פעלקערען דאס לאנד. אזוי האבען זיי אויסגעבויט פארט עדוואארד (די יעצטיגע
ווינדזאר, נאווא סקאשיא) און אנדערע וויכטיגע פונקטען.

בוידע, אי ענגלאנד און אי פראנקרייך האבען אלזא געזוכט אויסצישפרי־
טען זיך און באפעסטיגען די פאזיציעס, און דאס האט סוף כל סוף געמוזט
ברענגען צו נייע צוזאמענשטויסען. די פראנצויזען למשל האבען געזוכט אריינ־
צודרינגען טיעפער אין דעם אהייא טאל, און פארטרייבען פון דארטען דעם
ענגלישען האנדעל, דאס האט וויעדער אויפגעבראכט דעם שטאט ווירדזשיניא,
אין דינווידיען, דעם דאמאלסדיגען גובערנאטאר פון יענעם שטאט איז ענרליך
געלונגען צו באקומען א באוויליגונג און די נויטיגע געלט־סומען צו פארטרייבען
די פראנצויזען פון דארטען. אזוי האט דער גובערנאטאר געשיקט שלוחים צו
די פראנצויזען, אז זיי זאלען פארלאזען זייער פעסטונג פארט לע באופף, וואס
זיי האבען דארטען געהאט אויסגעבויט ביים טייך אלגהאני. דער פראנצויזישער
קאמאנדיר האט טאקע אויפגענומען די שלוחים זעהר גאסט פריינדליך, אבער
דאך זיך ענטשלאסט פון צו ערפילען זייער פארלאנג, און אין דער גענענד ווא
עס געפינט זיך יעצט די שטאדט פיטסבורג איז עס דארום געקומען צו אן אפענעם
קאמף, וואס האט זיך געענדיגט מיט א זיעג פאר די פראנצויזען. די ענגלענדער
זייענדיג געצוואונגען צוריקצוציהען זיך צולייב זייער וועניקייט אין צאהל.

אהום די פיטסבורגער בערג האבען די פראנצויזען געהאט זייער פעסטונגס־
פונקט פארט דוקווען, און די ענגלענדער וויעדער זייער פעסטונג פארט נעסעסיטי,
און וועז די ענגלענדער האבען פארלוירען האבען זיי זיך געמוזט פון דארטען צוריק־
ציהען. אבער וועז די נייעם איז אנגעקומען אין ענגלאנד, אז זיי האבען פאר־
לאזען פארט נעסעסיטי האט עם אזוי אויפגעבראכט די ענגלישע פיהרער, אז דער
פארלאמענט האט באוויליגט גרויסע סומען פאר פארטיידיגונגס־צוועקען אין
אמעריקא, און מען האט אפילו געשיקט סאלדאטען און קאמאנדירען וועלכע
זאלען אנפיהרען מיט דיעזער ארבייט געגען די פראנצויזען. אין יאהר 1755 זע־

נען זיך צוליעב דיעזען צוועק צוזאמענגעפאהרען די גובערנאטארען פון מאסאטשוזעטס, ניו יארק, פענסילוויניא, ווירדזשיניא אין נאהרט קאראליינא, כדי צו באטראכטען פאראיניגטע מיטלען, און נאך פיעלע האנדלונגען איז דער באשלוס געווען אז מען זאל ניט נור ערקלעהרען קריעג ניי־פראנקרייך, נאר אז מען זאל אויך אפשיקען ארמייען פון פארשיעדענע פונקטען, כדי די שאנסען פאר א זיעג זאל זיין בעסערע.

קריעג האט אין גיכען אויסגעבראכען.

איין ארמיי איז אפגענאנגען אין דער ריכטונג פון פארט דוקווען, כדי צו פארטרייבען די פראנצויזען פון דעם אהייא טאל, אבער צוליעב דעם וואס די טראנספארטאציאנס־מיטלען און מענליכקייטען זענען געווען זעהר שלעכטע, אי־בערהויפט פאר דער ארטילעריע, האט זי ערליטען א פולשטענדיגע מפלה, און טראצדעם וואס זי איז געווען גרעסער פון דער פראנצויזישער, איז זי דאך באזיעגט געוואָרען, וועז זי איז שוין געווען אין גאנצען עטליכע מיל פון פארט דוקווען, און כמעט די גאנצע ארמיי פון עטליכע טויזענד איז אומגעקומען צוזאמען מיט איהר פיהרער ברעדאק, וועלכער איז געשטארבען פון וואונדען.

בעסער איז שוין געווען דער שיקזאל פון דער ענגלישער ארמיי אין אקאדיען, וועלכע האט ניט געהאט צו קעמפען געגען פיעלע שווערינקייטען, און איהר איז געלונגען צו געווינען גאנץ אקאדיען פאר גרויס־בריטאניען. זיעגענדיג מיליטעריש האבען זיי זיך יעצט געטומען צווינגען דעם פראנצויזישען טייל פון דער באפעלקערונג צו שווערען טרייהייט צו ענגלאנד, ארויסשיקענדיג די יעניגע וועלכע האבען זיך ענטזאגט צו געבען די שבועה, אבער אווי ווי די מעהרסטע פראנצויזען האבען זיך דערפון ענטזאגט, האבען זיי זיי אלע צוזאמענגעקליבען (ארום זעקס טויזענד מענשען), ארויפגעזעצט אויף שיפען, און זיי אפגעשיקט אין אנדערע בריטישע קאלאניעס.

ענגלאנד הילף צי די פארשיעדענע אמעריקאנער שטאאטען, וועלכע האבען געפיהרט קריעג געגען ניי־פראנקרייך האט פארשטעהט זיך אויך אויפגעוועקט פראנקרייך, אז זי זאל מעהר פראוינטערעסירט זיין אין איהר אמעריקאנער קאלאניע, און לואי דער פופצעהנטער האט דארום אפגעשיקט קיין ניי־פראנקרייך איינעם פון די פעהיגסטע פראנצויזישע קאמאנדירען, דעם מארקיז דע מאנטקאלם, ער זאל איבערנעהמען די פיהרערשאפט פון דער ארמיי אין קאנאדע, וועלכע איז אין יענעם יאהר (1756) באשטאנען פון ארום 6,400 סאלדאטען.

וועז מאנטקאלם איז אין מאי 1756 אנגעקומען אין ניי־פראנקרייך, און וויסענדיג, אז די ענגלענדער שווייגען ניט נאר גרייטען זיך, האט ער זיך

דאָרום זאָפֿאָרט געגומען רערגאָניזירען זיין קלייגע ארמיי, אזוי אז אויך ער זאָל זיין גרייט פאר א נויטפאל, און צושטעלענדיג די טרופען זיינע איבער די פארשיעדענע באפעסטיגטע פונקטען האָט ער איבערגעלאָזען ארום דריי טויזענד מענשען, מיט וועלכע ער זאָל קענען אָנפיהרען אפענסיווע אָפּעראציעס. האָר בענדיג דורכגעפיהרט די רעארגאניזירונג האָט מאנטקאלם ניט געווארט אויף דעם, אז די ענגלענדער זאָלען צישרשט ווערען אקטיוו, נאָר ער האָט גלייך אטאקירט דעם וויכטיגען ענגלישען האנדעלס־פונקט אסווענא. מיט אן ארמיי פון דריי טויזענד מענשען און באוואפענט מיט גענוג ארטילעריע און אמוניציע איז ער פון פראנט פראנטענאק ארויס איבערגעשוואומען דעם "לייק אנטעריא", און דורך קלוגע מאנעווערס איז איהם גלונגען צו פארכאפען אסווענא, נאכדעם ווי דער דאָרטיגער ענגלישער קאָמאנדיר איז געפאלען אין דער שלאכט. די פראנצויזען האָבען דאמאָלס פארניכטעט די נאנצע פעסטונג (אין אויגוסט 1756) כדי זי זאָל מעהר ניט קענען זיין קיין שטערונג פאר דער פראנצויזישער קאָנטראל איבער דער אנטאריא און די ניאגרא פונקטען.

עס איז שטענדיג געווען אין דער נאטור פון די איינגעבוירענע אינדיאנער שבטים צו זיין אויף דער זייט פון דעם זיעגער, און די סימפאטיעס פון די אינדיאנער זענען דאָרום ווי ביי פריהערדיגע פאלען וויעדער אריבער צו די פראנצויזען, אזא ווירקונג האָט געהאט אויף זיי דאָס פאלען פון אסווענא, און ניט נור האָבען זיי זיך באנוגענט מיט בלויזע סימפאטיעס, נאָר נאָך דער פאלירונג האָבען זיך ארום אבצוהאלטען הונדערט יונגע און פעהיגע אינדיאנישע קריעגער אָנגעשלאָסען אין מאנטקאלם'ס ארמיי. אָבער טראץ די אלע ערשטע נצחונות האָבען מאנטקאלם און זיינע געהילפען אויסגעזוהלען די קריטישע לאגע וועלכע רוקט זיך אָן אויף ניי־פראנקרייך.

דער ענגלישער פלאָט האָט געהאלטען אין איין פארגרעסערט ווערען מיט קריעגס־שיפען וואָס זענען געשיקט געוואָרען פון ענגלאנד, און דער ריעזיגער פלאָט האָט ווי פאלשטענדיג אָפּגעשניטען ניי־פראנקרייך פון פראנקרייך גופא, און וועגען האָפען אויף הילף פון דער לעצטער האָט דאָרום קיין רייד ניט געקענט זיין. די מעהרסטע זאכען און פראָדוקטען פלעגען צוגעשיקט ווערען פון פראנקרייך, אָבער אזוי ווי די פארבינדונגען זענען געוואָרען שווערערע, האָט זיך שנעל אָנגעהויבען צו פיהלען א מאנגעל אין די אלע סחורות, און דער האנדעל איז דאָרום ווי פאראליזירט געוואָרען, דאָס לעצטע האָט דאָרום צוגעהאָלפען צו פארשפרייטען אומצופריעדענהייט ביי דער באפעלקערונג.

דער זעלבער צושטאנד האָט אויך געבראכט דערצו, אז מאָנטקאלם זאָל

כוזען אויפגעבען אלע זייגע אפענסיוון פלענער, און זיך צופריעדענשטעלען מיט פארטיירונג.

אין דער ענגלישער פאליטיק אין לאנדאן האט דערווייל געזיגט דער ענגלישער פאליטיקער וויליאם פיט, און אונטער זיין פיהרערשאפט איז גלייך אן ענדערונג פארגעקומען. מען האט זיך נעמומען ענערגיש גרייטען צו קריעג, אין אמעריקא, און דער מאיאר גענעראל סער דזשעפרעי אמהוירסט איז באאויפטראגט געוואָרען אנצופיהרען א שטארקען קאמפיין געגען נייטראלקרייך.

דער פלאן וואָס איז אונטער פיט'ס רעזשים אויסגעארבייט געוואָרען איז באשטאנען ווי פאלגט: צו ערשט מוז געמומען ווערען די פעסטונג לואיסבורג, און אום פראנקרייך זאל נים קענען שיקען איהרע פלאטען צו הילף, זענען די ענגלישע קריעגס־שיפען באאויפטראגט געוואָרען מיט דער אויפגאבע צו האלטען דעם פראנצויזישען פלאט פארשפארט אויף'ן מיטלענדישען ים. זייענדיג זיכער אויף אזא אופן, אז פראנקרייך וועט ניט קענען שיקען קיין הילף, איז א צווייטער טייל פון דעם ענגלישען פלאט אפגעשיקט געוואָרען נאך אמעריקא צוזאמען מיט אן ארמיי פון צוועלף טויזענד מענשען.

לואיסבורג האט צו יענער צייט ניט נור געהאט אן ארמיי פון ארום 3.800 מענשען, נאר איכ'ם דאָרטיגען האפען האט זיך אויך געפונען א קלייגער פראנצויזישער פלאט אין א פעהיגע מאנשאפט, און די פעסטונג גופא איז אויך געווזען בארייטענד שטארק, זייענדיג באזאָרגט מיט גוטע באטאריין.

די ענגלישע לאנד־ארמיי איז דאמאלס קאמאנדירט געוואָרען פון אמהוירסט'ן, וועלכער האט אויך געהאט אלס זיין געהילף דעם שפעטערדיגען העלד פון קוויבעק, דעם גענעראל דזשיימס וואלף, און דעם לעצטען איז איבערגעגעבען געוואָרען די אויפגאבע צו לאנדען די ארמיי, א זאך וואָס האט זיך איהם אייגנגעגעבען מיט גאנץ קלייגע פארלוסטען, לאנדענדיג אהום פיער מייל פון לואיסבורג.

זיעבען וואכען צייט האט זיך געצויגען די באלאגערונג, און די ענגלענדער איז עגדליך געלונגען אייגצונהמען צוויי פון די פראנצויזישע פעסטונגס־באטאריין, וועלכע האבען געשיצט דעם האפען. א דריטע באטאריע וויעדער איז זיי געלונגען שטיל צו נאכצן, און די פראנצויזען זהענדיג, אז די ענגלענדער באקומען א פרייען וועג צום האפען, האבען זיי עס געוואָלט אפהאלטען מיט דעם, וואָס זיי וועלען פארצוימען דעם אריינגאנג מיט געוונקענע שיפען. זיי האבען עס געמומען דורכפיהרען, אבער ביים זינקען די שיפען איז פלוצלינג אויסגעבראכען א פייער, פון וועלכען די איבעריגע פראנצויזישע שיפען האבען זיך

אויך אָנגעצונדען. דאָס האָט פאראורזאכט א שטארקע צוטומלעניש אינ׳ם פראנ־צויזישען לאגער, און די ענגלענדער האָבען עס אויסגענוצט פאר זייערע צוועקען, אריינכאפענדיג זיך בשעת׳ן טומעל אינ׳ם האפען. עס האָט זיך ענטוויקעלט א שלאכט ארום די פעסטונגס־ווענט, אָבער דאָס ענגלישע פייער איז פון אלע זייטען געווען אזוי גרויס, אז דעם 26־טען יולי איז די פעסטונג ענדליך גע־פאלען, דער פראנצויזישער קאָמאנדיר דהוקאר האָט קאפיטולירט, די פעסטונג איז צושטערט געוואָרען, און די געפאנגענע פראצויזען זענען אָפּגעשיקט געוואָרען אלס קריגס־געפאנגענע נאָך ענגלאנד.

האָבענדיג ערָאבערט די שטארקסטע פראנצויזישע פאָזיציע האָבען די ענגלישע קאָמאנדירען געזומען דורכפירען אהוגטערצוברענגען אינטער ענגלישער הערשאפט די אלע קאָלאָניעס ארום און ארום, א זאך וואָס איז זיי אָנגעקומען זעהר לייכט.

אין דערזעלבער צייט וואָס וואלף און זיינע גהילפען האָבען פארנומען אקאדיען, און געזוכט אויסצושפרייטען די ענגלישע קאנטראל ביז צום אריינגאנג פון סט. לאורענס, כדי אויך צו קענען פארנעהמען קוויבעק, האָט דערווייל א צווייטע ענגלישע ארמיי פון פופצעהן טויזענד מענשען געזוכט דורכצופירען דעם צווייטען טייל פון פיט׳ס פלאן, אין אפענסיוו געגען מאָנטרעאל. דיעזע אפע־ראציעס האָבען זיך ניט איינגענעבען אזוי ווי געפלאנט צולייב די פיעלע טעות׳ן וואָס דער ארמיי־פיהרער אבערקראמבי האָט געמאכט, אָבער דעם ענגלישען קא־לאָנעל ברעדסטריט איז דאָך געלונגען איינצונעהמען פאָרט פראנטענאק, צו צו־שטערען די פראנצויזישע שיפען, וועלכע האָבען קאָנטראלירט די אנטריא. דאָס האָט שפּעטער אָפּגעשניטען די ״סופלאיס״ פון דעם פראנצויזישען פונקט פאָרט דוקוועז, וועלכעם די פראנצויזען האָבען אליין אויפגענעבען און עס פארברענט. די ענגלענדער האָבען שפּעטער איבערגעבויט די שטאדט, און איהר א נאָמען גענעבען פיטסבורג עהרענדיג דערמיט וויליאם פיט׳ן.

די לאגע פאר פראנקרייך איז אלזא געוואָרען שווערער און שווערער, און מאָנטקאלם האָט זיך ענערגיש געזומען פארטיידיגען ניי־פראנקרייך מיט די פאר־בליבענע שוואכע כחות, אייגזהענדיג זיין הילפלאָזיגקייט, צולייב דעם וואָס ענגלישע נייע ארמייען האָבען געהאלטען אין איין אָנקומען.

לויט דעם ענגלישען קריעגס־פלאן האָבען יעצט צווייי ריעזיגע ארמייען גע־דארפט אָנפיהרען די אפענסיוו, אמהוירסט אויף מאָנטרעאל, און וואלף אויף קוויבעק.

אָפּגעשניטען פון פראנקרייך, מיט איבערגעריסענע פארבינדונגען אין רעם אייגענעם לאגער, האָט זיך די ענגלענדער שנעל אייגגעגעבען צו פארנעהמען די

ניאגארא פונקטען און אנדערע פלעצער, און אן ארמיי פון עלף טויזענד מענשען האָט זיך לאנגזאם און פאַרזיכטיג געהאלטען אין איין דערנעהענטערען צו דעריכטונג פון מאָנטרעאל.

מאנטקאלם וויעדער האָט אָנגעשטרענגט זיינע לעצטע כחות צו פארטיידיגען קוויבעק. עס איז איהם געלונגען צוזאמענצוקלייבען אן ארמיי פון פערצעהן טויזענד מענשען, אויפצושטעלען גוטע און שטארקע פעסטונגס־וואלען, און צו באפעסטיגען די ברעגען פונ׳ם סט. לאורענס מיט ארטילעריע, אום צו זיין זיכער אויף דאָרטען פון אָנפאל, און די גרעסטע פאַרזיכטיגקייט איז געוואָרען צו קענען פארטיידיגען מוטיג יעדען פונקט.

פון דעם אינזעל ארלעאנס ביים סט. לאורענס האָט מען דייטליך געקענט אלעס צוזעהען, וואָס עס קומט פאָר אין און ארום קוויבעק, און דיעזען פונקט האָט וואולף אויסגעקליבען צו לאנדען דאָרטען מיט זיינע סאָלדאטען, און אין די קומענדע עטליכע וואָכען האָט וואולף עהאט געגוג געלעגענהייטען איבערצוצייגען זיך אין דער שווערקייט פון זיין אויפגאבע.

געניעראל וואולף.

וואולף האָט געהאט מיט זיך א פעהיגע ארמיי פון נייַן טויזענד סאָלדאטען, פאר אן אָפענער שלאכט האָט ער ניט קיין מורא געהאט. זייענדיג זיכער אז זיינע דעאיבטע טרופען וועלען קענען לייכט באזיגען מאנטקאלמ׳ס ארמיי, וואָס איז מעהרסטענס באשטאנען פון מיליז, אבער מאָנטקאלם האָט אָנגענומען א דעפענסיווע טאקטיק, זייענדיג געשטיצט דערביי פון דער פעסטונג און די נאטירליכע גרויסע בערג. ניט קענענדיג דאָרום אַרויסרופען דעם שונא צו אן אָפענער שלאכט האָט וואולף גענומען אטאקירען די פעסטונג מיט׳ן גאנצען הארמאטען־

פייער, וואָס ער האָט נאָר פארמאָגט.

ביי פּאָינט לעווים, אויף דעם דהום ברעג פון׳ם סט. לאורענס, פונקט געגענאיבער קוויבעק האָט ער אויפגעשטעלט שטארקע באטארייען וועלכע האָבען געזומען ווארפען איבערן שמאָלען טייך געגנוג פייער אויף קוויבעק, און דאָס פייער האָט געטאָן געגנוג צושטערונגס־ארבייט. קירכען, הייזער און אנדערע גע־ביידעס זענען חרוב געוואָרען, און די איינוואוינער האָבען געמוזט זוכען שוץ ווייט, ווייט פון קוויבעק ביים טייך סט. טשארלז, און וואולפ׳ן איז ענדליך געלונגען אויפצושטעלען א לאנגער פאר א טייל פון זיינע סאָלדאטען אויף דער צפון זייט פונ׳ם סט. לאורענס, וואו ער האָט זיך פעסט באפעסטיגט און געמאכט זיין הויפט קוואַרטיר.

און דער ענגלישער פלאָט איז אויך פון די אטאקעס ניט אָפּגעשטאנען, און צוגעהאלפען וואולפ׳ן אין דער באלאגערונג. וואולפ׳ן איז ענדליך נאָך פיעלע פארזוכען געלונגען צו באפעסטיגען זיך אלץ מעהר, און א צאהל שיפען פון׳ם ענגלישען פלאָט האָט זיך אויך הינטערריסען דורך דעם פראנצויזישען פלאָט, און אלעס איז יעצט גרייט געוועזען פאר א געמיינשאפטליכער אטאקע ארום אייניעם פון די פעסטונגס־פונקטען, קעפּ הודש, אָבער די פראנצויזען האָבען דאָרטען ארויסגעוויזען אזא מוטיגע פארטיידיגונג, אז וואולפ האָט באשלאָסען איבערצו־טראגען די אטאקע געגען א צווייטען פונקט, וואו כאנטקאלם׳ס הויפט־לאגער איז געווען. אין דעם לעצטען טאג פון חודש יולי האָט די ארמיי געלאנדעט, אָבער די ענגלישע סאָלדאטען זיינען באגעגענט געוואָרען מיט אזא שטורם פון פייער, אז די רעזולטאטען זענען געווען שרעקליכע, און וואולפ איז געצוואונגען געווען צוריקצוציהען זיך מיט שווערע פארלוסטען.

וואָבען זענען פאראיבער, און די באלאגערונג איז פאָרגעזעצט געוואָרען אָהן שום רעזולטאטען. דערווייל איז וואולפ פון צופיעל אנגעשטרענגטקייט קראנק געוואָרען, און א צווייטע אטאקע האָט געמוזט אָפּגעלעגט ווערען, ביז וואנען ער וועט געזונט ווערען.

וען וואולפ איז צוריקגעקומען צו זיך, האָט ער זיך געזומען פאר דער דורכפיהרונג פון זיין שטורם־פלאן, לויט וועלכען קוויבעק האָט געזאָלט געזומען ווערען צוזאמען מיט דער הילף פון קלוגע ארמיי און פלאָט מאנווארעס, אָבער צוליעב שלעכטען וועטער האָט עס געמוזט אָפּגעלעגט ווערען ביז סעפטעמבער, וען בעסערער וועטער איז אָנגעקומען און מעגליך געמאכט די קריעגס־אָפּעראציעס.

אין דער נאכט פון דעם 12־טען סעפטעמבער איז געלונגען אפצונארען די פראנצויזישע קאראאוולען (מיט דער הילף פון אָפיצירען וועלכע האָבען גערעדט זעהר גוט פראנצויזיש) ארום די באטארייען, וועלכע האָבען געדענקט אז דאָס זענען

פראנצויזישע שיפען, און אזוי איז געלונגען דורכצושמוגלען עטליכע ענגלישע שיפעלעך מיט סאָלדאטען, וועלכע האָבען אין דער שטילקייט פון דער נאכט גע־לאנדעט ביי די פראנצויזישע פאָסטענס, און געגומען די דאָרטיגע פראנצויזישע וואכען דורך איבערראשונג. און איידער עס איז נאָך געוואָרען טאג, האָבען זיך שוין אויף די קוויבעקער בערג געפונען ארום 4500 ענגלישע סאָלדאטען, גרייט צו אָפענער שלאכט.

צו דער זעלבער צייט וואָס די ענגלישע סאָלדאטען האָבען זיך אויף דעם לאנד דערנעהענטערט צום הארץ פון קוויבעק, האָט דער ענגלישער פלאָט אויך באמבארדירט מאָנטקאָלמ'ס היפט־לאגער, אין שיפען מיט סאָלדאטען האָבען געהאלטען אין איין ארומפאָהרען אראָפ און ארויף טייך, כדי דאָדורך צו פאר־טומלען מאָנטקאָלמ'ן, וועלכער האָט ניט געוואוסט וואו די ענגלישע ארמיי קלייבט זיך צו לאנדען. ערשט אז עס איז געוואָרען טאג, האָט זיך מאָנטקאָלם געבאָפט, וויי קלוג די ענגלענדער האָבען איהם אָפגענארט דורך זייערע מאנעוור־רעס. מאָנטקאָלם האָט גלייך פארשטאנען די קריטישע לאגע, אין וועלכער ער איז געשטעלט געוואָרען א דאנק דיעזער ענגלישער מאנעווער, און ער האָט זיך אין גאיינ געגומען צונויפזאמלען זיין ארמיי אהים די פעסטונגס־וועגט פון קווי־בעק, און ניט פארלירענדיג קיין איבעריגע צייט האָט ער זיך זאָפארט געגומען צו אטאקירען וואולפ'ס ארמיי, ניט זשאלעווענדיג דערביי קיין פייער.

די ענגלענדער האָבען צעערשט אויף דער שיסעריי גאָר ניט געענטפערט, נאָר ערשט דאן וען דער שונא איז שוין געווען גאָר נאָהענט צו זיי, האָט זיך מיט אמאָל א שרעקליכער פייער דערטראָגען פון דער גאנצער ענגלישער ארמיי, און מיט יובעל־געשרייען האָבען זיך די ענגלישע טרופען א לאָז געטון פאָרווערטס, צוטומלענדיג דערביי אזוי די פראנצויזען, אז די לעצטע זענען אין גרויס אונ־אָרדנונג צוריק געלאָפען, זוכענדיג שוץ אונטער די שטארקע פעסטונגס וועגט, אויף'ן צווייטען זייט פונ'ם טייך סט. טשארלז.

דער ענגלישער נצחון איז געווען גרויס און פיעלפאך, אָבער אין דעם ענגלישען זיעגעס־בעכער איז ארייגעפאלען אויך א ביטערער טראפען. אין דער שטונדע פון זיג איז זייער פיהרער און געגראל, וואולף, געטראפען פון א פראנצויזישער קויל, און עטליכע מינוטען שפעטער איז ער שוין געווען טויט.

און אויף פאר'ן פראנצויזישען פיהרער האָט דער שיקזאל צוגעטיילט דאָס זעלבע, דעמזעלבען סוף, מיט'ן אייניגען אונטערשיעד וואָס וואולף איז ג־ע־שטארבען מיט'ן באוואוסטזיין פון נצחון, און מאָנטקאָלם איז געפאלען וויסענ־דיג אז עס פאלט אויך זיין באלעבטע נייי־פראנקרייך. מאָנטקאָלם איז שטארב־

ליך פארוואונדעט געוואָרען אויף'ן שלאכט־פעלד, און איז אויף'ן צווייטען טאג געשטארבען. די פיהרער פון ביידע צווישען זיך פיינדליכע לאגערן ביים לעבען זיינען געפאלען, אבער דער טויט האָט זיי וויעדער פאראייניגט און שלום געשאפען צווישען זיי. אין דער אלטער הויפט־שטאדט פון ניי־פראנקרייך, אין יעצטיגע רעזידענץ־שטאָדט פון דער קוויבעקער פראָווינץ, קוויבעק. אזוי קען מען אויף איינעם פון די פיעלע פעלזען ארום דעם טייך וואָס האָט אזוי פיעל שלאכטען צוגעזעהען באמערקען דעם שותפות'ען מאָנומענט, אויפגעשטעלט צום זכרון פון ביידע געפאלענע פיהרער — וואלף און מאָנטקאלם, און א טאפל ביים מאָנומענט דערצעהלט ביידענם שבחים.

די ענגלענדער האָבען אפגעהאלטען דעם ערשטען זיעג, אבער די שטאדט איז נאך ניט געווען ענגומען, און די פראנצוזישע ארמיי איז נאך אלעם געווען א גרעסערע אין צאָהל ווי די ענגלישע, וועלכע האָט זיך יעצט דאָרטען קאָנצענטרירט ארום דעם געגענד באקאנט אלם די "פלייגנס אף אייברעהם".

צוזאמענשטויס נאך צוזאמענשטויס איז פאָרנעקומען, אבער מאָנטקאָלם'ס נאכפאלגער איז ניט געווען אזוי פעהיג ווי זיין פאָרגענגער, און זיינע פיעלע געמאכטע פעהלערען האָבען ענדליך געבראכט צו דעם, אז קוויבעק האָט קאפיטולירט דעם 18־טען סעפטעמבער 1759. דער פראנצויזישער ארמיי איז ערלויבט געוואָרען ארויסצומארשירען פון שטאדט מיט'ן גאנצען מיליטערישען כבוד, און אפצופאָהרען קיין פראנקרייך, די ציוויליע איינוואוינער איז פארזיכערט געוואָרען יעדער פערזענליכער און אייגענטום'ס שוץ, און קוויבעק איז געשטעלט געוואָרען אונטער דער קאָנטראל פונ'ם ענגלישען קאמאנדיר מארריי, וועלכער האָט געוומען איינפיהרען די נייע אָרדנונג.

דער קומענדער ווינטער איז אוועק אָהן וועיטערדיגע וויכטיגע צוזאמענשטויסען, אבער מיט'ן אָנקומען פון פריהלינג האָבען די פראנצויזען פון מאָנטראאל געמאכט א פארזוך צוריק אפצונעהמען די פארלוירענע פעסטונג. די פראנצויזען האָבען נאך צו יענער צייט קאָנטראלירט גענוג פונקטען ארום דעם סט. לאורענס, און וועו ארום הודש אפריל איז פון מאָנטראאל אפגעפאהרען אן ארמיי פון זיעבען טויזענד מענשען אויף איהר וועג צו קוויבעק. איז זי שפעטער פאָרגרעסערט געוואָרען דורך די גאריזאָנען פון טהרי ריוועָרס און דזשעק קארטיע, איבערשטייגענדיג שפעטער דאדורך די צאָהל פון צעהן טויזענד מענשען וועו זי האָט זיך דערנעהנטערט צו קוויבעק.

דער ענגלישער קאָמאנדיר מארריי האָט אבער ניט געוואָרט ביז וואנען ער וועט אטאקירט ווערען, נאָר ער איז ארויס פון קוויבעק צו באגעגענען זיי אין אן

אפענער שלאכט. דעם 28-טען אפריל האבען זיך בוידע פוינדליבע ארמייען וויעדער באגעגענט סט. פאי, א פונקט ניט וויט אין מערב פון די "פליינס אף אייברעהעם". מארריי האט געהאט מיט זיך אין גאנצען א קליינע ארמיי, דערפאר אבער איז ער געווען באזארגט מיט גענוג ארטילעריע, און דערצו נאך האט ער געהאט די גינסטיגערע פאזיציע וואס ער איז געווען פון אויבען אויף די בערג, אבער טראצדעם האט מארריי ערליטען פיעלע פארלוסטען, און אפילו פארלוירען דעם פארצוג פון זיין גוטער פאזיציע, זייענדיג דאדורך גע־צוואונגען צוריקצוציהען זיך אין דער פעסטונג, וואו עס האט איהם ערווארט א לאנגע באלאגערונג מצד די פראנצויזען. אבער אין חודש מאי איז אנגעקומען קיין קוויבעק א ריעזיגער ענגלישער פלאט, און דאס האט אזוי דערשראקען די פראנצויזען, אז זיי האבען אויפגעגעבען די באלאגערונג, און אפגענאנגען צוריק נאך מאנטרעאל.

די ענגלענדער האבען זיך אלזא דערפיהלט זיכער, אין מיט דער הילף פון נייע ארמייען האט זיך אמהוירסט געגומען דורכצופיהרען זיינע פלענער געגען מאנטרעאל. דעם 6-טען סעפטעמבער איז שוין די ענגלישע ארמיי געווען גע־לאנדעט ביי לעשין. מאנטרעאל האט אנגעהויבען ארומגערינגעלט צו ווערען פון אלע זייטען פון ענגלישע ארמייען, און די פראנצויזישע ארמייען זיינען צוזא־מענגעדרייקט געווארען אלץ ענגער און ענגער אויף'ן אינזל מאנטרעאל. ענטמו־טיגונגען דורך די פיעלע דורכפאלען האבען דעמאראליזירט די פראנצויזישע סאלדאטען, און דאס האט כמעט אהן א שום שלאכט געבראכט צו דעם, אז מאנטרעאל זאל קאפיטולירען צווישן שפעטער, (סעפטעמבער דעם אכטצן).

קאנאדע איז דארום פאלשטענדיג איבערגענאנגען צו די ענגלענדער, און שפעטער האט דער פריעדענס־אפמאך פון י"ם יאהר 1763 אנערקענט די ענגלישע הערשאפט איבער דער קאלאניע.

די טעג פון נייַ־פראנקרייך זענען געווען צו ענדע, און קאנאדע האט איבער געמישט א נייַ בלאט אין דער געשיכטע פון איהר ענטוויקלונג.

דער נייער ענגלישער רעזשים

די פראנצויזישע הערשאפט אין קאנאדע איז געווען צו ענד, לויט דעם פריעדענס־אפמאך פון 1763 יאהר איז קאנאדע געווארען אן ענגלישע קאלאניע, און די פיהרער און פארטרעטער פון דער ענגלישער מלוכה האבען זיך געמוסט פארפעסטיגען דעם ענגלישען רעזשים אין לאנד.

צוויישען פראנקרייך און ענגלאנד איז שוין געווען פריעדען, אבער טראצדעם זענען נאך ניט די באציהונגען געווען קיין פעסטגעשטעלטע, און מען האט ניט געקענט וויסען וואס דער מארגענדיגער טאג וועט ברענגען, און ווי תמיד אין אזעלכע צייטען האט די מיליטעריש הערשאפט געהאט די אויבערהאנד. די ערשט טעג פון ענגלאנד'ס הערשאפט אין קאנאדע זענען דאדום געווען שטרענג מיליטעריש, און דער הויפט־קאמאנדיר פון דער ענגלישער ארמיי אין אמעריקא, אמהוירסט איז צו דערזעלבער צייט אויך געווען דער הויפט־רעגיערער איבער קאנאדע.

אין יענע טעג איז גאנץ קאנאדע איינגעטיילט געווארען אין דריי מיליטערישע דיסטריקטען (קוויבעק, טהרי ריוועדס. און מאנטרעאל) מיט א מיליטער־מאן אין יעדען פלאץ אלס הויפט רעגיערער. אבער טראצדעם וואס קאנאדע איז געווען אונטער א שטרענגער מיליטערישער רעגיערונג, האט דאס מיליטער געהאט וועניג געלעגענהייט אריינצומישען זיך אין פאקטישען לעבען פון דער פריעדליכער באפעלקערונג, און אויסער ביי עטלעכע קלייניע צוזאמענשטויסען, האט די ארמיי געהאט וועניג וואס צו טון, און דאס האט ממילא געבראכט צו דעם, אז דער מיליטער רעזשים זאל פארלירען אלץ מעהר פון זיין שטרענגען כאראקטער, און ווערען אלץ מעהר פריינדליכער.

די ענגלישע אפיצירען האבען זיך ניט געמישט אין אינערליכען לעבען פון דער באפעלקערונג, געלאזען זיי רוהיג אנגעהן מיט זייערע באשעפטיגונגען, ווי וויים מעגליך איבערגעלאזען די אלטע פראנצויזישע געזעצען, צו וועלכע די באפעלקערונג איז שוין געווענט צוגעוואוינט זייט פיעלע יאהרען, און איבער געלאזען צו די קאנאדער זעלבסט די דורכפיהרונג זייערע. די סאלדאטען אין שטרענג אנגעזאגט געווארען צו באציהען זיך פריינדליך צו דער ציווילער באפעלקערונג, ניט אויסצולאכען זייערע מנהגים און געוואוינהייטען, און צו רעספעקטירען דעם גלויבען און רעליגיע פון דער באפעלקערונג, פאר דעם קלענסטען פארברעכען געגען דער באפעלקערונג, זענען די סאלדאטען באשטראפט

געוואלטן פון א מילִיטערישטן געריכט, פארקעהרט וויעדער, די ציווילע פאר־ברעכער זענען געמשפט געוואָרטן פון א ציווילן געריכט. אלעס איז געטון געוואָרטן צו געווינען דעם צוטרויען און די פרייהַיטקייט פון דער באפעלקערונג, און וועט נייע רעגולאציעס און פארהַרדונגען פלעגטן ארויסגעגעבען ווערטן, זענען זיי פארעפענטליכט געוואָרטן אין דער פראנצויזישער שפראך — די שפראך פון דער באפעלקערונג.

אזא באציהונג האָט געמוזט ברענגען דערצו, אז די באפעלקערונג זאָל כמעט ניט פיהלען די פאָליטישע ענדערונג אין לאנד, זיך פיהלען טיפֿלווייז צופריעדטן, אזוי אז אויסער די געוועזענע פראנצויזישע אפיצירטן און בעאמטע, האָט פון דער ציווילער באפעלקערונג קיינער ניט פארלאָזט דאָס לאנד.

דעם 7־טען אקטאבער 1763 איז ערשיענען די קעניגליכע פראקלאמאציע וועלכע האָט אָפיציעל פראקלאמירט און פעסטגעשטעלט די ענגלישע רעגיערונג איבער די איינגענומענע קאָלאָניעס אין צפון אמעריקא, א פראקלאמאציע וועלכע האָט צו דערזעלבער צייט אויך איינגעפיהרט פארשיידענע געזעצען פאר'ן לאנד, ווי דאָס פעסטשטעלען די גרענעצען פון יעדען געזעצן, געזעצען וועגען די לעגדע־רייען פון די אינדיאנער, און דאָס פארשפרעכען פאר אינפיהרען א ציווילע רע־גיערונג אין לאנד, א זאך וואָס האָט געמוזט דורכגעפיהרט ווערען, וועט אין חודש אויגוסט 1764 איז קיין קוויבעק אָנגעקומען די קאָמיסיע פון דעם ''גאָווער־נאר־און־טשיעף'' איבער קאנאדע, געגנערַאל דזשיימס מאררי, וועלכע האָט זיך געמוזט אינפיהרען א פאסיגע ציווילע רעגיערונג, וואָס זאָל ענטשפרעכען די נויטען פון דער גרייסער פראנצויזישער מאיאריטעט, און אויך פון דער ענגלישער שפרעכענדער מינאָריטעט, וויַיל ביסלאנג האָט זיך אויך אָנגעהויבען צו ענטוויקלען אן ענגלישע־שפרעכענדער ישוב, דורך דעם וואָס פיעלע סאָלדאטן זענען באפרייט געוואָרען און זענען פארבליבען אין לאנד.

און דאָ האָבען זיך אָנגעהויבען ארויסצואווייזען די ערשטע שוועריגקייטען.

מען האָט זיך געמוזט אלץ מעהר איינצופיהרען ענגלישע געזעצען, מען האָט אריבערגעבראכט בעאמטע פון ענגלאנד, און אזוי ווי די פראנצויזען זע־נען קאטאָליקען אין דער רעליגיע, האָבען זיי אונטערן נייעם רעזשים ניט געקענט אָנהאלטען אזעלכע עמטער ווי ריכטער און דאָס גלייכען, עמטער פאר וועלכע מען האָט אין יענער צייט געמוזט אָפּגעבען א פּראָטעסטאנטישע שבועה. דער עלעמענט וואָס האָט צוואמענגעשטעלט די ענגלישׁ־שפרעכענדע מינאָריטעט איז אויך ניט געווען קיין געהויבענער, אזוי אז אפילו מאררי זעלבסט האָט זיי באטראכט פאר מענשען פון א צוויפעלהאפטען כאראקטער, אָבער די לעצטע

האבען כמעט מאנאפאליזירט די גאנצע אדמיניסטראציע פון לאנד, און דאס האט געמוזט פארזיהען די ערשטע זריעה פון אימצופריעדענהייט.

אן אנדער שוועריגקייט איז באשטאנען אין דעם, וואס דער גאווערנאר און די אנדערע הויכע בעאמטע האבען געזוכט אפצורייסען אלץ מעהר די באפעלי קערונג פון פראנקרייך, טראצדעם וואס זיי האבען זיך תמיד באצויגען פריינדליך צו דער באפעלקערונג, זיי האבען למשל איינגעפיהרט שווערע נאוויגאציאנס פארארדנונגען כדי דער גאנצער שיפס־פארקעהר מיט קאנאדע זאל פארקומען נאר מיט ענגלאנד און ניט מיט פראנקרייך, און אזא זאך האט ניט געקענט פארבייגעהן אימבאמערקט פון דער באפעלקערונג.

אבער טראצדעם אלעמען, האט זיך די ענגלישע מינאריטעט געפיהלט געקריוודעט, איבערהויפט האט זיי פארדראסען דאס, וואס מארריי איז צו פריינדליך צו די פראנצויזען, און דאס וואס ער ציהט ניט צו די ענגלישי־שפרעכענדע גרופע צו דער רעגיערונג, און אזוי ווי זיי האבען ניט געוואלט זיין צווישען די געקריוודעטע, האבען זיי אפגעשיקט קיין ענגלאנד א פעטיציע מיט אלע זייערע טענות. דאס לעצטע האט געווירקט, ענגראל מארריי איז צוריקגערופען געוואָרען, און אין 1768 איז אלס זיין נאכפאלגער באשטימט געוואָרען דער ליוטענאנט גאווערנאר סער גאי קארלטאן, וועלכער האט פארגעזעצט צו רעגירען איבער קאנאדע לויט מאַרריי'ס רעזשים, און זיך אפילו אפען געשטעלט אויף דער זייט פון די קאנאדער פראנצויזען, באזונדערס אין די פראגען וועלכעם געזעץ עס איז פאסיגער פאר'ן לאנד, דאס ענגלישע אדער דאס פראנצויזישע, און דאס וואס די פראנצויזען האבען ניט קיין צוטריט צו די פארשיעדענע אדמיניסטראציאנס־עמטער.

נאך אונטער מארריי'ן איז דער הויפט צוזאמענשטויס מיט דער ענגלישער מינאריטעט געווען דאס, וואס די לעצטע האבען פארלאנגט אז מען זאל צוזאמענרופען אן "אסעמבלי", א מין געזעצגעבענדע קערפערשאפט, אבער אי מארריי און אי זיין נאכפאלגער קארלטאן האבען פארשטאנען, אז די ענגלענדער מיינען ניט מיט דעם די הגדה נאר די קניידלאך, אז זיי פארלאנגען ניט אזא קערפערשאפט כדי איינצופיהרען מעהר געזעץ און אָרדנונג אין לאנד, נאר אז דאס זאל זיי נוצען אלס אינסטרומענט צו פארשטארקען זייערע פיעלע פריווילעגיעס, וואס זיי האבען געגאסען אין אומבאגרענעצטער מאס, און זיי געגעבען אן אויבערהאנד איבער דער באפעלקערונג. קארלטאן'ס רעזשים האט דארום באגענגט דיזעלבע שוועריגקייטען ווי מארריי'ס, און די ענגלישע מינאריטעט האט וויעדער פארגעזעצט צו שיקען פעטיציעס קיין לאנדאן, וואו די קריוודעס אין טענות זענען מיטגעטיילט געוואָרען.

די פראגע צו יא אן "אסעמבלי" אדער ניט איז געוואָרען איינע פון די וויכטיגסטע פאר'ן לאנד. די פראנצויזישע מאיאריטעט איז געוועזען געגען דעם ווייל זי האָט געוואוסט אז דאָס וועט נאָר זיין א מיטל אין די הענט פונ'ם ענגלישען באמטענטום אויף צו עקספלואטירען די באפעלקערונג, און קארלטאן האָט מוטיג אונטערשטיצט די פראנצויזן אין זייער קאמף. די פראגע איז געוואָרען פון אזא וויכטינקייט, אז קארלטאן האָט געפונען פאר נויטיג אָפצופאָהרען קיין ענגלאנד און דאָרטען צו ערקלעהרען דעם גאנצען צושטאנד. דאָס ענגלישע מיניסטעריום וואָס האָט געדארפט ענטשיידען די זאך, האָט אלזוייטיג באטראכט דעם צו־שטאנד, אויסגעהערט א רייהע עדות, קארלטאנ'ען, מארריי'ן, און אנדערע הויכע באמטע, און איז ענדליך געקומען צום שלום, אז די ענגלישע מינאָ־ריטעט דארף ניט רעגירערן איבערן גאנצען לאנד, און אז די פראנצויזן זענען גערעכט מיט זייער טענה, אז זיי זיהען בעסער פאָר דאָס אלטע פראנצויזישע געזעץ, און דיעזער באשלוס איז פארקערפערט געוואָרען אין דעם געזעץ באקאנט אלס "קוויבעק אקט 1774".

צו יענער צייט, איז אין ענגלאנד'ס אינטערעסען געווען צו האָבען וואָס מעהר פריינט פאר איהרע קאָלאָניזאציאָנס־פלענער. אמעריקא האָט זיך שוין דאמאָלס געפונען אויף דער שוועל פון רעוואָלוציע, א זאך וואָס האָט זיך גע־ענדיגט שפעטער מיט דעם וואָס די אמעריקאנער שטאאטען האָבען אראָנטערגע־וואָרפען פון זיך די ענגלישע הערשאפט. ענגלאנד האָט דארום געוואָלט האָבען וואָס מעהר פריינט אויף'ן צפון אמעריקאנישען קאָנטינענט, אין צו געווינען די פרייונדשאפט פון די קאנאדער פראנצויזן האָט דארום געמיינט פיעל. דיעזער מאטיוו האָט דארום געשפיעלט ניט קיין קלייגע ראָליע אין דעם, וואָס דאָס ענגלישע מיניסטעריום האָט אויסגעטייטשט דעם סכסוך אהום דער פראגע פון אן "אסעמבלי" צו גונסטען די קאנאדער פראנצויזן אין פארעפענטליכט דעם "קוויבעק אקט 1774."

לויט דיעזען אקט זענען פעסטגעשטעלט געוואָרען די קאנאדער גרענעצען, וועלכע האָבען זיך אינ'ם מערב געצויגען ביז דעם טייך מיסיסיפי צום מזרח ביז לאבראדאר און די אינזלען ארום דעם סט. לאורענס שטראם, אלץ געגענדען מיט א גרויסער פראנצויזישער באפעלקערונג. וווייטער וועלט אינ'ם קוויבעק אקט פעסטגעשטעלט, אז אזוי ווי די איינוואוינער גלויבען אין דער רוימישער קירכע, און זענען זייט יאָהרען צוגעוואוינט צו א סיסטעם פון געזעצען, איז דארום ריאטזאם, אז די אייגענטומס און ציוויל געזעצען ווי אויך אלע אלטע מנהגים זאָלען בלייבען אין קראפט, און די אלע פאראדנונגען וואָס שטערען זייערע נאָרמאלע ענטוויקלונגען, וועלען דערביי צוריק גערופען. לויט דעם אקט וועלט

אויך ענטזאגט דער פארלאנג פאר אן "אסעמבלי" צוליעב דעם וואס די רוימישע קאטוליקען (די פראנצויזישע באפעלקערונג) וואלט זיך אין אזא קערפער־שאפט ניט געקענט באטיליגען צוליעב דער שבועה.

אנשטאט אן "אסעמבלי" שרייבט דער אקט בעסער פאר א געזעצגעבענדען ראט (לעדזשיסלייטיוו קאונסיל) וועמעס מיטגליעדער ווערען באשטימט פון דער רעגיערונג. דיעזער ראט דארף באשטעהן פון ניט וועניגער פון זיבעצעהן מיט־גליעדער אין ניט מעהר פון צוויי און צוואנציג, און מוזען אלע זיין קאנאדער אייגוואוינער. דאס רעכט וויעדער פון דיעזען ראט איז שטארק באגרענעצט גע־ווארען, אזוי אז עס איז קלאהר געוועזען אז די ענגלישע רעגיערונג האט גע־וואלט, אז קאנאדע זאל בעסער רעגיערט ווערען דירעקט פון לאנדאן, אלס־פאלס האט זי געוואלט זיך אויסהיטען פון דיזעלבע טעות'ן, וועלכע זענען גע־מאכט געווארען אין דער שכנה'שער אמעריקא, און וואו די סמנים פון רעווא־לוציע האבען זיך שוין בולט ארויסגעוויזען.

אין דער פראגע פון רעליגיע שטעלט פעסט דער קוויבעק אקט די פולשטענדיגע זיכערהייט פון דער רוימישער קירכע, און עס ווערט אנערקענט דאס רעכט פון די קאטולישע גייסטליכע אויטזומאהנען די פארשיעדענע קירכען־שטייערען, ווי דער מעשר וואס פלעגט דאמאלס געצאהלט ווערען צו די קירכען. מען האט אויך די קאטוליקען באפרייט פון געוויסע שבועות, א זאך וואס האט זיי געגעבען א מעגליכקייט אנצונעהמען רעגיערונגס־אמטען, א זאך וואס האט זאפארט אריין־געבראכט אין דער רעגיערונגס אדמיניסטראציע פיעלע פראנצויזישע בעאמטע.

אלס א גאנצער, האט דער קוויבעק אקט פיעל דערגרייכט צו גענוואונען די פריינדשאפט פון די קאנאדער פראנצויזען פאר דער ענגלישער קרוין, און אזוי ווי אין די מעריטיים פראווינצען (באזונדערס אין דער פראווינץ נאווא סקא־שיא) איז די גאנצע צייט אנגעגאנגען אן ענגלישע קאלאניזאציע איז דארום דער געגענד אלץ מעהר זיכערער געווארען פאר ענגלאנד.

אזוי האט זיך די לאגע געצויגען ביז וואנען עס איז געקומען דער וויכטיגס־טער מאמענט אין דער גשיכטע פון דער נייער וועלט — די אמעריקאנער רע־וואלוציע.

די אמעריקאנער רעוואלוציע און קאנאדע

די שפּאלטונגען פון מיספּארשטענדנישען צווישען ענגלאנד און די אמעריקאנער קאלאניעס זענען געווען פּיעלע, און זיי האָבען אָנגעהאלטען א לאנגע צייט, און הויפּטזעכליך האָט זיך עס געטומען פון דעם, וואָס זיי האָבען געוואלט זיין זייערע אייגענע בעלי בתים, וואָס וועניגער האָבען צו טון מיט דרויסענדיגער אריינמישונג, אין ניט איינמאָהל האָבען זיך די ארטיגע "אסעמבלים" געשטעלט אין אָפּענעם קאמף געגען די ענגלישע גובערנאטארען און אנדערע רעגיערונגס־בעאמטע.

דער פּארלאנג פון זעלבסטפארוואלטונג איז נאָך ארויסגעהאָלפּען געוואָרען פון אנדערע אורזאכען, וועלכע האָבען אלע צוזאמען געהאָלפּען צו דעם אז דער אָפּגרונד צווישען ענגלאנד און די אמעריקאנער קאלאניעס זאָל אלץ טיעפער ווערען. ענגלאנד האָט געפּאדערט גרויסע שטייערען פון די קאלאניסטען, און די לעצטע האָבען עס ניט געוואלט נאכקומען. דערצו זענען נאָך אָנגעקומען די פּארשיעדענע מלחמות מיט פראנקרייך, און ענגלאנד מורא האָבענדיג פּאר איהרע קאלאניעס, פלעגט זי שיקען קיין אמעריקא ענגלישע טרופּען, כדי צו זיין גרייט פּאר פּארטיידיגונג, און די ענגלישע אָפּיצערען און סאלדאטען האָבען נאָך אויך טיעפער געמאכט דעם אָפּגרונד. די לעצטע פלעגען זיך באטראכטען ווי גרויסע יחסנים, און קוקען אויף דער באפעלקערונג ווי אויף א נידעריגען עלעמענט, און דאָס האָט געמוזט אהויסרופען אומצופריעדענהייט. ענגלאנד האָט דעמאָלס אויך געהאט א געזעץ אז דער גאנצער ים־האנדעל מוז אָנגעפיהרט ווערען דורך ענגלישע שיפען, און פּארשטעהט זיך אז די ניי־ענגלענדער סוחרים האָבען זיך געפיהלט דערפון שטארק געטראפען, און אזוי צוגעהאָלפּען צו פּארשפּרייטען וויי־טערע אומצופריעדענהייט.

פיעלע מאָהל האָבען זיך די אמעריקאנער קאלאניעס געוועדעט צום ענד לישען פּארלאמענט מיט געוויסע ביטעס, אָבער זיי זיינען שטענדיג ענטזאגט געוואָרען, און דער ענגלישער פּארלאמענט איז אוועק אזוי ווייט, ווי ארויפצוד לעגען שטייערען אויף די אמעריקאנער קאלאניעס, ניט בארעטענדיג זיך אפילו מיט די "אסעמבלים". אזוי האָט זיך געצויגען א רייהע פון יאָהרען, ווען דער לעצטער טאט האָט אָנגענומען די שארפסטע פּארמע.

אין יאָהר 1769 האָט מען געזוכט דורכצופיהרען אין לעבען דעם געזעץ, איינצומאָהנען שטייערען אויף טיי, וואָס פלעגט אימפּארטירט ווערען אין

אמעריקא, און דאמאלס האט פאסירט דער פאל באקאנט אלס די באסטאנע ״טיי־פארטי״. קיין באסטאן איז דאמאלס אנגעקומען א שיף מיט טיי, און די קאלאניסטען זיינען דאמאלס אזוי אין כעס געווען אויף דער שטייער־פארארדנונג, אז זיי זיינען ארויף אויף'ן שיף, און דעם גאנצען טיי ארויס־געוואָרפען פון שיף אין וואסער אריין. דיעזער פאל איז געווען ווי פייער צו געלעגט צו שטרוי, און דער קאנפליקט איז אויסגעברָאכען.

דזשארדזש דער דריטער, דער קעניג פון ענגלאנד, האט דאמאלס געהערשט ווי אן אבסאלוטער מאנארך. צו די קאלאניעס איז ער שטענדיג געווען פארעקשנ׳ט, און נאך דיעזער פאסירונג האט ער אנגענומען שטראף־מיטלען געגען די רעבעלען. דער באסטאנער האפען איז געשלאסען געוואָרען, און אנ־דערע שטראף־מיטלען זענען אויך אנגענומען געוואָרען. די רעוואָלוציע געגען דער ענגלישער הערשאפט וואָס האט זיך די גאנצע צייט געווענדט, איז דאהרום אלס ענטפער אויף די באשטראפונגס־מיטלען אויסגעברָאכען מיט פולער קראפט. דעם 19־טען אפריל 1775 האבען די ניי־ענגלענדער אטאקירט א גרופע ענגלישע סאלדאטען, און זייט דיעזען צוזאמענשטויס איז די רעוואָלוציע אוועק אין פולען שוואונג.

אנגעהויבען דורך א קלייניר מינאריטעט, האבען אבער די פערזעלביבע אינטערעסען און קריוורעס אלץ מעהר פארגרעסערט די רעוואָלוציאנערע און אומ־צופרידענע מחנות, און די לעצטע האבען אויך געזוכט צוצוציהען קאנאדע צו דער רעוואלוציע געגען ענגלאנד. און ארום אקטאבער 1774, האט דער פילאדעלפיער קאנגרעס (דער צענטר תין דער אמעריקאנער רעוואָלוציע) פארעפענטליכט א פראָ־קלאמאציע צו די קאנאדער אייגוואוינער, הינפענדיג די פראנצויזען, אז זיי זאלען זיך אויך אנשליסען אין דער רעוואלוציאן, און זיך באפרייען פון ס׳ם ענגלי־שען יאך..

אבער נאכץ אנדערש איז דער רוף אויפגענומען געוואָרען פון די קאנאדער פראנצויזען.

ווארום איז עס אזוי געווען ? ווארום האט דער אויפרוף וועלכער איז געקומען פון ס׳ם צענטר פון דער אמעריקאנער רעוואָלוציע — פילאדעלפיע — נים געפונען קיין אפקלאנג אין לאנד ?

די אורזאכע איז געווען פאלגענדע. בשעת עס איז פארעפענטליכט געוואָרען דער ״קוויבעק אקט״ האט זיך דער אמעריקאנער קאנגרעס געהאט גע־ווענדעט מיט א קלאגע קיין לאָנדאָן, באקלאגענדיג זיך אויף דעם וואָס קאנאדע איז איבערגעגעבען געוואָרען אונטער'ן קאנטראל פון די רוימיש־קאטולישע פראנ

צויזען. די לעצטע האָבען זיך דערוואוסט פון דער אמעריקאנער קאָרעספּאָנדענץ, אוּן וועָן זיי האָבען פּארגלייכען דיעזע ברייף מיט דער פּראָקלאמאציע, אוּן אייני־ זעהענדיג די צווייזיטיגקייט, האָבען זיי ניט נור ניט געשאנקען דעם הוף קיין אויפמערקזאמקייט, נאר פּארקעהרט, זענען נאָך מעהר לאיאַלער אוּן צוגעבונדענער געוואָרען צו ענגלאנד.

מען האָט דאָרום ערוואָרט אז דער קאָנפּליקט צווישען אמעריקא אוּן ענגלאנד זאָל זיך אויף איבערטראגען אויף קאנאדער באָדען, אוּן איינצעלנע צוזאמענ־ שטויסען זענען טאקע באלד פון אָנהויב אָן פּאָרגעקומען, אוּן טראצדעם וואָס דער אמעריקאנער קאָנגרעס האָט צוערשט ניט ארויסגעוויעזען קיין נייגונג אריינ־ צודרינגען טיף אין קאנאדע, איז אָבער נאָך דער באריהמטער שלאכט ביי ״באנקער׳ס היל״ (יוני, 1775) אונטערגענומען געוואָרען אן אינטערנסיוו אטאקע אויף קאנאדע. סט. דזשאָהנס, מאָנטרעאל, אוּן פיעלע אנדערע פּלעצער ביים סט. לאורענס זענען דאמאָלס אטאקירט געוואָרען, באזונדערס האָבען די אמעריקאנער געזוכט צו פארכאפען מאָנטרעאל, וועלכע האָט שוין דאמאָלס געהאט אן איינוואוינערשאפט פון צוועלף טויזענד מענשען.

נאָך א לאנגער אטאקע איז סט. דזשאָהנ׳ס געפאלען, דאָס האָט וויעדער פאר די אמעריקאנער טרופען געעפענט א פרייען וועג צו מאָנטרעאל, אוּן זי איז טאקע פארנומען געוואָרען דעם 13־טען נאָוועמבער, נאכדעם ווי דעם הויפּט־ גאָווערנאָר פון קאנאדע קארלטאנ׳ען איז קוים גלונגען מיט גרויסע שווערִיגקייטען צו ראטעווען זיך פון דאָרטען, ראטעוועגדיג זיך מיט דער הילף פון א שיף, וואָס האָט איהם אָפּגעפיהרט קיין קוויבעק.

אָבער אויך די קאנאדישע הויפּטשטאדט קוויבעק איז שוין יעצט געוועזען א באלאנגרטע, וואו אן אמעריקאנער ארמיי אונטער דער פיהרערשאפט פון בענעדיקט ארנאָלד איז שוין געוועזען קאָנצענטרירט, אוּן נאָר געוואָרט אויף פארשטארקונג כדי אָנצוהויבען די אטאקע.

ענדליך האָט זיך די אטאקע אָנגעהויבען, אוּן דעם גאנצען חודש דע־ צעמבער האָט די אמעריקאנער ארמיי פּארגעזעצט צו באָמבארדירען די שטאדט. קוויבעק איז אָבער געווען צו גוט צוגעגרייט צו קענען אויסהאלטען א לענגערע באלאגערונג, אוּן די אמעריקאנער האָבען דאָרום באשלאָסען צו נעהמען די שטאדט מיט שטורם, א זאָך וואָס זיי האָבען זיך געמוטען דורכצופיהרען נייי־ יאָהר 1776, אָבער וועלכעם האָט זיך געענדיגט מיט א שרעקליכען דורכפאל פאר דער אמעריקאנער ארמיי, וועלכע האָט פארלוירען פיעל אין פארוואונדעטע אוּן טויטע. נאָך עטליכע פארזוכען זענען פון זיי געמאכט געוואָרען צו נעהמען

קוויבעק, אבער אין חודש מאי איז קיין קוויבעק אנגעקומען אן ענגלישער פלאָט, מיטברענגענדיג מיט זיך פרישע ענגלישע טרופען, און דאָס האָט אזוי אנגע־ שראקען די אמעריקאנער אז זיי זענען אוועק, ניט אוספייענדיג אפילו מיטצו־ נעהמען מיט זיך זייערע גרויסע לאגערען פראָוויזיאָן א. ד. ג. איבערלאָזענדיג אלעס הינטער זיך, כדי צו קענען שנעל אנטלויפען, און גאָר אין גיכען איז כמעט דער גאנצער געגנער געוואָרען פריי פון די אמעריקאנער טרופען, וועלכע האָבען אויך פארלאָזט מאָנטרעאל, און די אנדערע פארנומענע פלעצער.

קארלטאן האָט זיך יעצט גענומען אי צוריק צו באפעסטיגען מאָנטרעאל און סט. דזשאָהנ׳ס, און אויך אריבערצוטראגען דעם קריעג אויף אמעריקאנער טעריטאריע. צום לעצטען האָט ער זיך גענומען מיט מאָרנעם פלייס, אָבער דאָ האָט ער זיך גלייך אנגעגטוויסען אין פיעלע שווערינקייטען, באזונדערס אין דעם וואָס עס האָבען אויסגעפעלט די נויטיגע בוי־מאטעריאלען פאר שיפען. פון קאנאדע איז לייכט געווען צו אטאקירען ניו יארק דורך לייק שעמפלייין און דעם טייך האדסאָן, אָבער דערצו האָט מען געדארפט האָבען שיפען.

און קארלטאן האָט זיך ענערגיש גענומען פאר דיעזער אויפגאבע. מען האָט איהם צוגעשיקט הרויס גרויסע שיפען פון ענגלאנד, אין קוויבעק האָט מען זיי צוגענומען אויף שטיקלאָך, און זיי איבערגעפיהרט איבער׳ן לאנד צום טייך רישעליו, וואו מען האָט זיי צוריק צונויפגעשטעלט. א צאָהל קלייניע שיפלאָך האָט קארלטאן שוין געהאט אויסגעבויט אין קאנאדע גופא, און מיט דיעזען פלאָט האָט ער געוואָלט אונטערנעהמען די געפאָנגטע אטאקע. ער האָט אָבער גלייך אויסגעפונען, אז אויך אין אמעריקא איז מען ניט געוועסען מיט קיין פאָרלייגטע הענט, און אז אויך דאָרטען האָט מען זיך צוגעגרייט מיט א פלאָט און וועז זיי האָבען זיך ביידע שפעטער באגעגענט אויף לייק שעמפלייין איז פאר־ געקומען א ביטערע שלאכט, ביי וועלכער די אמעריקאנער שיפען זענען צו־ שלאגען געוואָרען, אָבער ביי וועלכער אויך די ענגלענדער האָבען ניט געקענט אויסנוצען דעם זיעג אוים מורא ניט צו דערווייטערען זיך צופיעל פון דער הויפט־ באזע זייערער.

די אמעריקאנער רעוואָלוציע געגען ענגלאנד האָט אָבער דאמאָלס באקומען הילף פון אן אנדער זייט. פראנקרייך האָט געהאט געוג גרונדען צו זיין בייז אויף ענגלאנד, און זי האָט זיך דארום געשטעלט אָפען אויף אמעריקא׳ס זייט, און ענגלאנד האָט אין מערץ 1778 געענטפערט אויף דעם מיט א קריעגס־ערקלעהרונג. קאנאדע איז אויף אזא אופן וויעדער געוואָרען א פונקט וועלכען מען האָט געזוכט צו געווינען. פראנקרייך האָט זיך געגרייט צו העלפען אמעריקא, און זי האָט

איהר דאָרום געשיקט צו הילף א גרויסען פלאָט. אזוי שנעל ווי דער פלאָט איז אָנגעקומען, האָט דער קאָמאנדיר ארויסגעלאָזען א רוף צו דער קאנאדער באַפעלקערונג, אז זיי זאָלען נאכאמאָהל אָננעהמען די פראָטעקציע פון דעם פראנצויזישען קעניג. גאנץ קאנאדע איז אויסגעקלעפט געוואָרען מיט דיעזע אויפרופען, אין עם איז גאנץ מעגליך, אז ווען די פראנצויזען וואָלטען דאמאָלס געזוכט אריינצודרינגען אין קאנאדע, וואָלט די פראנצויזישע באפעלקערונג סימפאטיזירט מיט זיי. אָבער אמעריקא, וועלכע האָט אי געזוכט פראנקרייכ'ס הילף, האָט אָבער צו דערזעלבער צייט ניט געוואָלט, אז פראנקרייך זאָל וויעדער אריינשטעלען א פוס אין צפון אמעריקא, און דאָרום האָבען די אמעריקאנער פיהרער אין די וויטערדיגע טעג געזעהען אויסצוטצען די פראנצויזען ערגעץ אנדערש, איידער אין קאנאדע.

נאָך עטליכע יאָהר האָט זיך אזוי געצויגען דער קאָנפליקט צווישען אמעריקא און ענגלאנד, און ענדליך האָט ענגלאנד אנערקענט דאָס רעכט פון אמעריקא אויף זעלבסטשטענדיגקייט. אין 1783 איז געשלאָסען געוואָרען דער וועלטאָלער אפמאך, לויט וועלכען "די פאראייניגטע שטאאטען פון אמעריקא" זענען פארמעל אנערקענט געוואָרען, און דאָס האָט אויך געמאכט אן ענדע צו די פארשיעדענע צוזאמענשטויסען אין און אהום קאנאדע, געבענדיג דאָס לאנד א מעגליכקייט צו רעארגאניזירען זיך און וויעדער אוועקשטעלען דאָס רוהיגע פריעדליכע לעבען אין די נייע גרענעצען וועלכע זענען איהר באווילינט געוואָרען, א זאך וואָס איז שטענדיג נויטיג אין א נייַ לאנד, וועמענס באפעלקערונג עס קען נאָר וואקסען דורך נייַ־געקומענע, און וואָס קען נאָר געשעהען אונטער פריעדליכע באדינגונגען.

נאָך דעם פרידענס־אפמאך האָט טאקע די קאנאדער באפעלקערונג געמומען וואקסען, און נאָר אין גיכען איז צוגעקומען נאָך אן עלעמענט, וועלכער האָט זיך באזעצט אין לאנד. די "יוניטעד עמפייער לאיעליסטס".

ווען די רעוואָלוציע האָט זיך צופלאקערט אין די דרייצעהן אמעריקאַנער שטאאטען, וועלכע האבען פון זיך ארונטערגעוואָרפען ענגלאנד'ס יאָך, און זיי האָבען זיך אין יאָהר 1776 ערקלעהרט אלס זעלבסטשטענדיג, האָבען אמעריקא'ס דאמאָלסדיגע פיהרער פארלאנגט פון יעדען איינעם, וועלכער האָט נאָר געוואוינט אין די גרענעצען פון די דרייצעהן שטאאטען, ער זאָל זיין טרייַ צו דער אונאפהענגיגער אמעריקא, און יעדער איינער וואָס האָט עס ניט ערפילט, האָט געהאט אויסצושטעהן ענגוג פארפאָלגונג און פאראכטונג.

עם האָבען זיך אָבער דאמאָלס געפונען אין אמעריקא א גרויסע צאָהל מענ

שען, וועלכע האָבען ניט געהאלטען פון דער רעוואָלוציע, און זיך ניט געוואלט אין גאנצען אפטיילען פון ענגלאנד, זיי האָבען געגלויבט, אז אלע עולות קענען געלייזט ווערען מיט דער צייט אויף א קאָנסטיטוציאָנעלען אופן, און ווען די רעוואָלוציע איז ארויסגעקומען געווארען איז דאָרום פאר דיעזען עלעמענט גע־שטאנען גאנץ שארף די פראגע — צו קעמפען געגען דער מוטערלאנד, ענגלאנד, אדער ערקלעהרט צו ווערען אלס שוכאים פון דער נייער אמעריקאנער רעפובליק — קיין אנדער אויסוועג איז ניט געווען. זיי האָבען אויסגעקליבען דאָס ערשטע, צו בלייבען פאראייניגט און לאָיאל מיט ענגלאנד. (פון דעם שטאמט זייער נאָמען ״יוניייטעד עמפייער לאָיעליסטס״). בלייבען אין זייערע היימען האָבען זיך דאָרום מעהר ניט געקענט. די נייע אמעריקאנער רעגיערונג האָט קאָנפיסקירט און פארקויפט זייערע גיטער, און אין דער צייט פון קריעג צווישען ענגלאנד און אמעריקא, איז דיעזען עלעמענט גענוג אויסגעקומען איבערצולעבען, און ווען פריעדען איז שוין אפילו געשלאָסען געווען, זיין לויט״ן פריעדענס־אָפּקאָף האָט כען געדארפט צוריקקעהרען דאָס קאָנפיסקירטע אייגענטום צו אלע לאָיאליסטען, וועלכע האָבען זיך ניט דירעקט באטיליגט אין קריעג, האָט דאָס זויך ניט געקענט דורכגעפיהרט ווערען, ווייל די וואָס האָבען געהאט אָפּגעקויפט פאר שפאט ביליגע פרייזען, האָבען זיך יעצט ניט געאיילט עס אָפּצוגעבען.

בארויבט פון דער מעגליכקייט צו קענען זיך ערנעהרען, און אונטער וואָרפען דעם חשד, אז זיי זיינען געגען דער אמעריקאנער רעפובליק, האָבען די לאָיאליסטען ניט געהאט קיין אנדער אויסוועג, ווי אויסצוואנדערען, און אזוי ווי קאנארע איז געווען דאָס נעהענטסטע לאנד צו זיי, און אויך א בריטיש קאָלאָניע דערצו, האָבען זיי דאריבער אהין אויסגעוואנדערט אין גרויסע צאָהלען, זיך באזעצט אויף קאנאדער באָדען, און זיערע נאכפאָלגער און יורשים שטאמען פון די ״יוניייטעד עמפייער לאָיעליסטס״.

פיעלע פון זיי האָבען זיך באזעצט אין נאָווא סקאָשיא, און ווי דער ליו טענאנט גאָווערנאָר פון דער פראווינץ האָט בארויכטעט אין יאָהר 1783, האָבען זיך זייט דער רעוואָלוציע דארטען באזעצט אלס דרייסיג טויזענד אמעריקאנער פליכטלינגע. פיעלע האָבען זיך אויך באזעצט אין ניו בראָנזוויק, און דורך דער נייער אימיגראציע איז דארטען אויסגעוואקסען אזא גרויסע שטאָדט ווי סט. דזשאָהן, אנדערע וויעדער האָבען זיך באזעצט אין קייפ ברעטאן און אויף ״פרינס עדוואָרד אייעלאנד״, און א גרויסע צאָהל האָט אויך אויסגעפליבען קוויבעק, דעם סט. לאָורענס געגענד, אין אנדערע פונקטען פון דער יעצטיגער אנטאריא.

צוזאמען מיט דיעזע ציווילע איינוואנדערער איז אויך מיטגעקומען א גרויסע צאהל סאלדאטען פון דער בריטישער ארמיי, און זיי אלע האבען לויט די אומשטענדען באקומען א גוטע אויפנאהמע, מען האט זיי אפגענעבען פריי היבשע שטרעקעס לאנד, און דערצו האט מען זיי נאך צוגענעבען די נויטיגע כלים צו באארבייטען דעם באדען, ווי אויך האט מען זיי באזארגט מיט זריעה, קליידונג און שפייז פאר דער ערשטער צייט.

אויך אזא אופן איז געלונגען צו באזעצען און קולטיווירען א סך שטרעקעס אומבאזעצט לאנד, און דאדטען וואו עס איז נאר אמאל געווען וואלד, האט מען אויך אנגעהויבען צו זהען בליהענדע פעלדער און "לאג קעבינס", אין וועלכע די נייע "סעטלערס" האבען זיך באזעצט.

די ענגליש־שפרעכענדע באפעלקערונג איז אלזא אויסגעוואקסען דורך דיזער אייגוואנדערונג צו אזא ריזיגער צאהל, אז מען האט שוין אין יאהר 1791 געזומען טראכטען וועגען דעם, ווי אזוי אויסצומיידען צוואמענשטויסען צווישען דער נייער ענגלישער באפעלקערונג אין די פראנצויזישע גרופע. און קוויבעק אדער קאנאדע, ווי דער גאנצער קוויבעקער געגענד האט זיך דאמאלס גערופען איז דאדום צוטיילט געווארען אין צווי טיילען, אין אויבער און ניעדער קאנאדע, לויט דעם אקט וואס איז צו יענער צייט אנגענומען געווארען אינ'ם ענגלישען פארלאמענט; באקאנט אלס "קאנסטיטושאנעל עקט 1791". צווישען די צווי טיילען איז דורכגעפיהרט געווארען א גרענעץ־ליניע צווישען אנטאריא און קוויבעק, און פאר יעדען טייל איז באווילינט געווארען א באזונדערער פארלאמענט, מיט'ן רעכט צו פארפאסען געזעצען פאר'ן באשטימטען טייל.

דער לעצטער איז באשטאנען פון דריי טיילען, (1) די קרוין־רעגיערונג, (2) א באשטימטער לעגיסלאטור־ראט, און (3) אן ערוועהלטע לעגיסלאטור.

די קרוין־רעגיערונג איז אין יעדער פראווינץ רעפרעזענטירט געווארען דורכן גאווערנאר אדער ליוטענאנט גאווערנאר, וועלכער האט געמוזט געבען זיין צוסטימונג צו אלע געזעצען און אקטען פון דער לעגיסלאטור.

דער לעגיסלאטור־ראט איז באשטאנען פון פערזאנען, באשטימט פון דער קרוין־רעגיערונג, און אמט וואס זיי האבען אנגעהאלטען לעבענס־לאנג, און די רעגיערונג האט נאך אויך גענומען צו געבען זעלכע, אז די אמטען זאלען איבערגעהן בירושה, עהנליך צום ענגלישען לארדען־הויז, אבער דאס לעצטע איז געבליבען א טויטער בוכשטאב, און איז קיינמאל ניט דורכגעפיהרט געווארען.

די ערוועהלטע לעגיסלאטור איז צוזאמענגעשטעלט געווארען פון די אויסגעקליבענע, וואס נאר וועהלער מיט א באשטימטען אייגענטום און שטייער־

צאהלער האָבען געקענט אויסקלייבען. דאָס רעכט פון דעם לעצטען אנשטאלט איז אויך שטארק באגרענעצט געוועזען, אזוי האָבען זיי זיך ניט געטארט באשפטיגען מיט געזעצען וועגען רעליגיע, רעגיערונגס־לענדערייען און עהנליכעס.

זיכער קען ניט די ערשטע פאָרמע פון פארלאמענטארישער רעגיערונג פארגליכען ווערען מיט די היינטיגע דעמאָקראטישע רעגיערונגס־פאָרמען, אָבער אויך אפילו אין דער באגרענעצטער פאָרמע איז עס דאמאָלס געווען צו פארדאנקען נאָר דעם פאקט, וואָס די באפעלקערונג האָט אָנגעהויבען שטארק אויס־צוואוואקסען הויך דער אייגנוואנדערונג.

אָנגעהויבען מיט דער אימיגראציע פון די לאָיאליסטען איז שפעטער אויך דאָס לאנד באריכערט געוואָרען מיט געקומענע פון ענגלאנד, שאטלאנד, און אירלאנד, וואו אָרעמקייט און אנדערע אורזאכען האָבען פיעלע געטריבען אויס־צוואוואנדערען אין דער נייער וועלט.

די באפעלקערונג איז אויסגעוואקסען, און מיט דעם האָט זיך אויך דער ישוב געהאלטען אין איין אויסבריטען, און זיך ריכטען צום מערב געגענד, וואו עס איז די יעצטיגע מאניטאבא פראָווינץ.

פון אן אמאָליגער האנדעלס־פאָסט פאר'ן פוטער־האנדעל האָט יעצט קאנאדע אָנגעהויבען צו ווערען א באדייטענדער ישוב, און די צוויי פארלאמענטען פון די צוויי קאנאדער פראָווינצען — פון נידער־קאנאדע און קוויבעק, און פון אויבער־קאנאדע צוערשט אין נוארק (ניאגארא) און שפעטער יאָרק (טאראנטא) האָבען זיך ענערגיש באמיהט דעם ישוב צו פארגרעסערען. אין נידער־קאנאדע זענען קוויבעק און מאָנטרעאל אויסגעוואקסען אלס וויכטיגע האנדעלס־פונקטען, אין אויבער־קאנאדע וויעדער, איז איבעראל אייננעפיהרט געוואָרען דאָס ענג־לישע געזעץ, וואָס איז געווען אין אייניקלאנג מיט די לעבענס־ארטען פון דער באפעלקערונג, עס זיינען אויסגעבויט געוואָרען גוטע וועגען, און פארשריט איז פארצייכענט געוואָרען אויף א סך געביעטען אי דאָרט, און אי אין די "מעריטיים" פראָווינצען.

רוהיגע יאָהרען זענען דאָס געווען פאר קאנאדע אָהן באדייטענדע צו־זאמענשטויסען און קאָנפליקטען, אָבער אין דער וועלט־געשיכטע האָט זיך דערנעהענטערט די פעריאָדע פון דער באריהמטער נאפאָלעאָנישער מלחמה, און דיעזע פעריאָדע האָט אויך אריינגעשריבען איהר קאפיטעל אין דער קאנאדער געשיכטע.

די מלחמה פון 1812

דער אָנהויב פון׳ם נייַנצעהנטען יאָהרהונדערט האָט זיך אין דער וועלט־געשיכטע אויסגעצייכענט מיט דער נאפּאָלעאָנישער קריעג, וועלכער האָט געוווכט צו מאכען פון פראנקרייך די הערשערין איבער דער גאנצער וועלט, אָן ממילא ארויסגערופען קריעג געגען זיך פון דער גאנצער וועלט, אָן דיעזע מלחמה איז ניט נאָר פאָרגעקומען אין דער אלטער וועלט, נאָר האָט זיך אויך אריבערגעטראגען אין דער נייער וועלט, אריינגערייבענדיג אין דער קאנאדער געשיכטע דאָס קאפּיטעל פון יאָהר 1812.

גאנץ אייראפּא, מיט דער אויסנאהמע פון ענגלאנד, רוסלאנד און שפּאניען איז פאָרנומען געוואָרען פון די נאפּאָלעאָנישע ארמייען, וועלכע האָבען זיך געגרייט צו פאָרנעהמען אויך די איבעריגע מלוכות. א גרויסע שטערונג צו די נאפּאָלעאָנישע נצחונות איז אָבער געווען ענגלאנד׳ס מאכט אויף די ימים, ענגלאנד׳ס פלאָט איז שוין צו יענער צייט געווען דער ריזיגסטער, און די גאנצע צייט האָט ענגלאנד געוווכט מיט איהר פלאָט שוואכער צו מאכען נאפּאָלעאָן׳ס זיעגען אויף דער יבשה, דודך דעם וואָס זי האָט געוווכט צו פארבלאקאדירען די פראנצויזישע ים־ברעגעס, כדי זי זאָל דורך׳ן ים ניט קענען קריגען צוגעשטעלט די פארשיעדענע נויטיגע פּראָוויזיאָנען. אלס ענטפער אויף דער ענגלישער בלאקאדע האָט נאפּאָלעאָן ארויסגעגעבען א דעקרעט, אין וועלכען די בריטישע אינזלען זענען אויך ערקלעהרט געוואָרען אונטער בלאקאדע, און עס איז פארבאָטען גע־ווארען יעדער האנדעל מיט די בריטישע פּאָרטען, אמת די בלאקאדע איז קיינ־מאָל ניט דורכגעפיהרט געוואָרען, און איז בלויז פארבליבען א פאפּירענע בלאקאדע, דערפאר אָבער פלעגט זיך נאפּאָלעאָן אָפּרעכענען מיט יעדער נייט־ראלער שיף, וואָס מען האָט געכאפּט פארקעהרען מיט ענגלאנד, און פארשטעהט זיך אז די נייטראלע שיפען האָבען דארום געוווכט אויסצומיידען בריטישע פּאָרטען, א זאך וואָס האָט זיך שטארק אָפּגערופען אויף דעם ענגלישען האנדעל.

דעקרעט נאָך דעקרעט איז ארויסגעגעבען געוואָרען פון יעדען צד, אין די יאָהרען פון קריעג, וואָס איז הויפּטזעכליך געציעלט געווען געגען די נייטראלע שיפען, און דאָס האָט שטארק אָנגעטראָפען אמעריקא, וועלכע האָט אי געליטען פון פראנקרייך און אי פון ענגלאנד.

דער אמעריקאנער פרעזידענט טאמאס דזשעפערסאָן צוערשט, און זיין נאכפאָלגער מעדיסאָן, שפּעטער, האָבען געוואָלט צו לעזען די לאגע אויף א פריעדליכען אופן, אבער עס איז זיי ניט געלונגען. אין די פאראיניגטע שטאאטען

איז געוואקסען די קריעגס־שטימונג צוליעב דעם געליטענעם האנדעל. מיט ענגלאנד האָט נאָך אמעריקא געהאט חשבונות זייט דער רעוואָלוציע, דערצו איז אויך געווען די מענליכקייט, אז מען זאל דערווייל אויסנוצען דעם אייראָפּייאישען טומעל, און צונעהמען פון ענגלאנד איהרע צפון־אמעריקאנישע קאָלאָניעס, הויפטזעכליך קאנאדע. די קריעגס־שטימונג איז געוואקסען, און ענדליך האָבען די פאטריאטען אויסגעפיהרט. דעם 18־טען יוני 1812 האָט אמעריקא ערקלעהרט קריעג געגען ענגלאנד, און א פיבערישע קריעגס טעטיגקייט האָט זיך זאָפאָרט אָננעהויבען אין בויד שכנה'שע לענדער.

אמעריקא האָט זיך געגרייט צו מארשירען אויף קאנאדע מיט דריי ארמייען (1) פונ'ם מערב דורך'ן טייך דעטראיט, (2) פונ'ם צענטר, צו אטאקירען די ניאגרא פונקטען, און (3) דורך'ן טייך רישעליו צו מארשירען אויף מאָנטרעאל. אין קאנאדע וויעדער זענען דאמאָלס געווען גאנץ וועניג ענגלישע טרופען, און צוליעב דער נאפאָלעאָן־מלחמה אין אייראפא האָט ענגלאנד ניט געקענט שיקען קיין נייע סאָלדאטען נאָך קאנאדע, נאָר געמוזט קאנאדע איבערלאָזען צו דער פארטיידיגונג פון די דאָרטיגע כחות, וועלכע זיינען ארגאניזירט געוואָרען מיט דער הילף פון די פארשיעדענע ענגלישע אָפיצערען און סער אייזיק בראָק, דער קאָמאנדיר פון אויבער קאנאדע.

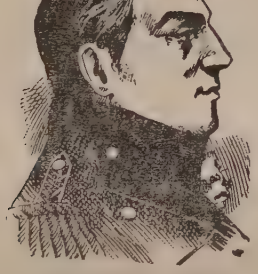

סער אייזיק בראק.

דעם צוועלפטען יולי 1812, איז דער אמעריקאנער בריגאדיר גענעראל האָל, דורך דעטראיט אריינגעדרונגען מיט א גרויסער ארמיי אין קאנאדע, און זייט דאן האָבען זיך א רייהע שלאכטען פארנאנדערגעוויקעלט איבער פיעלע פונקטען ביים טייך דעטראיט און שפעטער ביים ניאגרא, וואו א וויכטיגע

שלאכט האָט זיך ענטוויקעלט ביי די קווינסטאן בערג, די ״קווינסטאן הייטס״, וואו (אקטאבער 13) עס איז געלונגען אן אמעריקאנער ארמיי צו לאנדען, נאָך א שארפען צוזאמענשטויס ביי וועלכען די ענגלענדער האָבען פארלאָרען זייער ענער־ גישען קאָמאנדיר סער אייזיק בראק, וועמענס זכרון ווערט נאָך געהערט ביז היינט צו טאג דורך דעם קאָלאָסאלען בראק־מאָנומענט, וואָס איז אין יענעם ג־ גענד אוועקגעשטעלט געוואָרען צום אָנדענקען פון דיעזען פעהיגען ענגלישען קאָמאנדיר.

דער קאמף האָט זיך פארצויגען, און אבוואהל עס איז געלונגען בראק׳ס נאכפאָלגער צו פארטרייבען פון דאָרטען די אמעריקאנער נאָך א העפטיגען באיא נעטען קאמף, איז אבער געלונגען אן אמעריקאנער ארמיי צו לאנדען ביי א צווייטען פונקט (לעבען פאָרט אירי) און ביי לייק שעמפלין, עס זענען אויך פאָרגעקומען קלענערע צוזאמענשטויסען אויף׳ן וואסער, און אזוי איז אָנגעקומען דאָס יאָהר 1813, וועלכעם האָט זיך מיט נאָר ניט אונטערשיידעט פונ׳ספריהער־ ריגען יאָהר און גרעסערע און קלענערע צוזאמענשטויסען זיינען אלץ פאָרגעקומען אָהן א שום רעזולטאט פאר וועלכען עס איז צד.

די פאראייניגטע שטאאטען האָבען פאר דער צייט אויך געזוכט צו קענען אויסשטאטען א פלאָט, דורך וועלכען זיי זאָלען קענען באקומען די קאנטראל איבער דער לייק אנטעריא, און דאדורך אויך צו קאָנען געווינען דעם גאנצען גענגענד, און דיעזע צוגרייטונגען האָבען זיך געענדיגט מיט דעם רעזולטאט, וואָס דער אמעריקאנער פלאָט צוזאמען מיט אן ארמיי איז געלונגען צו פארכאפען אינ׳ם זומער 1813 יאָרק (די יעצטיגע טאראנטא), פון וואנען זיי האָבען זיך וויטער געציעלט אויף קינגסטאן.

בכלל האָט זיך דער גאנצער זומער פון יענעם יאָהר אויסגעצייכענט מיט דעם וואָס די אמעריקאנער שיפען האָבען טייל־וויז געהאט די אויבערהאנד, און וואָס די צוזאמענשטויסען זיינען אויך געוואָרען אפטערע אין נידער־קאנאדע אינ׳ס סט. לאורענס געגענד, וואו אפטע איבערראשונגען זענען געמאכט געוואָרען פון איין צד אויף׳ן צווייטען, אָבער קיין איין צד האָט אלעס ניט געהאט די אויבער־ האנד. ערשט אין 1814 אויף׳ן דריטען קריעגס יאָהר, איז אריינגעטרעטען א וויכטיגע ענדערונג.

די אייראָפעאישע מלחמה האָט זיך געענדיגט, נאפאָלעאָן האָט ניט נאָר פארלוירען זיין וועלט־קריעג, נאָר ער אליין איז נאָך אויך פארשיקט געוואָרען אויף׳ן אינזעל עלבא, וואו ער האָט געדארפט ענדיגען זיינע יאָהרען אין אייגזאמ־ קייט. ענגלאנד ניט זייענדיג מעהר פארנומען מיט דער אייראפייאישער מלחמה האָט דאָרום באקומען א פרייערע האנט, און זי האָט גליך אויסגענוצט די ג־

לענענהייט און אריבערגעשיקט א גרעסערע ארמיי קיין קאנאדע, ווי אויך פאר־שטארקט דעם פלאָט אין די וואסערן פון אנטעריא.

די לאנג האָט זיך האַרום פאלשטענדיג געענדערט. די אמעריקאנער ארמיי האָט מעהר ניט געקענט טראכטען פון אריינדרינגען טיעפער אין קאנאדע, נאָר פארקעהרט, געדארפט אלעם אנצואוועדען ווי אזוי צו קענען איינהאלטען די אייגענע פאָזיציעס, און זעהען אז די קאנאדער און ענגלישע טרופען זאלען דורך'ן ניאגארא געענט ניט אריינדרינגען אין דעם שטאאט ניו יארק. דערצו איז נאָך דורך'ן ענגלישען פלאָט אויף'ן אטלאנטיק אמעריקא אין גאנצען אָפּגעשניטען געוואָרען פון דער איבעריגער וועלט, און מיט דער הילף פון די קריעגס שיפען האָט אויך אן ענגלישע ארמיי אין חודש אויגוסט געלאנדעט אויף די אמעריקאנער ברענעס, און אריינגעדרונגען טיף אין לאנד, פארנעהמענדיג די אמעריקאנער הויפטשטאדט־וואשינגטאן.

די אמעריקאנער מלחמה פאטריאטען פון ניי־ענגלאנד, וועלכע זענען געווען די הויפט־שולדיג אין דעם, וואָס דער מלחמה־גייסט האָט זיך צור־פלאקערט, האָבען יעצט איינזעהענדיג זייער דורכפאל שוין אנדערש אָנגעהויבען צו באציהען זיך צו דער זאך, און די מעגליכקייט פאר פריעדען איז ענדליך געשאפען געוואָרען, און אין דעצעמבער 1814 האָט זיך די דריי יאָהרינע קריעג געענדיגט צו דער צופריעדענהייט פון בייד צדדים, וועלכע פארכאפטע טעריטאריעס זענען צוריק אומגעקעהרט געוואָרען, און די גרעניצען צווישען קאנאדע און די פאראייניגטע שטאאטען זענען פארבליבען ווי פאר דער מלחמה.

קאנאדע איז וויעדער אריינגעטרעטען אין א רוהיגען און פריעדליכען צו־שושטאנד, און ווי בייַ פריהערדיגע אולכע אומשטענדען האָט יעצט זיך עס אויך אָפּגעפּען אויף איהר פארשריט. אין די קומענדע פינף און צוואנציג יאָהר נאָך דער מלחמה פון 1812 זענען קאנאדע און די אנדערע קאלאָניעס וויעדער מאטעריעל שטארק נעוואקסען.

די נאפאלעאָנישע מלחמות זענען טאקע געוועזען צו ענדע, און אייראפּא האָט גהאט פריעדען, אָבער די מלחמה האָט אויך געבראכט מיט זיך אן אויס־סערגעווענליכען עקאָנאָמישען קריזיס, וועלכער האָט זיך געצויגען פאר צהנדליגע יאָהרען, און וואָס האָט דורך פריידענס־טריטים ניט געקענט אָפּגעשאפט ווערען. מאסען מענשען זענען באשעפטיגט געוועזען אין די פארשיעדענע מלחמה־אינדוסטריעס, און זיי אלע זענען יעצט געבליבען אָהן באשעפטיגונג, דערצו זענען נאָך די ארמייען ארבייטסלאָזע געוואקסען דורך די ענטלאסטע און באפרייטע סאלדאטען.

וואָס טוט מען מיט דיעזער גרויסער ארבייטסלאָזער ארמיי? — האָט מען

זיך געפרעגט אין ענגלאנד, און די ענגלישע פאליטיקער זענען דארום געצוואונגען געווען צו נעהמען מיטלען דערצו. איינס פון די מיטלען איז אויך געווען אויסוואנדערונג, און די רעגיערונג האָט אין דעם צוגעהאָלפען.

אלע פערזאָנען וועלכע האָבען נאָר געוואָלט אויסוואנדערען, האָט דער שטאאט באצאָהלט פאר זייערע הוצאות, און באזאָרגט זיי מיט געצייג פאר קאָלאָניזירען זיך און אנדערע נוטוועניקייטען, ביז וואנען זיי זאָלען זיך קענען ערנעהרען פון'ם ערשטען שניט. פיעלע ארבייטסלאָזע פאמיליעס פון ענגלאנד, שאָטלאנד און אירלאנד האָבען אויף אזא אופן אויסגעוואנדערט נאָך קאנאדע מיט דער הילף פון דער רעגיערונג, און יעדעס יאָהר זענען אלץ נייע ''סעטלערס'' צוגעקומען פון דיעזער ארבייטסלאָזער ארמיי, וועלכע האָבען זיך באזעצט מאסענווייז אויף'ן פרוכטבארען קאנאדער באָדען.

וויַ גרויס דיעזע אייגנוואנדערונג אין לאנד איז געווען קען צייגען דאָס, וואָס די באפעלקערונג פון אויבער־קאנאדע איז אויסגעוואקסען פון 75.000 אין יאָהר 1812 צו א באפעלקערונג פון 470,000 אין יאָהר 1841, נידער קאנאדע וויעדער איז אויסגעוואקסען פאר דער זעלבער צייט פון 225,220 צו א באפעלקערונג פון 630,000. בלויז אין די עטליכע כאָלערא יאָהרען (1832 און 1834) איז די אייגנוואנדערונג ניט געווען אזוי גרויס, וויַל דער שטאאט האָט געמוזט צוליעב דער קראנקהייט אויפגעבען יערע סובסידירטע אימיגראציע, אין די איבעריגע יאָהרען אָבער האָט די צאָהל פון די אייגנגעוואנדערטע דערגרייכט יעהרליך אין פיעלע צעהנדליגע טויזענדער, און יעדע טייל פון די פרוכטבארע פעלדער פון קאנאדע און די מעריטים פראָווינצען האָבען באקומען זייער חלק פון דער אייגנוואנדערונג.

דורך דער נייער אייגנוואנדערונג איז קאנאדע געוואָקסען אין איהר אגריקולטור און אויך אין איהר פארשיעדענארטיגער אינדוסטריע, אין דאָם האָט אויך שפעטער געמוזט ברענגען באדייטענדע פאָליטישע ענדערונגען אינ'ם לעבען פון קאנאדע.

א פעריאדע פון קאנפעציע — די אויפשטאנדען

קאנאדע איז הייַנט צוטאָג אייגע פון די פרייַע און זיך זעלבסט־פארוואל־טענדע ענגלישע קאָלאָניעס, וועלכע שאפט און שמידט זעלבסט דעם גורל פון איהר געשיכטע און פּאָליטישען לעבען. אָבער ניט אזוי איז עס אלע מאָהל גע־וועזען. קאנאדע האָט זיך ערווארבען איהר פרייהייט שטופענווייז, און נענוג יאָהרען האָט געמוזט נעהמען, ביז וואנען קאנאדע האָט דערגרייכט איהר יעצ־טיגע רעגיערונגס־פאָרמע.

ווי מיר האָבען שוין באמערקט אין די פריהערדיגע קאפיטלאך, זענען קאָלאָניעס באטראכט געווען אלס ערטער פון וואנען מען קען ציהען רייכטיומער, אזן וואָס מעהר א קאָלאָניע האָט געקענט עקספלואטירט ווערען, אלץ א גרעסערע באדייטונג האָט זי געהאט. דעבענען זיך מיט דער קאָלאָניע ווי מיט א זעלבסט־שטענדיגען ישוב, וועגען דעם האָט מען ניט גענוסט אין קיין לאנד, און אויך ניט אין ענגלאנד. ערשט די אמעריקאנער רעוואָלוציע, וועלכע האָט זיך נעענדיגט מיט אמעריקא'ס אונאפהענגיגקייט, האָט געשאפען אן אנדער באַ־ציהונג צו די קאָלאָניעס, באזונדערס אין ענגלאנד, און די ערשטע האָבען זיך שטופענווייז דערשלאָגען אלץ מעהר פרייהייט, לייט דעמזעלבען גראד וואָס די באפעלקערונג איז דאָרטען גענוגסאָמען, און דער ישוב האָט אָנגעהויבען צו ווערען באדייטענדער.

אזוי איז אויך געווען מיט קאנאדע, וועלכע איז שוין אין יענער צייט (די ערשטע העלפט פונ'ם נייַנצעהנטען יאָהרהונדערט) באשטאנען פון פינף פּראָ־ווינצען.

דער ענגלישער קאביגעט האָט די גאנצע צייט געהאט א באזונדערען מי־ניסטער פאר די קאָלאָניעס, און אלע ענינים פון די קאָלאָניעס פלענען געפיהרט ווערען (אזוי איז ביז הייַנט צו טאָג) דורך'ן קאָלאָניאל מיניסטעריום, און גע־פיהרט פלענט די רעגיערונג אין קאנאדע ווערען אויף'ן זעלבען מוסטער ווי די רעגיערונג אין ענגלאנד. אָבער טראצדעם וואָס דער סיסטעם איז גוט געווען און איז צוגעפאסט געווען פאר ענגלאנד, האָט אָבער דערזעלבער סיסטעם ניט געארבייט אין קאנאדע, און נאר פארשפרייט אומצופריעדענהייט צווישען דער באפעלקערונג.

און אורזאכען זענען געווען פיעלע, די וויכטיגסטע פון וועלכע זענען געווען די וויי טערדיגע:

יעטווערע פארלאמענטארישע רעגיערונג באשטעהט פון צוויי ארגאנען,

פון דעם פּארלאמענט — די פּארטרעטער פון פּאָלק, וועלכע שאפען די געזעצען — און פון דער עקזעקוטיוועור מאכט, די בעאמטע וועלכע פיהרען די געזעצען דורך. לויט דעם ווי די ענגלישע קאָנסטיטוציע האָט זיך שטופענווייז ענטוויקעלט, האָט דער פּארלאמענט טאקע נעקענט שאפען געזעצען, אָבער וואָלט ניט געקענט אויסאיבען קיין איינפלוס אויף זייער דורכפיהרונג פון די בעאמטע, וועלכע ווערען באשטימט פון דער קרוין, פון דעם קעניג. אָבער אזוי ווי די בעאמטע אויסצוהאלטען מוז מען האָבען גענלד, און כדי צו האָבען די פינאנציעלע פאנדען מוז זיך די קעניגליכע רעגיערונג, די קרוין, וועגדען צום פּארלאמענט, קומט דארום שוין מסילא אויס, אז דער פּארלאמענט גיט נאָר דאן גענלד, וען אלעס ווערט געטאן לויט זיין ווילען, און לויט זיינע פּאראדנונגען.

אנדערש האָט אָבער געמוזט זיין אין קאנאדע, וואו די הויפּט הכנסות פון דער רעגיערונג זענען באשטאנען פונ׳ם פארקויף פון רעגיערונגס־לאנד, צאה־לונגען פאר מינעראָלקאָנצעסיעס א. ד. ג. און די פּארטרעטער פון דער קרוין זייענדיג פינאנציעל אונאפּהענגיג פון די ״אסעמבלים״, האָבען זיי זיך דארום גאנץ אָפּט ניט גערעכענט מיט זייער ווילען.

קאנאדע איז פאָלשטענדיג רעגיערט געוואָרען פונ׳ם קאָאָניאלען־מינים־טעריום אין לאָנדאָן, און אלע בעאמטע פאר קאנאדע פלעגען פון דאָרטען צוגעשיקט אָדער באשטימט ווערען. ווי אזוי די בעאמטע פלעגען דאמאָלס באשטימט ווערען, שילדערט זעהר כאראקטעריסטיש א היסטאריקער פון יענער צייט, סער טאמאס ערסקין מעי. ער שרייבט:

״די קאָאָניעס האָבען געגעבען א גרוים פעלד, וואו מען האָט געקענט באשעפטיגען פרייוט, און פּאָליטישע אָנהענגער פון דער רעגיערונג. אין ענגלאנד האָבען אוים געפעהלט עמטער, מיט וועלכע מען זאָל קענען באלוינען אלע פּאָליטישע פרייוט, נו האָט מען זיי באלוינט מיט שטעלעס איבערן ים. פיעלע פון דיעזע באשטימטע בעאמטע זענען גאָר ניט געפאָהרען פארנעהמען זייערע שטעלעס, נאָר געשיקט שטעל פארטרעטער, און אפילו קינדער אין דיוגען זענען אָפּטמאָל באלוינט געוואָרען מיט גוטע שטעלעס, און די ארבייט פלעגט געטון ווערען פון באפאָלמעכטיגטע. אונגעהייערע סומען האָט מען זיי געצאָהלט אלס געהאלט און זיי פלעגען זיך זיצען אין לאנדאן, און באקוועם אויסגעבען דאס גענלד, פארשטעהט זיך אז די פינאנצען האָבען געמוזט צוגעשטעלט ווערען פון די קאָלאָניעס. אָפּטמאָהל פלעגען די פאראנטוואָרטליכסטע שטעלעס געגעבען ווערען צו מענשען, וואָס מען וואָלט זיי אין ענגלאנד גאָר ניט אנפערטרויט.״

אזוי שילדערט א היסטאריקער פון יענער צייט דעם צושטאנד, און די שליסע דערפון איז לייכט צום זעהן. די בעאמטע פלעגען באשטימט ווערען

אויף לעבענס־לאנג, און אין גיכען האָט זיך דאָרום אין קאנאדע אויסגעבילדעט אן אריסטאקראטישער קלאס פון בעאמטע, וועלכע פלעגען מעהרסטענס בילדען אן ענגען קרייז מיט דעם גאָווערנאר אָדער לויטענאנט גאָווערנאר אלס הויפט־פיהרער. דיעזער קלאס פון בעאמטע פלעגט נאָך וועניג פארקעהרען מיט דער באפעלקעהרונג, פלעגען מתחתן זיין זיך אפילו נאָר צווישען די אייגענע, און זיי האָבען דאָרום געשאפען אן ענגען פאמיליען־קרייז, וואָס האָט קאָנטראָלירט דאָס נאנצע סאָציאלע און פאָליטישע לעבען פון לאנד. פון זיי פלעגט מעהרסטענס באשטעהן דער עקזעקוטיוו־קאונסיל, דער עקזעקוטיווער ראט, און מיט דער הילף פון "פעטראנערזש", וואָס זיי האָבען געקענט אויסטיילען, זייענדיג די פאקטישע רעגיערונג האָבען זיי דאָרום אויך אויסגעאיבט א שטארקען עקאָנאָמישען איינפלוס.

אפטמאָל פלעגט פאסירען אז די לעגיסלאטור פון א פראווינץ פלעגט אָננעהמען געוויסע געזעצען, אָבער זיי און זייערע מענשען אין דעם עקזעקוטיוו־ראט פלעגען עס שוין דורכווארפען.

ביסלאכוויז איז דיעזער אריסטאקראטישער קלאס אזוי אויסגעוואקסען אין די שטעדט, אז זיי האָבען אויך באקומען א דאָמינירענדע מאכט אפילו אין די לעגיסלאטורען, וואוהין זיי האָבען דורך פארשיעדענע מיטלען ערווהלט זייערע מענשען, און אזוי איז אלעס אריבער אונטערן קאנטראל פון דיעזער אריסטאקראטיע, ווי מען פלעגט זיי רופען די "פעמילי קאמפעקט", דער ענגער פאמיליען־קרייז.

איין אויסוועג איז געבליבען פאר דער באפעלקערונג, צו וועלכען זיך וועגען די אלע איבלען און עולות צו דעם קאָלאָניאל־מיניסטעריום אין לאָנדאָן, אָבער דאָס איז אויך געוועזען אומזיסט, ווייל אין לאָנדאָן זענען די בעאמטע שטענדיג געווועזען די נערעכטע. מען האָט זיך געשראָקען, אז אויב די באפעלקערונג וועט האָבען מעהר רעכט, וועלען זיך די קאָלאָניעס אריינגליטשען פון ענגלישען קאנטראל, און דאריבער האָט מען זיך דאָרטען ניט גאייליט צו געבען קאנאדע מעהר זעלבסט פאוואלטונג, נאָר געזוכט צו רעגיערען מיט א סיסטעם, מיט וועלכען די באפעלקערונג האָט ניט געקענט זיין צופריעדען.

און די אומצופריעדענהייט איז אלץ געוואקסען מיט דער איינוואנדערונג און מיט דער פארגרעסערונג פון דער באפעלקערונג, ביז וואנען זי האָט אָננעהמען אלץ שארפערע און שארפערע פארמען כמעט אין יעדער קאנאדער פראווינץ.

דער אריסטאקראטישער הערשענדער קלאס האָט געהאט זיינע פאוואריטען מעהרסטענס זייערע אייגענע פרייזע, און די לעצטע זענען פארשוועכדעריש באי קויפט געוואָרען. זיי פלעגען באקומען גרויסע פענסיעס, אָדער אלץ קאָנטראק־

טען פאר עפענטלִיכע ארבייטען זיינען זיי אָפּגענעבען געוואָרען, גרויסע שטרעקעם לאנד זענען זיי געגעבען געוואָרען פאר שפּעקולאציע, און עס איז ניט געוועזען קיין איין צווייג פון עקאנאמישען לעבען, וואו דיעזע קאָרופּציע זאָל ניט האָבען געהערשט, און אלעם איז געטון געוואָרען נאָר אזוי, ווי עס האָט זיך געלוינט פאר דער "פעמילי קאָמפּעקט", און די לעצטע האָבען אפילו ניט דערלאָזען אז די גרעסערע שטעדט זאָלען זיך קענען אינקאָרפּאָרירען אלס זעלבסטפאָרוואלטענדע מוניציפּאלִיטעטען, כדי אלעם צו קענען האָבען אונטער'ן קאנטראל פון די אייגענע, און די שטעדט האָבען זיך געמוזט צופריעדען שטעלען מיט א רעגיערונג פון בעאמטע, אנשטאט צו האָבען א פאלקס־רעגיערונג.

פלעגט זיך אן אומצופריעדענער באקלאָגען אָדער פּראָטעסטירען געגען די האנדלונגען פון די בעאמטע האָבען שוין די גערייכטען געזעהען דערצו, אז דער פּראָטעסטאנט זאָל שוואר באשטראָפט ווערען, וויל דיזעלבע קאָרופּציע, וועלכע האָט געהערשט אין לעבען, האָט אויך געהערשט אפילו אין די העכערע גערייכטען זענען עס דאָך געווען דיזעלבע מענשען.

און די שווערע שטראפען, וואָס די גערעכטיגקייט פלעגט אויסטיילען איז אויך ניט געווען קיין קלייניר פאקטאר אין פארשפּרייטען אומצופריעדענהייט ביים פאָלק, מען האָט ניט דערלאָזען קיין פרייהייט פון מיינונגען, סיי דורך פארזאמלונגען, אָדער דורך צייטונגען, וועלכע זענען ערשיינען צו יענער צייט, פון די לעצטע פלענען די רעדאקטארען גאנץ אפט שוואר באשטראפט ווערען, אָדער פארפאלגט ווערען, ווי עס צייגט דער פאל מיט ווילִיאם לייאן מעקענזי.

ווילִיאם לייאן מעקענזי.

מעקענזי איז געווען דער אייגענטימער און רעדאקטאר פון א צייטונג אין קווינסטאן, מיט'ן נאָמען "דהי קאלאניעל עדוואקייט", און אין זיין צייטונג

איז איהם אפט אויסגעקומען גאנץ שארף צו קריטיקירען די אדמיניסטראציע. וועז מען האט אין יאהר 1824 דארטען געלעגט דעם ווינקעלשטיין פאר בראק׳ס מאנומענט, האט מען אונטערן שטיין אויך אוועקגעלעגט א קאפיע פון דער צייטונג וועז סער מיטגענד, דער דאמאלסריגער גאווערנאר איז וועגען דעם גאווא׳ר גע ווארען, האט ער גלייך פארארדענט, אז מען זאל דעם שטיין אונטערהויבען אוז אריסנעהמען פון דארטען די צייטונג, אוז פון דאמאלט אן איז מעקענזי שטארק פארפאלגט געווארען. ער האט אפילו געפרוביירט איבערצוהען מיט זיין צייטונג קיין יארק (טאראנטא), אבער אויך דארטען האבען די בארפאלגונגען ניט אויפגעהערט, אוז וועז דאס גיעזעץ האט איהם נאר ניט געקענט טון, זענען אויף׳ן באפעהל פון דער ״פעמילי קאמפעקט״, א גרופע יונגע לייט באפאלען (אין 1826) די רעדאקציע, צובראכען אלעס דארטען, אוז דעם גאנצען זאץ אריינגעווארפען אינ׳ם טאראנטאר בעי.

אזא דרוק איז אנגעוועגדעט געווארען גענען אלעמען, וועלכע האבען זיך נאר גאווא׳גט צו שטעלען גענגען דער אדמיניסטראציע.

דער קלאס פון די בעאמטע אוז אריסטאקראטען האט רעליגיעז גענלויבט אין דער אנגליקאנער קירכע, אוז מסילא איז שוין אויך אויסגעקומען אז די אנגליקאניש קירכע האט גהאט אין קאנאדע פיעל מהער פריווילעגיעס ווי די אנ־דערע פראטעסטאנטיש קירכעס, אוז דאס האט דארום אויך בייגעשטייערט צום אפגרונד, וועלכער איז גאווא׳רען אלץ טיפער צווישען דער באפעלקערונג אוז די אריסטאקראטען, אוז עס איז ניט גבלייבען קיין איין געביעט, וואס איז ניט באהערשט געווארען פון דער ״פעמילי קאמפעקט״, אוז אפילו די גערינטען, וואוהין דאס פאלק פלעגט זוכען גערעכטיגקייט, אויך זיי זענען באהערשט געווארען פון דעם אלגעמיינעם קארופציאנס־גייסט, דאס האט דארום גמוזט ארויסרופען אויך א טעטיגקייט צווישען די אומציפריעדענע קרייזען, אוז אין יענע יאהרען זענען דארום ארויסגעברוקט געווארען צום פאדערגרונד א גאנצע רייהע פון פערזאנען, וועלכע האבען זיך איינגעשטעלט פאר די פאלקס־רעכטען.

אזוי האט אין 1815 אנגעהויבען אין ניעדער־קאנאדע צו שפיעלען א באי־דייטענדע רולע דער פראנצויז לואי דזשאזעף פאפיניו, וועלכער האט אלס ״ספיקער״ (פארזיצער) פון דער דארטיגער אסעמבלי געקעמפט פאר רעפארמען, אוז פארגעזעצט פאר פיעלע יאהרען דעם הארטנעקיגען קאמף גענען דער הערשאפט פון דער אריסטאקראטיע אוז די מעטאדען פון דעם ענגלישען קאלאניאל־מיניס־טעריום. גאנץ אפט פלעגט דארום די אסעמבלי פאנאנדערלאזען ווערען, אבער פאפיניו אוז זיינע נאכפאלגער פלעגען פון יעדער נייער וואהל ארויסקומען נאך זיעגרייכער, טראץ אלע פארפאלגונגען פון דער אדמיניסטראציע.

לואי דזשאזעף פּאפּינעו.

אין אויבער־קאנאדע איז דער אריסטאקראטיע עפּעס בעסער געגאנגען, אין זיי פלעגען אפילו קענען דורכפּירען אין דער "אסעמבלי" געזעצען אין אייניקלאנג מיט זייערע אינטערעסען, אבער מיט דער צייט האָט זיך דאָרטען אויך אויסגעבילדעט א שטארקע רעפּאָרם־פּארטיי, און ביי די וואהלען פון יאָהר 1824 איז ערוואהלט געוואָרען א מאיאָריטעט רעפּאָרמער, צווישען וועלכע עס איז אויך געווען וויכטיג צו לייגן מעקענזי, וועלכער האָט פּאָרגעזעצט זיין קאמף געגען דער אדמיניסטראציע. די לעצטע האָט אבער געהאט גענוג הכנסות צו קענען אויסהאלטען איהר גאנצען שטאב פון בעאמטע, און אזוי האָט די "אסעמבלי" דאָרום ניט געקענט דורכפּירען קיין זאָך, און אפילו וועו עס איז אנגענומען געוואָרען אן אומצוטרוי־אפּשטימונג צו דער אדמיניסטראציע, האָט זיך די לעצטע אויך נאָר ניט גערעכענט מיט דעם.

אין די ביידע פּראָווינצען אויבער און נידער־קאנאדע האָט די אומצופּריעדענהייט אָנגענומען שטארקערע פּאָרמען, אבער אין גאנצען שטיל איז אויך ניט געווען אין די אנדערע פּראָווינצען, אין די לאנגע איז געוואָרען אזעלכע, אז אויך אין ענגלאנד האָט מען עס שוין מעהר ניט געקענט פארקוקען, און מען האָט געמוזט באשטימען א קאָמיסיע די גאנצע לאנגע אונטערצוזוכען. און ענדליך איז אינ'ם יאָהר 1837 ערשיענען דער רעפּאָרט, וואָס איז געווען גאנץ ווייט פון קענען צופּריעדען שטעלען די רעפּאָרמער, די יעניגע וועלכע האָבען פארלאנגט א מעהר פּראָגרעסיווארטעליכע רעגירונג, און ניט אן אדמיניסטאציע פון א קלייניע גרופּע יחסנים, וועלכע האָבען געווען־לטיגט לויט זייער ווילען אין לויט זייערע אייגענע אינטערעסען.

אבער ניט נור האט דער רעפארט אליין ניט צופריעדענגעשטעלט, און געשאפען נאך מעהר פארדרוס צווישען דער באפעלקערונג, נאר נאך א צווייטע זאך האט נאך אויך צוגעהאלפען צו מאכען די אומצופרידענקייט גרעסער. אינ'ם ענגלישען פארלאמענט זענען אין חודש מערץ פון יענעם יאהר (1837) אריינגעטראגען גוואראען דורך לארד דזשאהן ראסעל פיעלע רעזאלוציעס, צווישען וועלכע עם האט זיך געפונען א רעזאלוציע, אז אויב די קאנאדער פראווינצען וועלען ניט וועלען באוויליגען די הוצאות פאר דער אדמיניסטראציע (נידער־קאנאדע האט עם שוין געהאט זייט עטליכע יאהר ענטזאגט) זאל דער ענגלישער פארלאמענט האבען דאס רעכט צו קאנפיסקירען די פראווינציעלע הכנסות. עס איז אויך צווישען די אנדערע רעזאלוציעס געוועזען אזעלכע, וועלכע האט ענטזאגט און באגרענעצט דאס רעכט פון די "אסעמבלי'ס", און אין ביידע קאנאדער פראווינצען איז עס באטראכט געווארען ווי א טויט־קלאפ פאר דער רעפארם באוועגונג.

דאס יאהר 1837 איז דארום געווארען א יאהר פון שטורם אין קאנאדע, און פעפיניו און מאקענזי האבען ביידע דאמאלס זיך ארויסגעצייגט אלס מוטיגע פארטיידיגער פון די פאלקס־אינטערעסען. פיעלע פארזאמלונגען זענען געהאלטען גוואראען ביי וועלכע די אומצופרידענהייט האט געפונען איהר אויסדרוק, און דאס זעלבע האט מען אויך געקענט ארויסלעזען פון די דאמאלסדיגע צייטונגען, עם האט אויסגעזעהען ווי א שטילער רעוואלט וועבט זיך און ווערט צוגעריים, וואס וועט מיזען אויסברעכען מיט שטורם.

מען האט זיך געשראקען פאר אן אפענער באוואפענטער רעוואלוציע, און די רעגיערונג האט זיך גענומען גרייטען צו דעם. די "אסעמבלי" פון נידער־קאנאדע איז געבליבען אייניגעשפארט און וען זי האט זיך אין חודש אויגוסט וויעדער ענטזאגט צו שטימען פאר'ן רעגיערונגס־בודזשעט, האט מען איהר פשוט צוטריבען. סער דושאהן קאלבארן, וועלכער איז געווען דער הויפט־קאמאנדיר פון די בריטישע ארמייען אין אמעריקא, האט זיך גענומען גרייטען מיט אלע מיטלען צו באקעמפען אן אויפשטאנד. אין מאנטרעאל און אין קווי־בעק, זענען ארגאניזירט געווארען וואלונטיר־ארמייען, און דערצו האט ער נאך ארויסגערופען רעגולערע סאלדאטען פון ניו בראנזוויק, מען האט אויך צוגעלערנט די מיליץ, און געהאלטען זיי גרייט, און א גאנצע גרופע פון עקסטרעמע קעמפער פאר רעפארמען זענען אנגעקומען צו אפענע רייאטען אויף די מאנטרעאר לער גאסען, אונצוזאמענשטויסען זענען אויך פארגעקומען אין די מאנטרעאלער פארשטעדט סט. דענים און סט. טשארלז, וואו מען האט געזוכט צו מאכען די ארעסטען מיט דער הילף פון די סאלדאטען. פארשטעהט זיך אז די סאלדאטען

זענען געווען גוט באוואפנטע, אפילו מיט פעלד־קאנאנען, דאגעגען די אינ־סורגענטען האבען כמעט ווי קיין געווער ניט געהאט אויסער שטייגער, דאך זענען די צוואמענשטויסען געווען גאנץ בלוטיגע, און ערשט נאך פיעלע פאר־לוסטען איז דער ארמיי געלונגען דורכצופיהרען די ארעסטען, בלויז פעפיניו און נאך אייניגע פון די פיהרער איז געלונגען צו ראטעווען זיך דורך אריבערכאפען זיך איבער דעם אמעריקאנער גרענץ.

כצענעם פון פייער און בלוט האבען זיך דאמאלט אפגעשפיעלט אין פיעלע פראנצויזישע שטעדטלאך און דערפער אין נידער־קאנאדע, וואו קאלבארנ'ס ארמיי האט געמאכט ארדנונג, און עהנליכעם איז אויך פארגעקומען אין דער שוועסטער־פראווינץ אויבער קאנארע. דארטען האבען די רעפארמער אין טא־ראנטא ארויסגעלאזען דעם 31־טען יולי א דעקלאראציע, אין וועלכער זיי האבען ערקלערט זייערע קרייוודעס, און צו דערזעלבער צייט האט מען אויך צוגעגרייט איבער'ן פרווינץ א רייהע פון פארזאמלונגען, ביי וועלכע דער עולם האט וויל און בריוט געזאלט וועגען דעם אויפגעקלערט ווערען, און מען האט זיך צוגעגרייט צו א פאלקס קאנווענשאן וואס האט זיך געדארפט צונויפקומען אין הערבסט. מעקענזי איז געווען דער הויפט אנפיהרער און לייטענדער גייסט פון דיעזער באוועגונג און זיין צייטונג "קאנסטיטושאן" (די קאנסטיטוציע) איז גע־ווארן דער קאמפס־ארגאן פון דער באוועגונג.

סער פ. ב. הער איז דאמאלט געווען דער הויפט פון דער רעגיערונג אין איבער קאנאדע, און ער האט זיך צוערשט באצויגען מיט א ביטול־טאן צו דער גאנצער באוועגונג, און ניט געגלויבט אין איהר באדייטונג. דאס האט דארום דער באוועגונג געגעבען א מעגליכקייט גוט צו ארגאניזירען זיך, און מעקענזי און זיינע מענשען האבען זיך שוין אפילו אין חודש דעצעמבער צוגעגרייט צו פאר־כאפען טאראנטא מיט שטורם, אין האבען אנגעהויבען ארומזאמלען זייער ארמיי פון אינסורגענטען ארום טאראנטא, דאס האט אזוי איבערגעשראקען די אדמי־ניסטראציע, אז דעם 5־טען דעצעמבער האט סער פ. ב. הער געשיקט א קאמיסיע אונטער א וויסער פאהן צו מעקענזי'ס הויפט־קווארטיר, צו פרעגען וואס זיי פארלאנגען. "אונאפהענגיגקייט און א קאנווענשאן צו ארנזשירען די דעטאלען" איז געווען דער קורצער ענטפער. צווי טעג איז אזוי טאראנטא באלאגערט געווארען פון מעקענזי'ס מענשען, און דעם 7־טען דעצעמבער, האט לייט מע־קענזי'ס פלאן טאראנטא געזאלט גענומען ווערען מיט שטורם. אבער דערווייל האט אין דער צווישען צייט די רעגיערונג צו באקומען פארשטארקונג דורך דער מיליץ, וועלכע איז איהר צוגעשיקט געווארען. געגען א באוואפענטער ארמיי האבען מעקענזי און די אינסורגענטען נאר גיט געקענט טון. זיי זיינען דארום לייכט

באזיגט געוואָרען דורך'ן ארטילעריע פייער, מיט וועלכען מען האָט זיי באגעגענט, און זיי האָבען געמוזט אָפּטרעטען. פיעלע געפאנגענע זענען דאמאָלט געטומען געוואָרען, אָבער מעקענזיע'ן אליין איז געלונגען צו ראטעווען זיך. אַנטלויפענדיג קיין באפאלא. א צווייטער צוזאמענשטויס ארום בראנטפארד האָט זיך אויך געענדיגט מיט'ן זעלבען.

אין באפאלא איז מעקענזי באגעגנט געוואָרען מיט גרויס בייפאל, און דאָרטען האָט ער זיך געטומען גרייטען צו זיין ווייטערדיגען קאמף מיט דער רעגירונג, און דעם דרייצעהנטען דעצעמבער איז ער מיט זיינע אָנהענגער אַריבער אויף נייוויי אייללענד (א קלייניער אינזל ארום ניאגארא טייך), און דאָרטען האָט ער עטאבלירט א צייטווייליגע רעגירונג פאר אויבער־קאנאדע, אָבער א חודש שפעטער האָט געמוזט אויפגעגעבען ווערען דער פלאן צו קענען פונ'ם קלייניעם אינזל אנפיהרען אן אויפשטאנד געגען דער רעגירונג פון אויבער־קאנאדע.

דאָ און דאָרט זענען נאָך אין קומענדען יאָהר פאָרגעקומען קלענערע צוזאמענשטויסען צווישען די רעבעלען, אָבער די אדמיניסטראציע איז געווען די פאָלשטענדיגע זיגערין. די אויפשטאנדען אין די ביידע קאנאדע'ס זיינען דורכגעפאלען, אָבער דאָך זענען זיי ניט געווען אומזיסט. דער קאמף פאר מעהר פאָלקס־פרייהייט און אונאפהענגיקייט האָט דאָך ענדליך געבראכט זיינע רעזולטאטען, און געגעבען קאנאדע א בעסערע רעגיערונג.

די אויפשטאנדען אין אויבער־קאנאדע ווי אין נידער־קאנאדע זענען געווען אונטערדריקט, אָבער די טעג פון שרעק און טעראר זענען נאָך ניט געווען צו ענדע. די אדמיניסטראציע האָט געזיגט, און זי האָט זיך געניטמען דורכצופיהרען איהרע נקמה־מעטאדען. די געפענגנישען פון לאנד זענען אָנגענפילט געוואָרען מיט די ארעסטירטע רעבעלען און אומצופריעדענע. דער קלענסטער פארדאכט, אז מען איז א רעפארמער, איז גענוג אז מען זאָל רערפאר ארעסטירט ווערען. רעכטס און לינקס איז די באפעלקערונג אונטערדריקט געוואָרען, און די פארפאָלגונגען זענען געוואָרען אזוי גרויס, אז גאנצע גרופעס האָבען אָנגעהויבען צו טראכטען וועגען אויסוואנדערען. אין חודש אפריל, 1838, זענען צוויי פּרוזאָן, לאונט און מעטיוס, הינגעריכטעט געוואָרען פאר אנטייל־נעהמען אין דעם אויפשטאנד, און עס האָבען ניט געהאָלפען די פיעלע פעטיציעס, אין וועלכע מען האָט געבעטען, אז מען זאָל די טויט־שטראף ענדערען — די רעאקציע האָט פאָלשטענדיג טריאומפירט, און אין נידער־קאנאדע איז אפילו ''אסעמבלי'' צייטווייליג אין גאנצען אָפּגעשאפט געוואָרען.

אָבער דער אויפשטאנד האָט דאָס זייניגע דערגרייכט. די אומרוהען אין קאנאדע האָבען געמוזט דיענען פאר די אויטאריטעטען אין ענגלאנד אלס וויכטי־

גער באווייז, אז עטוואָס מוז זיין פויל מיט דער פארוואלטונג פון ד׳ קאָלאָניעס און אז מען מוז אננעהמען מיטלען, כדי אויסצוגעפינען די ריכטיגע אורזאכע פון דער קראנקהייט, און עס אויך פרובירען אויסצוהיילען, און נאָך פיעלע איבערלעגונגען האָט ענדליך די בריטישע רעגיערונג אראפגעשיקט קיין קאנאדע א הויך־קאָמיסאר, לאָרד דארהעם, וועלכער זאָל די גאנצע אונטערזוכען. און זעהען אייגצופיהרען א נייע רעגיערונגס־פאָרמע.

לאָרד דאָרהעם

אין חודש מאי, 1838, איז שוין לאָרד דארהעם, געווען אין קוויבעק, און ער האָט זיך גלייך געגומען פאר זיין אויפגאבע — אויסצופאָרשען די לאגע. דעם גאנצען זומער און קומענדען הערבסט האָט ער אָפגעהאלטען א רייהע פון באראטונגען מיט פארטרעטער פון פארשיעדענע קרייזען, און צוזאמענגעקליבען פיעל נוימיגען מאטעריאל וועגען דער לאגע. ער האָט זאָגאר צוזאמענגערופען אין קוויבעק א באראטונג, וואו עס איז באטראכט געוואָרען די פראגע וועגען פאר־אייניגען אלע בריטישע קאָלאָניעס אין נארד אמעריקא אין איין קערפערשאפט — א זאך וואָס איז ערשט פיעל שפעטער פארווירקליכט געוואָרען. פאר דער ציים וואָס ער האָט געזאמעלט מאטעריאלען, האָט ער אויך (אלס גאָווערנאָר דושענע־ראל) דורכגעפיהרט עטליכע וויכטיגע זאכען, וואָס האָבען טיילוויייז בארוהיגט די באפעלקערונג, ווי אמנעסטיע פאר די ארעסטירטע, און באשטימענדיג א ספעציעלען ראט פאר די אדמיניסטראציאנס־ענינים אין נידער־קאנאדע. מיט מאנכע פון די ליבעראלען איז ער געקומען צו א פארשטענדניש, אז זיי זאָלען לויט

זייער אייגענעם ווילן אָפּפּאָהרען קיין בערמודא. דאָס האָט אָבער אזוי אויפגע־
בראכט זיינע געגנער אין ענגלאנד, און די אטאקעס זענען געווען אזעלכע
שטארקע געגען זיינע גאנצע מעטאדען, אז ער האָט זיך געפיהלט געצוואונגען
צוריקצופאָהרען קיין ענגלאנד צו פארטיידיגען זיך. אָנקומענדיג אין ענגלאנד האָט
ער אין יאָהר 1839 פּאָרגעלעזען אין פּארלאמענט זיין באריכט וועגען קאנאדע,
אין וועלכען ער האָט געגעבען אן איבערזיכט איבער דער גאנצער לאגע, אין איהם
פארענדיגט מיט פאָלגענדע רעקאָמענדאציע, וואָס איז שפעטער געווארען דער יסוד
פון ענגלאנד'ס קאָלאָניאל־פאָליטיק.

"גיט איבער די אינערליכע פאהוואלטונג פון די קאָלאָניסטען צו
די קאָלאָניסטען זעלבסט. זיי מאכען זייערע אייגענע געזעצען, זאָ
לען זיי אויך זיי קענען דורכפיהרען. אויב זיי וועלען מאכען טעות', וועלען זיי עס אייניזעהן, און שנעלער עס אויסבעסערען, ווי מיר קענען עס דאָ טון אין ענגלאנד. מען דארף אפילו ניט קיין פארלא־מענט־אקט פאר דעם, לאָזט בלויז וויסען יעדער גאווערנאָר, אז ער מוז נאָר רעגיערען מיט אן עקזעקוטיוון־ראט, וועלכער האָט דעם צוטרויען פון דער באפעלקערונג. אין קורצען פארזיכערט יעדער קאָלאָניע, אז די רעגיערונג וועט אין דער צוקונפט האנדלען אין איינקלאנג מיט דער מאיאריטעט פון דער אסעמבלי. אלע איבלען האָבען זיך דאָרטען גענומען פון דעם שלעכטען רעגיערונגס־סיסטעם, רעפּאָרמירט דעם סיסטעם, און די איבלען וועלען פארשווינדען."

דאָס האָט אויסגעדריקט דעם גאנצען גרונד־געדאנק פון זיין רעפּארט, און אויב עם איז גלייך ניט דורכגעפיהרט געווארען, איז עס אָבער געווארען דער גרונד־שטיין פאר דער קאָלאָניאלער געזעצגעבונג אין איז לאנגזאם אלץ מעהר פארווירק־ליכט געווארען.

לאָרד דזשאָהן ראסעל, דער קאָלאָניען מיניסטער האָט נאָך אין זעלבען יאָהר געלאָזט וויסען לאָרד זיידענהעמ'ן, גאָווערנאָר אין קאנאדע, אז אין די ראטען (קאָונסילס) און אין די פארשיעדענע אמטען, זאָלען באשעפטיגט ווערען די יניגע פערזאָנען, וואָס האָבען דעם אלגעמיינעם צוטרויען פון דער באפעל־קערונג, און אז די קאָלאָניאלע אמטען זאָלען ניט דיענען אלס באלוינונג (פעט־ראנעדזש) פאר די מענשען אין דער היים, נאָר לאָקאלע מענשען זאָלען פאָרגע־צויגען ווערען. מען האָט אויך אָפּגעשאפט די לעבענסלענגליכע אמטען פון די אד־מיניסטראטאָרען און באאמטע. אזוי איז געשאפען געווארען דער ערשטער אנ־הויב פון פאראנטוואָרטליכער רעגיערונג, פאר וואָס מעקענזי און פעפיניו האָבען אזוי מוטיג געקעמפט.

טשארלז פאולעט טהאמפסאן (לארד זיידענהעם) דער גאווערנאר פון קא־
נאדע האָט זיך יעצט גענומען פאר דעם צו באקומען די צושטימונג פון ביידע קא־
נאדעם פאר פאראייניגונג כדי דער ענגלישער פארלאמענט זאל קענען אננעהמען אן
אקט וועגען דעם. זייער פאראייניגונג איז געווען אייניע פון די פיעלע רעפארמען,
וואָס דער נייער רעזשים האָט געזאָלט דורכפיהרען, און דעם צוהנטען פעברואר,
1841 זענען וויעדער די צוויי פראווינצען פאראייניגט געוואָרען, אבוואהל אין
ענגלישען לאָרדען־הויז האָבען זיך געפונען פיעלע, וועלכע האָבען פראָטעסטירט
געגען דעם, אז דאָס וועט שאדען די אינטערעסען פון די קאנאדער פראנצויזען.

לויט דעם יוניאן אקט, האָט די פראָווינץ קאנאדע, — אזוי האָבען יעצט
די פאראייניגטע פראָווינצען געהייסען, געדארפט האָבען א לעגיסלאטיוון ראט
און אן אסעמבלי. דער ערשטער האָט יעזאָלט באשטעהן פון צוואנציג מיטגליעדער
באשטימט פון דער רעגיערונג אויף לעבענס־לאנג, און די אסעמבלי פון פיער אין
אכציג, צו העלפט פון יעדער פריהערדיגער פראָווינץ, און זאל פונקציאנירען
פיער יאָהר נאָך יעדער וואהל. אלע געשריבענע פארהאנדלונגען און רעקאָרדס
האָבען גענומזט זיין נאָר אין דער ענגלישער שפראך, און יעדער פראָווינציעלער
אקט, אפילו שוין מיט דער צושטימונג פונ׳ם גאָווערנאָר, האָט געקענט בטול
געמאכט ווערען אין פארלויף פון צוויי יאָהר צייט פון קאָלאָניאל־מיניסטער.

אלס די הויפט שטאדט פון דער פראָווינץ האָט געקענט ערקלערט ווערען
פון צייט צו צייט א פאסיגע שטאדט לויט דעם ווילען פונ׳ם גאָווערנאָר, און
לארד זיידענהעם האָט געמאכט קינגסטאן אלס די הויפט שטאדט פון דער נייער
פאראייניגטער פראָווינץ. דער נייער גאָווערנאָר האָט אויך געזומען דורכפיהרען
רעפארמען אויף יעדען געביעט, און באזונדערס האָט ער זיך געזומען רעארגאני־
זירען די פארשיעדענע רעגיערונגס־דעפארטמענטען. ער האָט געשאפען א פאר־
אייניגטען עקזעקוטיוון־ראט פאר דער נייער פראָווינץ, אין וועלכער עס זענען
אריין פארטרעטער פון אלע ריכטונגען. עס זענען ארגאניזירט געוואָרען נייע
וואהלען פאר אן ״אסעמבלי״, און דעם 14־טען יוני, 1841, איז זיך שוין דער
נייער פארלאמענט צוזאמענגעקומען, און איינע פון די ערשטע אויפטואונגען איז
געווען דאָס אננעהמען פון א דעקלאראציע (בלויז די פארטרעטער פון דעם
״פעמילי קאמפעקט״ האָבען געשטימט געגען), אז די מיניסטאָרען זענען פאר־
אנטוואָרטליך צו דער אסעמבלי, א זאך צו וועלכען די אדמיניסטראציע האָט צוז
געשטימט.

עס איז אלזאָ אין דער נייער פראָווינץ געשאפען געוואָרען דער אנהויב פון
פאראנטוואָרטליכער רעגיערונג, און דיעזער פרינציפ און פאָרמע פון קאָלאָניאל־

רעגיערונג איז שנעל אויך אויסגעשפרייט געוואָרען איבער ניו בראָנזוויק און נאָווא סקאָשיא.

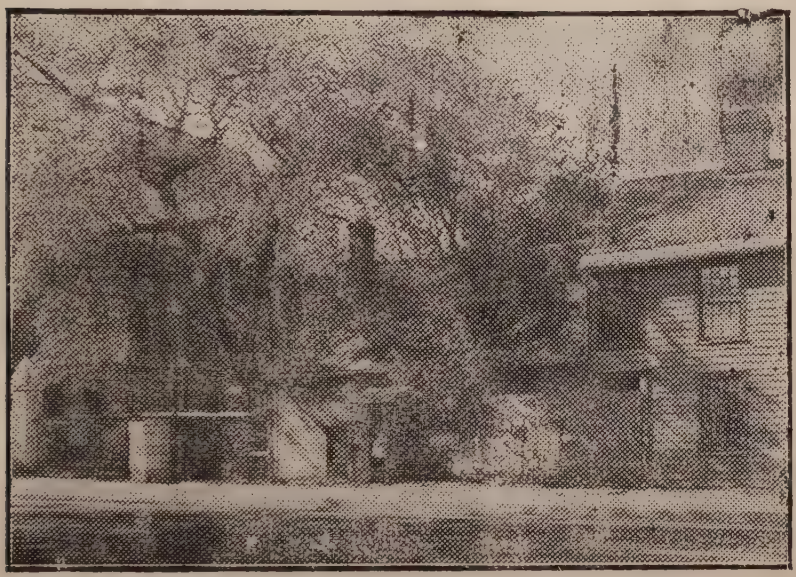

דאָם היסטאָרישע הויז אין קינגסטאָן, וואו דער ערשטער ראָט פון אויבער־קאנאדע האָט געהאלטען זיינע זיצונגען.

און איז נאָר רעפאָרם ערמעגליכט געוואָרען, האָט זיך עס שנעל געמוזט אויסשפרייטען איבער פיעלע געביטען. אזוי איז געשאפען געוואָרען געוועגעבונג, וואָס האָט ערמעגליכט די פארשיעדענע שטעדט צו קענען זיך אינקאָרפאָרירען אלס מוניציפאליטעטען, עס איז אויך געמאכט געוואָרען א פארזוך צו שאפען אן אלגעמיינע סיסטעם פון פאָלקס־שולען, און אויפמערקזאמקייט איז געגעבען געוואָרען פאר נוצליכע פאָלקס־ארבייטען, ווי דאָס אויסבעסערען די וועגען אין די מראנספאָרטאציאנס־מעגליכקייטען איבער'ן סט. לאורענס.

די קומענדע צוואנציג יאָהר, זייט די רעפאָרמען זענען איינגעפיהרט געוואָרען, זענען דארום געווען גאנץ באדייטענדע פאר'ן קאנאדער פאָלק און ענטוויקלונג. קאנאדע האָט באקומען די מעגליכקייט אויסצובויען זיך לויט איהרע מעגליכקייטען און אינטערעסען, און די מעגליכקייט איז אויסגענוצט געוואָרען.

פון צייט צו צייט זענען נאָך אין די דריי פּראָווינצען (קאנאדע, ניו בראָנזוויק און נאָווא סקאשיא) פאָרגעקומען צוואמענשטויסען צווישען די אדמי־ריסטראטארען און די אסעמבלי'ס, אָבער די סיסטעמע פון פּאראנטוארטליכער רעגיערונג איז אלין מעהר באפעסטיגט געוואָרען, און דערצו האָט אויך זיכער פיעל מיטגעהאָלפען דאָס, וואָס קאנאדעם באפעלקערונג האָט געהאלטען אין איין פארגרעסערט ווערען. דאָס יאָהר 1847 איז אין אירלאנד באקאנט געווען אלס דאָס יאָהר פון'ם שרעקליכען קארטאפעל־חוננער, און פיעלע אירלענדער האָבען דארום דאמאָלס אויסגעוואנדערט קיון קאנאדע. די אייגנוואנדערונג איז געווען אזוי גרויס, אז נאָר אין די יאָהרען צווישען 1840 און 1850 האָבען דורך'ן סווי־בעקער האפען אייגנעוואנדערט איבער דריי הונדערט און פופציג טויזענד מענשען, חוץ די פיעלע אימיגראנטען אין די "מעריטיים" פּראָווינצען.

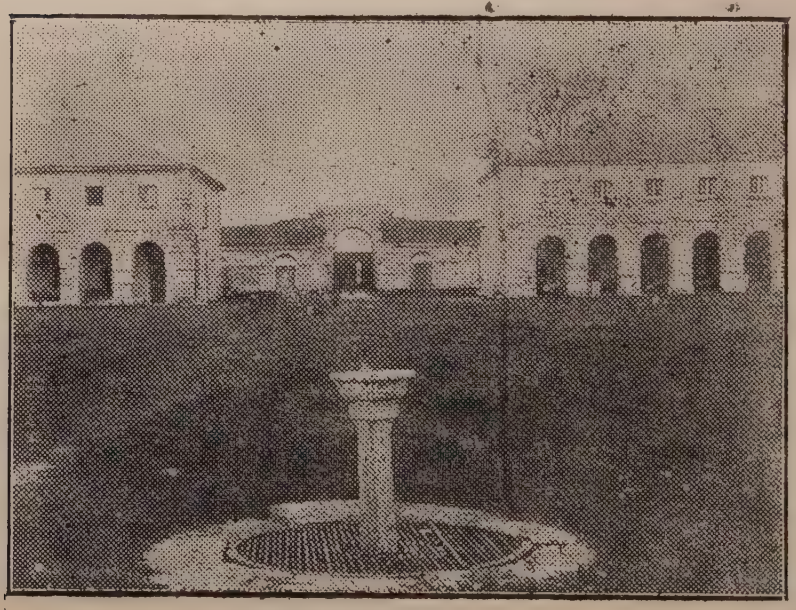

פּאָרט לענאקס ארום לייק שעמפליין, נאָהענט צום אמעריקאנער גרענעץ, וואו דער ערשטער צוזאמענשטויס צוו ישען די רויטע און וויים איז פאָרגע־קומען אין קאנאדע.

קאנפעדעראציע — דער "בריטיש נארט אמעריקען עקט"

קאנאדע און די אנדערע פראווינצען האבען זיך דערשלאגען צו טיילווייזע אויטאנאמישע רעכטען, האבען באקומען א סיסטעם פון א פארפאסונג־טלי־כער רעגירונג, אבער צוואמען מיט דעם איז אויך ענטשטאנען א נייע פראגע — וואו איז דער גרענעץ צווישען אויטאנאמען רעכט און די רעכטען פון דער עגלישער אימפעריע, וואו ענדיגען זיך די רעכטען פון דער לעצטער, און וואו הייבען זיך אן די רעכטען פון די זיך זעלבסטפארוואלטענדע פראווינצען.

אי לארד דארהעם'ס באריכט, אין אי לארד ראסעל'ס פארהאנדלונגען האבען דאך נאר אין אלגעמיין פעסטגעשטעלט, או די פראווינצען דארפען האבען מעהר אויטאנאמיע, דאם לעבען אבער פון א לאנד, די פארשידענע פארמען פון פארוואלטונג א. ד. ג. האבען אזוי פיעל דעטאלען, או עס האט געמוזט קלאהר ווערען דער גרענעץ, כדי עס זאל ניט קומען צו קיין רייבונגען. אין דא איז ניט נאר וויכטיג געווען דער נייער געזעץ זיענען זעלבסט־פארוואלטונג, נאר אויך ווי אזוי ער וועלט אויסגעטייטשט, וויל דאם לעצטע האט געקענט אי אויס־ברייטערען אין אי פארשמעלערען די פארמע פון דער זעלבסטפארוואלטונג. גלויק־ליכערווייזע איז אבער אי.נ.ם יאהר 1847 באשטימט געווארען אלס גענעראל־גו־בערנאטאר פון בריטישער נארט־אמעריקא לארד עלרזשין, אן אייניס פון לארד דארהעם, און באאייגפלוכט פון זיינע אידעען, און ממילא איז שיין זיין אויס־טייטשונג פון.נ.ם זעלבסטפארוואלטונגס־פרינציפ געווען אזעלבע, וואס האט אלץ מעהר פארברייטערט די רעכטען פון.נ.ם פאלק, און יערע פראווינץ האט גענאכען פון אלץ מעהר נייע רעפארמען, וועלבע האבען זיך שפעטער נעענדיגט מיט פולער אויטאנאמיע.

ביסלעכווייז זענען פיעלע רעכטען פון.נ.ם עגלישען קאלאניאל־מינסטע־ריום איבערגענעבען געווארען דער יוריסדיקציע פון די פארשיעדענע פראווינציעלע פארלאמענטען, און די צענטראלע עגלישע רעגירונג האט געמאכט קאנצעסיע נאך קאנצעסיע.

דאם יאהר 1849 האט אין דער נייער קאנאדער געשיכטע צוגעזעהען פיעלע אועלכע קאנצעסיעס.

פאר הונדערטער יאהרען איז געווען דאם געזעץ, או דער האנדעל מיט די עגלישע קאלאניעס האט געמוזט אנגעפיהרט ווערען נאר מיט עגלישע שיפען, און די עגלישע רעגירונג האט אויך אויסגעארבייט די אפצאהלונגען און טאריפען

פאר די קאָלאָניעס. דער גאנצער קאנאדער האנדעל איז דאמים שטענדיג אפהענ־גיג געווען פון די ענגלישע אינטערעסען, און דאס האט פיעל געמיינט פאר'ן לאנד אינ'ם עקאָנאָמישען זין. אָבער אויך אין דעם האט די קאָלאָניע קאנאדע באקומען די אויבערהאנד, און אין דעם באטרעפענדען יאָהר, איז דיעזער געזעץ צוריקגערופען געוואָרען, און די קאָלאָניעס האָבען באקומען די פאָלשטענדיגע פרייהייט צו קענען קויפען אָדער פארקויפען וואו זיי ווילען, און אָנצופיהען זייער האנדעל, ווי אזוי זייערע אינטערעסען ווילען זיי דיקטירען. פון א צושטאנד וואס האט געמיינט עקאָנאָמיש אפהענגיג פון ענגלאנד, איז יעצט קאנאדע איבערגענאנגען אין א נייער פעריאָדע פון עקאָנאָמישער אומאפהענגיגקייט. פרייער האנדעל, פרייהייט פון רעגולירען די אייגענע האנדעלס־געזעצען און טאריפען, דאס רעכט פון אן אייגענער פאָסט־פארוואלטונג און עהנליכע קאָנ־צעסיעס האָבען געמוזט פיהרען צו אן עקאָנאָמישער אויפבליהונג און אינ־דוסטריעלער אויסברייטונג, וואס האט זיך גאָר אין גיכען גלאָזט מערקען אויף אלע גביעטען.

דער נייגצעהנטער יאָהרהונדערט האט זיך בכלל אויסגעצייכענט מיט פיעלע וואונדערליכע אויפטוואונגען אויף טעכנישען גביעט, באזונדערס אינ'ם גבערויף פון דאמף און עלעקטריציטעט. די לעצטע צוויי האָבען פאראורזאכט ניט וועניג רעוואָלוציעס אינ'ם עקאָנאָמישען לעבען פון יעדען לאנד, און די נייע קאנאדע איז אויך ניט אָפגעשטאנען פון דעם. די ענטוויקלונג און די פארפאָל־קאָמונג פון דעם דאמף־לאקאָמאטיוו האט ערמגליכט פאר קאנאדע א נעץ פון באהנען, און דאס האט ממילא גמיינט א נעהענטערע פארבינדונג צווישען די באזונדערע פראָווינצען, און די אויסגבויטע באהן־ליניען, וועלכע האָבען פאר־אייניגט קאנאדע מיט די "מעריטיים" פראָווינצען האָבען זיכער בייגעטראגען זייער טיף צו דער שפעטערדיגער אלגמיינער פאראייניגונג פון אלע קאנאדער פראָווינצען. עס האט זיך אָנגעהויבען אויסצובויען די נעץ פון באהן־ליניען, וועלכע איז שפעטער באקאנט געוואָרען אלס די "אינטערקאָלָניעל" ליניע, עס זענען אויך פארבעסערט געוואָרען פיעלע וואסער־וועגען, הויפטזליך ארום דעם סט. לאורענס טייך, עס איז עטאבלירט געוואָרען א רעגלער שיפס־פארקעהר צווישען ליווערפול, מאנטרעאל, און אנדערע האפענס, און דאס אלעס האט גענעבען א וויכטיגען שטויס קאנאדע'ס ענטוויקלונג. אין יאָהר 1852 איז טרלויבט געוואָרען די פארשיעדענע מוניציפאליטעטען צו קענען באָרגען גלט און אונטערשטיצען מיט דעם די בויאונג פון באהן־ליניען, און דאס האט וויעדער גערייצט אלס טרייב־קראפט, אז פיעלע באהן־ליניען זאלען אויסגבויט פארענדיגט, אָדער פארלענגערט ווערען.

די באהן און בעסערע טראנספּאָרטאציאנס ענטוויקלונג האָט גרויסן אויפֿשוואונג גענומען אין דער צייט פֿון דער אויסברייטונג פֿון קאנאדע׳ס עקאָנאָמישע און האנדלס־מעגלעכקייטן, אז אינ׳ם יאָהר 1854 האָט לאָרד עלגין, דער דריטער גענעראל־גובערנאטאר פֿון קאנאדע, אנגעהויבן צו בויען דעם ערשטן גרויסן קאנאל, וועלכער פֿאָרט אַרום די נייאגרא־סיפּראָסיטי״ האנדלס־אָפּמאך מיט די שטאָטן, אזוי ריזיג אין ראש האָט זיך ענטוויקעלט קאנאדע׳ס האנדל, און קאנאדע האָט דורך אזא אָפּמאך באקומען די מעגלעכקייט אָנצופֿירן א גרויסן האנדל מיט די פֿאראייניגטע שטאָטן, עקספּאָרטירענדיג אהין פּיעלץ נאטירלעכע פּראָדוקטן, ווי תבואה, מעהל, פּלייש, פעל, געהילץ, פיש, א. ד. ג.

דאָ און דאָרט זענען נאָך פֿאָרגעקומען פּאָליטישע צוזאמענשטויסן, און איינמאָהל האָט עס אפילו אָנגענומען אזא שארפּע פֿאָרמע, ווי ווען די רעגיערונג האָט זיך ענטזאגט צו באצאָהלען די פֿאַרלוסטען פון די טעג פונ׳ם אויפשטאנד, האָבען די אומצופֿריעדענע אין מאָנטרעאל אָפּגעהאלטען אויך דעם ״שעמפּ דע מארס״ א גרויסע פּראָטעסט פֿארזאמלונג און דאן האָט זיך דער המון אוועקגעלאָזען צו דער ״אסעמבלי״ געבוידע, פּארטרייבענדיג פון דאָרטן די פארזאמלטע, און פארברענענדיג דעם בנין, בכלל אָבער האָבען זיך שוין אָבער געטראָגען נייע ווינטען אין קאנאדע, און אין יאָהר 1849 איז ארויסגעגעבען געוואָרען אן אלגעמיינע אמנעסטיע, וואָס האָט ערמעגליכט וויליאם לייאָן מעקענזי׳ן און פּעפּיניו׳ן צוריקצוקעהרען זיך צו זייערע היימען, און וויעדער צו ווערען טעטיג אין זייערע באטרעפענדע סביבות.

אינערליכע און אויסערליכע רעפֿארמען און ענדערונגען האבען יעצט בייגעשטייערט צו קאנאדע׳ס וואוקס, און געוואקסען זענען יעצט ניט נור די שוין באזעצטע און קאָלאָניזירטע געגענדען, נאָר עס האָט זיך אויך אָנגעהויבען די טעריטאריעלע אויסשפּרייטונג, באזונדערס צום מערב פונ׳ם לאנד. דאָרטען, וואו גרויסע שטרעקעס לאנד געדיענט נאָר אלס קאָנצעסיעס פאר פארשידענע קאָמפּאניעס, ווי די האדסאָנ׳ס בעי קאָמפּאניע, וועלכע האָבען זיי נאָך מיט יאָהרען פריהער באקומען אלס א מתנה פון דער ענגלישער רעגיערונג, האָבען יעצט ביסלאכווייז אָנגעהויבען באזעצט צו ווערען, בילדענדיג שפּעטער דאָס, וואָס מיר רופען יעצט אָן די קאנאדער וועסט. פון אייניגע קלייניע ישובים און פון א באפעלקערונג פון געצעהלטע הונדערטער מענשען, זענען שפּעטער אויסגעוואקסען די פארשידענע מערב פּראָווינצען און טעריטאריעס, וועלכע האָבען גביל־דעט א באזעצטען ישוב איבער דער גאנצער לענג ביז די פּאסיפישע ברעגעס אין בריטיש קאָלומביא.

קאנאדע האָט אלזא געמאכט ריזיגען פּארשריט, און זיך שנעל דערנעהענ־

טערט צו דעם וויכטיגסטען קאפיטעל אין איהר געשיכטע — קאָנפעדעראציע, די פאראייניגונג פון אלע פראָווינצען אין איין פעדעראלער רעגיערונגס־סיסטעם, א זאך וואָס איז ענדליך פארווירקליכט געוואָרען נאָך פיעלע פארהאנדלונגען, דעם ערשטען יולי 1867.

די אידעע — צו פאראייניגען אלע ענגלישע צפון אמעריקאנישע קאָלאָניעס — איז ניט געווען קיין נייע, אבער די דורכפיהרונג פון דער זאך האָט אזוי שנעל ניט געקענט פארווירקליכט ווערען, און געמוזט אפוואַרטען אין'ן פאסיגען מאָמענט. נאָך אזוי פריה ווי אין 1814 האָבען זיך שוין געפונען מענשען, וועלכע האָבען געפֿערדיגט דעם גערָאנק פון קאָנפעדעראציע, און אין פארלויף פון פיעלע יאָהרען איז פיעל גערעדט געוואָרען וועגען דעם, אפילו לאָרד דארהעם האָט זיך נאָך אין זיין באריכט ארויסגעזאָגט צו גונסטען פון אזא פאראייניגונג, אָבער כל זמן עס איז געווען די וויכטיגסטע פראָבלעמע פאר די פארשיעדענע פראָווינצען, — די פראגע פון פאראנטוואַרטליכע רעגיערונג — האָט די עפענטליכע מיינונג ניט געקענט שענקען קיין צופיעל אויפמערקזאמקייט דעם פאראייניגונגס ענין, ערשט וועו די פראָווינצען האָבען באקומען מעהר אויטאנאָמע רעכטען, אין מיט דעם זענען ממילא אויך געוואקסען זייערע פליכטען, איז די פאראייניגונגס־פראגע ארויסגעקומען געוואָרען אין פאָדערגרונד.

אין די שכנה'שע פאראייניגטע שטאָטען האָט זיך צוליעב דער נעגער־פראגע צו יענער צייט שטארק צופלאקערט דער בירגער־קריעג צווישען דעם צפון און דעם דרום, און קאנאדע, זייענדיג אזוי נאָהענט צו די שטאָטען איז דארום אָפטמאָהל אויסגעקומען צו נעהמען געוויסע שטעלונגען ביי דיעזען קאָנפליקט, ווי ביי פאלען למשל, וועו מלחמה־פליכטלינגע האָבען זיך גערא־טעוועט קיין קאנאדע און דעסגלייכען. אין פארלויף פון דעם אמעריקאנער בירגער־קריעג, האָט אפטמאָל פאסירט, וואָס איין צד אדער א צווייטער זענען באפאלען ענגלישע שיפען, זוכענדיג דארטען אנטלאפענע אדער קריעגס־מאטע־ריאלען, און דאָס האָט יעדען מאָמענט געקענט פאראורזאכען קריעג צווישען אמעריקא און ענגלאנד. עס איז דארום נויטיג געווען אין אייניהייטליכע טאקטיק מצד די באוונדערע קאנאדער פראָווינצען, און דאָס האָט דארום דעם פאראיי־ניגונגס־גראנק נאָך פאָפולערער געמאכט צווישען דער באפעלקערונג, אזוי אז אין פארשיעדענע ערטער האָט די באוועגונג אָנגעהויבען אָנצונעהמען פראקטישע פארמען.

דושאָרדוש בראון, דושאָהן אייי. מעקדאנעלד (שפעטער א ''סער'') אלייווער מאוער, אנגעזעהענע פיגורען אינ'ם דאמאלסדיגען פאלימישען לעבען אין קאנאדע זענען געווען אָנהענגער פון א פעדעראלער יוניאן, און געארבייט

פּאר דעם. אין די ״מערימיים״ פּראָווינצען וויערער, איז אָנגענאָנגען א שטאַרקע באוועגונג פּאר פּאַראַייניגען אַלע מזרח׳דיגע פּראָווינצען אין איין פּאַרבאַנד, אוּן זיי האָבען זיך שוין געגרייט צו א קאָנפּערענץ אין שאַרלאָטטאוּן, וואו די פּאַר־ אייניגונג האָט געפּאַרפּט פּאַרהאַנדלט ווערען.

די אָנהענגער פּון פּאַראַייניגונג אין קאנאדע האָבען באשלאָסען דיעזע קאָנפּערענץ אויסצונוצען ניט נאָר פּאַר א יוניאָן פּון די ״מערימיים״ פּראָווינצען נאָר אויך פּאַר אַן אַלגעמיינער פּאַראַייניגונג אוּן שיקענדיג א ספּעציעלע ־עלע ־ גאציע צו דער קאָנפּערענץ, האָט זיך די לעצטע געענדיגט מיט דעם, וואָס עס איז באשלאָסען געוואָרען צינוויפּצורופען אַן אַלגעמיינע קאָנפּערענץ אין קוויבעק, וואו דער פּראָיעקט וועגען אַן אַלגעמיינער פּאַראַייניגונג (אריינגערעכענט אויך ניו פּאונדלענד) זאָל דיסקוטירט ווערען.

דעם צעהנטען אקטאבער, 1864, איז זיך די קאָנפּערענץ צוזאמענגעקומען אין קוויבעק, אונטער פּאַרמאכטע טירען, אוּן גלייך דעם ערשטען טאג פּון איהר צוזאמענקומען זיך איז איינשטימיג אָנגענומען געוואָרען דאָלגענדע רע־ זאָלוציע : — ״באשלאָסען אז די בעסטע אינטערעסען אין די ״פּראָספּעריטי״ פּון דער געגענוואַרט אוּן צוקונפּט אין דער בריטישער צפון אמעריקא וועלען פּיעל בענעפּיטירען פּון א פעדעראַלער יוניאָן אונטער דער קרוין פּון גרויס־בריטאניען, בתנאי אז אזא פּאַראַייניגונג קען דורכגעפּיהרט ווערען לויט די פּרינציפּען פּון גע־ רעכטיגקייט צו די פּאַרשיעדענע פּראָווינצען״.

אכצעהן טעג האָבען זיך די זיצונגען פּון דער קאָנפּערענץ געצויגען, אוּז ניט וועניגער פּון איין אוּן זיבעציג רעזאָלוציעס זענען אָנגענומען געוואָרען וועגען די באזונדערע אייניצעלהייטען מכח דער פּאַראַייניגונג, אוּן נאָך פּיעלע קאָמפּראָ־ מיסען אין דינגענישען איז ענדליך אויסגעארבייט געוואָרען די פּעדעראַלע רע־ גיערונגס־סיסטעמע, ביי וועלכער עס בלייבען אויך די אויטאָנאָמע רעכטען פּון יעדער פּראָווינץ אין איהרע אייגענע אנגעלעגענהייטען.

אין ענגלאנד האָט מען וואַרים באגריסט דיעזען פּאַראַייניגונגס־פּלאָן, אוּן דער ענגלישער קאָלאָניאל־סעקרעטאר האָט וועגען דעם געמאלדען צום גאָווערנאָר. די גאנצע ענגלישע אוּן אמעריקאנער פּרעסע האָט אינדאָרסירט דעם באשלוס, אָבער אין קאנאדע גופא איז עס ניט אזוי לייכט צוגענאנגען, אוּן גאנצע דריי יאָהר האָט געמוזט נעהמען איידער די רעזאָלוציעס האָבען געקענט דורכגעפּיהרט ווערען אינ׳ם לעבען, אוּן ווען אפילו די קאָנפּעדעראציע איז שוין פאָרגעקומען דעם עדשטען יולי 1867, האָבען זיך אויך נאָך ניט אלע באשלאָסען ביי זיך צוצושטעהן צו דער פּאַראַייניגונג, פּרינס עדוואַרד איילענד האָט זיך ערשט

אנגעשלאסען אין דער פעדעראלער יוניאן אין יאהר 1873, און ניו פאונדלענד איז נאך ביז היינטיגען טאג געבליבען אויסער דער "דאמיניאן אף קענעדע".

וועגן דער פאראייניגונגס־פלאן איז אין קוויבעק אויסגעארבייט געוואָרען, האט ער שפעטער געדארפט ראטיפיצירט ווערען פון די באזונדערע פראָווינציעלע לעגיסלאטורען. אבער ניט אין אלע פראָווינצען איז די ראטיפיצירונג גלייך הארכגעגאנגען. אין ניו בראָנזוויק למשל, איז מען צוערשט געוועזען געגען דער פאראייניגונג, און עס אפילו געהאט צוריקגעווייזען, און ערשט וועגן די ענגלישע רעגיערונג האט אויסגענוצט איהר דרוק, אנווייזענדיג אז די פאראייניגונג איז אין די אינטערעסען פון דער אימפעריע, איז אין יאהר 1866 ראטיפיצירט געוואָרען די פאראייניגונג.

דעם 4־טען דעצעמבער 1866 זענען זיך אין לאָנדאָן צוזאמענגעקומען די דעלעגאטען פון קאנאדא (קוויבעק און אנטאריא,, נאָווא סקאָשיא און ניו־בראָנזוויק און אונטער דעם פאָרזיץ פון דזשאָהן איי. מעקדאנעלד איז אויסגעארבייט

דזשאהן איי. מעקדאנאלד.

געוואָרען די פאָרמע פון דעם פאראייניגונגס־אקט וועלכער האט געדארפט גוט־געהייסען ווערען פון׳ם ענגלישען פארלאמענט, וועלכער האט מיט עטלעכע קלייניע ענדערונגען ענטהאלטען אלעס לויט די אנגענומענע קוויבעקער רעזאלוציעס, עם האט ניט געדארפט נאכגעמאכט ווערען פון דער גרויס־בריטאניע, און דער גזעזץ־פראיעקט איז אנגענומען געוואָרען פון׳ם פארלאמענט, באקאנט אלס דער "בריטיש נאָרטה אמעריקען עקט 1867".

דעם 29־טען מערץ 1867 האָט דער אקט באקומען די קעניגלִיכע צושטימונג, און דעם 22־טען מאי איז אריוסגענעבען געוואָרען די פראקלאמאציע, אין וועלכער דער ערשטער יולי פונ׳ם יאָהר 1867 איז פראקלאמירט געוואָרען אלס דער גע־בורטסטאג פון דער ״דאָמיניאן אף קאנאדע״, א טאָג וואָס ווערט יעהרלִיך גע־פייערט איבער׳ן גאנצען לאנד.

צוערשט ״נייַ־פראנקרייך״ אלס א פראנצויזישע קאָלאָניע, שפעטער אונטער ענגלישען באזיץ, איז יעצט קאנאדע אריבער אין דעם דריטען און וויכ־טיגסטען פעריאָד פון איהר געשיכטע — א פאראייניגטע קאנאדע, מיט א רע־גיערונגס־סיסטעם, וואָס האָט איהר געגעבען א פעדעראלע רעגיערונג, אָבער אויך ניט בארויבט די אויטאָנאָמיע פון די פראָווינצען.

״דער בריטיש נאָרטה אמעריקען עקט״ שטעלט פעסט די יוריסדיקציע פון דער פעדעראלער רעגיערונג, און די רעכטען פון די פראָווינצען, איבערגע־בענדיג דער ערשטער אלע ענינים פון אלגעמיינער וויכטיגקייט פאר׳ן גאנצען לאנד, און איבערלאָזענדיג פאר די פראָווינצען די לאָקאלע אינטערעסען, אָבער אין בייַדעם רעגיערונגען איז פעסטגעשטעלט דער פרינציפ פון פאראנטוואָרט־לִיכער רעגיערונג.

לויט דעם ב. נ. א. אקט האָט די פעדעראלע רעגיערונג די יוריסדיקציע און דאָס רעכט אנצונעהמען געוועצען איבער פאָלגענדען — שטייערען, רעגיערונגס־הלואות, באשטימען רעגיערונגס־באאמטע (דאָמיניאן), וואהלען, פאלקס־צעל־זוס, נאטוראלִיזירען אויסלענדער, מילִיטער און פלאָטען־דיענסט, פאָסט־פארוואלטונג, גערִיכטען, האנדעל און קאָמערץ, היראט און גט׳ן, עפענט־לִיכע ארבייטען אייזענבאהנען, פארוואלטונג איבער די אינדיאנער און זייערע לענדרייען א. ד. ג. די פראָווינצען וועלכע האָבען יוריסדיקציע איבער אלע פראָווינציעלע ענינים און געוועצגעבונג פראָווינציעלע שטייערען און לענדרייען, בילדונגס־סיסטעם און עהנלִיכע פראָווינציעלע אנגעלעגענהייטען.

בייַדע׳ם רעגיערונגען וועלען אָנגעפִירט דורך מיניסטעריומס וועלכע זע־נען פאראנטוואָרטלִיך צום פארלאמענט אדער צו די פראָווינציעלע לעגיסלאטורען, און דיעזער אופן פון אדמיניסטראציע און פארוואלטונג האָט זיך ארויסגעוויזען צו זיין צופרידענשטעלענד.

דער ״בריטיש נאָרט אמעריקען עקט״ האָט אויך פארזיכערט די פראנ־צויזישע פארטרעטערשאפט אין פעדעראלען פארלאמענט, געבענדיג קוויבעק א פארטרעטערשאפט פון 65 מיטגלִיעדער (די צאָהל קען ניט געענדערט ווערען) און באַוויליגענדיג פאר די אנדערע פראָווינצען א פארטרעטערשאפט לויט דער פראָ־פאָרציע פון דער קוויבעקער באפעלקערונג.

די אנפאלען אויף קאנאדע

אין עטליכע פון די פריהערדיגע קאפיטלאך זענען שוין דערמאהנט געוואָרען די פיעלע פאלען, וועלכע קאנאדע אלס אן ענגלישע קאלאָניע איז אריינגעצויגען געוואָרען דירעקט און אונדירעקט אין דער ענגלישער פאליטיק בכלל, און ממילא איז אויך קאנאדע'ס שיקזאל אפטמאהל געקומען אין באריהרונג מיט די פאסירונגען, קאמפען, און מלחמות וואָס ענגלאנד האָט געפיהרט מיט אנדערע, צו די לעצטע מעגען אויך צוגערעכענט ווערען די פינינען־אנפאלען.

זייט אין אירלאנד האָט זיך ענטוויקעלט דער קאמף פאר באפרייאונג, צו באפרייען אירלאנד פון דער ענגלישער הערשאפט, זיינען פון צייט צו צייט ארגאניזירט געוואָרען פארשיעדענע גרופען פון אירלענדער, וועלכע האָבען זיך געשטעלט אלס אויפגאבע פריהייט און אונאפהענגיגקייט פאר אירלאנד, אויבע פון דיעזע גרופען, וועלכע האָט זיך געשטעלט אלס ציעל די עטאבלירונג פון א זעלבסטשטענדיגער אירלענדישער רעפובליק, און וועלכע האָט זיך אָנגערופען מיט דעם האלב־מיסטישען נאָמען "פיניענס" נאָך דער לעגענדארישער גרופע פון אירלענדישע קריעגס־העלדען, האָט זיך פון אירלאנד אויף פארצווייגט אין די פאראייניגטע שטאטען, וואו פיעלע פאראיינען זענען ארגאניזירט געוואָרען צווישען די אירישע אמעריקאנער.

וועלן אין אמעריקא איז געענדיגט געוואָרען דער בירגער־קריעג, און די ארמייען פון ביידע קעמפענדע צדדים, די צפון אין דרום שטאטען זענען צוזאָמען געוואָרען, זענען צווישען די באפרייטע סאָלדאטען אויך געווען פיעלע אירלענדער, וועלכע האָבען פריהער געדיענט אין דער ארמיי, און אזוי געוואָרען געאיבטע סאָלדאטען. די אירלענדישע פיהרער האָבען דארום באשלאָסען דיעזען עלעמענט אויסצונוצען און געפלאנעוועט אן אויפשטאנד געגען ענגלאנד, און איינער פון זייערע פלענער איז אויך געווען אן אנפאל אויף קאנאדע, וועלכער זאל געמאכט ווערען דורך נייי־ענגלאנד. די קלאנגען וועגען אן אנפאל אויף קאנאדע האָבען זיך שנעל צוטראגען איבעראל. צוערשט האָט מען עס אפילו ניט געשענקט קיין אויפמערקזאמקייט, אבער ווען אין פריהלינג 1886, האָבען זיך ארום די פארשיעדענע גרענעץ־פונקטען אנגעהויבען צונויפזאמלען פיעל אירלענדישע קעמפער, האָט מען זיך אין קאנאדע געוואָרען ערנסט גרייטען צו דעם.

צוערשט האָבען זיך געהאלט פארשפרייט קלאנגען, אז דער אָנפאל וועט פאָרקומען איכ"ם אירלענדישען נאציאנאלען יום טוב טאג, סט. פעטריק (דער 17־טער מערץ), אבער דיעזער טאג איז רוהיג פארבי, און די ערשטע פאר־

זוכען פון אן אנפאל זענען ערשט געמאכט געווארען אין חודש אפריל, ארום די גרענעצען פון ניו בראנזוויק. דאָס אָנקומען אָבער פון די קאנאדער טרופען צו דיעזע פונקטען, האָט צושטערט די פלענער פון די אנפאלער, וועלכע האָבען זיך אויף שנעל צוריקגעצויגען. ערשט דעם ערשטען יוני איז א ווירקליכער צו־זאמענשטויס פאָרגעקומען אהום דעם ניאנארא גרענעץ, וועו איינער פון די פי־ניען־פיהרער, געווארעל א'נעיל איז מיט א גרופע פון ניין הונדערט מענשען אריבער דעם גרענעץ ביי בלעק ראק, און געלאנדעט ניט וויט פון פאָרט אירע, צו באגעגענען די אָנפאלער זענען ארויסגעשיקט געווארען סאלדאטען פון טאראנטא און האמילטאן, צו וועלכע עס האָבען זיך נאָך אויף אָנגעשלאָסען פיעלע וואר לונטירען, אָניעל האָט דערווייל פארנומען כמעט אָהן שום אפאזיציע פאָרט אירע, און געגרייט זיך צו מארשירען צום וועלאנד קאנאל, דאָרטען איז שפעטער פאָרגעקומען א בלוטיגער צוזאמענשטויס, ביי וועלכען פיעלע לעבענס זענען אומגעקומען, אין טראצדעם וואָס קיין צד האָט ניט געזיגט, האָבען אָבער די אנפאלער באשלאָסען אויפצוגעבען זייערע אטאקעס, און זיך צוריק־געצויגען איבער'ן גרענעץ.

אזוי האָט זיך געענדיגט דער ערשטער אנפאל, אָבער מיט עטליכע יאָהר שפעטער, אין 1870, איז דיעזע טעטיגקייט פון די פיניער וויעדער באגייט געווארען. ארום חודש מאי, האָט געווארעל א'נעיל וויעדער געמאכט א פארזוך אָנצופאלען אויף קאנאדע, דאָס מאָהל פון צוויי פלעצער, אָבער אין ביידע ערטער זענען די פארזוכען צוריקגעשטויסען געווארען. דערצו האָט זיך נאָך אויך אריינגעמישט די אמעריקאנער רעגיערונג, און ארעסטירט א'נעיל'ן, און אָהן דער פיהרערשאפט, און אויך דורך'ן דורכפאל פון דער באוועגונג אין אירלאנד גופא, האָט די נאנצע אונטערנעהמונג געפלאצט.

* * *

די באזונדערע פראָווינצען פון קאנאדע זענען שוין יעצט דורך'ן "בריטיש נאָרט אמעריקא עקט" געווארען פאראייניגט אין איין אויטאנאָמער "דאָמיניאן". די באזונדערע פראָווינצען זענען באמת געבליבען ביי זייערע אויטאנאָמע רעכטען מיט זייערע באזונדערע פארוואלטונגען, אָבער חוץ זיי האָט נאָך יעצט אויך געדארפט געשאפען ווערען אן אלגעמיינע פארוואלטונג, א פערראלע רעגיערונג מיט א פערראלען פארלאמענט. און עס איז דארום געווען צו ערווארטען, או די פערזאָנען וועלכע האָבען געארבייט פאר דער קאָנפעדעראציע, און עס גע־האלפען פארווירקליכען, וועלען יעצט ניט בלייבען שטעהן אין א זייט, נאָר

פארקעהרט, העלפען פארפעסטיגען די נייע אָרדנונג.

טראָצדעם וואָס איידער קאנאדע האָט באקומען א פאראַנטוואָרטליכע רעגיערונגס־פאָרמע, איז דאָס רעכט פון די דאמאַלסדיגע לעגיסלאַטורען שטארק באגרענעצט געווען, דאָך איז עס געווען א געוויסע פארלאַמענטארישע רעגירונגס־פאָרמע אפילו באגרענעצטערהייד, און פארשטעהט זיך אז אזוי ווי עס זענען לעבען געווען פארשיעדענע גרופען מיט באזונדערע אינטערעסען און באציהונגען, האָט זיך עס אויך געמוזט אפשפיגלען אין דער אסעמבלי־פארטרעטערשאפט, וואו די פארטייען האָבען זיך אָנגעהויבען צו גרופירען לויט ען ענגלישען מוסטער, אין קאָנסערוואטיוועז און ליבעראַלען.

וועז דושאָהן איי. מעקדאָנאַלד'ן איז איבערגעגעבען געוואָרען די אויפגאבע צו פאָרמירען דעם ערשטען פעדעראַלען קאבינעט, האָט ער געזוכט צו זיין אומפארטייאיש, און צוציהען די פערזאָנען, וועלכע זענען געווען ארבערגעגעבען דעם קאָנפעדעראציע־נעראַנק, ניט אכטענדיג אויף זייער פארטייאנגעהעריגקייט. פאַליטיש קען דאָרום דאס ערשטע מיניסטעריום באצייכענט ווערען אלס א ליבעראַל־קאָנסערוואטיווע, א קאבינעט וואָס איז באשטאנען פון דרייצעהן מיטגלידער, אין וועלכען אנטאריא האָט געהאט פינף פארטרעטער, קוויבעק, פיער, ניו בראָנזוויק, צווייי, און נאָווא סקאָשיא צווייי. דעם 7־טען נאָוועמבער 1867 איז זיך דער ערשטער קאנאדער פארלאמענט צוזאמענגעקומען, און ווי די קאנאדער היסטאריקער הופען אָן דעם ערשטען פארלאמענט, איז עס געווען א קערפערשאפט וואָס האָט געשאנקען איהר הויפט־אויפמערקזאמקייט, אויסצובריייטען קאנאדע צו די ברעגעס פון ס'ם פאסיפישען ים.

קלענערע ישובים און קאָלאָניעס זענען שוין לאנג געווען איבער דעם גאנצער לענג און בריים פון דער קאנאדער וועסט און אויך ארום די פאסיפישע ברעגעס, אָבער אויך דעם גרעסטען שטח פון דיעזע אלע טעריטאריעס האָבען געהאט קאָנצעסיעס פארשיעדענע האנדעלס־קאָמפאניעס ווי די האדסאָנ'ס בעי קאָמפאניע און אנדערע, וועלכע האָבען עקספלואטירט דיעזע לענדרייען מעהר פאר זייערע אייגענע צוועקען ווי געטראכט צו באזעצען זיי. אייגע פון די ערשטע רעזאָלוציעס, וועלכע איז אייגענטראגען געוואָרען אין פארלאמענט איז דאָרום געווען, אז מען זאָל א טייל פון דיעזע קאָנצעסיעס צוריקציהען, ווי דעם גענענט באקאנט אלס רופערט'ס לאנד, און די צפון־מערב טעריטאריע (דער גענאנד פון וועלכען עס האבען זיך שפעטער גבילדעט די מערב־פראווינצען).

אָבער אום צו קענען אנעקסירען דיעזע טעריטאריעס צו דער קאנאדער דאָמיניאָן, איז קידם כל נויטיג געווען די צושטימונג פון ענגלאנד, און אויך צוערשט דורכצוקומען מיט דער האָדסאָנ'ס בעי קאָמפאניע. ביידע שוועריגקיי־

טען זייגען ענדליך בייגעקומען געווארען. ענגלאנד האט צוגעשטימט צו דעם, און מיט דער האדסאנ׳ס בעי קאמפאניע איז מען דורכגעקומען, אז פאר אפזאגען זיך פון איהרע קאנצעסיעס, זאל זי דערפאר באקומען דריי הונדערט טויזענד פונט שטערלינג מזומן געלד, און א צאהל לאנד אין די געגענדען, וואו זי האט געהאט האנדעלס־פאסטענס. אבער וועז אלעם איז שוין געווען גרייט איבערצונעהמען דיעזע טעריטאריעס, האט זיך מיט אמאל באוויזען א נייע שווערי־קייט, און עס האט אפילו געפיהרט צו אויפשטאנדען.

דער פארשלעגער פון דעם פלאן, אז מען זאל אויסקויבען די קאנצעסיעס איז געווען וויליאם מעקדוגעל, און ווען די זאך איז באשלאסען געווארען, איז מעקדוגעל׳ן איבערגעגעבען געווארען די אויפגאבע די זאך דורכצופיהרען. לויט א פארלאמענט אקט אנגענומען אין יאהר 1869, האט א ליוטענאנט־גאווערנאר צוזאמען מיט א קלייגעם ראט (קאונסיל) געדארפט פארוואלטען מיט זייערע טעריטאריעס, ביז וואנען עס וועט קענען איינגעשטעלט ווערען א פארמאנענטע רעגיערונגס־פארם. מעקדוגעל האט נאך געזאלט ארום כוף יאהר (ארום דער צעמבער) איבערנעהמען זיינע פליכטען, און ער האט זיך שוין געמומען גרייטען אפצופאהרען קיין פארט געררי, וואס איז געווען א קלענערער צענטר אין דעם מערב ישוב. אבער וועז ער איז אנגעקומען אהין, האט ער געהאט אן אי־בערראשונג. אנקומענדיג צו די גרענעצען פון יענעם געגענד, האט א הם א פראנצויזישער־האלב־אינדיאנער (פון געמישטער הייראט צווישען די פראנצויזען און אינדיאנער) איבערגעגעבען אן אפיציעלע ערקלעהרונג, אין וועלכער עס איז איהם פארבאטען געווארען איבערצוטרעטען די פארבאטענע טעריטאריע.

טראצדעם וואס די הויפט־פארוואלטער פון דער האדסאנ׳ס בעי קאמפאניע אין לאנדאן האבען גהאט צוגעשטימט צום געשעפט, אז זיי זאלען אויפגעבען זייערע קאנצעסיעס פאר דער צוגעשטימטער סומע, האבען זיך אבער דער קאמפאניעם בעאמטע אויף דער זייט ים גאנץ אנדערש באצויגען צו דער זאך. די אלע בעאמטע ווי אויך די הענדלער און מעקלער, זיינען צו דערזעלבער בייט אויך געווען זשותפים אין דער קאמפאניע, און פלעגען באקומען א טייל פון די פארדיענסטען, וואס די קאמפאניע פלעגט האבען אי פון דעם האנדעל, און אי פון דער גאנצער עקספלואטאציע פון דיעזע רייבע לענדערייען איבער וועלבע די האדסאנ׳ס בעי קאמפאניע האט גהאט אויסשליסליבע קאנצעסיעס. וועז דער קאמפאניעס פארוואלטער אין לאנדאן האבען באשלאסען אויפצוגעבען די קאנ־צעסיע, האט עס דארום גענומיינט פאר זיי א גרויסער פארלוסט, און זיי האבען זיך דארום שטילערהייד גענומען העצען די פראנצויזישע־האלב־אינדיאנער, וועלכע זענען געווען די מהרסטע איינוואוינער אין יענעם געגענד, אז זיי זאלען

ניט דערלאָזן, אז די קאָנצעסיע זאָל אוועקגענומען ווערן פון זיי, ווייל דאָס וועט זיי שאדען צו זייערע פארדינסטן. פארשטעהט זיך, אז אזא ארגומענט האָט געווירקט.

געוויסע פרעטענזיעס האָבען אויך געהאט די דאָרטיגע קאָלאָניסטען און די אנדערע וויסע און געמישטע איינוואוינער. זיי האָט וויעדער פארדראָסען, וואהום די רעגיערונג האָט זיך מיט זיי פריהער ניט באראטען וועגען דער רעגיערונגס־פאָרמע, וואָס זאָל דאָרטען איינגעפיהרט ווערן. מאנכע האָבען אויך געהאט געוויסע יאנד־פריוויליגיעס, אין זיי האָבען געוואָלט אז פריהער זאָל וועגען דעם באשטימט ווערן, איידער דער געגענד געהט איבער צו דער נייע רעגיערונג, אין טראצדעם וואָס אינערליך זענען זיי געוועזען צופריעדען צו באָפרייען זיך פון דער ממשלה פון דער האָדסאָנ'ס בעי קאָמפּאניע, האָבען זיי זיך דאָך צוליעב די אויבענדערמאָהנטע אורזאכען טיילווייז געפיהלט געקריוודעט.

די אלע אומצופריעדענע, די האלב־געמישטע באפעלקערונג וי אויך די וויסע, האָבען זיך דארום פארמירט אין א "קאונסיל", האָבען אָפּגעשטעלט די ארבייט, און באשלאָסען צו פארטיידיגען זייערע רעכטען און פריוויליגיעס אויף די לענדעריין, וואָס זיי האָבען געהאלטען, און דער סעקרעטאר פון דיזעזען "קאונסיל" לואי ריעל איז עס געוועזען דער יעניגער, וועלכער האָט צוזאמענגעשטעלט דעם אָפיציעלען "נאָטים" וואָס איז מעקדוגעל'ן איבערגענעבען געווארען ביי זיין אָנקומען.

מעקדוגעל האָט, ווי מען האָט געקענט ערוואַרטען, איגנאָרירט דעם "נאָטים", און פארגעזעצט זיין רייזע צום האנדעלס־פאסט און צענטר פון דער האָדסאָנ'ס בעי קאָמפּאניע, אָבער ווי ער איז נאָר איבערגעטרעטען די פארבאָטענע טעריטאריע, האָט זיך באוויזען א גאנץ גרויסע גרופּע פון רייטענדע פראטעסטאנטען, וועלכע האבען דעמאנסטרירט געגען זיין באשלוס, אזוי אז מעקדוגעל האָט געפונען פאר ראטזאם צוריקצוציהען זיך קיין פעמביינא, וואו ער האָט זיך פריהער געהאט אָפּגעשטעלט. אָבער דאָס האָט די אויפגערייצטע ניט צופריעדענגעשטעלט. נאָך דעמזעלבען טאג האָבען זיך די האלב־געמישטע איינוואוינער צוואמענגעקליבען ביים טויך סאלל, אויף וועג צווישען פעמבינא און פאָרט געררי, און אונטער ריעל'ס פיהרערשאפט, האָבען זיי כמעט אָהן שום וויידערשטאנד פארנומען דעם הויפּט־פאָסט פון דער האָדסאָנ'ס בעי קאָמפּאניע — פאָרט געררי. דער "קאונסיל" האָבענדיג דערגרייכט דעם ערשטען זיעג, האָט דאן ארויסגעלאָזען א פראָקלאמאציע, דיפענדיג דער באפעלקערונג צו שיקען פארטרעטער צו א קאָנווענשאן וואו זייערע פאָדערונגען זאָלען קענען

געווי פארמולירט ווערן, און דעם זעבצעהנטען נאוועמבער איז זיך אזא קאנ־
זועגשאן צוזאמענגעקומען. עס זענען זיך צוזאמענגעקומען פארטרעטער אי פון
דער פראנצויזישער און אי פון דער ענגלישער באפעלקערונג, אבער אזוי ווי די
קאנזועגשאן האט זיך אזוי שנעל ניט געקאנט אייניגען ווען א באשלוס, האט
ריעל צוזאמען מיט'ן "קאונסיל" דערווייל איבערגענומען די רעגיערונג איבער דע
פראווינץ, פארמירענדיג א פראוויזאריש רעגיערונג מיט איהם, ריעל'ן אלס
פרעזידענט.

צוליעב די אויסגעברוכענע אומרוהען האט זיך די קאנאדער רעגיערונג
דערווייל ענטזאגט צו כאצאהלען די הארסאנ'ס בעי קאמפאניע די פארשראכענע
דריי הונדערט טויזענד פונט, ביז וואנען ארדנונג ווען ניט צוריק אויסגעשטעלט
ווערן. דער דאטום פון איבערנעהמען דיזען טעריטאריעס איז דארום דערווייל
אפגעלענט געווארן, און מעקדוגעל איז צוריקגעפאהרען קיין קאנאדע, די
פראוויזאריש רעגיערונג האט זיך דערווייל פעסטער עטאבלירט, אזן אפילו
געגרינדעט א צייטונג "די נייע נאציע", וועלכע האט געפרעדיגט אז מען זאל זיך
אנשליסען אין די פאראיניגטע שטאאטען.

פון קאנאדע האט מען דערווייל אהין אויך אפגעשיקט א קאמיסיע, וועלכע
זאל אונטערזוכען די אורזאכען פון די אומרוהען, אזן דער קאמיסיע איז ענדליך
געלונגען צו פועל'ן, אז מען זאל צוזאמענרופען א נייע קאנווענשאן, וואס זאל
אויסערווועלען א דעלעגאציע, וועלכע זאל פארלענגען אין אטאווא די טענות פון
דער באפעלקערונג. פאסירונגען אויף'ן פלאץ אבער גופא, האבען די זאך
טיילוויז פארשוועדט.

נאך אייניגע מעקדוגעל האט זיך געהאט צוריקגעצויגען, אזן אייניגע מען
האט נאך געוואוסט פון די נייע אומשטענדען, אז די איבערנעהמונג פון די
קאנצעסיע־לענדרייען איז דערווייל אפגעלענט געווארן, האט ער ארויסגעלאזען
א פראקלאמאציע צו דער לאיאלער באפעלקערונג, אז זיי זאלען איהם
העלפען אונטערדריקען דעם אויפשטאנד. א גרופע אייניגע אויגען האבען זיך דא־
רום אפגערופען, פון וועלכע א דר. שולץ איז געווען דער פיהרער. ריעל אבער
האט זיי אלעמען פארנומען אלס קריעגס־געפאנגענע אזן זיי פארשפארט אין פארט
גערי. שולץ איז שפעטער אנטלאפען, אזן מען האט יעצט ערווארט, אז
ריעל זאל אלעמען בעפרייען. ווען דאס איז אבער ניט געשעהן, האבען זיך די
ענגליש־שפרעכענדע אייניגע פון ארום פארטעדוש לא פריירי צוזאמענגע־
קליבען, כדי צו אטאקירען פארט גערי, אזן באפרייען די געפאנגענע. ריעל
האט דערשרעקענדיג זיך צוגעשטעלט באפרייט די געפאנגענע, אבער ווען די פאר־
טעדוש לא פריירי אייניגע האבען זיך אנגעהויבען צו צוגעהן, האט ער זיי

הינטער פּאָרט געררי אלעמען איבערגענומען, און זיי פארשפארט. דערשיסענדיג אביסעל שפּעטער איינעם פון די געפאנגענע, א געוויסען טאמאס סקאָט, געגען וועלכען ריעל האָט געהאט פערזענליכע קריוודעס.

דיעזער קאלט־בלוטיגער מאָרד, האָט דארום ארויסגערופען גרויס ענטריסטונג אין גאנץ קאנאדע, און באזונדערס אין אנטעריא, וואו שטימען האָבען זיך אפילו אנגעהויבען צו הערען, אז מען זאל דער דעלענאציע ניט אויפנעהמען און מיט די "רעבעלען" ניט פארהאנדלען. אָבער אזעלכע פּראָטעסטען זענען געווען איינצעלנע, מען האָט די דעלענאציע אויפגענומען, און אלס רעזולטאט פון די פארהאנדלונגען איז געקומען דער מאניטאבא אקט פון יאָהר 1870. לויט דיעזען אקט איז פון די ישובים ארום דעם "רעד ריווער" (רויטער טייך) און פּארטעדזש לא פרייריי, מיט'ן גאנצען ארומיגען געגענד, באשאפען געוואָרען די פּראָווינץ מאניטאבא. באוויליגענדיג איהר אלע רעכטע און פריווילעגיעס פונ'ם "בריטיש נאָרט אמעריקא עקט", מיט דער אייניציגער אויסנאהמע אז די רעגיערונגס־לענדרייען פון דער פּראָווינץ זאלען זיין אונטער'ן קאנטראל פונ'ם דאָמיניאן פארלאמענט. א צאָהל לאנד איז אפּגענעבען געוואָרען דער האלב־נעמישטער באפעלקערונג, עס איז געשאפען געוואָרען א פּראָווינציעלע רעגיערונג, פון א ליוטענאנט גאווערנאָר, לעגיסלאטור־ראט און אן אסעמבלי (שפּעטער איז דער לעגיסלאטור־ראט אפּגעשאפט געוואָרען), און דעם 5־טען יולי 1870, איז רופערט'ס לאנד, די נאָרט־וועסט טעריטאריע און די פּראָווינץ מאניטאבא פראקלאמירט געוואָרען אפיציעל אלס טייל פון דער קאנאדער דאָמיניאן.

בריטיש קאלאמביא שלוסט זיך אן אין דער "דאמיניאן"

מיט מאניטאבא'ס אנשלוסונג אין דער קאנאדער "דאמיניאן", האט זיך דער וואוקס פון קאנאדע ניט אפגעשטעלט, וויל אויך די איבעריגע געגענדען האבען איינגעזעהן די פארדיענסטען און בענעפיטען וואס די אנשלוסונג ברענגט מיט זיך, און א יאהר שפעטער נאך מאניטאבא'ס אנשלוסען זיך, איז אויך בריטיש קאלאמביא געווארען א טייל פון דער קאנאדער דאמיניאן.

די גאנצע קאנאדער וועסט ווי אויך די פאסיפישע ברעגעס זענען באמת ניט געוואקסען אזוי ראש אין דער באפעלקערונג, ווי דער פאל איז געווען מיט מזרח קאנאדע, דערפאר אבער האט זיך דער ישוב דארטען דאך ענטוויקעלט, אפילו אויך א לאנגזאמען אופן. די גרויסע שטרעקעס לאנד פון דער גרויסער און ברייטער וועסט פלעגען הויפטזעכליך אויסגענוצט ווערען פאר'ן יאנד און האנדעל מיט דער רויטער באפעלקערונג, אבער יעדע קאמפאניע וואס האט דארטען אנגעפירט האנדעל, האט אויך טיילווייז געמוזט מאכען קאלאניזאציאנס פארזוכען — דאס איז געווען א פונקט אין כמעט אלע טשארטערס, וואס די פארשיעדענע קאמפאניעס פלעגען באקומען.

אזוי האט נאך לאנג סעלקווירק, דער הויפט אנפירער פון דער האדסאנס בעי קאמפאניע אינ'ם אנהויב פונ'ם נייניצעהנטען יאהרהונדערט געמאכט א קאלאניזאציאנס־פארזוך, און טראץ אלע שוועריגקייטען, איז די צאהל פון די קאלאניסטען (סעטלערס) ביסלאכווייז געוואקסען די צוויי הויפט האנדעלס קאמפאניעס וואס זענען געווען טעטיג אין יענע טעריטאריעס זענען געווען די האדסאנ'ס בעי קאמפאניע און די נארט וועסט קאמפאניע, ביידע פארשטעהט זיך האבען קאנקורירט צווישען זיך, און דאס האט געשטערט דער קאלאניזאציע, אבער וען אין יאהר 1821 האבען זיך ביידע קאמפאניעס פאראייניגט (לויט אן אקט וואס איז אנגענומען געווארען אין בריטישען פארלאמענט, איז די נארט־וועסט קאמפאניע געווארען א טייל פון דער עלטערער האדסאנ'ס בעי קאמפאניע), און דער קאמף און די קאנקורענץ איז דאדורך אפגעשטעלט געווארען, האט קודם כל געוואונען פון דעם אויך די קאלאניזאציאנס־טעטיגקייט, און מעהרערע "סעטלערס" זיינען דאמאלס צוגעקומען אין יענע פיאנערען־געגענדען, וועלכע האבען זיך גערוקט אלץ ווייטער און ווייטער, טיעפער אין לאנד אריין.

די זעלבע אורזאכען, וועלכע האבען די נאוויגאטארען און ים־פארשער געטריבען צו מאכען רייזעס און אונטערזוכונגען ארום דעם אטלאנטישען און אנדערע ימים, האבען זיי אויך געטריבען דורך די פיעלע יאהרהונדערטער צום

פאסיפישען אָדער שטילען ים.

די האָדסאָנ׳ס בעי קאמפאניע, האָט נאָך אזוי פריה ווי אין יאָהר 1670 באקומען איהר טשארטער, וואָס האָט איהר געגעבען אויסשליסליכע האנדעלס־רעכט איבער׳ן גאנצען לאנד, וואו עס שטראמען טייכען, וועלכע פאלען אריין אין האָדסאָן בעי. וועלכע מיט יאָהרען שפעטער איז געגרינדעט געוואָרען די נאָרט־וועסט האנדעלס קאמפאניע, האָט זי געמוזט זוכען אנדערע געגענדען, וואו אויסצושפרייטען איהר האנדעל. די גרויסע נאָרט וועסט טעריטאריעס זענען שוין פארנומען געוועזען פון דער עלטערער קאמפאניע, און נייע פלעצער פאר פראָפיטען, האבען געמוזט געזוכט ווערען. די מענשען פון דער לעצטער האנדעלס־קאמפאניע האָבען דארום געמוזט אריינדרינגען אלץ טיפער אין לאנד אריין, זיי האָבען אויסגעזוכט אוו ענטוויקעלט די וועגען אין און איבער די הויכע אוו שפיציגע "ראקי מאונטיינס", שטויסענדיג זיך אלץ נעהענטער צום פאסיפישען ים, וואָס פארבינדט היינט צו טאג קאנאדע מיט אויען אוו מיט׳ן גאנצען מזרח, אוו די וועגען וואָס די אמעליגע פיטער העלפער זיינען געווען די ערשטע אויסצוגעפינען ווערען נאָך ביז היינט צו טאג געוויזט אויף צו פארבינדען דעם גרויסען קאנאדער שטח, וועלכער ציהט זיך פון איין ברעג ים ביז א צוויטען ברעג ים.

נאָך אין דעם יאָהר 1778, האָט דער ענגלישער ים־פארשער קאפיטאן קוק אויסגעפונען אוו גאנקערט מיט זיינע צוויי שיפען ארום דעם וואנקאָווער אינזעל, ביים פאסיפישען ים, וואו ער האָט שוין אנגעטראפען א גרויסען אינדיאנער ישוב. די מאנגאלירען (אזוי איז דער נאָמען פון די דארט־געזעסענע אינדיאנער) זיינען געווען צושפרייט אין דערפער איבער׳ן גאנצען ים־ברעג, אוו זיי האָבען גאנץ פרייוויליג באגעגענט די אייראפייער. וועלכע קאפיטאן קוק׳ס עקספעדיציע, זענען וויט אוו ברייט באקאנט געוואָרען, זענען אהין אין יאָהר 1786 אָפּגעפאָהרען ניט וועניגער פון פיער האנדעלס־עקספעדיציעס, וועלכע האָבען געהאָפט רייך צו ווערען פון׳ם דאָרטיגען פוטער־האנדעל. סוחרים פון אלע עקען וועלט האָבען אנגעהויבען שטראמען אהין, כינעזער, אמעריקאנער, ענגלענדער, אין דער פונדאמענט פאר א וויסען ישוב ביים פאסיפישען ים איז אויף אזא אופן געלעגט געוואָרען.

אן ענגלישער קאפיטאן, דושאָהן מיערס, איז געווען דער ערשטער אריס־צוקומען אהין מיט אייראפייאישע ארבייטער, אוו אויסבויען א קלייניעם האנדעלס־צענטר נאטקא. אָבער פונקט ווי דער קאנאדער ישוב ביים אטלאנטישען ים איז געווען א פונקט פאר צוזאמענשטוסען צווישען ענגלאנד אוו פראנקרייך, אזוי האָט דער ישוב ביים פאסיפיק גלייך ביים אנהויב ישוב אריסגערופען א וויכטיגען קאנפליקט צווישען ענגלאנד אוו שפאניען.

שפאניען, וועלכע איז נאך דאמאלס ניט געווען ארונטער פון איהר גדולה, האט צו יענער צייט נאך קאנטראלירט פיעל טעריטאריע אין צפון אמעריקא, ווי דעם שטאאט לואיזאנא, וואס פראנקרייך האט איהר געהאט אפגענעבען. ווייטער אבער פון סאן פראנציסקא אין קאליפארניא, איז איהר ממשלה ניט געגאנגען, אבער שפאניען האט געגלויבט אז זי האט דאס אייגענטום רעכט אויף בערג גאנצען פאסיפישען ברעג, און וועז זי האט דערהערט אז אן ענגלישער קאפיטאן האט דארטען גאר אנגענאנגען א ישוב, האט זי פונ׳ם פארט סאן בלאס אין מעקסיקא ארויסגעשיקט אהין א קריעגס־שיף, און פארנומען קאפיטאן מיער׳ס דארף, און אויך קאנפיסקירט דאס נאנצע אייגענטום, ווי אויך זיינע שיפען. צווישען ענגלאנד און שפאניען איז עס אלזא געקומען צו א צוואמענשטויס, אבער דער קאנפליקט האט זיך געענדיגט בלוטלאז, און נאך פיעלע פארהאנדלונגען, האט שפאניען אין יאהר 1790 אויפגענעבען איהרע תביעות, צוריק אומנעקעהרט דעם האנדעלס־פאסט, באצאהלט מיערס׳ען פאר זיין שאדען, און די אונטערטאנען פון ביידע מלוכות האבען באקומען די זעלבע פריוויליגיעם צו באזעצען זיך דארטען אויף ניט־אקופירטער טעריטאריע. אין די קומענדע עטליכע יאהר, האט לויט׳ן אויפטראג פון דער ענגלישער רעגיערונג, קאפיטאן דושארדזש וואנקאווער דארטען אנגעפיהרט א רייהע אלזוייטיגע אויספארשונגען.

די נארט וועסט קאמפאניע, וועלכע איז צולייב איהרע האנדעלס־אינטערעסען אלץ טיפער אריינגעהרונגען אין די געגענדען איבער די ״ראקי מאונטיינס״ האט אויך באשלאסען אויסצונוצען די פאסיפישע נעגענדען, און איהרע מענשען האבען דארטען זיך נעגומען אויסצובויען האנדעלס־פאסטענס, און בריטיש קאלאמביא, אדער ניי קאלעדאניען, ווי מען האט עס דאמאלס גערופען, איז פון זיי ענערגיש אויסגענוצט און אויסגעפארשט געווארען. אין גיכען איז די נארט וועסט קאמפאניע דארטען געווארען די אייניגיגע קאמפאניע, וועלכע האט פאקטיש קאנטראלירט דעם אינערליכען האנדעל, און געווארען דארטען אזא וויכטיגע מאכט, אז איהר אייגפלוס האט זיך אויך פארשפרייט איבער נאנץ קאנאדע, וואו עס האבען זיך נעפונען די פיעלע שותפים פון דער קאמפאניע.

דער האנדעל ארום די פאסיפישע ברעגעס איז געוואקסען, און דאס האט שוין ממילא געמוזא אווקלענען אן אנפאנג פון א גרעסערען ישוב, אבער דער פראצעס איז נאך פארשנעלערט געווארען צוליעב אן אנדער אורזאכע אויך.

אין יאהר 1848 האט אמעריקא באקומען דעם קאנטראל איבער קאליפארניא, צונעהמענדיג עס פון מעקסיקא. ענגלאנד האט דארום אין אמעריקא דערזעהען א שטארקען נעגנער נעגען זיך ביים פאסיפיק, און אום ניט צו פארליירען דעם קאנטראל דארטען, האט ענגלאנד דארום באשלאסען צו פארגרעסערען

די באפעלקערונג און קאָלאָניזאציע ארום דעם פאסיפישען ברעג. די ענגלישע רעגיערונג האָט צוליעב דער אַבגעגעבען דעם גאנצען וואנקוואווער אינזעל צו דער האָדסאָנ׳ס בעי קאמפאניע אין ארענדע אויף צעהן יאָהר, בתנאי זיי זאָלען דאָרטען אנפיהרען קאָלאָניזאציע. זיי האָבען עס געראַרפט קאָלאָניזירען דעם געגענד, פעסטשטעלען א רעגיערונגס־פּאָרם, און אויך אויסהאלטען אויף אייגענעם רעכענונג די רעגיערונגס־קאָסטען.

דער בריטיש קאָלאָמביער פּארלאמענט אויף׳ן וואנקאָווער אינזעל.

די האָדסאָנ׳ס בעי קאמפאניע האָט פון שטענדיג אן געהאט גרויס אייגפלום אין ענגלאנד, און דיעזער אייגפלום האָט עס איהר אויך דאָס מאָהל גע־

דיענט צו באקומען די באטרעפענדע קאנצעסיע, כאטש זי האָט נאר ניט קיין חשק געהאט צו באזעצען דעם געגענד. איהרע אינטערעסען זענען נאָר געווען נאָכן אנדערע. זיי זענען הויפטזעכליך פאראינטערעסירט געווען אין די גרויסע פּראָפיטען, וואָס דער פוטער־האנדעל טראָגט אריין, און קאָלאָניזירען דעם געגענד האָט עמיינט א שטערונג צום פּ־טער־האנדעל, וועלכער פאָדערט פרייע שטרעקעם לאנד. זיי האָבען דאָרום אפילו ניט געפּרוּבירט צו באזעצען קאָלאָניסטען, נאָר פארקעהרט נאָך שווערער געמאכט יעדען פארזוך פון קאָלאָניזאציע. אזוי איז למשל געווען דער פּרייז פון לאנד אין דעם דערביאיגען ארעגאן שטאָאט א דאָלאָר אן אקער, זיי האָבען אָבער באשטימט א פּרייז פון א פונט (שטערלינג) אן אקער, כדי צו פארטרייבען דעם חשק פון קאָלאָניסטען, וועלכע האָבען זיך דאָרטען געוואָלט באזעצען. זיי האָבען אויך באהאלטען פאר זיך אלע מינעראלי לענדערייען, און האָט איינער געוואָלט באשעפטיגען זיך מיט מינען־ארבייט, האָט ער זיי געמוזט פאר דער פּריוועלעגיע אָפּצאָהלען א שרעקליך גרויסען פּרייז. אלע שפּייז פּראָדוקטען אָדער אנדערע "סיפּלאיס" האָט מען געמוזט ביי זיי קויפען, און זיי האָבען פארשטעהט זיך גערעכענט הויכע פּרייזען פאר דעם.

אונטער אזעכע אומשטענדען האָט פארשטעהט זיך קיין גרעסערע קאָלאָניזאציע ניט געקענט אָנגעהן. און די וויסע באפעלקערונג איז דאָרום נאָר ניט געוואקסען. ווען די קאָנצעסיע איז זיי אָפּגענעבען געוואָרען, איז אויך אריינגעשטעלט געוואָרען א פונקט אינ'ם אפמאך, אז אויב ביז פינף יאָהר צייט וועלען זיי ניט מאכען קיין גרעסערען קאָלאָניזאציאנס־פארזוך, דאן זאָלען די פּריוועלעגיעם פון זיי אוועקגענומען ווערען. ווען די פינף יאָהר זענען פאריבער, האָבען מאכע געצויגען אויף דעם די אויפמערזאמקייט פון דער ענגלישער רעגיערונג (אין 1853), אָבער דער אייגנפלום פון דער קאָמפּאניע האָט צוגישט געמאכט דיעזע אָנקלאָגע, און זיי זענען ווייטער דאָרטען געבליבען די בעלי בתים.

לויט'ן אָפּמאך האָט מען דאָרטען אויך געדארפט צוזאמענרופען אן "אסעמבלי", אָבער מען האָט אויסגעארבייט אזא וואהל־רעכט, אז אויף'ן גאנצען אינזעל האָבען זיך ניט געפונען מעהר ווי זיעבען מענשען, וואָס זאָלען קענען נאכקומען די אלע וואהל־פּאָדערונגען, און די "אסעמבלי" איז דאָרום צוזאמענגעשטעלט געוואָרען פון דער קאָמפּאניעס בעאמטע, און פארשטעהט זיך, אז אזא קערפּערשאפט האָט אָנגענומען געזעצען, וועלכע זענען געווען אין אייגנקלאנג מיט דער קאָמפּאניעס, אינטערעסען.

פאר דער נאנצער צייט, וואָס די אלע פאסירונגען זענען פּאָרגעקומען אויף'ן וואנקוואוער אינזעל, איז אָבער דאָס הויפּט־לאנד, אָדער ווי מען האָט עס דאמאָלס גערופען נייע־קאָלעדאָניען געבליבען אין גאנצען אומבאזעצט, און

בלויז די אינדיאנער און דער קאמפאניעס מענשען פלעגען אהין פון צייט צו צייט קומען צולויעב'ן האנדעל. די צווייטע העלפט פון'ם נייַנצעהנטען יאהרהונדערט האט אבער אויך דאָרטען אריינגעבראכט אין ענדערונג. אינ'ם יאהר 1857 איז ענטדעקט געוואָרען גאָלד אהום די ברעגעס פונ'ם פרייזער טייך (דער "פרייזער ריוועד") איז דער גרעסטער טייך אין בריטיש קאָלאָמביא), און גלייך איז געוואָרען אהין א געלאף פון גאָלד־זוכער, איבערהויפט האבען זיך אהין א לאז געטאן די מיינערס פון קאליפאָרניא, כדי צו באארבייטען די דאָרטיגע גאָלד־פעלדער.

דער נאנצער כאראקטער פון דער גאָלד־זוכעריי איז געוועהנליך אנצוזאמלען אין עטליכע יאהר דעם קאָסטבארען מאטעריאל, און דאן קעהרט זיך צוריק דער גאָלד־זוכער צום באוצטען ישוב. דער גאָלד־זוכער איז ניט דער פיאָנער־קאָלאָניסט וואס גיט אף זיין ענערגיע וויַלדערנישען אין א ישוב צו פארוואנדלען. אבער בריטיש קאָלאָמביא איז געוואָרען דער צוציהונגס־מאגנעט הויפטזעכליך פאר'ן גאָלד־זוכער, און אין די ערשטע יאהרען האט עס געמוזט לאזען דעם גאָלד־זוכער שטעמפעל אויף'ן ישוב. א ניט איינגעזעסענע מיינער באפעלקערונג, א שטענדיגע וואנדערונג, דאס איז געווען בריטיש קאָלאָמביא אין דער ערשטער צייט. דאך איז בריטיש קאָלאָמביא פונקט ווי די אנדערע קאנאדער לענדערייען אויך געווארסטן. עס איז ארגאניזירט געוואָרען א רעגירונג פאר'ן נעגענד, עס האבען זיך אנגעהויבען ארום די פארשיעדענע גאָלד־פעלדער אויסצובויען קלענערע ישובים, און אין יאהר 1858 איז דער נעגענד ערקלערט געוואָרען אלס די פראווינץ בריטיש קאָלאָמביא, רעגירט פון א גר־בערנאטאר (גאווערנאר) און א קלייגעם ראט.

א לעבעדיגע טעטיגקייט איז דאָרטען פאָרגעקומען, מען האט געבויט פיעלע וועגען, כדי צו קענען בעסער און לייכטער צו צוקומען צו די גאָלד־פעלדער, צווישען וואנקוואווער אינזעל און בריטיש קאָלאָמביא איז אנגענאנגען א שטארקער האנדעל, הויפטזעכליך מיט די פארשיעדענע מינען־ארטיקלען, וועלכע זענען גוטיג געוועזען פאר די מיינערס, און די שטאדט וויקטאריא איז דאדורך אויסגעוואקסען אלס וויכטיגער האנדעלס־צענטער פאר'ן נעגענד.

צווישען באזונדערע קאָלאָניעס זענען דאס געוועזען (וואנקוואווער אינזעל און בריטיש קאָלאָמביא) אבער געוויסע געמיינשאפטליכע באציהונגען און פאר־בינדונגען זענען צווישען זיי געוועזען די נאנצע צייט. גאָלד־זוכעריי איז געוועזען די סבה פון דעם וואוקס פון דער דאָרטיגער באפעלקערונג, און דאס וואס דאס גאָלד האט אנגעהויבען וועניגער צו ווערען איז געוואָרען די אורזאכע, וואס די באפעלקערונג האט אנגעהויבען פארקלענערט צו ווערען. פאר דער

צייט פון דער גאָלד־זוכעריי איז דאָרטען די ווייסע באפעלקערונג אויסגעוואקסען ביז פערציג טויזענד, אבער אזוי שנעל ווי די גאָלד־קוואלען האָבען זיך אָנגעהויבען אויסצושפּעגן, האָט זיך אויך אָנגעהויבען דער צוריקקעהר פון די אלע אָנגעקומענע, און די באפעלקערונג איז שפּעטער נעפאלגען ביז צעהן טויזענט מענשען. דאָס האָט שטארק געווירקט אויף ען עקאָנאָמישען לעבען פון דעם ישוב, און מען האָט אָנגעהויבען צו רעדען וועגען א פאראייניגונג צווישען די צוויי קאָלאָניעס, כדי מיט פאראייניגטע כחות צו קענען בעסער נאכקומען די נייע לאגע און די שוועריקייטען, וואָס זענען געוואָרען א רעזולטאט פון דער באפעלקערונג־אויסוואנדערונג.

פאר דער צייט פון דער גאָלד־זוכעריי זענען אויך שוין געווען צוגעקומען א צאָהל שטענדיגע קאָלאָניסטען, ווייל דער ענגלישער פארלאמענט האָט זיך דאָך סוף כל סוף געמוזט צוהערען צו די קלאגען, וועלכע האָבען געהאלטען אין איין אָנקומען געגען דער הערשאפט פון דער האדסאָנ'ס בעי קאָמפּאניע. דער ענגלישער פארלאמענט האָט געמוזט באשטימען א קאָמיסיע וואָס האָט אונטערזוכט זוכט די זאך, און דער רעזולטאט פון דער אונטערזוכונג איז געווען, אז מען האָט אוועקגענומען דער קאָמפּאניעס פריוולעגיעס וועסט פון די "ראקי מאונטיינס", און דער באָדען וואָס איז פריהער קאנטראָלירט געוואָרען פון דער קאָמפּאניע איז יעצט איבערגעגאנגען צו דער רעגיערונג, וועלכע האָט פארלייכטערט די קאָלאָניזירונג.

די פאראייניגונגס־טענדענצען פון די ביידע קאָלאָניעס זענען אלץ מעהר בולט'ער געוואָרען, און זענען זיך צוזאמענגעקומען מיט די אינטערעסען פון דער באפעלקערונג, אזוי אז אין יאָהר 1866, האָבען זיך די צוויי קאָלאָניעס אויף פאסיפישען ים־ברעג פאראייניגט אין איין פרָווינץ מיט איין רעגיערונג. דיזעלבע אורזאכען האָבען זיי שפּעטער אויך געטריבען ניט צו בלייבען איזאָלירט פון די איבעריגע קאנאדער פּרָווינצען, און די נייע רעגיערונג האָט זיך אין גיכען ארויסגעוואָגט פאר אָנשלוסען זיך אין דער קאָנפעדעראציע.

עטליכע יאָהרען האָבען זיך פון דעסטוועגען געצויגען די דעבאטען אין פארהאנדלונגען ארום דער פאראייניגונגס זאך, וויל עס זענען געווען גוויסע באדינגונגען, וועגען וועלכע מען האָט זיך פריהער געמוזט פארשטענדיגען. די פּרָווינץ בריטיש קאָלאָמביא האָט געדארפט אויסארבייטען און ענדערען אזוי איהר פּרָווינציעלע קאָנסטיטוציע, זי זאָל זיין עהנליך אין איהר רעגיערונג צו די איבעריגע פּרָווינצען, דאָגעגען וויעדער האָט די פעדעראָלע רעגיערונג געמוזט נאכגעבען דעם הויפּט־פארלאנג פון בריטיש קאָלאָמביא, ציצוטרעטען ניט שפּעטער ווי אין צוויי יאָהר ארום נאָך דער פאראייניגונג, צו דער אויס־

בויאונג פון א באהן־סיסטעם, דורך וועלכער בריטיש קאלאמביא זאל האבען קא־
מוניקאציע מיט דעם איבעריגען טייל פון לאנד. די פארהאנדלונגען האבען זיך
אין גיכען געענדיגט, אי דער קאנאדער פארלאמענט און אי דער ראט פון
בריטיש קאלאמביא האבען ראטיפיצירט די באדינגונגען, און דעם צוואנציגסטען
טאג אין חודש יולי, 1871, איז בריטיש קאלאמביא געווארען א פראווינץ
פון דער "דאמיניאן אף קענעדע", און פערצעהן יאהר שפעטער, אין דעם יאהר
1885, איז די לעצטע ארבייט אויף דער הויפט־ליניע פון דער "קענעדיען
פעסיפיק רייל־ווייז" שוין פארענדיגט געווען, פאראיניגענדיג דורך איין ריעזיגער
באהן ליניע די מערב און מזרח ברעגעם פונ׳ם לאנד.

צוויי יאהר שפעטער האט זיך אין דער קאנאדער דאמיניאן אויך אנגע־
שלאסען "פרינס עדוואארד אייל־ענד", און דער ערשטער יולי 1873 האט צוגע־
זעהען די פאראיניגונג פון דער גאנצער בריטישער נארט אמעריקא (אויסער
ניופאונדלענד) אונטער אין פערפאלער רעגיערונגס־סיסטעם, און אונטער איין
הויפט־שטאדט אטאווא.

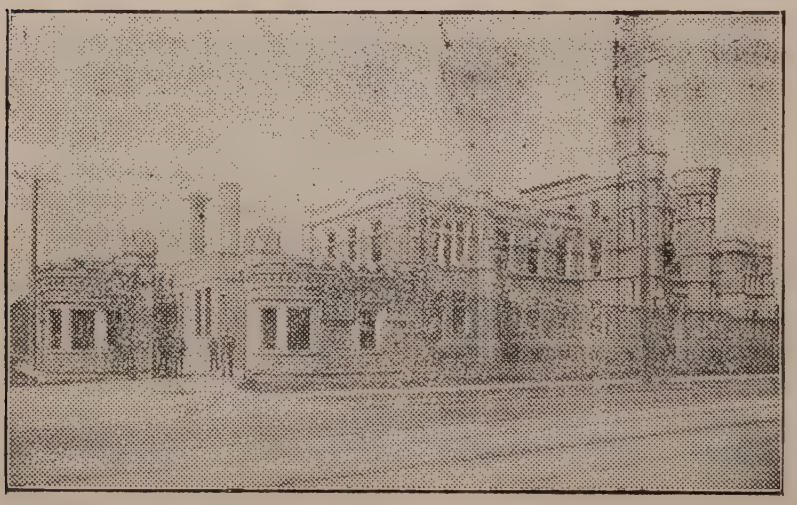

די גרעלט־מינט אין אטאווא, איינע פון די פיער מינט אפטיילונגען, וועלכע
גרעפינען זיך אינ׳ם בריטישען רייך.

די פראבלעמען פאר דער נייער פעדעראלער רעגיערונג

צו די ערשטע פראָווינצען וועלכע האָבען זיך פאראייניגט אין דער ״דאָמיניאן אף קענעדע״ זענען אויך צוגעקומען, ווי מיר האָבען שוין געזעהן, די איבעריגע לענדערייען, וועלכע זענען א קהצע צייט געשטאנען ווייט פון דער ״יוניאן״. די פעדעראלע רעגיערונג איז דורך דער פאראייניגונג אלזא געוואקסען אי אין איהר מאכט און אי אין איהר איינפלוס, צו דערזעלבער צייט אָבער, האָט די נייע פאראייניגונג און די נייע פּאָליטיק, ווי בכלל די נייע געשאפענע לאנע, געשאפען פאר דער פעדעראלער רעגיערונג פיעל פראָבלעמען אין פראנען, וועלכע האָבען געמוזט געלייזט ווערען.

די ערשטע פעדעראלע וואהלען זענען געווען פאָרגעקומען אינ׳ם יאָהר 1867, און א קאָלליזיאָנס־מיניסטעריום האָט איבערגענומען די רעגיערונג. דעם זיבעטען נאָוועמבער פונ׳ם זעלבען יאָהר, איז זיך צום ערשטען מאָהל צווישען מענגעקומען אין אטאווא דער ערווועהלטער פארלאמענט, און זיך גענומען פעסטשטעלען און שאפען די באזונדערע רעגיערונגס דעפארטמענטען, וועלכע זענען נויטיג געווען צו קענען אָנפיהרען די רעגיערונג, ווי אויך צו אויסארבייטען א מאריף און פאָסט־דיענסט פאר׳ן לאנד.

אָבער גלייך איז ארויסגעשווומען א וויכטיגע פראגע וואָס האָט שטארק באריהרט די ארבייט פונ׳ם פעדעראלען פארלאמענט. פיעלע פון די ערווועהלטע פארלאמענט מיטגלידער זענען צו דערזעלבער צייט אויך געווען מיטגלידער אין די פארשיעדענע פראָווינציעלע לעגיסלאטורען. די זיצונגען האָבען דורכגעמוזט אָפּגעהאלטען ווערען אונטער גרויסע שווערקייטען, און דאָס האָט געשטערט אי דער ארבייט פונ׳ם פארלאמענט און אי פון די פראָווינציעלע געזעצגעבענדע הייזער. די פראגע איז דאָרום ענטשטאנען צו קען איין פערזאָן אָנהאלטען א טאָפּעלטע פארטרעטערשאפט. מיטלען צו דעם האָבען געמוזט אָנגענומען ווערען, און די ערשטע דאָס צו טון זענען געווען די פראָווינצען נאָווא סקאָשיא און ניו בראנזוויק, וועלכע האָבען אָנגענומען א געזעץ, וואָס האָט פארבאָטען דיעזען סאָרט פון טאָפּעלטער פארטרעטערשאפט. זייער ביישפיעל האָט אויך נאכגעפאָלגט אנטאריא, אָבער קוויבעק האָט זיך ענטזאגט אָנצונעהמען אזא געזעץ. כדי ענדגילטיג צו קענען לעזען די פראגע האָט דאָרום דער פארלאמענט געמוזט אין יאָהר 1873 אָננעהמען א דאָמיניאָן אקט, וואָס האָט פארבאָטען די ערווועהלונג פון מיטגלידערער פון די פּראָווינציעלע אסעמבלי׳ס אין בעדעראלען פארלאמענט. די רעגיערונג געפיהרט פון דושאָהן איי. מעקדאנאלד, זייענדיג א

קאָאליציאנס־רעגיערונג, האָט דאָרום ניט געוואוסט פון קיין גרויסען פּאַרטיי־קאמף, און זיך געקענט ווידמען איהר ארבייט, וואָס איז געווען א פּיעלפּאכע, א דאנק דער נייער פּעדעראַלער רעגירונגס־סיסטעם. די רעגיערונג האָט זיך געמוזט באַשעפטיגען מיט אזעלכע פּראָבלעמען ווי די פינינען אָנפּאַלען, די אומצופּריעדענהייט פון נאָווא סקאָשיא מיט איהרע אייגנטריטס באדינגונגען און די פּאַרלאַנגטע הנחות זייערע. די פּאַרהאַנדלונגען מיט די נייע צוגעקומענע פּראָווינצען, מיט שאפען א באנק סיסטעמע פאר'ן לאנד, וואָס זאָל ערמעגליכען האנדעל אויף א גרעסערען מאסשטאב, קומען צו א פארשטענדניש מיט די פאראייניגטע שטאאטען מכח די פישעריייען־סכסוכים ארום די וואסערען פון די מעריטיים פּראָווינצען, אזוי האָט די רעגיערונג פונקציאנירט עטליכע יאָהר, אָבער אינ'ם יאָהר 1872 איז פּאַרגעקומען א פּאסירונג, וואָס האָט געצוואונגען מעקדאָנאַלד'ן צו רעזיגנירען, און זיין פּלאַץ אלס פּרעמיער האָט פארנומען האָנאָרייבל אלעקסאנדער מעקענזי, דער ביז יעצטיגער פיהרער פון דער אפאזיציע.

די געשיכטע פון דער באהן־ענטוויקלונג בכלל איז א גאנץ אלטע. נאָך אזוי פריה ווי אינ'ם זעכצעהנטען יאָהרהונדערט האָבען שוין די מענשען געוואוסט פון געוויסע סאָרטען טראָמווייען געטריבען מיט פערד, וועלכע פלעגען געוצט ווערען פאר פּאַרשיעדענע רייזעס. די טראָמווייען מיט זייערע קלייניע וואגאָנען, אדער וואָגענס, האָבען שפּעטער דורכגעמאכט א לאנגען ענטוויקלונגס־וועג ביז וואנען זיי האָבען מיט דער הילף פון דעם דאמף־לאקאמאטיוו און עלעקטרישע קראפט, דערגרייכט זייער מאדערנע ענטוויקלונג, דערגרייכענדיג די העכסטע ענטוויקלונגס־שטופע אינ'ם נייניצעהנטען יאָהרהונדערט, אין געשטאלט פון דעם מאדערנעם אייזענבאהן. אָנהויבענדיג זייער ערשטע וויכטיגע ענטוויקלונג אין ענגלאנד, האָבען זיך די באהנען שנעל פארשפרייט ניט נור איבער אייראפּא, נאָר אויך איבער אמעריקא, וואו עס האָבען אָנגעהויבען ראש אויסצובויט צו ווערען קלענערע און גרעסערע באהן־ליניען. אויך קאנאדע איז ניט אָפּגעשטאנען אין דעם הינזיכט פון באהן־בויאונג. גרעסערע און קלענערע ליניעס זענען אינ'ם פארלויף פון לעצטען יאָהרהונדערט אויסגעבויט געוואָרען, אויף א שטח פון טויזענדער מיילען זענען געלעגט געוואָרען די אייזערנע שינעס, איבער וועלכע עס האָבען אנגעהויבען צו לויפען די באהנען וואָס האָבען ביידע וויטע ברעגעס פון קאנאדע פאראייניגט און דערנעהענטערט, און צום סוף פונ'ם יאָהרהונדערט האָט שוין קאנאדע געהאט די טראנסקאָנטינענטאלע ליניע פון דער "קעד נעדיען פּעסיפיק" אייזענבאהן קאָמפּאניע, וואָס האָט פאראייניגט מאָנטרעאל מיט וואנקוווער, א שטח פון 2906 מיל.

דאָס בויען פון באהנען אין קאנאדע האָט זיך אָנגעהויבען גאנץ פריה, אָבער דאָס זענען מעהרסטענס געווען קלייניע פּראָווינץ ליניען, וואָס האָבען געדיענט זייערע באטרעפענדע דערבייאיגע סביבות. מיט'ן וואוקס פון קאנאדע אָבער, האָט זיך אָנגעהויבען צו פיהלען דער מאנגעל פון גרעסערע ליניען, וואָס זאָלען פאראייניגען די אלע פּראָווינצען, און דאָס איז אויך געווען איינע פון די אורזאכען, וועלכע האָט געהאָלפען פארווירקליכען די קאָנפעדעראציע, וויל מען האָט אין דעם געזעהען א מיטעל צו קענען מיט געמיינזאמע כחות אויסבויען אזא פארקעהר מיטעל, וואָס איז געווען פון דער גרעסטער וויכטיגקייט פאר'ן לאנד און פאר דער באפעלקערונג. איינער פון די פונקטען פון דעם "בריטיש נאָרטה אמעריקען עקט" איז טאקע געווען, אז מען זאָל זעקס חדשים נאָך דער פאראייניגונג אויסבויען די "אינטערקאָלאָניעל" באהן ליניע, וועלכע זאָל פאראייניגען די פּראָווינצען, און אז ענגלאנד זאָל העלפען די זאך פינאנסירען, און טראץ די פיעלע שוועריגקייטען האָט קאנאדע טאקען באקומען אזא באהן־ליניע, ווען אינ'ם יאָהר 1876 איז פארענדיגט געווארען די "אינטערקאָלאָניעל" באהן־ליניע, וועלכע האָט פיעל געהאָלפען צו שאפען א בעסערע קאָמוניקאציע אין די פארשיעדענע פּראָווינצען. אָבער די אלע ליניען זענען נאָך געווען וויט פון צופרידענשטעלען די פאדרונג פאר באהנען, עס האָט זיך יעצט הויפטזעכליך גענויטיגט א גרעסערע טראנסקאנטינענטאלע ליניע, און אזוי ווי די רעגיערונג איז פינאנציעל געווען געדריקט, האָט דארום די רעגיערונג באשלאָסען צו בויען די "קענעדיען פאסיפיק" באהן ליניע דורך א פריוואטער קאָמפּאניע, וועלכע זאָל זיך אונטערנעהמען עס אויסצובויען. צוויי קאָמפּאניעס האָבען זיך דאן פארמירט (אין יאָהר 1872), איינע מיט סער ה. עלען פון מאָנטרעאל אלס פרעזידענט, און די צווייטע מיט ד. מעקפוירסאן אלס הויפט, וועלכע האָבען זיך געוואָלט אונטערנעהמען צו בויען די "קענעדיען פאסיפיק" באהן־ליניע. ביידע קאָמפּאניעס האָבען באקומען טשארטערס, און עס האָט זיך אָנגעהויבען א קאָנקורענץ, וועלכע קאָמפּאניע עס זאָל באקומען דעם קאָנטראקט. די רעגיערונג האָט געפרוירט מיט אלע מיטלען צו ברענגען צו א פאראייניגונג צווישען די צוויי קאָנקורירענדע קאָמפּאניעס, אָבער עס איז געווען אומזיסט. דערווייל האָט דער פארלאמענט אויסגעלעבט זיין געזעצליכע צייט, און עס זענען איינגעהרדענט געווארען נייע וואהלען. וועז דער נייער פארלאמענט איז זיך צוזאמענגעקומען אין 1873 איז געגען דער רעגיערונגס אדמיניסטראציע געמאכט געווארען אזא באשולדיגונג, אז די מעקדאנאלד רעגירונג איז געצוואונגען צו רעזיגנירן. ל. ס. האנטיגדאן, א ליבעראלער פארלאמענט מיטגליעד האָט נעמליך באשולדיגט געוויסע מיניסטארען פון מעקדאנאלד'ס

קאבינעט, אז אין דער ציים פון די וואהלען, האבען זיי באקומען גרויסע סומען געלט פון סער ה. עלען פאר וואהל־צוועקען, מיט'ן תנאי אז זיין קאמפאניע זאל באקומען דעם קאנטראקט פאר דער "קענעריען פעסיפיק" באהן. דער פארלא־מענט איז געצוואונגען צוועזען צו באשטימען א קעניגליכע קאמיסיע, וועלכע זאל די זאך אונטערזוכען, און דער באריכט פון דער קאמיסיע האט שפעטער געלויטעט, אז אבוואהל קיין פערזענליכע קארופציע איז דערביי ניט געוועזען, איז אבער פעסטגעשטעלט געוואָרען דער פאל, אז סער ה. עלען האט זיי געגעבען גרויסע סומען אום צו קענען פינאנסירען דעם וואהל־קאמפיין. די עפענטליכע מיינונג איז דאמאלס שטארק אויפגערודערט געוואָרען פון דיעזען פאל, און סער דזשיי. מעקדאנאלד, אבוואהל עם איז פעסטגעשטעלט געוואָרען זיין אומשולד איז געצוואונגען צוועזען צו רעזיגנירען אלס פיהרער פון דער רעגיערונג. לאָרד דאפערין, דער גאָווערנאָר דזשענעראל, האט דאמאלס געשיקט נאך אלעקסאנדער מעקענזי, דער פיהרער פון דער ליבעראלער אפאָזיציע, צו פארמירען א נייע רעגיערונג.

די קומענדע פינף יאָהר האָט דאָס לאנד געהאט א ליבעראלען רעזשים, וועלכער האָט זיך אונטערשיידעט פון'ס פריהערדיגען קאנסערוואטיוון רעזשים (אונטער מעקדאנאלד'ן) הויפטזעכליך אין'ס טאריף און אפצאָהל, די ליבעראלען זייענדיג פאר "פרי טרייד", פאר'ן פרייען אריינפיהר פון סחורות, און פאר אומבאגרענעצטען האנדעל.

אבער פונקט ווי דער פאסיפיק סקאנדאל האט אומגעוואָרפען מעקדאנאלד'ס רעגיערונג, אזוי האָט דער אנקומענדער עקאָנאָמישער קריזיס אומגעוואָרפען מע־קענזי'ס רעגיערונג, און צוריקגעבראכט מעקדאנאלד'ן צום רעגיערונגס־רודער.

אין די יאָהרען פון מעקענזי'ס רעגיערונג איז איבער גאנץ אמעריקא פאר־געקומען א שרעקליכער עקאָנאָמישער קריזיס, וואָס האָט זיך אפגערופען אויף אלע צווייגען פון'ס לעבען. פארשטעהט זיך אז דורך'ן עקאָנאָמישען קריזיס, זענען אויך די הכנסות פון דער רעגיערונג פארקלענערט געוואָרען, און עטליכע יאָהר נאכאנאנד האָט די רעגיערונג געהאט דעפיציטען. די אמעריקאנער פאב־ריקען האבען אויסגענוצט דעם קאנאדער פריין האנדעלס־מארק און אהין אריין־געשיקט סחורות. דאָס האָט נאך מעהר פארשארפט דעם קריזיס, וויל די קליינע קאנאדער אינדוסטריען האבען ניט געקענט קאָנקורירען מיט די אמעריקאנער פאבריקען. סער דזשאהן מעקדאנאלד איז די קאָנסערוואטיוון פארטיי האבען די געלענהייט אויסגענוצט און אנגעהויבען צו אגיטירען פאר א "ניישאנעל פאָ־ליסי", וואָס האָט פארלאנגט א הויכען טאריף אויף אלע אימפאָרטירטע סחורות, כדי די קאנאדער אינדוסטריע זאל זיין געשיצט געגען דער אויסלענדישער קאָנ־

קרעניץ, און וועו אין יאהר 1878 זענען פארגעקומען נייע אלגעמיינע וואהלען האט די "פאליסי" געבראכט א גרויסען זיג פאר די קאנסערוואטיוון, און סער דזשאהן איי. מעקדאנאלד איז וויעדער געוואָרען דער פיהרער פון דער רעגיערונג און איז עס פארבליבען ביז זיין טויט אין יאהר 1891. דער נייער מעקדאנאלד רעזשים מיט דעם פארשפראכענעם הויכען טאריף האט דער קאנאדער אינדוסטריע געגעבען א גרויסען שטויס פארווערטס, דער קריזים איז שוין דאמאלט אויך גע־ווען פאראיבער, און די בויאונג פון באהנען האט געקענט באנייט ווערען.

די רעגיערונג האט באשלאסען, אז עס איז ראטזאמער צו בויען און פאר־ענדיגען די באהנען דורך א פריוואטע קאמפאניע, און די רעגיערונג האט עס אפ־גענעבען צו דער "קענעדיען פאסיפיק ריילווויי קאמפאניע."

די נייע קאמפאניע האט געראדפט איבערנעהמען די פארשיידענע באהן־ארבייטען, וואס די רעגיערונג האט שוין געהאט אנגעהויבען, און עס פאר־ענדיגען חוץ צו צוויען די נייע ליניעס, וואס זענען נויטיג געווען פאר דעם, אן ארבייט וואס האט געזאלט לויט'ן קאנטראקט דורכגעפיהרט ווערען אין צוהן יאהר צייט. אלס באלוינונג פאר דעם האט די פארמירטע "קענעדיען פסיפיק ריילווויי קאמפאניע" באקומען פון דער רעגיערונג 25 מיליאן דאלאר, 25 מיליאן אקער לאנד, אין די באהן־ליניען, וואס די רעגיערונג האט שוין געהאט אויסגע־בויט. די פארלאמענט־סעסיע פון יאהר 1881 האט די באדינגונגען גוט־געהיי־סען, און די ארבייט האט אנגעהויבען געטון צו ווערען אזוי ענערגיש, אז זי איז פארענדיגט געוואָרען פיעל פריהער ווי מען האט ערווארט. דעם זיבעטען נא־וועמבער 1886 איז פארענדיגט געוואָרען די בויאונג פון דיעזער טראנסקאנטינע־טאלער ליניע, וועלכע האט פיעל בייגעשטייערט פאר דער ענטוויקלונג פונ'ם לאנד, אין מעגליך געמאכט א גרויסע איינוואנדערונג אין די "פריירים" פון דעם קאנאדער מערב, וועלכע זענען געוואָרען די וויץ־שפייכלערס פון דער וועלט.

קאנאדע, האט צוליעב דער "נייטשענעל פאליסי" אגיטאציע, אגיטירענדיג א הויכען טאריף כדי די קאנאדער אינדוסטריען זאלען זיין געשיצט, צוריק באקומען א קאנסערוואטיוון רעזשים אונטער סער דזשאהן מעקדאנאלד'ס פיהר־ערשאפט, און דער רעזשים האט אנגעהאלטען ביז'ן יאהר 1896. וועו סער דזשאהן א. מעקדאנאלד איז געשטארבען אינ'ם יאהר 1891 האט פאר א קורצע צייט איבערגענומען די פיהרערשאפט פון די קאנסערוואטיוון סער דזשאהן עבאט, און שפעטער סער דזשאהן טהאמפסאן, און וועו דער לעצטער איז פלוצלינג געשטארבען אין דעצעמבער 1894, האט די פיהרערשאפט פון די קאנסערוואא־טיוון איבערגענומען סער מעקענזי באוע. אבער אזוי ווי די פריהערדיגע פארגעגנער זיינע, האט ער אויך אנגעהאלטען די פיהרערשאפט נאר א קורצע

צייט צוליעב דער מיינונגס־פארשיעדענהייט אין די קאנסערוואטיוון רייהען, און אינ׳ם אנהויב פון׳ם יאהר 1896 איז די פיהרערשאפט איבערגעגאנגען צו סער טשארלז טאפפער, וועלכער האט אין דעם זעלבען יאהר דערפיהרט זיין פארטיי צו א נידערלאגע אין די אלגעמיינע וואהלען, וועלכע די ליבעראלען האבען וויעדער געזיגט.

אלעקסאנדער מעקענזי, דער דורכגעפאלענער ליבעראלער פרעמיער האט זיך צוויי יאהר שפעטער נאך דער נידערלאגע פון זיין פארטיי צוריקגעצויגען פון דער פיהרערשאפט (אין 1880), און זיין ארט האט פארנומען האנאריבל עד־ווארד בלייק, דער לעצטער האט אבער נאר אנגעהאלטען די ליבעראלע פיהרער־שאפט פאר די קימענדע זיבען יאהר, וועלכע דיעזער אכט איז איבערגעגאנגען צו ווילפריעד לאריער (שפעטער א ״סער״), וועלכער האט פאר זיין פארטיי דער־גרייכט א זיעג אין די וואהלען פון 1896, וועלכע א ליבעראלער רעזשים איז וויעדער איינגעשטעלט געוואָרען מיט אים אלס פרעמיער מיניסטער.

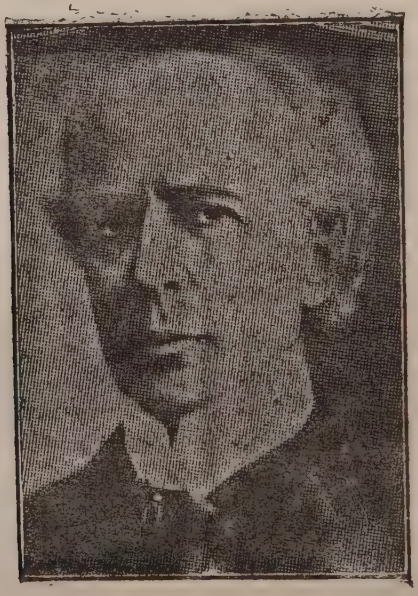

סער ווילפריעד לאריער.

אין דער נייער קאנאדער נעשיכטע, אין דער נעשיכטע פון די לעצטע יאָהרען פארנעהמט זיכער סער ווילפריד לָאריער (געבוירען 1841 — נעשטאר־בען 1919) אייגע פון די וויכטיגסטע אנגעזעהענסטע פּלעצער, און ער איז איינער פון די נעצעהלטע פּאָליטיקער און שטאאטס־מענער וואָס די נייע קאנאדע האָט פון זיך ארויסגענעבען. אלײן א פראנצויז, א זוהן פון דער פראנצויזישער מינאָריטעט אין לָאנד, איז איהם דאָך נעלונגען דורך זיין טאקט און פעהיגקייט צו פאראייניגען ביידע ראסען אין דער רעגיערונג, און אנהאלטען זיין רעזשים ביז דעם יאָהר 1911, וועלן די ״רעסיפּראָסיטי״ פראגע, דער נעפּאלאנטער פרייער האנדעל צווישען אמעריקא און קאנאדע וואָס האָט אין יענע וואהלען צוטיילט די לִיבעראלען און די קאָנסערוואטיוון, האָט וויעדער נעבראכט א זיעג פאר די קאָנסערוואטיוון.

אין פארלויף פון די אלע יאָהרען האָט קאנאדע פארצייכענט א רייהע פון פארשריטען, און זי האָט נעהאלטען אין איין וואקסען אי אין באדייטונג און אי אין באפעלקערונג, די נייע רעגיערונגס פּאָרמען זענען אלע מעהר באַ־פעסטיגט געוואָרען, די פּראָווינציעלע און די פעדעראלע רעגיערונגען האָבען נע־שָאנקען א סך אויפמערקזאמקייט דער ענטוויקלונג פון לָאנד. עלעקטריציטעט, טעלעפאָן, די באהן און שיפס קאמוניקאציע, זיי אלע זענען געוועזען וויכטיגע אטריבוטען פאר דעם, אז דער ישוב זאָל זיך אלע מעהר קענען אויסברייטען און באפעסטיגען. קאנאדע איז געוואקסען אי נאטירליך און אי דורך אייני־וואנדערונג, און דער אָנפאנג פונ׳ם צוואנציגסטען יאָהרהונדערט האָט שוין געטראפען אזא גרויסע און בארייטענדע באפעלקערונג אין די אמאלִיגע נאָרט־וועסט טעריטאריעס, אז אין דעם יאָהר 1905 זענען פון דיעזע אמאל ווילדע אָבער היינט פּראָדוצירענדע געגענדען געשאפען געוואָרען די צוויי נייעסטע קא־נאדער זעלבסטשטענדיגע פּראָווינצען — סאסקאטשעוואן און אלבערטא.

מיספארשטענדנישען און שטערונגען אויף ענטוויקלונגס וועג זיינען נע־וועזען פיעלע, ווי דער צווייטער ריעל אויפשטאנד אינ׳ם יאָהר 1885 צוליעב געווייסע לָאנד־באוויליגונגען (ריעל איז צוריקגעקומען פון אמעריקא אָנצופיהרען דיעזען אויפשטאנד, וועלכער איז איינגעשטילט געוואָרען נאָך דריי חדשים צייט און ריעל איז דורך א פּראָצעס פארמשפט געוואָרען צום טויט דורך העענגען) אָבער דער צוואנציגסטער יאָהרהונדערט האָט טראץ אלע שטערונגען קאנאדע געגעבען א שטוים פאָרווערטס, א דאנק דער גרויסער אייגוואנדערונג וועלכע האָט אָנ־געהויבען אריינצושטראמען אין קאנאדע אי פון אייראפּא, און אי פון די שכנה־שע פאראייניגטע שטאאטען, און מיט׳ן וואקס פון דער באפעלקערונג איז ממילא אויך געוואקסען איהר פּראָדוקטיוויטעט אויף יעדען געביעט.

די רייכע ניקעל מינען פון אנטאריא, די ווייץ פעלדער פון דער קא־נאדער וועסט, די גאָלד־מינען ביי די וואסערען פונ׳ם יזקאָן, די זילבער מינען פון בריטיש קאָלאָמביא, די בויאונג פון פיעלע באהנען, זיי אלע זענען געווָארען דער מאָנעטיזם פאר קאנאדע, און די פארשיעדענסטע ראסען און פעלקער האָבען זיך אָנגעהויבען צו ציהען קיין קאנאדע, צו בויען דאָ זייער גליק פון דאָם ניי. געטריבען פון דער נויט אין דער אלטער היים, זענען זיי אהער מא־סענווייז אריבערגעקומען, באהנען און פאבריקען אויסגעבויט, געהאָלפען ענטוויקלען דעם קאנאדער האנדעל און אינדוסטריע, און געמאכט קאנאדע פאר דעם וואָס זי איז היינט צו טאג, מיט א באפעלקערונג פון ניין מיליאן מענשען און גרויסע נאטירליכע רעסורסען.

די אינסטיטוציעס אין לאנד, די פארשיעדענע רעגירונגס אנשטאלטען וועל־כען זענען נאָך אין אָנהויב פון דער קאָנפעדעראציע געווען ניי האָבען באקומען אלץ מעהר טיעפערע ווארצלען אינ׳ם לעבען. די באציהונגען צווישען די באזונדערע פראָווינצען אי צווישען זיך אי צו דער פעדעראלער רעגירונג זענען מיט דער צייט אויסקריסטאליזירט געווָארען, און אָנגענומען באשטימטע פאָרמען. דאָס רעכט פון די איבער הונדערט טויזענד אינדיאנער, וועלכע שטעלען היינט צו טאג צוזאמען די רויט־הויטיגע באפעלקערונג איז פעסט געשטעלט געווָארען, און אויסער וואָס די פארשיעדענע אינדיאנער רעזערוועס באקומען געלט־שטיצע פון דער רעגיערונג, ווערט אויך געזאָרגט פאר זייער אויסביל׳דונג דורך א רייהע פון רעגיערונגס־שולען, ספעציעל געשאפען פאר דעם צוועק.

און דער ריעזיגער פאָרשריט האָט געבראכט צו דעם, אז פון אן אומבאדיי־טענדע ענגלישע קאָלאָניע זאָל זי ווערען ניט נור א זעלבסטשטענדיגע ״דאָמיניאן״, נאָר אויך איינע פון די וויכטיגסטע אין דעם בריטישען רייך, זייענדיג כמעט אין גאנצען זעלבסמשטענדיג אינערליך און אויסערליך, האָבענדיג מעהר פרייהנ־ליכע און פאָרמאלע באציהונגען מיט ענגלאנד, און ניט ווי אן אונטערגעוואָרפענע, וואָס מוז אויספיהרען באפעלען.

דער נייגיעהנטער יאָהרהונדערט האָט פאר קאנאדע געבראכט פאראנט וואָרטליכע רעגיערונג און אייניגונג, און דער צוואנציגסטער יאָהרהונדערט האָט די אויטאנאָמיע נאָך מעהר אויסגעברייטערט און פארשטארקט. קאנאדע׳ס רעגיערונג, א קאָנסטרוואטיווע אָדער א ליבעראלע, (אין 1911 האָבען וויעדער געזיענט די קאָנסטרוואטיוון צוזאמענשטעלענדיג א רעגיערונג מיט סער ראָבערט באָרדען אלס פרעמיער, און מיט קלייגע ענדערונגען און רעארגאניזירונגען איז דער קאָנסטרוואטיווער רעזשים אָנגעהאלטען געווָארען ביז׳ן יאָהר 1921, שפעטער

מיט ארטור מיהען אלס פרעמיער־מיניסטער, וועלכער איז געפאלען אין די דער־ צעמבער וואהלען פונ'ם יאהר. וועז א ליבעראלע רעגיערונג איז צוריק איינגעשטעלט געוואָרען) איז די רעגיערונג פון א זעלבסטשטענדיג לאנד, וועל־ כעם שמידט איהר אייגענעם גורל.

דער ראסען־צוזאמענשטויס און דער וועלט־קריעג

פאָרשריט אויף פיעלע געביעטען האָט קאנאדע פארצייכענט אין דער לעצטער צייט. פין די אלע קלייניע באהנען, וועלכע זענען אזוי נויטיג געווען פאר'ן נאָרמאלען פארקעהר אין לאנד (איבער צוויי הונדערט אזעלכע באהן־לינייען זענען געווען), האָבען זיך מיט דער צייט אויסגעבילדעט דריי גרויסע הויפט־ לינייען, וועלכע האָבען קאָנטראָלירט אלע קלענערע — די "קענעדיען פאסיפיק", די "גרעגד טראנק" באהן לינייע, און די "קענעדיען נאָרטהערן" לינייע, די לעצטע צוויי זענען אין יאהר 1922 צוזאמענגעגאסען געוואָרען אין איין באהן־סיסטעם, און געשטעלט געוואָרען אונטער רעגיערונגס־קאנטראל, זיי זענען געוואָרען פאָלקס־ אייגענטום. די אוראלטע וואסער־קוואלען ווי דער ניאגרא וואסער־פאל א. ד. ג. זענען געשטעלט געוואָרען אין דיענסט פון דעם פאָרשריט, און שפאָרען יעצט איין מענשליכע ענערגיע, שאפענדיג עלעקטרישע קראפט און באלייכטונג. פאר פיעלע פון קאנאדעס אינדוסטריעס און אנדערע געברויכען. דער האנדעל איז אויסגע־ברייטערט געוואָרען, אי דער אינערליכער און אי דער אויסערליכער האנדעל, און מיט'ן וואוקס פון קאנאדע'ס עקאָנאָמישע ווערטען איז אויך געשטיגען איהר פאָליטישע באדייטונג, קאנאדע באטייליגט זיך שוין אין דער וועלט־פאָליטיק אלס א באזונדערע "איינהייט", עס איז געשאפען געוואָרען דער באגריף פון א קאנאדער באזונדערער נאציע, אָבער צוזאמען מיט דעם גאנצען פאָרשריט איז

אין די לעצטע יאָהרען אויף דער ארענא אויך ארויסגעטראטען יענע געפאהר, וואָס באדראָהעט גאנץ שטארק קאנאדע, און קען איהר טרעפען אין פיעלע הינזיכטען, אויב די געפאהר זאָל ניט באזייטיגט ווערען.

קאנאדע איז דאָס לאנד פון פארשיעדענע מענשליכע זיהן און טעכטער, פארשיעדען אין א סך זאכען. דער קאנאדער פראנצויז, דער יורש פון די ערשטע קאנאדער פיאָנערען, איז נאָך דער עקזליש־שפרעכענדער באפעלקערונג די וויכטיגסטע מינאָריטעט אין לאנד, צוזאמענשטעלענדיג בייא א דריטעל פון דער גאנצער קאנאדער באפעלקערונג. דער קאנאדער פראנצויז קוקט נאָך אויף היינט אויף זיך ווי אויף דעם ריכטיגען און אריגינעלען "קענעדיען", אבער פראנצויזיש, אין דער שפראך און אי אין כאראקטער איז נאָר פארבליבען די פראָווינץ קוויבעק, אלע אנדערע פראָווינצען אבער, אפילו יענע וואו די פראנצויזען און אנדערע פעלקער־גרופען בילדען א וויכטיגען טייל פון דער באפעלקערונג, זענען אונטער דעם איינפלוס און קאָנטראל פון דעם עקזליש־שפרעכענדען טייל, באהערשט פונ'ם אנגלא־זאקסישען גייסט.

אין דער עקזליש־גישער געשיכטע האָט דער קאמף צווישען דעם קאטוליציזם און פראָטעסטאנטיזם פארנומען א גרויסען פלאץ, און דער רעליגיעזער קאמף איז אריבערגעטראגען געוואָרען אין אלע צווייגען פונ'ם לעבען. דער האס געגען קאטוליציזם, די שרעק פאר דער פאפסטליכער הערשאפט, האָבען די עקזליעדער, די אורעלטערען פון די עקזליש־שפרעכענדע קאנאדער זיהן, אויך מיטגעבראכט מיט זיך אין דעם נייעם לאנד, אין זיי האָבען אויסגעפילט זייער גיסטיגע וועלט אויף דאָ. דער קאנאדער פראנצויז אונטערשיידעט זיך פון דעם עקזליש־שפרעכענדער ניט נור מיט זיין שפראך, קולטור, מנהגים, זיטען און טראדיציע, נאָר אויך מיט דער רעליגיע — דער קאנאדער פראנצויז איז א קאטוליק, דער עקזליש־שפרעכענדער א פראָטעסטאנט, און דאָס מאכט דאהום דעם גרעסטען צווישען זיי נאָך שארפער.

דער "בריטיש נאָרט אמעריקען עקט" פארזיכערט די רעכטען פון דער פראנצויזישער שפראך. ביידע שפראכען, עקזליש און פראנצויזיש זענען גליך פאר'ן גריזע און גענוסען פון דיזעלבע פריוויליגיעס אבער מיט דער צייט האָט מען אויסער קוויבעק אנגעהויבען קוקען אויף פראנצויזיש מיט קרומע אויגען, הויפטזעכליך אין דער פראָווינץ אנטאריא, וואָס איז דורכאוים אנגלא־זאקסיש און פראָטעסטאנטיש, און באזונדערס איז דיעזע נייע וועגדונג ארייגגעטרעטען אין די לעצטע יאָהרען פון פאר דעם וועלט־קריעג.

אין די געגענדען און שטעדט פון דער פראָווינץ אנטאריא מיט א קאמפאקטער פראנצויזישער באפעלקערונג איז אין דעם פאָלקס שול־וועזען ארייגגע־

גאנגען אי דער למוד פון דער ענגלישער שפראך און אי פון דער פראנצויזישער שפראך (לויט די קאנאדער געזעצען וועלכע דאס בילדונגס־סיסטעם קאנטראלירט פון די פראווינציעלע לענים־אטורען), ביידע שפראכען זענען דאָרטען געלערנט געוואָרען, אָדער געדאַרפט געלערנט ווערען. מיט דער צייט איז אָבער דאס שולגעזעץ אזוי אמענדירט געוואָרען, אז דער פראנצויזישער למוד אין די אנטאריער פאָלקס־שולען איז שטאַרק באגרענעצט געוואָרען און אויך די רעכטען פון די פראנצויזיש־שפרעכענדע לעהרער. דאס האָט פארשטעהט זיך ארויסגערופען גרויס ענטרוסטונג ביי דער פראנצויזישער מאיאריטעט פון דער פראָווינץ קוויבעק, און אזוי ווי פארדאכטען און טיילוויז אומצוטרויליכע באציהונגען זענען אלע מאל געווען ביי דיעזע פארשידענארטיגע עלעמענטען, האָט דער קאמף געגען דער פראנצויזישער שולשפראך אין אנטאריא נאך זיי מעהר פארשטארקט, און אזוי ווי קוויבעק אין אנטאריא זענען די צוויי עלטסטע און בארייטעגדסטע קאנאדער פראָווינצען, האָט זיך מכּוּלא דיעזער צוזאמענשטויס אויך געמוזט אָפּשפיגלען אין דער גאנצער קאנאדער פאָליטיק.

און מיט דעם ווערלט־קריעג פון 1914 איז דיעזע קוויבעק־אנטאריא געגנערשאפט נאָך מעהר פארשטארקט געוואָרען.

אלס א טייל פון דער גרויס־בריטאנישער אימפעריע איז קאנאדע אויך אריינגעצויגען געוואָרען אין דער ווערלט־מלחמה, און זיך באטייליגט אינ'ם קריעג אויף דער אלייאירטער זייט מיט אלע איהרע מיטלען. קאנאדע האָט אָבער אָנגהויב מלחמה קיין ארמיי פון בארייטונג ניט געהאט, און מען האָט געזוכט אזא ארמיי פאר קריעגס צוועקען צו שאפען דורך פרייוויליגע סאָלדאטען. די לעצטע מעטאדע האָט זיך אָבער אהויסגעוויזען פאר ניט ווירקזאם גענוג, און אזוי ווי סאָלדאטען זענען נויטיג געווען וואָס מעהר באר דעם פון קאנאדער אָפּגעשיקטען עקספעדיציאנס־קאָרפוס האָט מען געמוזט זוכען אן אנדער מיטל ווי אזוי צו באקומען די נויטיגע צאָהל סאָלדאטען. אנשטאט א פרייוויליגע ארמיי האָט דער הערשענדע קאָנסערוואטיווע רעגיערונגס־פארטיי מיט סער ראָבערט בּאָרדען אלס פרעמיער מיניסטער באשלאָסען אייגצופיהרען מיליטעריש צוואנגס־דיענסט פאר די מלחמה יאָהרען. די פראנצויזיש באפעלקערונג פון קוויבעק האָט אָבער געהאט אן אנדער מיינונג ווענען דער גאנצער זאך, אי ווענען קאנאדע'ס קריעגס־אנפיהרונג און אי ווענען צוואנגס־דיענסט, און בשעת די פארלאמענט וואהלען פונ'ם יאָהר 1917, ווען די וואהלען זענען פאָרגעקומען ארום דעם פונקט פון צוואנגס־דיענסט, האָבען די קוויבעקער פראנצויזען אלע ווי אייגער געשטימט געגען די קאָנסערוואטיוון און געגען צוואנגס־דיענסט. די ענגליש־שפרעכענדע פאָליטיקער האָבען באשולדיגט קוויבעק אין אונלאָיאליטעט, די אולטרא־פאטריאטישע צייטונ־

גען איבערן לאנד האָבען געהאלטען אין איין פאַרוואַרפען קוויבעק איהרע האנד־
לונגען, אוּן גערופען צו דיסציפלינירען קוויבעק מיט'ן אייזערנעם קנאפּל. די
געגנערשאפט צו דער פראנצויזישער שפּראך אין אנטאריא איז נאָך מעהר גע־
וואקסען, אוּן די פּראָווינץ קוויבעק האָט זיך געפּוּנען ווי איזאָלירט, ווי אָפּגע־
זונדערט פון דער איבעריגער קאנאדע. די קוויבעקער פראנצויזען האָבען אויך
די אלע העצעם געגען זיי געענטפערט מיט דעם, וואָס מען האָט דאָרטען אנגעהוי־
בען צו באָיקאָטירען אנטאריער סחורות, אין עם האָבען זיך געפּוּנען אויך אזעלכע
וועלכע האָבען אין דער פראנצויזישער פּרעסע אָנגעהויבען צו אָגיטירען פאר דעם,
אז קוויבעק זאָל זיך אינגאנצען צוריקציהען פון דער פעדעראלער יוניאן, אוּן וועי־
רען אזא זעלבסטשטענדיגע פּראָווינץ ווי ניופאונדלענד.

די אָנגעצויגענע באציהונגען זענען געוואָרען אזעלכע שארפּע, אז די
בעסערע עלעמענטען אי פון אנטאריא אוּן אי פון קוויבעק האָבען געפּונען פאר
נויטיג צו שאפען א "באן אנטאנט", אן ארגאניזאציע, וועלכע זאָל העלפען צוריק
אויפנעמען די פרייהנדשאפט צווישען די צוויי הויפּט־עלעמענטען פון קאנאדע'ס
באפעלקערונג. די אגיטאציע פון דעם "באן אנטאנט", וועלכע האָט געפיהרט צו
אויפקלעהרונג אין נעהענטערער באקאנטשאפט צווישען זיך, אוּן אויך די ענדע
פונ'ם וועלט־קריעג, וואָס האָט אָפּגעשאפט דאָס צוואנגס־דיענסט, וועלכעס איז
נאָר אייגעפיהרט געוואָרען פאר דער מלחמה־צייט אוּן ממילא באזויטיגט די וויכ־
טיגסטע אורזאכע פונ'ם צוזאמענשטויס, האָבען דעם ראסען־קאמף צוריק אייגע־
שטעלט, אוּן אנשטאט דעם מאסען־געשרייי זיינען נאָר פארבליבען די אייגצעלנע
שטימען, אין אין אנטאריא אוּן אי אין קוויבעק.

צווישען אנטאריא אוּן קוויבעק ליגט אָבער דערווייל נאָך אלעס א טיעפער
תהום פון מיספארשטענדנישען, אוּן בלויז גוטער ווילען אוּן געגענזייטיגע פרייונד־
ליכע באציהונגען קענען אומשטאנד זיין מיט דער צייט איהם אינגאנצען צו פאר־
שיטען.

קאנאדע איז דאָס לאנד, די היים פון פארשיעדענע פעלקער־גרופּען — אנג־
לא־זאקסען, פראנצויזען, איטאליענער אויסלענדער, רוטענער, אידען א. ד. ג. אוּן
בלויז דאָס הארמאָנישע צוזאמענלעבען צווישען דיעזע אלע גרופּען קען פארזיכערען
קאנאדע'ס צוקונפט אוּן וויטערדיגע ענטוויקלונג.

די ארבייטער באוועגונג אין קאנאדע

די געשיכטע פון דער קאנאדער ארבייטער באוועגונג איז א גאנץ נייע, שוין צולייב דעם אליין, וואס קאנאדע איז א לאנגע צייט געווען נאר אן ענגלישע קאלאניע וואס האט געדיענט בלויז אלס מיטל פון וואנען צו קענען אימפאר־טירען רייכטימער צום מוטערלאנד.

קאנאדע איז קיינמאל ניט געווען קיין אייסנאהם פון די אלע אנדערע קאלאניעס, אין וועלכע דאס "מוטערלאנד" האט געזאהען נאר איין צווק און איין ציעל — צו עקספלואטירען וואס מעהר די נאטור רייכטימער, וועלכע די קאלאניע פארמאגט, און איבערפיהרען זיי אין דעם מוטערלאנד. אזוי איז אויך געווען מיט קאנאדע, וועלכע איז שיער אזוי גרוים אין שטח ווי גאנץ אייראפא.

צוערשט ווען קאנאדע איז נאך געווען באקאנט אלס "ניי־פראנקרייך" און איז געווען א פראנצויזישע קאלאניע, האבען איהרע נאטירליכע רייכטימער, באזונדערס דער פיטער־האנדעל (פאַרס) געדיענט רייכער צו מאכען די לעבענס־לוסטיגע פראנצויזישע בארגנען און גראפען, וועלכע האבען זיך געדרעהט ארום און אין די הויפען פון די לודווינ'ס. אמת, די פארשיעדענע טשארטערס, וועלכע זיינען פון די פראנצויזישע קעניגע באווילליגט געווארען צו די קאלאניזאציאנס־געזעלשאפטען, זיינען געגעבען געווארען בלויז בתנאי, אז אויסער דעם האנדעל מיט די געבירטיגע איינוואוינער, זאלען זיי אייך אנפיהרען קאלאניזאציאנס־אונטערנעהמונגען, אבער אנהויבענדיג מיט דער באריהמטער געזעלשאפט פון "די הונדערט שותפים", און שפעטער אלע אנדערע, האבען קיינער ניט פאר־זוכט צו ערפילען און דורכפיהרען דיעזען פונקט פונ'ם טשארטער. אין די פראנ־צויזישע חייפען האט מען גאנץ גוט געוואוסט וועגען דעם, אבער מען פלעגט עס פארקוקען, אי צולייב דעם וואס די טשארטער־האלטער זענען געווען די פאוואו־ריטען פונ'ם הויף, און אויך האט מען זיך אין די הויפען געוויטיגט אין די מיליאנען פראנקען, וועלכע דער האנדעל פון "ניי־פראנקרייך" פלעגט ארויס־ברענגען. האט מען שוין אמאל געמאכט קלענערע פארזוכען צו קאלאניזירען פראנצויזישע פוירים פון די פארימטע געגענדען, און ארעסטאנטען פון די געפענגנישען, איז די קאלאניזאציע אנגעפיהרט געווארען אזוי, אז זי איז געווען א הונכפאל גלייך ביים אנהויב, קיינער האט זיך ניט געקימערט וועגען די קאלאניסטען, וועמען מען האט אין אלט־פראנקרייך פארשפראכען גאנצע גלויקען, און די אריבערגעקומענע, אנטרעפענדיג זיך מיט דער רויהער נאטור און אהן הילף פון קיינעם, זענען זיך אדער צולאפען, אדער געשטאארבען אין

גרויסע צאָהלען פון הונגער און קראנקהייטען. די טשארטערס צוזאמען מיט דער מאָנאָפּאָליע פֿלעגן געגעבען ווערן אויף א געוויסע צאָהל יאָהרען, און די טשארטער־האלטער זיינען דאהום געווען פּאראיינטערעסירט פּאר דער צייט צו האָבען וואָס מעהר פּראָפּיט, און עס האָט זיי גאנץ וועניג גע׳ארט, צו דער ישוב וואקסט אָדער ניט.

״די קאָמפּאניע פּון ניי־פראנקרייך״, למשל, וועלכע איז אין יאָהר 1627 געגרינדעט געווארען דורך׳ן בארימטען קארדינאל רישעליו, האָט אין גאנצען גע־דארפט קאָלאָניזירען דריי הונדערט מענשען א יאָהר, אָבער אפילו דיעזע קלייגע אבליגאציע איז זי ניט נאכגעקומען.

די פוטער־העגדלער, די סוחרים מיט די אינדיאנער, די בעאמטע, די פּאר־שטעהער פון דער רעגיערונג, די גלחים, וועלכע האָבען פּרעטענדירט צו האָבען די אויפגאבע צו שמד׳ן די אינדיאנער און זיי ארונטערברענגען אונטערן שוץ פון דער קריסטליכער רעליגיע — אלע זענען זיי געווען פּראינטערעסירט אין דעם רייכען האנדעל וואָס איז דאמאָלס אָנגענאנגען, און צו וועלכען זיי האָבען אָנ־געוענדעט די מיאוסטע מעטאָדען, אבי צו פארגרעסערען די פּראָפּיטען, ווי פאר־שכור׳ן די אינדיאנער דורך אלקאָהאָליש געטראנקען, און אנדערע עהנליכע מיט־לען, אבי פון זיי צו קענען אויסנארען דאָס רייכע פוטערוואָרג.

״אומגערעכטיגקייט, די שעדליכסטע אונמאראליטעט, א ישוב וויסט און חרוב פון שכרות, די אגריקולטור פארלאָזען, די גרעסטע טייל פון די איינוואוינער פארנומען מיט עקספּעדיציעס פארן פוטער־האנדעל מיט זיינע ריעזיגע פּראָפּיטען. עטליכע מצצען אויפגעקומענע רייכע, וועלכע קעהרען זיך צוריק נאָך פראנקרייך, דאָרטען צו פארשווענדען א פארמעגען וואָס איז שאנדלאָז אָנגעראובט געווארען״, — אזוי שילדערט א היסטאריקער די צייט וען קאנאדע איז נאָך געווען ״ניי־פראנקרייך״. און איז פארוואלטעט געווארען דורך די פאָרשטעהער פונ׳ם קע־ניגליכען פראנצויזישען הויף.

ניט געענדערט האָט זיך די לאגע, וועלכע האָט אנגעהאלטען די גאנצע צייט, (זייט סעמיועל שעמפּליין האָט געגרינדעט ״ניי־פראנקרייך״ ארום יאָהר 1600) אויך דאמאָלס וען ״ניי־פראנקרייך״ און גאנץ קאנאדע איז איבערגענאנגען אין יאָהר 1763 צו ענגלאנד דורך דער ״פאריזער טריטי״ וועלכע האָט געמאכט קאנאדע פאר א בריטישע קאָלאָניע.

אויך אונטער ענגלאנד, איז פאָרגעזעצט געווארען א צושטאנד, עהנליך צום פריהערדיגען, נאָר אנשטאט פראנצויזישע בארנען און סוחרים, זענען דאָס מאָל די טשארטער־האלטער און די פארוואלטער פון די מאָנאָפּאָליעס געווען ענגלישע לאָרדען און העגדלער, און פאר פיעלע יאָהרען האָט קאנאדע געהאט

נאר די וועדע, וואס פון איהר פלעגען יעהרליך עקספּארטירט ווערען א גרויסע סומע רייכטימער.

פארשטעהט זיך, אז אונטער אזעלכע אומשטענדען האט קיין רייך ניט נעקענט זיין וועגען אן ארבייטער־באוועגונג, וויל עס איז קיין באדייטענדע באפעלקערונג ניט געווען, שוין אפּגערעדט פון וועלכער עס איז אינדוסטריע, (אלעס וואס עס איז אין יענער צייט נויטיג געווען פאר'ן געברויך פלעגט אימפּארטירט ווערן צוערשט פון פראנקרייך און שפּעטער פון ענגלאנד).

אבער ווי פארנאכלעסיגט די קאלאניזאציע איז ניט געווארען פון די פארשיעדענע "טרייד־קאמפּאניעס" האט דאך אנגעהויבען אויסצוואוואקסען א באפעלקערונג אין לאנד, ווי מיר האבען עס געזעהן אין די פריהערדיגע קאפּיטלאך.

ארום די ברעגעס פון די יעצטיגע "מעריטימס" פּראווינצען און ניופאונדלענד איז שטענדיג אנגעגאנגען א גרויסע פיש־פאנג אינדוסטריע. אין די אטלאנטישע וואסערען פלעגען אין סעזאן־צייט זיך געפינען פיעלע פישער־שיפלאך, און פיעלע פון דיעזע ארויסגעקומענע פישער פון נארמאנדיען און ברעטאן האבען זיך באזעצט דארטען אויף שטענדיג. שפּעטער צו איז זייער צאהל נאך פארגרעסערט געוואָרען דורך די ארויסגעקומענע ענגלישע און פראנצויזישע פישער, וועלכע האבען דאָ געפונען א גוטען פאנג פאר זייערע נעצען. די פישער, די טיילווייזע קאלאניסטען וועלכע זיינען געבליבען, די אריבערגעקומענע לאיאלע צו ענגלאנד אויסוואנדערער פון יענעם טייל אמעריקא, וועלכע בילדעט יעצט די רעפובליק פון די פאראייניגטע שטאאטען, דער הונגער און די ארמוט אין אירלאנד און שאטלאנד וועלכעם האט ארום דעם אנהויב פון דעם נייניצעהנטען יאהרהונדערט דארטען פאראורזאכט א גרויסע אויסוואנדערונג — דאס אלעס, האט געגעבען די גרעסטע קאלאניע אין בריטישען באזיץ א שטוים אין אנדער ריכטונג, פון א קאלאניע וועלכע פארמאגט א סך רויהע פּוטערוואָרג און געהילץ, איז זי געווארען א ישוב, מיט א באפעלקערונג און מיט אן אינדוסטריע, מיט א מארק פון געברויכער, און מיט א גרויסער אגריקולטור.

דאָ און דארט האבען נאך די מאנאפאליסטען און די פארשיעדענע "טרייד־קאמפּאניעס" געשפּיעלט א ראלע, אבער דער באוועצטער ישוב האט אנגעהויבען צו פארנעהמען דעם אויבענאן.

א נייע עפּאכע האט זיך אנגעהויבען פאר קאנאדע. די שטערט און די פארם־געגענדען זענען ריעזיג און ראש געוואקסען דורך'ן אימיגראציאָנס שטראם, און דער נייניצעהנטער יאהרהונדערט וועלכער האט דאס אלעס צוגעזעהען, האט אויך שפּעטער צוגעזעהען דעם אנפאנג פון אן ארבייטער באוועגונג, וועלכע האט זיך מיט'ן לויף פון יאהרען אלץ מעהר ענטוויקעלט, וועראנדיג פארצווייגט און גרויי־

כענדיג יעצט יעדעס ווינקעל פון דער גרויסער און בריטער "דאמיניאן אף קענערע".

איבער די וועגען און שלייאכטן, וואו עס פלעגט אמאל געהן אדער פאהרען אין אן אקסען־געשפאן דער רויט־הויטיגער 'נייטיוו', דער פארמער, און דער "טרייבער" לויפען יעצט באהן־ליניען, מיט א נעץ פון באהן־שינעס, פונ'ם אט־לאנטישען ביז'ן פאסיפישען ים. אויף די וואסערען וואו אמאל איז נאר געווען צו זעהן "קענוס" רויכערען יעצט פראכט־דאמפערס און לוקסוס־שיפען פאר פא־סאזשירען, אין דער אמאליגער שטילער קאנאדע פון די אלטע קאלאניאלע צייטען, וועו די "יוניטער עמפייר" לאיאליסטען האבען זיך אהער אריבערגע־קליבען פון די שטאאטען, אום צו קענען בלייבען טרייַ דעם קעניג, רויכערען היינט הויכע פאבריק־קוימענס, און עס הערט זיך דאס געדויש פון די מאדערנסטע מא־שינען, — קאנאדע איז א מאדערן־אינדוסטריעל לאנד געווארען, און אין איהר האט דארום אויך געפונען א פלאץ די מאדערנע ארבייטער באוועגונג.

פאליטיש איז קאנאדע ענג פארבונדען מיט דער מוטערלאנד ענגלאנד, עקאנאמיש אבער און אויך קולטורעל קומט קאנאדע אין גאנץ שטארקער באריהרונג מיט דער שכנה'שער רעפובליק די פאראייניגטע שטאאטען, צו וועלכער זי איז געאגראפיש אזוי נאהענט.

פאליטיש ווערט קאנאדע רעגיערט לויט דעם מוסטער פון ענגלאנד. די ענגלישע רעגיערונג האט דא איהר "דושענעראל גאווערנאר" און זיינע ליוטענאנ־טען אין די פארשיידענע פראווינצען. דער ענגלישער פארלאמענט האט פיעל צו זאגען איבער דער קאנאדער קאנסטיטוציע. דער "פריווי קאונסיל" האט זיין יוריסדיקציע אויף איבער די קאנאדער געריכטען און חוץ דעם איז א גרויסע צאהל פון דער באפעלקערונג, די געקומענע פון דער "יוניטער קינגדאם" ענג פארבונדען מיט דער ענגלאנד פון יענער זייט ים, און פארשטעהט זיך, אז דאס אלעס האט זיין איינפלוס אויף לעבען אין זיינע פארשיידענסטע געביטען.

פון דער צווייטער זייט אבער איז קאנאדע צוליעב דער גאגראפישער נא־הענטקייט עקאנאמיש און קולטורעל ענג פארבונדען מיט דער אמעריקאנער רע־פובליק. דער גרעסטער טייל פון דעם עקספארט און אימפארט האנדעל, וואס קא־נאדע פיהרט אן איז מיט די פאראייניגטע שטאאטען. פיעלע אמעריקאנער פאב־ריקען האבען דא זייערע אפטיילונגען. דאס גאנצע קאנאדער פינאנץ סיסטעם איז באזירט לויט דעם ניו יארקער "סטאק עקסטשיינדזש". אמעריקאנער ארגא־ניזאציעס, אדרעסס און אנדערע גזעלשאפטען, אי פריוואטע און אי פון א גע־זעלשאפטליכען כאראקטער פיהרען אויך אן אין קאנאדע זייער טעטיגקייט, און פארשטעהט זיך אז אמעריקא'ס איינפלוס, איז דארום פיעל צו מערקען אינ'ם

קאנאדער לעבען.

די אלגעמיינע קאנאדע געפינט זיך דאָרום אונטער צוויי שטארקע איינפלוסען, אונטער דער פון ענגלאנד אזן דער פון אמעריקע, און וואָס עס איז מיט קאנאדע בכלל, איז דאָרום אויך מיט איין קלאס איהרען, מיט דעם קאנאדער ארבייטער. אויך ער געפינט זיך אונטער די צווייערלייַ איינפלוסען, וועלכע מען קען מערקען גאנץ בולט אין אלע פאזען פון דער קאנאדער ארבייטער באווענונג, אויך יענע אלע געביטען אין וועלכע עס קומט פאָר די ארגאניזאציאָנס טעטיגקייט און דער קאמף פונ'ם קאנאדער ארבייטער, אזן סיי אין דער עקאָנאמישער כאַוועגונג, סיי אין דער פאָליטישער ארגאניזאציע קען מען מערקען די צווייערלייַ איינפלוסען.

די נייע עפאָכע אין קאנאדע איז ענג צוזאמענגעבונדען מיט דער צווייטער העלפט פונ'ם לעצטען יאָהר הונדערט, וועו די באזונדערע טיילען פון לאנד האָבען זיך פאראיניגט און געשאפען די קאָנפעדעראציע, די יעצטיגע "דאָמיניאָן", און אהום יענער צייט, הויפטזעכליך אהום די 70-ער אזן 80-ער יאָהרען, וועו די ענטוויקלונג פון דער אינדוסטריע און פון די אייזענבאהנען האָט אָנגענומען א גרויסען מאסשטאב, פאלט אויך צוזאמען די ענטשטעהונג פון א באדייטענדער ארבייטער באווענונג.

דער קאמף פון די ארבייטער אין ענגלאנד פאר דעם, אז מען זאָל זיי ערלויבען צו זיין ארגאניזירט אין יוניאנס איז געווען א לאנגער און שווערער. דאָס ענגלישע געריכט, די נעזעצען און די גאנצע רעגיערונגס-מאשינעריע, וועלכעס האָט ענטשפראָכען די אינטערעסען פון דעם דאָרטיגען הערשענדען קלאס, האָט פאר א צייט לאנג פארבאָטען און פארפאָלגט יעדען פארזוך פון די ארבייטער צו ארגאניזירען זיך אין יוניאנס. דאס ענגלישע "קאמאן לאָא" האָט אפילו אזוי שפעט ווי די ערשטע העלפט פון דעם 19-טען יאָהרהונדערט פארבאטען די ארבייטער צו שאפען וועלכע עס איז ארגאניזאציע, וואָס באצווועקט צו פארקירצען די ארבייטס-שטונדען אדער העכערען די שכירות. יעדער פארזוך אזעלכער איז באטראכט געוואָרען אלס א פארשווערונג, און דיעזער געזעץ איז שטרענג דורכגעפיהרט געוואָרען. דאָס ענגלישע "האוז אף קאמאנס" האָט געהאלטען אין איין אננעהמען נייע אקטען, וועלכע זאָלען פארשווערערען יעדען פארזוך פון די ארבייטער צו ארגאניזירען זיך, און די געהיימע ארגאניזאציעס וואָס האָבען יא עקזיסטירט, זענען פארפאָלגט געוואָרען. ערשט נאָך א פארביטערטען קאמף פון די ארבייטער, האָבען זיי אויסגעקעמפט דאָס רעכט צו זיין ארגאניזירט.

דער ענגלישער ארבייטער אימיגראנט האָט דאריבער אויך אהער אריבערגעטראגען יענע ארגאניזאציע פאר וועלכער ער האָט אזוי האַרטנעקיג געקעמפט אין

דער אלטער היים, און דיעזער סארט ארבייטער איז דאדורם געווען דער לייכט־סטער צו ארגאניזירען זיך. צוערשט זיינען די יוניאנס פונקט ווי אין ענגלאנד געווען געהיימע, אבער ווען די יוניאנס זענען געווארען אן ערלויבטע זאך, זענען זיי פיעלע שטערק פון קאנאדע געגרינדעט געווארען א רייהע פון יוניאנס, אין אנדערע ערטער האט די יוניאן זיך אנגעשלאסען אין ענגלישען פארבאנד. אייניגע זענען נאך ביז היינט צו טאג געבליבען ברענטשעס פון יוניאנס אין ענגלאנד, ווי למשל די "אמאלגאמייטעד סאסייטי אוו אינזשינירס". די אמעריקאנער ארבייטער ארגאניזאציעס ווייזדער, הויפטזעכליך די פארשיידענע "אינטערנישאנעלס" פון דער "אמעריקאן פעדעריישאן אוו לייבאר", ווילכע זענען זיך צו יענער צייט צוואוואקסען, האבען אויך געזוכט צו ארגאניזירען די קאנאדער ארבייטער, זייענדיג געצוואונגען דערצו דורך עקאנאמישע מאטיווען ווי קאנקורענץ און דאס גלייכען, און אזוי איז דאדורם זייט ביי זייט מיט קאנאדעס אינדוסטריעלען ווואוקס אויך געוואקסען די עקאנאמישע ארבייטער ארגאניזאציע.

צוואוואפען איבער'ן גאנצען גרויסען שטח וואס קאנאדע פארנעהמט, האבען אין יאהר 1907 זיך שוין געפונען 1593 לאקאלע יוניאנס איבער'ן לאנד, פון ווילכע 1346 זענען געווען אנגעשלאסען אין פארשיידענע "אינטערנישאנעלס" און אנדערע צענטראלע קערפערשאפטען.

אין יאהר 1901 האט זיך ארגאניזירט דער "טרעידס און לייבאר קאנגרעס אף קענעדע"*) א פאראייניגונג וואס נעהמט אריין א גרויסען צאהל פון די קא־

---

*) דער "טרעידס און לייבאר קאנגרעס אף קענעדע" באשטעהט פון פערצעהן לאקאלע קאנאדער יוניאנס, לאקאלע יוניאנס ווי אויך פון יוניאנאס, ברענטשעס פון אמעריקאנער "אינטערנישאנעלס", און האט פאר זיך הויפטזעכליך עקאנאמישע אויפגאבען, ווי ארגאניזאציע א. ד. ג. דער קאנגרעס באטייליגט זיך ניט אין די פאליטישע קאמפיינס, און זוכט צו בעאיינפלוסען די רעגיערונג ווילכע זי זאל ניט זיין, אז מען זאל דורכפיהרען ארבייטער־פריינדליכע געזעצען.

פון דער פראגראם און קאנסטיטוציע פונ'ס "טרעידס ענד לייבאר קאנגרעס" זענען פאלגענדע די וויכטיגסטע פונקטען.

פרייע צוואנגס־בילדונג.

א זעקס־שעה'דיגער ארבייטס־טאג און זעקס ארבייטס־טעג א וואך.

א מינימום פון שכירות, באזירט אויף לאקאלע באדינגונגען.

פאלקס־אייגענטום פון באהנען, טעלעגראפען, טעלעפאנען, וואסער־לייטונגען א. ד. ג.

נאדער ארגאניזירטע ארבייטער, און אין פארלויף פון די ערשטע צוואנציג יאָהר, איז זי אויסגעוואקסען פון א מיטגליעדערשאפט פון 8,381 צו א מיטגליעדערשאפט פון איבער 160 טויזענד.

און דיעזע ארבייטער אָנגעשלאָסען אין דעם "טרויידס און לייבאָר קאָנגרעס" זענען נאָך ניט אלע ארגאניזירטע ארבייטער אין לאנד, עס זענען נאָך פארהאן פיעלע אויסער די "קאָנגרעס" רייהען.

אזוי למשל קענען זיך קאָנסטיטוציאנעל ניט אנשליסען אינ'ם "קאָנגרעס" די אידישע שניידער, ארגאניזירט אין דער "אמאלגאמייטעד", וויל זיי ווערען פאררעכענט אלס אפאזיציע צו אן עקזיסטירענדער "אינטערניישאנעל", — די "יוניייטער גארמענט ווארקערס אף אמעריקא". עס שטעהען אויך ווייט פונ'ם קאָנגרעס פיעלע אנדערע יוניאָנס און פארבאנדען ווי למשל די איבער פערציג טויזענד ארגאניזירטע פראָנצויזישע ארבייטער פון דער פראָווינץ קוויבעק, ארגאניזירט אין א גלחיש-קאטוליישען פארבאנד.

דער פראנצויזיש-קאטוליישער ארבייטער פארבאנד אין דער פראָווינץ קווי־בעק, איז ארגאניזירט און אינספירירט ווי אויך ענג צוזאמענגעבונדען מיט דער קירכע. די פיהרער זענען מעהרסטענס גלחים אָדער אנדערע קירכליכע טוער, און לויט זייער קאָנסטיטוציע, מוזען אלע באשלוסען זייערע גוט־געהייסען ווערען פון דעם וואטיקאן אין רוים.

אויף ווי ווייט זיי שטעהען אונטער דעם איינפלוס פון דער קירכע צייגט פאָלגענדער אויסצוג פון די געזעצען פונ'ם "סענטראל לייבאָר קאונסיל" פון קוויבעקער געגענד, לויט וועלכען אלע יוניאנס דארפען זיך פיהרען.

1) דער קאונסיל, יוניאן, אדער "פראטוירניטי", איז אן ארבייטער ארגאניזאציע פראנק און פריי א קאטוליש.

2) זי אנערקענט דארום פאלגליך, אז אלע איהרע האנדלונגען זענען אפהענגיג פון קריסטליכען באוואוסטזיין און גערעכטיגקייט, אז זיי זאלען זיין אין איינקלאנג מיט די לעהרען און געבאָטען פון די רעליגיעזע אויטאריטעטען פון דער געגענד.

דאָס אפשאפען פונ'ם "דאָמיניאן" סענאט.
די אויסשליסונג פון אזיאטען.
קינדער אונטער זעכצעהן יאָהר זאָל פארבאָטען זיין צו ארבייטען.
גלייכע שכירות פאר מענער און פרויען פאר דער זעלבער ארבייט.
פראָפאָרציאנעלע פארטרעטערשאפט, גלייכבארעכטיגונג פאר אלע מענער און פרויען פון 21 יאָהר.

3) דער קאונסיל אדער די יוניאן ערקלעהרען ניט קיינע סטרייקס, ניט הא־
בענדיג פריהער אויסגענוצט אלע מיטלען פאר אן אויסגלייך.

4) דער קאונסיל אדער יוניאן דארף זיך וועגדען צום ערץ־בישאף, ער
זאל באשטימען א "טשעפליין" פאר דער קערפערשאפט.

5) דער "טשעפליין" איז א מיטגליעד פון דער עקזעקוטיוע, ער בא־
טייליגט זיך אין אלע פארהאנדלונגען אהן שטימרעכט.

מאנכע יוניאנס פון דיעזען פארבאנד האבען אין זייערע קאנסטיטוציעס
פונקטען, וועלכע ערקלעהרען, אז די קירכע דארף צירשט באשטימען וועגען
יעדער פאדערונג, צו זי איז א גערעכטע אדער ניט, און דער פ. ק. ארבייטער פאר־
באנד, וועלכער איז ארגאניזירט געווארען אינ'ם יאהר 1918, באקעמפט גאנץ אפט
די פארשיעדענע "אינטערנישאנעל" יוניאנס מיט וועלכע ער שטויסט זיך צוזאמען.

די ארבייטער ארגאניזירט אין אזעלכע "רעכטע" ארגאניזאציעס האבען
גאר ניט צו טון מיט דער אפיציעלער "קאנגרעס באוועגונג", פונקט ווי עס הא־
בען אויך ניט צו טון די פון "לינקס", די ארבייטער וועלכע געהערען צו יוניאנס
פון דער א. ב. יו. (איין גרויסע יוניאן) און אנדערע שהנלויכע פארבאנדען.

די יוניאן ארגאניזיהונג צווישען־ די קאנאדער ארבייטער איז מעהרסטענס
פארגעקומען צווישען די געלערנטע ארבייטער, סיי די "אינטערנישאנעלס" סיי
די אנדערע פארבאנדען האבען זיך הויפטזעכליך אפגענעבען מיט "סקילד לייבאר"
און פארנאכלעסיגט די גרויסע מאסע פון ניט־געלערנטע ארבייטער. אפילו אזא
וויכטיגע אינדוסטריע ווי די "פעקינג אינדוסטריע" איז פארנאכלעסיגט געווארען,
און ערשט לעצטענס האבען די ארבייטער אנגעהויבען ארגאניזירט צו ווערען אין
יוניאנס. די גרויסע מאסע "לייבארערס" ביי די אייזענבאהנען, ביי די דאקס
אין די אייזען־גיסעריין, און אין אנדערע גרויסע אינדוסטריען זענען נאך אלץ ניט
ארגאניזירט.

די גאנצע קאנאדער טרייד־יוניאן באוועגונג איז באהערשט פון דעם פרינ־
ציפ פון פאך־יוניאניזם, וועלכער איז דער הויפט יסוד פון די א. פ. א. ל. יוניאנס,
וואס גיט זיך נאר אפ מיט די געלערנטע בעלי מלאכות, אויסלאזענדיג די גרויסע
מאסע פון פראסטע ארבייטער. אזא לאגע האט געמוזט שאפען א באדען פון
אונצופרידענהייט, האט געמוזט פארורזאכען פארלוירענע סטרייקס, צולעצ
דעם וואס איין פאך־יוניאן האט אפטמאל באקעמפט די צווייטע בשעת א סטרייק.
פון צייט צו צייט זענען געמאכט געווארען פארשיעדענע אנדערע ארגאניזאציאנס־
פארזוכען, וועלכע האבען געשטרעבט אפצושאפען דיעזע איבלען. דיעזע פארזוכען
האבען געפונען זייערע אויסדרוקען אין די פראבעם צו ארגאניזירען אינהוסטריעלע
יוניאנס ("אינדאסטריעל וואלקערס אף דהי וואלד" — בעסער באקאנט אלס די

"איי דאבעליו דאבעליו) וועלכע האבען אי געזוכט אפצושאפען דעם פאך־יוני־
אניזם און אי צו ארגאניזירען די גרויסע מאסע פון פראסטע ארבייטער. פאר
א לאנגע צייט זענען דיעזע פארזוכען אנגענאנגען, ביז וואנען דיעזע באוועגונג
האט זיך ענדליך אויסקריסטאליזירט אין דעם נייעסטען קאנאדער ארבייטער־
פארבאנד, די "וואן ביג יוניאן" — איין גרויסע יוניאן, וועלכע טראגט צו דער־
זעלבער צייט אויך א פאליטישען כאראקטער, און אבווהל געגרינדעט אזוי שפעט
ווי אין 1919, קען זי דאך שוין אנצייגען אויף גרויסען פארשריט אין די ار־
בייטער רייהען, הויפטזעכליך אין מערב קאנאדע.

די "וואן ביג יוניאן" וועלכע האט איהר הויפט קווארטיר אין וואנקאווער,
בריטיש קאלומביא, איז געגרינדעט געווארען אויף א קאנפערענץ געהאלטען אין
קאלגארי, אלבערטא, אינ'ם מאנאט מערץ 1919 אין וועלכער עס האבען זיך בא־
טייליגט ארום 250 דעלעגאטען, און גלייך נאך די ערשטע זיבען חדשים פון איהר
גרינדונג האט זי שוין פארמאגט ארום פופציג טויזענד מיטגליעדער ארגאניזירט
אין אלגעמיינע יוניאנס אנשטאט פאך יוניאנס.

פאלגענדע רעזאלוציע איינשטימיג אנגענומען אויף איהר קאנווענשאן אין
ווינניפעג דעם 28־טען יאנואר 1920 צייגט די שטעלונג פון דער "וואן ביג יוניאן"
אלס אינדוסטריעלע יוניאן צו דער סאציאלער פראגע: —

"אנערקענענדיג אז די ציעלען און צוועקען פון דער ארבייטער באוועגונג
דארפען זיין צו פארבעסערען די עקאנאמישע און סאציאלע באדינגונגען פון דער
געזעלשאפט בכלל, און פון די ארבייטער הויפטזעכליך, און,

אזוי ווי די יעצטיגע סיסטעמע פון פראדוקציאן פאר פראפיטען און די
אינסטיטוטען וועלכע פארוואלטען מיט דעם זענען א שטערונג צו דעם, דאהום —

זיי עס באשלאסען, אז די ציעלען פון די ארבייטער ווי רעפרעזענטירט
אויף דיעזער קאנווענשאן, זענען אפצושאפען, די יעצטיגע סיסטעמע פון פרא־
דוקציאן פאר פראפיטען, און אנשטאט דעם צו שאפען די פראדוקציאן פאר'ן נע־
ברויך, און אז אין אינקלאנג מיט דעם זאל אנגעפיהרט ווערען די נויטיגע
פראפאגאנדע."

האנט אין האנט מיט דער עקאנאמישער ארגאניזירונג פונ'ם קאנאדער
ארבייטער, אפילו אין א קלענערע מאס, איז אויך די פאליטישע ארגאניזירונג זיינע
צוגעגאנגען.

און אויך אויף'ן פאליטישען פעלד האבען אי דער אמעריקאנער און אי
דער ענגלישער אינפלוס געלאזען זייערע שפורען.

די ענגלישע אייניגעוואנדערטע ארבייטער, צווישען וועלכע עס האבען זיך
געפונען פיעלע סאציאליסטען אדער אנהענגער פון דער "לייבאר פארטי", האבען

אויך דאָ אהער מיטגעבראכט מיט זיך זייערע פּאָליטישע אנשויאונגען. די גע־אָגראפישע נאָהענטקייט וויעדער צו די פֿאראייניגטע שטאטען האָט אין קאנאדע פּאָפּולער געמאכט די אמעריקאנער סאָציאָליסטישע פּארטייען, און די געשיכטע פון דער קאנאדער סאָציאָליסטישער באוועגונג וויסט דאָרום פון פיעלע אזעלכע אָרגאניזאציאָנס פארזוכען.

אזוי האָבען אין קאנאדע פֿאר א צייט עקזיסטירט די, לויט'ן מוסטער פון ענגלאנד אָרגאניזירטע "פייביען סאָסייטיס" וועלכע האָבען זיך מעהרסטענס אָפּגעגעבען מיט'ן שטודיום פון סאָציאָלע פראגען, און עם זענען אויך געמאכט געוואָרען פארזוכען צו ארגאניזירען אין קאנאדע אפּטיילונגען פון דער אמעריקאנער "סאָושעליסט לייבאר פארטי" (ס. ל. פ).

די בארינגונגען פון קאנאדע גופא, די באזונדערע לאגע פון די ארבייטער אין די מזרח פראָווינצען, וועלכע זענען מעהר קאָנסערוואטיוו, און פארקעהרט וויעדער די רעוואָלוציאָנערע שטימונג פון די ארבייטער אין די מערב פּראָווינצען, האָבען דאָרום געשאפען א גינסטיגען באָדען פאר צוויסטיגקייטען און פארשיעדענע פּאָליטישע און סאָציאָלע טעארין.

אנשטאט דעם, וואָס די פּאָליטישע באוועגונג זאָל אויסוואקסען אן אייג־הייטליכע און א שטארקע, איז זי צובערעקעלט געוואָרען, צוריסען געוואָרען אין פארשיעדענע פארטייען, און ממילא קען זי ניט האָבען יענעם איינפלוס אין דעם לעבען, וועלכען זי פארדיענט צו האָבען.

די סאָציאָליסטישע באוועגונג פון די קאנאדער ארבייטער, וועלכע הויבט זיך אָן מיט די ערשטע יאָהרען פון אונזער יעצטיגען יאָהרהונדערט, האָט דערווייל נאָך ניט געהאט קיין איין מאָמענט אין איהר עקזיסטענץ, ווען זי זאָל פארשטעלען מיט זיך א גאַנצע־ניגטע פארטי. די "סאושעליסט פארטי אף קענעדע", די "סאָ־שעליסט פארטי אף בריטיש נאָרט אמעריקע", די "סאָושעל דעמאקראטיק פארטי", די "ס. ל. פ.", די "פייביענס" — זיי אלע האָבען עקזיסטירט כמעט אין איינער און דערזעלבער צייט, צואפאלען און זיך רעארגאניזירט, קאָנקורירט צווישען זיך, און אזוי ניט דערלאָזען, אז עס זאָל אויסוואקסען ביז היינטיגען טאָג א פאראייניגטע סאָציאָליסטישע פּארטי, אָבוואָהל עטליכע מאָהל זענען געמאכט גע־וואָרען פארזוכען אזא גאַנצע־ניגטע פּארטי צו שאפען.

שוואך איז געווען די סאָציאָליסטישע באוועגונג נאָך ביז דער מלחמה, און נאָך שוואכער איז זי געוואָרען אין פארלויף פון די מלחמה יאָהרען, צוליעב די פיעלע פארפאָלגונגען מצד דער רעגיערונג. אזוי איז דערשטיקט געוואָרען די סאָ־ציאָל־דעמאקראטישע פּארטי, אזוי איז פארבאָטען געוואָרען די שטארקע סאָציא־ליסטישע ארגאניזאציע פון די פינישע ארבייטער. אזוי זענען פארבאטען געוואָרען

די סאציאלִיסטישע ארגאניזאציעס פון די סלאווישע פעלקער, און דאס אלעס האָט געלאָזען גאנץ טיעפע שפורען אויף דער סאָציאלִיסטישער באוועגונג פון די קאנאדער ארבייטער.

אויב פון איין זייט האָט די קאנאדער רעגיערונג מיט איהרע פארפאלגונגען, דערגרייכט דאָס וואָס איהר איז געלונגען אפצואשוואכען צייטווייליג די סאָציאלִיסטישע באוועגונג, האָט זי אָבער פון דער צווייטער זייט דורך איהרע פארפאלגונגען, געטריבען פיעלע ארבייטער שיכטען, וועלכע פלעגען זיך באציהען קאלט צו פאָלִיטישע פראגען, אז זיי זאָלען אָנהויבען נאכצודענקען.

די טענה, וואָס פלעגט אמהל אזוי פאָפולער זיין, הויפטזעכלִיך צווישען די יוניאָנס — "נאָ פאָלִיטיקס" — קיין פאָלִיטיק — איז אלץ שוואכער און שוואכער געווארען, און די פארפאלגונגען זענען געווארען די טרייב־קראפט פאר אן ארגאניזירטער פאָלִיטישער טאט. דערצו האָט נאָך צוגעהאָלפען דער וואוקס און דער פארשריט פון דער "לייבאר פארטי" אין ענגלאנד, און א דאנק דעם אויפלוס איז אויף דער קאנאדער ארבייטער נאָס ניט נור רייף געווארען דער געדאנק פון אן אויגענע ארבייטער פאָלִיטיק, נאָר די זאך האָט אויך אָנגעהויבען אנצונעהמען ממשות'דיגע פארמען, אין געשטאלט פון דעם לעבען ארויסגערופענער "אינדעפענדענט לייבאר פארטי", וועלכע האָט זיך באזונדערס ענטוויקעלט אין דער אינדוסטריעלער אנטאריא.

די א. ל. פ. געהט ניט אוועק אזוי ווייט ווי צו אנערקענען אלס ענדציעל דאָס אָפשאפען פון פריוואט אייגענטום, דערפאר אָבער האָט זי אין איהר פראָגראם ארייגענומען פיעלעס פון דעם, וואָס מען איז געווהנלִיך גענוואוינט צו באציִיכענען אלס סאָציאלִיסטישע מינימום־פראָגראם.

די "אינדעפענדענט לייבאר פארטי", וועלכע איז געגרינדעט געווארען ערשט אין די לעצטע יאָהרען, האָט שוין אין 1919 פארצייכענט איהר ערשטען זיעג אין אנטאריא, ערוועהלענדיג אין די פראווינציעלע וואהלען פון יענעם יאהר א באדייטענדע גרופע אין דער אנטאריער לעגיסלאטור.

דער קאמף פון די קאנאדער ארבייטער פאר א בעסער און שהנער לעבען האָט אויך געפונען זיין אויסדרוק אין א גאנצער רייהע פון אנדערע ארגאניזאציעס, וועמענס ציעל עס איז צו פארלייכטערען דעם יאָך, און פארגרינגערען דעם קאמף פאר א שהנערער און בעסערער וועלט.

דער קאָאָפעראטיווער געדאנק, די קאָאָפעראטיווע אונטערנעהמונג, הויבט אָן צו פארנעהמען אלץ א גרעסערען פלאץ אין דער קאנאדער ארבייטער באפעלקערונג עקזיסטירען שוין היינט צו טאג א רייהע קאָאָפעראטיווע "סטארס".

דער קאנאדער ארבייטער האָט אויך געשאפען א רייהע פון אינסטיטוטען, וועלכע דארפען באפרידיגען זיינע וואקסענדע קולטורעלע נויטען. ארבייטער־פאַרומס, פאָלקס־פארומס, בילדונגס־אינסטיטוטען, ארבייטער־כאָרען, האָלטען זיך אין איין פארשפרייטען. אפילו די בורזשואזע קירכע קען ניט אויסמיידען די וואקסענדע ארבייטער באווענגונג, און עס ענטשטעהען אלץ מעהר ספעציעלע ארבייטער־קירכען, "לייבאר טשורטשעס", וואו אנשטאט צו פרעדיגען פאר איהם "גוטען ווילען אויף יענער וועלט", ערקלעהרט מען איהם זיין לאגע און נויט.

דער קאנאדער ארבייטער מארשירט מוטיג צוזאמען מיט זיין אלוועלטליכען ברודער־פראָלעטאריער אויף'ן וועג וואָס פיהרט צו סאָציאָלער גלייכהייט און מענשליכען גליק. *)

*) גאָר אין דער לעצטער צייט איז אין קאנאדע אויך ארגאניזירט געוואָרען א קאָמוניסטישע פארטיי א'נטער'ן נאָמען "וואַרקערס פארטי".

די פארמער באוועגונג

צוערשט איז די קאנאדער פּאָליטיק געפיהרט געוואָרען פון די צוויי פּאָ־ליטישע פּארטייען — די קאָנסערוואטיוון און די ליבעראַלען, וועמען די פראנצ פון פרייען האנדעל און טאריף האָט פאנאנדערגעטיילט, שפּעטער זענען צו די צוויי פּארטייען צוגעקומען די ארבייטער און סאָציאַליסטישע פּארטייען, און אין די לעצטע יאָהרען איז אין דער קאנאדער פּאָליטיק צוגעקומען א נייער פאקטאר — די באוועגונג פון די פארמער און זייער ארגאניזירונג אלס א פּאָליטישע פּארטיי.

"נעקומען, געזעהן, אין געזיגט" — דיעזער שפּרוך קען זעהר גוט אָנ־געווענדעט ווערען אויף'ן לעצטען צוגאָב צו דער קאנאדער פּאָליטיק, די פארמער פּארטיי. ענטשטאנען ערשט צום סוף פון דער מלחמה, אין דעם יאָהר 1918, האָבען די פארמער גלייך פארצייכענט גרויסע פּאָליטישע נצחונות, און סיי אין דער פּראָווינציעלער פּאָליטיק, סיי אין דער פעדעראַלער פּאָליטיק, האָבען זיי זיך זאָפּאָרט דערשלאָגען צו וויכטיגע פּאָליטישע פּאָזיציעס, איבערנעהמענדיג אפילו אין אייניגע פּראָווינצען די רעגיערונג אין זייערע הענט.

מיט וואָס ערקלעהרט זיך דיעזער פענאמענלער זיעג פון די פארמער? וואהרום האָבען זיי גלייך געזיגט ביי זייער ערשטע ארגאניזירונג, ביי זייער ערשטע, זעלבסטשטענדיגען ארויסטריט אלס א פּאָליטישע פּארטיי?

קאנאדע איז נאָך היינט צו טאג הויפּטזעכליך אן אגריקולטור לאנד, מיט מעהר ווי א העלפט פון דער באפעלקערונג, וועלכע איז דירעקט פארבונדען מיט־ן לאנד, מיט פארמערי, און מיט יענע אינדוסטריען, וועלכע זענען אין נאָהענ־טער קרובה־שאפט מיט דער פארם. ניט די שטאָדטישע באפעלקערונג און שטאד־טישע אינדוסטריעס קענען נעבען דעם הויפּט־טאָן פון דער קאנאדער פּאָליטיק, נאָר די מאיאריטעט פון דער באפעלקערונג — די פארמער. זייט דער קאָנפעדע־ראציע, זינט דעם יאָהר 1867, האָבען די פארמער זייער פּאָליטישען גורל פאר־בונדען מיט אייגנער אָדער מיט דער צווייטער פארטיי, ווייל אייגענטליך איז נאָך צו יענער צייט ניט געווען קיין גרויסער אונטערשיער צווישען דער שטאדט און דעם דאָרף, ביידע'ס אינטערעסען זענען אזוי ענג געווען צוזאמענגעבונדען, אז עס איז ניט געווען קיין פּלאַץ פאר א צווייטע־לונגס־ליניע צווישען דער שטאד־טישער באפעלקערונג און דעם פארם אייגענטימער. וואָס אָבער די שטאדט איז אלץ מעהר געוואקסען אין באדייטונג, וואָס ווייטער די שטאדט איז אוועק פון די לאנדווירטשאפטליכע אינטערעסען, אלץ מעהר ענדערונגען און פארשיעדענ־ארטיגקייט זענען אריינגעטרעטען אין די אינטערעסען פון דיעזע צווי טיילען

פון דער קאנאדער באפעלקערונג, אלץ בולט'ער זיינען אתיסגעטרעטען די עקאנא־מישע אונטערשיעדען, וועלכע האבען מיט דעם לויף פון יאהרען דערפיהרט צו א באזונדערער פאליטישער אריענטאציע מצד די פארמער. ביידע, די קאנסערוואטיוון און די ליבעראלען זענען פאר זיי געווארען פארטייען, וועלכע פארטרעטען די שטאדטישע אינטערעסען, און זיי האבען דאדורם געשאפען פאר זיך אן אייגענע פארטיי, די פארטרעטערין פון די לאנדווירטשאפטליכע אינטערעסען — די פיר־מער פארטיי.

צום סוף פון דעם ניינצעהנטען יאהרהונדערט האט מערב קאנאדע צוגע־זעהן א גרויסען אנקומענדען שטראם פון "סעטלערס", וועלכע האבען פארגעציגען דעם פעטען באדען פון די מערב "פרייריס" לגבי די פיעלע ארעמערע פארמס אין מזרח קאנאדע. אין יענע יאהרען האט אין דער קאנאדער וועסט גערוישט מיט די אנקומענדע פיאנערען, וועלכע האבען דעם דארטיגען יונגפרוי־באדען, פארוואנדעלט אין די ווייץ־שפייכלערס פון דער וועלט. פיעל שוועריגקייטען איז דעם מערב־פארמער אויסגעקימפן איבערצולעבען אין די פיאנערען יאהרען, וועז זיי האבען געמוזט פיהרען א הארטנעקיגען קאמף מיט דער נאטור, און אין דיעזע שווערע צייטען האבען זיי גלייכערענט די נוצליכקייט פון טעטיגקייט מיט געאייניגטע כחות, פון וועלכער עס איז שפעטער אויסגעוואקסען זייער באדייטענדע עקאנאמישע ארגאניזאציע, וועלכע האט מיט דער צייט אויך אנגענומען פאליטישע שטרע־בונגען, באאיינפלוסענדיג צו דערזעלבער צייט אויך די פארמער פון מזרח קאנאדע.

אומצופריעדען מיט דער באהן־דיענסט וואס זיי האבען באקומען, און די פראכט־באהן־טראנספארטאציע איז פאר'ן פארמער פון מערב־קאנאדע אמנוי־טיגסטען, צו קענען איבערשיקען זיינע תבואות און פראדוקטען אויף וועלט־מארק, אומצופריעדען מיט דער באהאנדלונג פון די קאמפאניעס, וואס זענען געווענזען די בעלי בתים פון די תבואה־"עלעווייטארס", וואוהין זיי האבען געמוזט שיקען זייערע תבואות, זענען די פארמער געצוואונגען געווענזען אונטערצונעהמען קאאפעראטיוון אונטערנעהמונגען אי בנוגע צו באקומען בעסערע פראכט באדינ־גונגען און אויך א העכערען פארקויף־פרייז אויף'ן תבואה־מארק. די פארמער פון יעדען געגענד האבען באזונדערס ארגאניזירט אזעלכע אונטערנעהמונגס־ארגאני־זאציעס, און אזוי געשאפען דאס קערנדיל פאר די שפעטערדיגע גרעסערע פארמער־פארבאנדען, ווי די "מאניטאבא גרעין גראוערס", די ארגאניזאציע פון די מאני־טאבער פארמער, געגרינדעט אין 1903, די "סאסקאטשיוואן גרעין גראוער אסא־סיאיישאן", וועלכע האט ארומגענומען די פארמער פון דער באטרעפענדער פרא־ווינץ, די "יוניטעד פארמערס אף אלבערטא", געגרינדעט אין יאהר 1909, וועלכע האט אלס איהר ציעל געהאט דאס זעלבע ווי די ארגאניזאציעס פון מאניטאבא און

סאסקאטשיוואן. פון דער וועסט האָט זיך די ארגאניזאציאנס־באוועגונג אריבער־געטראגען צו דער איסט, און נאָך פּינקע פארזוכען איז אין יאָהר 1914 געגרינדעט געוואָרען אין אנטאריא די קערפערשאפט פון פרוכט און תבואה פארמער, באקאנט אלס די "יוניייטעד פארמערס אף אנטאריא", די פאראייניגטע אנטאריאר פארמער. עס ארגאניזירען זיך אויך די פארמער פון די אנדערע מזרח פראווינצען, און דריי יאָהר שפעטער (אין 1917) שטעהען צו די פארמער פון בריטיש קאָלאָמביא, און די פארשיעדענע פראווינציעלע פארם־ארגאניזאציעס שאפען דאן אין אלגעמיינע קערפערשאפט — דעם "קענעדיען קאונסיל אף אגריקאלטשור", דעם קאנאדער אגריקולטור ראט, ארגאניזירט נאָך אינ'ם יאָהר 1910.

אנגעהויבען און געגרינדעט אלס קאָאָפּעראטיוו ארגאניזאציעס מיט'ן צוועק צו דערשלאגען זיך צו בעסערע טראנספּארטאציאנס באדינגונגען, העכערע פרייזען פאר די פּראָדוקטען, קאָאָפּעראטיוואר אייגקויף פון פארם־נויטיגקייטען, דאָס אויס־וואלטען אייגענע תבואה־עלעוואטארען, האָבען זיי זיך אָבער אין זייער טעטינקייט זויך אָנגעשטויסען אין דער געוועצגעבונג פון לאנד, און זיי זענען דאהום מיליא ארויינגעשלעפט געוואָרען אין דער "פּאָליטיק".

די פארמער זענען פראיינטערעסירט געווען אין באקומען למשל בילינערע פארם־מאשינען, אָבער צו קענען פריי אהן אפצאָהל אימפּאָרטירען זיי פון די פראייניגטע שטאאטען, מוז מ'ערשט אזא טאריף־געוועצגעבונג הורכגעפיהרט ווערען דורך'ן פעדעראלען פארלאמענט. דאָס זעלבע איז למשל מיט בילינערע פראכט־פּרייזען, טשארטערס א. ד. ג. און די פארמער האָבען דאהום איינגעזעהן, אז זייערע עקאָנאָמישע ארגאניזאציעס מוזען אויך טראָגען א פּאָליטישען כארעקטער. ביסלאכווייז איז געווארן קלאָר און עס האָט זיך פארשפרייט דיעזער באוואוסטזיין, און צוזאמען מיט די ריין־עקאָנאָמישע אינטערעסען האָבען די פארמער ארגאניזא־ציעס אויך אָנגעהויבען צו פארלאנגען, און ארויסצושטעלען אזעלכע פּאָליטישע פּאָדערונגען, ווי א פארקלענערטען טאריף, א נייעם האנדעלס־אפמאך (רעסיפּראָ־סיטי) מיט די פראייניגטע שטאטען, פולשטענדיגער פרייער אריינפיהר פון פארם־מאשינען, א הכנסה שטייער אויף'ן פלאץ פון א סחורה־אָפּצאָהל, א ירושה שטייער, די נאציאנאליזירונג פון אלע אייזענבאהן, טעלעגראף, און עקספּרעס קאָמפּאניעס, דירעקטע געוועצגעבונג, רעפערענדום און "ריקאל", דאָס רעכט צוריקצורופען ערוועהלטע מיטגליעדער פון דעם פארלאמענט, פרויען גלייכבי־רעכטיגונג.

די און עהנליכע פּאָליטישע פּאָדערונגען ווערען ניט נאָר די פארלאנגען פון די באזונדערע פארמער־ארגאניזאציעס, נאָר אין אלגעמיינער צוזאמענפאָהר

פון דעם "קענעדיען קאונסיל אף אגריקולטור" געהאלטען אין חודש נאוועמבער 1918 אין דער שטאדט ווינניפעג, נעהמט עס אויך אן אלם פאליטישע פלאטפארמע פאר דער נאנצער ארגאניזאציע.

אייניגע פאליטישע זיעגען האבען די פארמער קערפערשאפטען שוין נעהאט נאך פריהער צו פארצייכענען אין עטליכע פלעצער, דאם שטעלט זיי אבער ניט צופריעדען, און דער ווילען נאך מאכט און רעגיערונג, וואקסט צוזאמען מיט דער פארגרעסערונג פון דער ארגאניזאציאנס־מיטגליעדערשאפט, און עס גלינגט זיי אויך.

אין די 1919 פראווינציעלע וואהלען אין אנטאריא ערווועהלען די ארגאניזירטע פארמער צום ערשטען מאהל א באדייטענדע צאהל מיטגליעדער, און דורך פאראיינונג מיט דער ארבייטער־גרופע, שאפען זיי אויף אזא אופן פאר זיך א מאיריטעט אין דער אנטאריער לעגיסלאטור, און נעהמען איבער די רעגיערונג. צוויי יאהר שפעטער זיעגען אויך די פארמער אין אלבערטא, און אין דעם יאהר 1922 באקומען זיי אויך די מאיריטעט אין דעם מאניטאבא'ער פראווינציעלען פארלאמענט. אין די פעדעראלע דעצעמבער וואהלען פון 1921, וועלן די פארמער זיעגען צום ערשטען מאהל ארויסגעטרעטען אלס פאליטישע פארטיי איבער'ן גאנצען לאנד, אונטערען נאמען די פראגרעסיוע פארטיי, און געפיהרט פון ט. איי. קרירער, ערווועהלען די פארמער־פראגרעסיסטען די צווייטע (נאך די ליבעראלען) באדייטענסטע גרופע אין פארלאמענט, און ווערען אויך אזא אופן א שטארקע פאליטישע מאכט.

א פאר צעהנדליג יאהר איז אין גאנצען אלט דער פארזוך פון די פארמער צו ארגאניזירען זיך פאר זייערע אינטערעסען, און פאר דער צייט האבען זיי פארצייכענט באדייטענדען פארשריט אויף יעדען געביעט.

און דער סוד פון זייער ערפאלג איז א רעזולטאט פון זייער גוטער פארוויגטער ארגאניזאציע.

קאנאדע'ס קולטורעלע ענטוויקלונג

די שכנה'שע נאָהענטקייט צו די הויך־ענטוויקעלטע און פיעל באפעלקער־טעטע פאראיניגטע שטאאטען, און די קרובה'שע בלוט־פערדים, וואָס פארבינדען די מאיאָריטעט פון די קאנאדער מיט דער אלטער מוטערלאנד (די פראנצויזען טיילווייז מיט פראנקרייך) האָבען אויסגעאיבט זייער אינפלוס אויף דער פאָלי־טיש־עקאָנאָמישער ענטוויקלונג פון קאנאדע, און דיעזער אינפלוס לאָזט זיך אויך פיהלען אויף'ן קולטורעלען געביעט.

אין די ערשטע יאהרען, ווען קאנאדע איז נאָך געווען א פיאנערען־לאנד, ווען די הויפט דאגות אין זאָרגען פון דער באפעלקערונג זענען נאָך געווען וואָס מעהר לאנד אפצורייניגען און צוצוגרייטען פאר'ן אקער, אין יענע טעג פון "מלחמה פאר דער עקזיסטענץ, און צו באזיעגען די ווילדערנישען" איז קיין פלאץ ניט געווען פאר א באדייטענדער קולטורעלער ענטוויקלונג. וואָס דער ישוב איז אָבער געוואָרען באדייטענדער, די באפעלקערונג גרעסער און איינגעזעסענער, וואָס מעהר קאנאדע איז געוואָרען א לאנד, און אויפגעהערט צו זיין א קאָלאָניע, אלץ מעהר איז געוואקסען איהר באדייטונג בכלל, אלץ מעהר האָט זי זיך ענט־וויקעלט אויף יערען געביעט, און אויף קולטורעל.

אויב אין די ערשטע יאָהרען האָט מען זיך נאָך געקענט צופריעדען שטעלען מיט א שולע פאר די קינדער, אויפגעטויט ארום דער קלייניער דאָרפישער קירכע, און טאקע באזאָרגט פון דעם קירכליכען גייסטליכען, איז אָבער מיט דער צייט דער קולטור פארלאנג אלץ גרעסער און גרעסער געוואָרען. עם האָט זיך אויסגעבילדעט אין פארלויף פון די פיעלע יאָהרען די אלגעמיינע פאָלקס־שול סיסטעם, עס איז צוגעקומען די העכערע שול, און אָנהויבענדיג מיט טעאלאגישע שולען און קאָ־לעדזשעס, האָבען זיי זיך מיט דער צייט ענטוויקעלט אין אוניווערזיטעטען פון באדייטונג מיט פיעלע פאקולטעטען פאר וויסענשאפט און קענטניש, אויסשפריי־טענדיג זיך און פארצווייגענדיג זיך איבערן גאנצען לאנד, און די פיעלע קאנאדער אוניווערזיטעטען האָבען זיכער בייגעטראגען צו דערהויבען דעם קולטורעלען מצב פון דער באפעלקערונג בכלל.

דאָס אמעריקאנישע און דאָס ענגלישע לעבען אָבער, צו וועמען דאָס קא־נאדישע איז אזוי עהנליך, אי שפראכליך און אי זיטליך, די צווייי עלטערע קול־טורען פון דיעזע ביידע לענדער, מיט וועמען די נייע און יונגע קאנאדער ליטע־ראטור האָט געמוזט קומען אין באריהרונג, האָבען אזוי באאיינפלוסט דער לעצ־

טער, אז דאָס אויגינעלע־קאנאדישעס האָט זיך וועניג וואָס גע־קענט ארויסזוהן אין איהר שאפונג.

זייענדיג שפּראכליך צוטיילט אויף פראנצויזיש און ענגליש, איז שוין דיעזע צוטיילונג פון כחות אליין געווען א טיילווייזע שטערונג פאר דער שאפונג פון גרעסערע קולטור־ווערטן, און דערצו איז נאָך צוגעקומען די אמעריקאנער נאָהענטקייט און דער ענגלישער אינפלום. דער קאנאדער דיכטער און קינסטלער קען האָפען אויף א פיעל גרעסערען מארק אין די פאראיניגטע שטאאטען למשל, ווי אין קאנאדע, אמעריקאנער און ענגלישע ביכער און זשורנאלען קענען ביליגער פארקויפט ווערן אין קאנאדע, ווי צו פּראדוצירען זיי אין קאנאדע. פארלאָזט דאראום דער קאנאדער קינסטלער קאנאדע, און באזעצט זיך אין די גרעסערע אמע־ריקאנער אָדער ענגלישע צענטרען, וואו ער האָט א גרעסער פעלד פאר טעטיג־קייט און דער קאנאדער ביכער־מארק מוז זיך כאנוגענען מעהרסטענס מיט זאכען, וואו דאָס ספּעציעל קאנאדישעס באקומט נאניץ וועניג אויסדרוק. אזוי איז מיט'ן בוך, דאָס זעלבע איז אויך מיט דער ביהנע, מוזיק, חודש־זשורנאל, און מיט'ן אנדערען לעז־מאטעריאל, וואָס ווערט צוגעגרייט פאר'ן בריטען קאנאדער שולם.

דאָס אלעס האָט געמוזט לאָזען איהר שטעמפּעל אויף קאנאדע'ס קולטור־רעלער ענטוויקלונג, דאָך אבער ענטוויקעלט זיך אן אייגענארטיגע קולטור, ווי אויך א קאנאדישע ליטעראטור וואו דער „סט. לאורענס" און די „לייק אנטאריא" באקומען זייער אויסדרוק.

עס איז אין קאנאדע אויסגעוואקסען ניט נור א מעכטיגע פּרעסע, נאָר אָנהויבענדיג מיט דעם פּאָריגען יאָהרהונדערט. איז אויך געלעגט געווארען א גרונד־שטיין פאר אן אייגענער ליטעראטור, וועלכע ענטוויקעלט זיך אלץ מעהר. ארום דעם קאנאדער אוניווערזיטעט ווערט אויך געשאפען אן אָנהויב פון א קאנאדער קולטורעלער אטמאספערע, אין מיטן וואוקס פון דעם באגריף, אז קאנאדע הערט אויף צו זיין א קאָלָניע, נאָר אז עס שאפט זיך א "קאנאדער נאציע", אין דער־זעלבער מאָס וואקסט אויך די ענטוויקלונג פון דער אייגענארטיגער קאנאדער קולטור, צו וועלכער עס טראגט ביי די באזונדערע קאנאדער נאטור, אזוי גוט ווי די באזונדערע פעלקער און ראסען־גרופּען פון קאנאדע'ס באפעלקערונג, א קולטור אין וועלכער עס ווערט אייגנגעוועבט די לעגענדע פון דעם קאנאדער אינדיאנער, דאָס פאָלקס־ליעד פון פראנצויז, וועמענס אורעלטערן עס האָבען עס אהער נאָך אריבערגעבראכט אין דעם זיבעצעהנטען יאָהרהונדערט, דאָס ים־געזאנג פון די שטאלצע ענגלישע זיהן, אז "די בריטאנען זענען קיינמאָהל ניט קיין שקלאפען", און די שאפונג פון דעם נייַ־קאנאדער.

דאָס בילדער־רייבע קוויבעק, וואו אזוי פיעל ראָמאנטיזם איז נאָך פאר־בליבען, קוויבעק, וואָס זעצט נאָך פּאָר צו שפּינען די חלומות פון דער אמאָליגער אלט־פראנקרייך, אנטאריא מיט איהרע פיעלע נאטיר־רייכקייטען, דאָס ווייסע לאנד פון דעם קאנאדער מערב, וועלכעם ציהט זיך ווייט, ווייט ביז די עסקימאָסען וואוי־נונגען, דאָס פארבענשפּיעל פון די ברעגעס ביי די פאסיפישע און אטלאנטישע ברעגעס, אלט־קוויבעק און ניי־אנטאריא, דער גאָלדענער טויער צום מערב און די פישער־דערפלאָך פון די "מעריטיים" געגענדען — זיי אלע האָבען געמאַכט מאָ־טעריאל צו פארזיכערען א באדייטענדע צוקונפט פאר קאנאדעס ווייטערדיגער קולטורעלער ענטוויקלונג.

5839

Toronto Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT

21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.

A fine of 5 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

PLEASE ADVISE CHANGE OF ADDRESS

DATE DUE			
JAN 5 '82			
MAY - 5 1988			
AUG - 9 1988			
APR 2 2 1990			
MAY 1 3 1990			
AUG 3 0 1993			

5839